

T.C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI

BELEDİYELERDE KENT YOKSULLUĞUNUN
ÖNLENMESİNDE SOSYAL BELEDİYECİLİK VE YÖNETİŞİM
UYGULAMALARININ ETKİSİ: ELAZIĞ BELEDİYESİ ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
Prof. Dr. Ahmet YATKIN

HAZIRLAYAN
Büşra YERSİZ

ELAZIĞ-2018

T.C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI

BELEDİYELERDE KENT YOKSULLUĞUNUN
ÖNLENMESİNDE SOSYAL BELEDİYECİLİK VE
YÖNETİŞİM YGULAMALARININ ETKİSİ:
ELAZIĞ BELEDİYESİ ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
Prof. Dr. Ahmet YATKIN

HAZIRLAYAN
Büşra YERSİZ

Jürimiz, Tarihinde yapılan tez avunma sınavı sonunda bu yüksek lisans/doktora tezini oy birliği/oy çokluğu ile başarılı saymıştır.

Jüri Üyeleri:

- 1.
- 2.
- 3.

F. Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulunun tarih ve sayılı kararıyla bu tezin kabulü onaylanmıştır.

Prof. Dr. Ömer Osman UMAR
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

ÖZET**Yüksek Lisans Tezi****Belediyelerde Kent Yoksulluğunun Önlenmesinde Sosyal Belediyecilik ve
Yönetişim Uygulamalarının Etkisi: Elazığ Belediyesi Örneği****Büşra YERSİZ****Fırat Üniversitesi****Sosyal Bilimler Enstitüsü****Kamu Yönetimi Anabilim Dalı****Elazığ-2018; Sayfa: XII+173**

Yoksulluk sorunu, sosyal bir varlık olan insanın tek başına giderebileceği bir sorun değildir. Bu nedenle bireylerin ihtiyaçlarına karşı çözüm üretecek kurum devlettir. Bireyler ihtiyaçlarının giderilmesi konusunda devletin yetkili mercii olduğunu bildiği gibi devlette kişinin ihtiyaçlarını gidermek zorunda olduğunu bilir. Türkiye cumhuriyeti de sosyal bir hukuk devleti olarak küresel dünyanın kabul ettiği ekonomik ve sosyal hakları gerçekleştirmek zorundadır. Sosyal eşitlik ve sosyal güvenlik ilkeleri ile sosyal devlet olabilmenin gereklerini yerine getirmeye çalışan Türkiye, devlet olarak yapmak zorunda olduğu birçok görevi yerel yönetimlerden biri olan belediyelere devretmiştir.

Bu araştırma ise kentsel yoksullukla mücadele konusunda sosyal belediyeciliğe yüklenen misyonun, yerel yönetim modelini benimseyen bir yönetim anlayışıyla anlam kazanabilmesi hususuna dikkat çekmek için oluşturulmuştur. Bu bağlamda çalışma 3 ana bölüm ve bir sonuçtan oluşmaktadır. İlk bölümde çalışma hakkında ayrıntılı bilgi verilmiş olup ikinci bölümde yoksulluk, sosyal belediyecilik ve yönetim kavramlarına yönelik bilgi verilmiştir. Son bölüm olan üçüncü bölümde ise Elâzığ belediyesi sosyal belediyecilik ve yerel yönetim uygulamaları bakımından değerlendirilmiş ve bir model önerisinde bulunulmuştur.

Birincil ve ikincil kaynaklardan yararlanılarak oluşturulan çalışmada yoksulluk söyleminde ön plana çıkan sosyal belediyeçilik uygulamalarının yerel yönetim modelinde anlamlı olacağı sonucuna varılırken; çalışmanın örneklemini oluşturan Elâzığ belediyesinin sosyal belediyeçilik ve yerel yönetim uygulamaları yönüyle yetersiz bir yapıda olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kentsel Yoksulluk, Sosyal belediyeçilik, Yerel Yönetişim, Elazığ Belediyesi.

ABSTRACT**Master Thesis****The Impact of Social Municipalities and Governance Practices on Urban Poverty
Prevention in Municipalities: Elazığ Municipality Example****Büşra YERSİZ****Fırat University****Social Sciences Institute****Department of Public Administration****Elazığ-2018; Page: XII+173**

The problem of poverty is not a problem that can be solved by a person who is a social entity. For this reason, the institution that will provide solutions to the needs of the individual is the state. As the state knows that it is the competent authority of the state to deal with individual needs, the state knows that it is necessary to make a person's needs. Turkey as a social state of law must also realize economic and social rights of the republic adopted the global world. trying to fulfill the requirements in becoming a social state with social equity and social security policies, Turkey, many of the tasks that have to do as a state has been transferred to the municipalities, one of the local governments.

This research was designed to draw attention to the fact that the mission of social municipalities in the fight against urban poverty can make sense with a management approach that adopts the local governance model. In this context, the study consists of 3 main parts and one result. In the first part, detailed information is given about the study and in the second part, information about the concepts of poverty, social municipality and governance is given. In the third section, which is the last chapter, Elazığ Municipality was evaluated in terms of social municipal administration and local governance practices and a model proposal was made.

The study, which is based on the use of primary and secondary sources, emphasizes the importance of social municipal applications, while the result is

meaningful in the model; Elazığ municipality, which constitutes the sample of the study, is found to be inadequate in terms of social municipalities and local governance practices.

Key Words: Urban Poverty, Social Municipality, Local Governance, Elazığ Municipality.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	II
ABSTRACT.....	IV
İÇİNDEKİLER	VI
ŞEKİLLER LİSTESİ	IX
TABLolar LİSTESİ	X
ÖNSÖZ	XI
KISALTMALAR	XII
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

1.ARAŞTIRMA İLE İLGİLİ GENEL BİLGİLER.....	3
1.1. Araştırmanın Konusu	3
1.2. Araştırmanın Amacı	4
1.3. Araştırmanın Hipotezleri.....	5
1.4. Araştırmanın Yöntemi.....	6

İKİNCİ BÖLÜM

2. YOKSULLUK, SOSYAL BELEDİYECİLİK VE YÖNETİŞİM

KAVRAMLARI	7
2.1. Yoksulluk Kavramı ve Çeşitleri.....	7
2.1.1. Mutlak Yoksulluk ve Görelî Yoksulluk	17
2.1.2. Objektif Yoksulluk ve Sübjektif Yoksulluk	18
2.1.3. Gelir Yoksulluğu ve İnsani Yoksulluk	19
2.1.4. Geçici Yoksulluk ve Kronik Yoksulluk	21
2.1.5. Kırsal ve Kentsel Yoksulluk.....	22
2.1.6. Diğer Yoksulluk Türleri (Ultra, Karma, Nöbetleşe, Sosyal İmkânlar Yoksulluğu)	23
2.2. Yoksulluğun Nedenleri ve Sonuçları	25
2.3. Kentsel Yoksulluk.....	36
2.4. Yeni Kentsel Yoksulluk	45
2.5. Türkiye’de Kentsel Yoksulluk	48
2.6. Kent Yoksulluğuna Karşı Yerel Yönetimlerin Yerinden Çözümü: Bir Kavram Olarak Sosyal Belediyecilik.....	53

2.6.1. Sosyal Belediyeciliğin İşlevleri	58
2.6.1.1 Sosyalleştirme, Sosyal Kontrol ve Rehabilitasyon	58
2.6.1.2. Yönlendirme, Kılavuzluk ve Rehberlik Etme.....	60
2.6.1.3. Yardım Etme ve Gözetme.....	60
2.6.1.4. Yatırım	60
2.7. Sosyal Belediyeciliğin Tarihsel Gelişimi	61
2.7.1. Dünyada Sosyal Belediyeciliğin Gelişimi	62
2.7.2. Türkiye’de Sosyal Belediyeciliğin Gelişimi	64
2.8. Türkiye’de Sosyal Belediyeciliğin Yasal Çerçevesi	68
2.8.1. 5393 Sayılı Belediye Kanunu’nda Sosyal Belediyecilik	68
2.8.2. 5216 Sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu’nda Sosyal Belediyecilik.....	69
2.8.3. 5302 Sayılı İl Özel İdaresi Kanunu	71
2.9. Türkiye’de Sosyal Belediyecilik Uygulamaları ve Karşılaşılan Sorunlar	71
2.10. Yönetişim Kavramının Gelişimi, Tanımı ve Göstergeleri	82
2.10.1. Şeffaflık	89
2.10.2. Hesap Verilebilirlik	91
2.10.3. Katılımcılık.....	92
2.10.4. Hukukun Üstünlüğü.....	94
2.10.5. Etkinlik	95
2.10.6. Eşitlik.....	96
2.10.7. Stratejik Vizyon.....	97
2.11. Yönetişim Türleri	98
2.11.1. Küresel Yönetişim	98
2.11.2. Ulusal Yönetişim	101
2.11.3. Bölgesel Yönetişim	102
2.11.4. Yerel Yönetişim.....	103
2.12. Yerel Gündem 21 ve Yerel Yönetişim Uygulamaları.....	106
2.13. Yerel Yönetişim ve Kentsel Yoksulluk İlişkisi.....	111

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. SOSYAL BELEDİYESİLİK VE YEREL YÖNETİŞİM BAĞLAMINDA

ELAZIĞ BELEDİYESİ	115
3.1. Elazığ İlının Tarihsel Gelişimi	115
3.2. Elazığ İlının Coğrafi Konumu.....	116

3.3. Elazığ İlinin Demografik Yapısı	116
3.4. Elazığ İlinin Ekonomik Yapısı.....	118
3.5. Elazığ Belediyesinin Misyonu ve Vizyonu	119
3.6. Elazığ Belediyesinin Sosyal Belediyecilik Faaliyetlerine Genel Bir Bakış.....	119
3.7. Elazığ Belediyesinde Yerel Yönetişim Faaliyetlerine Genel Bir Bakış.....	128
3.8. Elazığ Belediyesinin Sosyal Belediyecilik ve Yerel Yönetişim Faaliyetlerine Yönelik Değerlendirme ve Bir Model Önerisi.....	133
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	147
Sonuç.....	147
Öneriler	149
KAYNAKÇA.....	152
ÖZGEÇMİŞ	173

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Yolsuzluğun Kurumlardaki Artış Hızı 75

Şekil 2. Meslek Gruplarının Para ve Hediye Talebinde Bulunma Durumları..... 76

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1. Sosyal Dışlanmada Tanımsal Sınıflandırma.....	15
Tablo 2. Yolsuzluk Algı Endeksi Karşılaştırması, Yüksek Gelirli Ülkeler	33
Tablo 3. Yolsuzluk Algı Endeksi Karşılaştırması, Düşük Gelirli Ülkeler	34
Tablo 4. Kentsel Yoksulluğun Nedenleri.....	43
Tablo 5. Türkiye'de 1927-1980 Yılları Nüfus Hareketleri.....	49
Tablo 6. Türkiye'de 2002-2009 Yılları Arasındaki Fert Yoksulluk Oranı.....	52
Tablo 7. Belediyelerin Yatırım Harcamalarının Toplam Harcamalara Oranı.....	61
Tablo 8. Klasik Yerel Yönetim ve Yerel Yönetişimin Karşılaştırılması	105
Tablo 9. Elazığ İlinin Yıllara Göre Nüfus Miktarı.....	116
Tablo 10. Elazığ İlinin Yıllara Aldığı ve Verdiği Göç Miktarı.....	117
Tablo 11. Elazığ Belediyesi Hayır Çarşısına Yönelik Veriler	120
Tablo 12. Elazığ Belediyesi Aile Danışma ve Eğitim Merkezine İlişkin Veriler	121
Tablo 13. Elazığ Belediyesi EBEGEM'e İlişkin Veriler	123
Tablo 14. Elazığ Belediyesi El Emeği Göz Nuru Çarşısı Verileri	123
Tablo 15. Elazığ Belediyesi Mini Gösteri Merkezine İlişkin Veriler	124
Tablo 16. Elazığ Belediyesi Spor ve Yaşam Merkezine İlişkin Veriler	125
Tablo 17. Elazığ Kent Konseyi Yürütme Kurulu Üye Listesi	129

ÖN SÖZ

“Belediyelerde Kent Yoksulluğunun Önlenmesinde Sosyal Belediyecilik ve Yönetişim Uygulamaları: Elazığ Belediyesi Örneği” başlıklı çalışmamı hazırlarken Elâzığ belediyesindeki sosyal belediyecilik ve yönetim uygulamaları hakkında soruların cevaplanmasında yardımcı olan kültür ve sosyal işler müdürlüğünde görev yapan Mehmet Emin Enez ile Enes Arslan’a, basın yayın ve halkla ilişkiler müdürü Mehmet Karaaslan’a,

Ayrıca çalışmanın hazırlanma sürecinde, konuların geliştirilmesi, çalışmanın her konuda en doğru şekilde yazılması için benimle birlikte titiz bir çalışma yürüten, benden desteğini, sabrını ve bilgisini esirgemeyen danışman hocam, Sayın Prof. Dr. Ahmet Yatkın’a,

Bugünlere gelmem de en büyük pay sahibi olan sevgili aileme teşekkürlerimi sunarım.

ELAZIĞ-2018**Büşra YERSİZ**

KISALTMALAR

ADEM	: Aile Danışma ve Eğitim Merkezi
ADNKS	: Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi
BBF	: Bina Bilgi Formu
BM	: Birleşmiş Milletler
CBS	: Coğrafi Bilgi Sistemi
CPI	: Corruption Perceptions Index, (Yolsuzluk Algı Endeksi)
DPT	: Devlet Planlama Teşkilatı
EBEGEM	: Elazığ Belediyesi Ekonomi Geliştirme Merkezi
FAO	: Food and Agriculture Organisation (Gıda Ve Tarım Örgütü)
HDI	: Human Development Index, (İnsani Gelişme Endeksi)
IMF	: International Monetary Fund (Uluslararası Para Fonu)
ISO	: International Organization for Standardization, (Uluslararası standardizasyon örgütü)
İİBF	: İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
KBS	: Kent Bilgi Sistemi
NGO	: Non-Governmental Organizations (Hükümet dışı Kuruluşlar)
STK	: Sivil Toplum Kuruluşları
TAKBİS	: Tapu ve Kadastro Bilgi Sistemi
TESEV	: Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etütler Vakfı
TODAİE	: Türkiye ve Ortadoğu Amme İdaresi Enstitüsü
TÜÇEV	: Türkiye Çevre Koruma Vakfı
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
TÜSİAD	: Türk Sanayicileri ve İş İnsanları Derneği
UNDP	: United Nations Development Programme (Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı)
UNESCO	: United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü)
WCED	: World Commission on Environment and Development (Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu)
WHO	: World Health Organization (Dünya Sağlık Teşkilatı)

GİRİŞ

Yoksulluk insanoğlunun karşılaştığı çok eski sorunlardan biridir. Söz konusu bu tarihi soruna çözüm olabilecek çeşitli yöntemler zaman zaman devreye sokulsa da başarı elde edilememiş, aksine yerini daha da sağlamlaştırarak ilerleyen bir yoksulluk tablosu ile karşılaşmıştır. İnsanoğlunu çeşitli yönleriyle çepeçevre saran yoksulluk sorunu bugün küresel dünyanın önde gelen problemleri arasındadır.

Sanayi devrimi ile birlikte yığınlar halinde yaşanan göçler ile kentlere akın eden bireyler, çekiciliğine kapıldıkları kentlerde “kent yoksulu” kavramıyla karşılaşmış, yoksulluğun kentlerde de yaşanabileceğine tanık olmuşlardır. Bu tanıklık uzun süre devam edecek bir tanışıklığı doğurarak “kent yoksulu” olarak nitelenen kişilerin bizzat kendileri olmasına neden olmuştur.

Küreselleşme ise olumlu olarak nitelendirilebilecek bir tavırla teknolojik gelişmelerin yayılmasına ön ayak olmuştur. Bu gelişmeler ülkelerin üretim miktarları ile birlikte refahını da artıran bir süreci başlatmıştır. Ne var ki refahı artan mekânlarda yoksulluk bir sorun olarak kalmaya devam etmiştir. Bu duruma sebep ise doğan refahın eşit olarak dağılımının sağlanamaması olmuştur. Söz konusu gelişmelerin, insanı düştüğü yoksulluk çukurundan kurtarması beklenirken tam tersi zengin olanı daha da zenginleştiren, yoksulu da aynı şekilde daha da yoksullaştıran bir durumu meydana getirmesi yoksulluğun tüm ülkelerin ortak sorunu haline gelmesine sebep olmuştur.

Gün geçtikçe artan, yayılan ve değişen yoksulluk, bu hareketli yapısı ve değişen tüketim algısı ile insan ilişkilerine paralel olarak yeni yoksulluk şeklinde anılmaya başlanmıştır. Kazandığı “yeni” anlamıyla yoksulluk, geçmişte ifade ettiği anlamı zenginleştirirken eşref-i mahlûkat olan insanı ise daha derin acılar içine atmıştır.

Yeni boyutu ile derinleşen yoksulluk ile mücadelede bugünün çözüm stratejisi, dünya genelinde hızla yayılan yerleşme eğilimleridir. Çeşitli açılardan değişim ve gelişim göstererek ilerleyen yerel yönetimler, günümüzde sık sık demokrasi kavramıyla birlikte kullanılarak demokrasiyi yerel mekân içerisine yayan birimler olarak görülmektedir.

1980-1990’lı yıllarda sosyal politika hizmetleri uygulayıcısı olarak görev edinen belediyeler, günümüzde kentsel mekân içerisinde yaşanan yoksulluğa “sosyal belediyecilik” ile müdahale etmektedirler. Sosyal belediyecilik ile yardım etme, sosyalleştirme, yatırım yapma ve sosyal kontrol işlevlerini yüklenen belediyeler, yerel

halk arasında refahın dağılımı konusunda uçurumların olmadığı bir toplum oluşturma çabasındadırlar. Ne var ki Türkiye’deki sosyal belediyeçilik hizmetleri her belediye tarafından aynı kalitede ve aynı standartta sunulmaktan uzaktır. Çoğunluklu olarak siyasi kaygılara kurban edilen bu hizmetler vatandaş ihtiyaçlarına çare olmaktan çıkmıştır.

Tüm bu hususlar gereğince sosyal belediyeçilik hizmetlerinin kent içerisinde mutlak ve göreceli yoksulluklara çare olabilmesi ve yerinden yönetim mantığının işleyebilmesinin sağlanması yönetim olarak ifade edilen yönetim anlayışının belediyelerde uygulanmasına bağlı görülmüştür. Söz konusu yönetim modeli belediye yöneticileri ve çalışanlarının düşüncelerine, fikirlerine kadar yerleşebilmelidir. Aksi takdirde belediyeler, her ne kadar yönetim modeli ile ilgili çeşitli uygulamaları hayata geçirir de gerçek manasını anlayamayacak, hayata geçirilen uygulamalar göstermelik olmaktan öteye gidemeyecektir.

Bu nedenle ancak sosyal belediyeçilik uygulamalarının bir hak olarak kabul edilip; katılımcılık, hesap verilebilirlik, şeffaflık, hukukun üstünlüğü ve etkinlik gibi yönetim ilkelerinin gerçekçi bir tutumla benimsenmesi, kentsel mekân içerisinde hüküm süren yoksulluk olgusunu dizginleyebilecektir. Böylece kendisine verilen kaynakları halk için halkın istediği şekliyle harcayan bir yönetim ile ihtiyaçları konusunda kendi fikrini dile getirebilen ve kendisine çizilen yasal çerçevenin dışına çıkmayarak başkasının hakkına saygılı olan bir toplum inşa edilmiş olacaktır.

Bu araştırma ise kentsel yoksullukla mücadele konusunda sosyal belediyeçiliğe yüklenen misyonun, yerel yönetim modelini benimseyen bir yönetim anlayışıyla anlam kazanabilmesi hususuna dikkat çekmek için oluşturulmuştur.

Çalışma 3 ana bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde araştırmanın konusu, amacı, varsayımları ve yöntemi hakkında kısa bir değerlendirme yapılmıştır.

İkinci bölümde ise yoksulluk, sosyal belediyeçilik ve yönetim kavramlarına yönelik ayrıntılı bilgi verilmiştir.

Son bölümde ise örnek olarak seçilen Elâzığ belediyesinin sosyal belediyeçilik ve yerel yönetim uygulamalarına yönelik durum tespiti yapılmıştır. Ayrıca örnek bir proje çerçevesinde belediyeye yönelik bir öneride bulunulmuştur.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. ARAŞTIRMA İLE İLGİLİ GENEL BİLGİLER

1.1. Araştırmanın Konusu

Bu araştırmanın temeli “kentsel yoksulluk üzerinde sosyal belediyeçilik ve yerel yönetim uygulamalarının etkisi: Elâzığ Belediyesi örneği” başlığı uyarınca yoksulluk kavramı üzerine kurulmuştur. Bilindiği gibi geçmiş-gelecek ya da dün-bugün ve yarın gibi hangi zaman ifadesi kullanılırsa kullanılsın geçmiş yani dün, bugün ve yarını içine alan en büyük acının adıdır yoksulluk. Üretim ilişkilerinin yaşanmaya başladığı insanların bir arada yaşamak için örgütlendiği dönemden bu yana çözülemeyen ya da çözülmek istenmeyen küresel sorundur dünyanın. Eşitlik çılgınlıkların atıldığı haklar dünyasında siyah ve beyaz ırk ayrımının oluşturduğu netlikteki eşit olmayan insanların sessiz çılgılığıdır yoksulluk. İşte araştırmaya konu olan olgu onu sürekli diri tutacak; zamanın her döneminde varlık göstermesi, küresel boyutlarının olması ve geçmişten bugüne geliştirilen çözümlerin yetersiz düzeyde kalması gibi özelliklerinden yola çıkarak ve insan üzerinde bıraktığı yıkıcı etkisi göz önüne alınarak belirlenmiştir. Bununla birlikte özellikle sanayi devriminin başlamasıyla yığınlar halinde kentlere göç eden bireylerin daha önce hiç karşılaşmadıkları ihtiyaçlarla tanışmasına neden olan kentsel yoksulluk, araştırmanın genel yoksulluk içindeki özel alanını oluşturmaktadır.

Merkezi yönetimin müdahaleci tavrından vazgeçmeye başladığı 1970 ile 1975 yılları arasında neo-liberal politikaların kurtarıcılığına olan inançla devasa boyutlara ulaşan devlet küçülme yönlü adımların atılmasına sahne olmuştur. Kuşkusuz bu adımlar yoksulluk ile mücadelenin de eksenini değiştirerek büyük oranda yerel yönetim birimlerinin ana aktör olarak karşımıza çıktığı yeni bir dönemi işaret etmiştir. Araştırma da bu noktadan itibaren yerel yönetim birimleri arasında halka en yakın birimler olma özelliği ile dikkatleri üzerine çeken belediyelerin kentsel yoksulluk ile mücadelede hatırı sayılır katkısı olan sosyal belediyeçilik uygulaması üzerinde yoğunlaşmaktadır. Ne var ki sosyal belediyeçilik anlayışının kentlerde yaşanan mutlak ve göreceli yoksulluğa vuracağı darbe büyük bir heyecanla beklenirken ülkemizdeki çoğu kentte istenilen sonuç elde edilememiştir. Bunun nedeni ise çoğu kere uygulamada çıkan sorunlar, yapılan yolsuzluklar ve tek başına hareket etme arzusunun önlenememesi gibi sorunlar olmuştur.

Çalışmanın bir sonraki adımı ise yukarıda özetlenmeye çalışılan sosyal belediyeçilik uygulamalarının sorunlarından arındırılarak etkinliğini en üst seviyeye çıkarmak ve böylece yaşanılabilir kentlerin oluşmasına sağlayacağı katkı ile yerel yönetim kavramına yönelik olmuştur. Yerel yönetim ilke ve esaslarının günümüz belediyeçilik anlayışının temelini teşkil eden sosyal belediyeçilik uygulamalarında yer edinmesi temsili demokrasi ile sınırlı düzeyde yönetime katılan yerel halkın katılımcı demokrasi ilkeleri doğrultusunda yönetilen kategorisinden sıyrılmasını ve bu doğrultuda hareket etmesini sağlayacaktır. Söz konusu bu düşünceler ışığında çalışmanın sonraki kısmı Türkiye’de Doğu Anadolu bölgesinde yer alan ve bölgede “doğunun incisi” olarak adlandırılan Elâzığ ilinin sosyal belediyeçilik ve yerel yönetim konusunda kat ettiği mesafenin durumunun tespit edilmesi, değerlendirilmesi ve bir model önerisinde bulunulması yönünde olmuştur.

1.2. Araştırmanın Amacı

Çok boyutlu, dinamik ve canlı bir yapıya sahip olan yoksulluk, yediden yetmiş yediye herkesi etkileyebilme özelliğine sahip ender konulardan biridir. Enderliği küresel çaptaki kitleleri etkileyebilme özelliğinden kaynaklansa da bu durum insanoğlunu maddi ve manevi bütün yönleriyle bir çıkmazın içine sokmaktadır. Bu çıkmaz içindeki bireylerin kentlerdeki görünümü ise; gecekondular ile gökdelenlerin, bally çeken, dilenen ya da çalıştırılmak zorunda bırakılan çocuklar ile elinde şekeri ve oyuncağıyla dolaşan çocukların, emeğini sadece karnını doyurabilmek için çok düşük miktara satan ya da daha acısı ekmeğini diğer insanların çöpe bıraktıklarından çıkaranların çizdiği bir tablo şeklindedir. Böylesine bir tablo içerisinde uluslararası kuruluşların ve birçok devletin dilinden düşürmediği insan onuru söyleminin hayat bulması mümkün gözükmemektedir. Ancak kentlerin bu makûs kaderi belediyelerin geleneksel belediyeçilik hizmetlerine ek olarak sosyal belediyeçilik anlayışı ile hareket etmeye başladıkları dönemde değişebileceğine inanılmıştır. Kentlerin içinde barındırdığı tüm zıtlıkların birbirine eş olan kavramlarla yer değiştirmesi sihirli bir sözcük olarak gözüken sosyal belediyeçilik ile mümkün olacağı düşüncesi beyinlerde ve gönüllerde yer edinmiştir. Ancak istenilen durumun kolay olmayacağı zaman içerisinde zıtlıkların yok edilememesi aksine artarak devam etmesi sonucu ile anlaşılmıştır.

İşte bu noktada araştırma, sosyal belediyeçilik uygulamalarının hayat bulmasını engelleyen süreçlerin ortadan kaldırılması amacından yola çıkarak yerel yönetim ilke

ve esaslarının sosyal belediyeçilik modelinde uygulanması gerektiği hususu üzerinde durmaktadır. Çünkü zıtlıkların eşitlikçi anlayış ile eritilmesi, kentte yaşayan tüm bireylerin katılımını sağlayacak, hukuku her türlü menfaatin üstünde tutarak şeffaf ve hesap verebilirliği savunacak ve son olarak da hizmetlerden en iyi çıktıların elde edilmesini sağlayacak etkinlik kavramının bilincine varmış yönetimler ile mümkün görülmektedir.

Sosyal belediyeçilik ve yerel yönetim ortaklığında vatandaş, ihtiyaçlarını dile getirebileceği iletişim kanallarını açık tutacak uygulamaların başladığı bir süreç içerisinde girerek layık olduğu hayatı yaşayabilme fırsatı yakalayabilecektir.

1.3. Araştırmanın Hipotezleri

Araştırmanın hipotezleri şu şekilde sıralanabilir:

- Türkiye’de kentsel yoksulluk probleminde bir çözüm olarak beliren sosyal belediyeçilik istenilen başarıyı sağlama konusunda belirli bir ivme yakalayamamıştır.
- Sosyal belediyeçilik faaliyetlerinin gerçekleşmesini engelleyen önemli faktörlerinden biri yöneticilerin ve çalışanların bu yeni anlayışı tam olarak benimseyememesidir.
- Yoksulluğun kentlerdeki görünümünü azaltma konusunda ortaya çıkan sosyal belediyeçiliğin katkısı sadece hayat bulduğu kentlere yönelik değil ülke geneline yayılan bir refahla tüm vatandaşlara yöneliktir.
- Sosyal belediyeçilik faaliyetlerini kısıtlayan ve kentsel yoksulluğu artıran yolsuzluklar ve sistemin işleyişini engelleyen uygulamalar oldukça fazladır.
- Katılımcı bir sosyal belediyeçilik, yerel yönetim uygulamaları ile mümkün hale gelebilir. Sosyal belediyeçilik, yoksullukla mücadelede sadece belediyelerin sorumluluk anlayışında olan bir uygulama değil, çeşitli kurum ve kuruluşların da birlikteliği ile sonuca ulaştırılabilecek bir anlayıştır.
- Elâzığ belediyesi sosyal belediyeçilik uygulamalarında yeterli düzeye ulaşamamıştır. Bu durum kent içerisinde yaşayan yoksulları yardımlara bağımlı hale getirebilir durumdadır. Elazığ belediyesinde sosyal belediyeçilik ve yerel yönetim ortaklığı sınırlı düzeydedir.

1.4. Araştırmanın Yöntemi

“Kentsel Yoksulluk Üzerinde Sosyal Belediyecilik ve Yerel Yönetişim Uygulamalarının Etkisi: Elâzığ Belediyesi Örneği” başlığını taşıyan tez çalışmasında literatür taraması ve görüşme çalışması yapılarak veriler toplanmıştır.

Literatür taraması kapsamında yükseköğretim kurumu ulusal tez merkezi bölümü detaylı olarak taranmıştır. Bu kapsamda sosyal belediyecilik ve yerel yönetim başlıklarını birlikte taşıyan bir çalışmaya rastlanmamışsa da başlıkların ayrı olarak yüksek lisans ve doktora tezlerinde geçtiği görülmüştür. Ayrıca ilgili kitaplar, süreli yayınlar, internet, ilgili kanun ve yönetmelikler ile Elâzığ belediyesinin faaliyet raporları ve dergilerinden yararlanılmıştır.

Elazığ belediyesinin sosyal belediyecilik ve yerel yönetim uygulamaları için ise görüşme tekniğinden yararlanılmıştır. Bu kapsamda Elâzığ belediyesi kültür ve sosyal işler müdürlüğü ve basın, yayın ve halkla ilişkiler müdürlüğünde görev yapan yöneticiler ve çalışanlar ile bilgi-alışverişi yapılarak konu hakkında bilgi alınmıştır.

İKİNCİ BÖLÜM

2. YOKSULLUK, SOSYAL BELEDİYESİLİK VE YÖNETİŞİM KAVRAMLARI

Geçmişte yok edilemeyen bugün o kudrete sahip olursa bile küresel çarkın dönmesi için göz yumulan adeta bir insanlık ayıbına dönüşen yoksulluk, dünya çapında akıl almaz boyutlara ulaşmıştır. Akademik camia içerisinde de popülerliği olan konu, küreselliği ve dur durak bilmeyen yapısı ile dikkatleri üzerine çekmiştir.

Bu çalışma ise yoksulluk olgusuna -özellikle kentsel yoksulluk olgusuna- bir nebze de olsa katkıda bulunabilmek düşüncesinden hareketle oluşturulmaya çalışılmıştır. Buna göre çalışmanın bu bölümüne yoksulluk ve kentlerdeki görünümünün azaltılması yolunda ortaya çıkan sosyal belediyeçilik ile genellikle yoksullukla mücadelede doğru uygulandığında demir yumruk etkisi gösterecek yönetim kavramının incelenmesiyle başlanılacaktır.

2.1. Yoksulluk Kavramı ve Çeşitleri

Acı, sefalet, cehalet, hastalık, açlık vb. birçok olumsuz durumu bünyesinde barındıran günümüz dünyasının baş etmede aciz kaldığı boyutları ve sonuçları itibarıyla korkunç olarak nitelendirilebilecek insanlık tarihinin belki de en köklü sorunu “yoksulluk”. Çok boyutlu bir kavram olan yoksulluk kendisine yakalananları hastalığın insan vücudundaki yayılmasına benzer bir etki göstererek hâkimiyeti altına alır. Doğrudan ya da dolaylı olarak hayatın her safhasında boyutlarının olması, ülkeler, toplumlar ve hatta aynı ülkenin farklı bölgelerinde değişik yönleriyle ortaya çıkması söz konusu olgunun farklı disiplinlere konu olmasına ve literatürde görüş birliğine varılmış bir tanımının olmamasına neden olmuştur.

TÜİK yoksulluk ile ilgili yapmış olduğu çalışmada “insanların temel gereksinimlerini karşılayamama durumu” nu yoksulluk olarak tanımlamıştır (TÜİK, 2008: 32). Fakat bahsedilen kavramın çok boyutlu olması ve küreselleşmeyle birlikte insan ihtiyaçlarının çeşitlenmesi temel gereksinimden ne anlaşılması gerektiği sorununu doğurmuştur. Özellikle gıda barınma ve giyecek gibi yaşamsal rol oynayan ihtiyaçların zamana, çevre koşullarına ve toplumların özelliklerine göre değişiklik göstereceği düşünüldüğünde kavramsal bir çeşitliliğin ortaya çıkması kaçınılmaz bir hal almıştır.

Yoksulluğun tam anlamı ile toplumsal bir sorun olarak ele alınıp üzerinde çalışılması ise 1899 yılına dayanmaktadır. İlk yoksulluk çalışması Charles Booth tarafından 1899 yılında Londra’da yapılmıştır (Erdem, 2006: 325). Çalışma hayatında yer alan bireylerin hangi koşullar altında hayatını sürdürdüğü ve içerisinde bulundukları yoksulluk durumu ile ilgili tespitin yapılmasına olanak sağlayan çalışmaların başlatıcısı Booth, daha çok geçinmek için gerekli gelir düzeyi üzerine odaklanmıştır. (DPT, 2001:108). Şüphesiz Booth’un yoksulluk kavramını dar bir kalıp içerisinde değerlendirip sadece gelir düzeyini yoksulluk ölçütü olarak kabul etmesi eleştiriye açıktır ve her toplum için geçerli bir tanım olmaktan uzaktır. Çünkü bir toplum için yoksul sayılabilecek gelirin ölçütü diğer toplum için geçerli olmayacaktır.

Booth’un Londra’da yaptığı çalışmanın bir benzerini Rowntree 1902 yılında İngiltere’nin York şehrinde yapmıştır (Marshall, 1999: 87). Yapılan çalışmada yoksulluk sadece geçimle sınırlanmamış, ihtiyaç duyulan diğer temel gereksinimlere de (barınma, giyim) yer verilerek kısmen daha geniş bir yoksulluk analizi ortaya konulmuştur (Erdem, 2003: 27).

Diğer taraftan yoksulluk, dar ve geniş anlamlı olarak da tanımlanmıştır. Dar anlamdaki yoksulluk bireyin yaşamını sürdürmesi için gerekli ihtiyaçlarını karşılayacak gelire sahip olmamasını ifade ederken; geniş anlamda yoksulluk ise bireyin yaşamını devam ettirmesini sağlayabilecek yeterliliğe sahipliğini, fakat yaşadığı çevrenin standartlarının altında kalma durumunu anlatmak için kullanılmıştır.

Daha önceden de belirtildiği gibi yoksulluk birçok bilim dalına konu olmuş çok boyutlu bir kavramdır. Bu nedenle yoksulluğu dar bir kalıp içerisine sokarak sadece gelir yetersizliği olarak değerlendirmek kavramın doğru anlaşılmasına ve tam anlamıyla bir mücadelenin gerçekleşmemesine neden olacaktır.

Tekelinin de beyanıyla yaşanan yoksulluk tek başına gelir azlığı, temel mal ve hizmetlerden yoksunluk değildir. Modernitenin oluşturduğu kentlerin varoş bölgelerinde ya da mahallelerinde yaşama; sağlıksız çevre koşullarına maruz kalma; eğitim, sağlık, adalet gibi toplumsal gereksinimlerden az yararlanma; güvenlik yetersizliği, şiddete açık olma gibi daha geniş ele alınmalıdır (Tekeli, 2000:145).

Bauman ise maddi kıstasların dışındaki etmenleri göz önüne alarak yoksulluğu şöyle açıklar: “İnsanlık tarihinin büyük kısmında yoksulluk durumu hayatta kalma açısından doğrudan bir tehlike oluşturmuştur. Açlıktan ölme, hastalık durumunda tıbbi bakımsızlık ve barınsızlık tehdidi. Hâlâ dünyanın birçok bölgesinde bu, tehlikeler

anlamına gelmektedir. Yoksulların durumu yalnız hayatta kalabilme seviyesinin üstüne çıksa bile, yoksulluk her zaman için iyi beslenememe, iklimsel değişikliklere yönelik eksik korunma ve evsizlik demektir; (...). Bununla beraber yoksulluk sadece yokluk ve fiziksel tehlike durumunu anlatmaz. Yoksulluk ayrıca toplumsal ve psikolojik bir olaydır: insanoğlu hayatının normlara uygunluğu, ait olduğu toplumun nezh hayat standartlarıyla ölçüldüğünden bu yaşam seviyesine ulaşamamanın kendisi bir problem, ıstırap ve onur yitimi sebebidir. Yoksulluk, “olağan yaşam” şeklinde ifade edilen çoğu şeyden yoksun olma demektir. “İstenilen düzeyde olmama” demektir. Bu durum, kendini beğenmeme, utanç ya da suçluluk duymayla sonuçlanır. Yoksulluk aynı zamanda yaşanan toplumda “mesut bir hayat” anlamına gelen tüm imkânlardan mahrum olmak, “yaşamın getirdikleri” ni kabul etmemek anlamlarını da taşır. Bu durum ise kendini kıymetsiz bulmayla, iyi olmayan davranışlar şeklinde ortaya çıkan garaz ve öfkeyle veya ikisiyle neticelenir” (Bauman,1999: 60).

Yılmaz ve uluslararası bir örgüt olan Caritas Europa’nın yoksulluk çalışmalarında da benzer tanımlamaların olduğu görülmüştür. Yılmaz yoksulluğu toplumsal bir arada yaşama koşullarından yararlanamama ve yine bir arada yaşamının gerektirdiği haklardan mahrum olmak, siyasi bir takım zorlamalara maruz kalmak şeklinde maddi mahrumiyetler ve kendi hayatı ile ilgili kararları alamamak, toplum tarafından sosyal dışlanmaya maruz bırakılmak, kendisine olan güven ve saygıyı yitirmek şeklinde maddi nitelikte olmayan mahrumiyetler olarak (Yılmaz, 2004:120) tanımlarken; uluslararası bir sivil toplum örgütü olan Caritas Europa ise yoksulluğu “insanın varoluşsal kimliğini ve yeteneklerini derinden etkileyen çok boyutlu ve çok faktörlü bir olgu” olarak tarif etmiştir (Caritas Europa, 2006: 15).

Şüphesiz ki yapılan tanımlamaların ışığında günümüzde yaşanan yoksulluğun iki boyutlu bir yoksulluk olduğu söylenebilir. Bir yanıyla gelire bağlı maddi yoksulluklar diğer yanıyla maddi nitelikte olmayan yoksulluklar. Bu iki boyutun çoğu kez bir arada görülmesi ise insanı çıkışı olmayan bir tünelde umutsuz ve çaresiz olarak nereye varacağını bilmeden, geleceğe karşı güvensiz, kaybedecek bir şeyi olmadığı için de daha çok suça eğilimli bir hayat yoluna itecektir. Söz konusu çıkmazda önem arz edecek nokta ise maddi ve maddi olmayan ihtiyaçların asgari düzeyde neler olması gerektiği belirlenip bunların gerçekleştirilmesi yönünde mücadele edilerek kişiye yaşadığı yoksulluk türünü gidermede fırsat tanımaktır.

Dolayısıyla bahsi geçen konuda mahrumiyetler değerlendirilirken en azından aşağıdaki ihtiyaçların dikkate alınması ve minimum düzeye indirilmesi önem arz edecektir (Aktan ve Vural, 2002:3):

Maddi mahrumiyet: Fiziki var oluşu sağlayacak yeterlilikte gelire sahip olamama, toplumun tamamına eşit dağılan kamusal hizmet ağından yoksun olmak.

Fiziki zafiyet: Bedensel gıda alımının yeterli seviyede olmaması ve buna bağlı olarak fiziksel bir takım problemlerin oluşması.

İzolasyon: Eğitim olanaklarından yararlanamamak, kaynaklara erişememek, şehir merkezlerinden uzak bölgelerde yaşamak.

Katılımın yetersiz olması: Yoksulluğun kavramlaştırılmasına aynı zamanda azaltılabilmesi için projelerin ve programların oluşturulmasına ve faaliyete geçirilmesine eşlik edememe; siyasi hayatta aktif rol alamama; fikirlerini açığa çıkartamama; insanın haysiyetine yakışır bir hayat idame ettirememesi;

Zamanın yetersiz olması: Şahısların veya ev ahalisinin asgari düzeyde hayatlarını devam ettirebilmek için tüm zamanlarını kazanç sağlamaya çalışarak geçirmeleri; kültürel aktiviteler yapmaya ekstra vakit bulamamaları.

Çevre kirliliği ve çevrenin bozulması: Çevresel kirliliğin yol açtığı problemler neticesinde doğada tabii olarak bulunan kaynakların azalması ve toplumun tamamı için söz konusu kaynakların eşit dağılımının gerçekleşmemesi neticesinde oluşan sorunlar.

Yoksulluk sadece bir millete ya da bir ülkeye özgü bir durumu da anlatmaz. Gelişmiş, gelişmekte olan ve gelişmemiş ülkelerin tümünde farklı boyutlarıyla ortaya çıkan evrensel bir konudur. Bu nedenledir ki uluslararası kuruluşlar söz konusu konuya duyarsız kalamamış, konunun farkındalığına dikkat çekmek ve mücadele yöntemleri geliştirmek amacıyla çalışmalar yapmışlardır.

Uluslararası arenada yoksulluk konusunun yer edinmesi, dünya bankasının 1990 yılında hazırladığı dünya kalkınma raporunun yoksulluk kavramı üzerine inşa edilmesi ile olmuştur. (DPT, 2001: 103). 1990'lı dönemde yoksulluğu daha dar bir bakış açısı ile gelir odaklı değerlendiren dünya bankası 2000'li yıllarda yoksulluk üzerinde farklı etkilere sahip ihtiyaçları da göz önünde bulundurarak daha geniş perspektifli yoksulluk tanımlamalarına gitmiştir. Buna göre 2001 Dünya Bankası Kalkınma Raporunda yoksulluğun yalnızca gelir ve tüketim düşüklüğünü ifade etmediği ayrıca eğitim, gıda ve sağlık konularında da noksanlık vurgusu yaptığı belirtilmiştir. Bunlara ek olarak okuma-

yazmazlık, yetersiz okullaşma ve cinsiyet eşitsizliğinin de yoksullukla ilgili olduğu ayrıca belirtilmiştir (Ala, 2009: 125).

1980 ve 1990'lı yıllar uluslararası örgütlerin yoksulluk ile mücadelede pasif kaldığı yıllardır. Söz konusu bu pasif kalma durumu, bu örgütlerin politikalarının yoğun eleştirilere tabi tutulduğu 1990'lı yıllarda Dünya bankasının yoksulluğu azaltma konusunda programlar geliştirmeye başlamasıyla aktif bir tutum ile yer değiştirmiştir. Dünya bankasının yoksulluk sorununa eğilmesi diğer uluslararası örgütleri de harekete geçirmeye yetmiştir. Harekete geçen örgütlerden biride yoksulluk konusunda dünya bankası ile ortak çalışmalar yürüten IMF'dir. (Çeştepe ve Genç, 2011: 51). Yalnız burada dikkat çekilmesi gereken nokta bu iki uluslararası kuruluşun politikalarının altında çoğunlukla gelişimini tamamlamamış ülkeleri gelişmiş ülkelerin sömürüsüne açık hale getirmek ve kurdukları sistemin dışına çıkmasını engellemek gibi oldukça acımasız amaçların olduğudur. Özellikle "istikrar ve yapısal uyum programı" adı altındaki çalışmalar söz konusu savı destekler niteliktedir. Belirtilen programın toplumları tek tip olarak görmesi ve toplumsal özelliklerin göz ardı edilerek yürürlüğe konulmaya çalışması farklı alanlarda şiddetli krizlerin yaşanmasına neden olmuştur. Bu durum ise zaten yoksullukla bütünleşmiş olan ülkelerin içinde bulundukları durumdan kurtulmasını adeta imkânsız hale getirmiş ve yoksulluğu bu ülkeleri sömürme aracı olarak kullanmaya olanak tanımıştır.

Bahsi geçen konu hakkında 1999 yılında Sachs şu ifadeleri kullanmıştır: "yoksulluğu en derinden hisseden insanlara bakıldığında çeşitli kurumlara ya da dünya bankası ve IMF gibi uluslararası kuruluşlara borçlu olunan yerlerde yaşadıkları görülecektir. Bu nedenle acil bir çağrı ile bu kuruluşların elini söz konusu ülkelere çekmesi sağlanmalıdır" (Ellwood, 2003: 47).

Yoksulluk ile mücadele eden uluslararası kuruluşlardan biri de Birleşmiş Milletlerdir. Söz konusu bu uluslararası örgüt yoksulluğu dünyanın en mühim problemleri arasında kabul etmiş ve yoksulluğa dikkat çekebilmek için 1996 yılını yoksulluk ile mücadele yılı olarak kabul etmiştir. (Dansuk, 1997: 12).

UNDP (Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı) yoksulluğu, "temel eğitim, gıda alımındaki yetersizlik, ömür kısalığı, anne ve çocuk sağlığındaki eksiklikler, basit hastalıklara tutulmak gibi insani yeteneklerden mahrum olmak" şeklinde tanımlamıştır. (Gerşil, 2016: 456). Birleşmiş milletlerin yoksulluğa belki de en büyük katkısı bin yıl

kalkınma hedeflerini belirlemesi ve bu sayede büyük oranda ülkelerin yüzünü yoksulluk gerçeğine çevirmesi olmuştur.

2000 tarihinde 189 milletin temsilcileri, 55. Birleşmiş Milletler Genel Kurulu toplantısı için New York'ta bir araya gelerek tarihi Milenyum Zirvesini gerçekleştirmiştir. Bu zirvenin sonunda ekonomik, toplumsal ve kültürel sorunların çözümü için tüm ülkelerin ortak çalışmasını öngören “Milenyum Deklarasyonu” kabul edilmiştir. Deklarasyon birbiriyle ilintili bir dizi kalkınma hedefini küresel gündeme taşımıştır. Bu hedefler “Binyıl Kalkınma Hedefleri” olarak kabul görmüştür. 2015 yılına kadar ulaşılması düşünülen hedefler kendi içerisinde bir takım amaçları da barındırmaktadır. (DPT, 2007a: 47). Bildiri ile söz konusu ülkelerde aşağıdaki amaçların gerçekleştirilmesi hedeflenmiştir (DPT, 2010:9):

- Mutlak Yoksulluk ve Açlığı Ortadan Kaldırmak
- Herkesin Temel Eğitim Almasını Sağlamak
- Kadınların Konumunu Güçlendirmek ve Toplumsal Cinsiyet Eşitliğini Sağlamak
- Çocuk Ölümlerini Azaltmak
- Anne Sağlığını İyileştirmek
- Çevresel Sürdürülebilirliği Sağlamak
- HIV/ AIDS Sıtma Gibi Salgın Hastalılarla Mücadele Etmek
- Kalkınma İçin Küresel Ortaklıklar Sağlamak

Birleşmiş Milletler tarafından yukarıda sayılan hedeflerin takibi UNDP'nin yanı sıra farklı uluslararası kuruluşlar tarafından yapılmış ve kat edilen yol her yıl bin yıl kalkınma hedefleri raporlarıyla ortaya konulmuştur. Söz konusu raporlardaki rakamlar incelendiğinde yukarıda sayılan amaçların bazı ülkelerde çoğunluklu olarak diğer bazılarında ise kısmen gerçekleştiği görülecektir. Ancak rakamlar her ne kadar yoksulluğun azaldığını söylese de dünya genelinde halen sayısı azımsanmayacak derecede yoksulluğu kaderi olarak kabul etmiş, ülkeler, toplumlar ve bireyler vardır.

Birleşmiş Milletler 2015'e kadar bin yıl kalkınma hedefleri doğrultusunda hareket etmiş, 2016 Ocak ayından itibaren ise sürdürülebilir kalkınma hedefleri ile 15 yıl sürecek bir başka planı devreye sokmuştur. Binyıl Kalkınma hedeflerini başarısı üzerine inşa edilen sürdürülebilir kalkınma hedefleri diğer örneklerinin yanı sıra gelir eşitsizliği, toplumsal barış, iklimsel bozulma, adalet, tüketimin sürdürülebilir olması gibi farklı sorunları da kapsamaktadır. (www.tr.undp.org).

Kavramın tanımlanmasında yardımcı olan bir diğer uluslararası kuruluş Avrupa birliğidir. Avrupa Birliği ise 1975 yılında yoksulluğa gelir odaklı bir tanım getirmiştir. Buna göre Avrupa Birliği yoksulluğu “bireylerin veya ailelerin kaynaklarının onları yaşadıkları üye ülkede kabul edilebilir asgari yaşam şartlarından mahrum bırakacak kadar az olması” olarak tanımlamıştır (<http://eur-lex.europa.eu>). Bu tarihten sonra birlik içerisinde meydana gelen ekonomik, sosyal ve politik alanlardaki değişimler yoksulluğun tek bir göstergeyle açıklanamayacağı görüşünün doğmasına neden olmuştur. Avrupa Komisyonu 2004 yılında Sosyal İçerme Ortak Raporu'nda 1975 deki tanımın aksine yoksulluğa farklı bir bakış açısı getirmesi ise bu görüşü doğrulamaktadır. Buna göre değişen bakış açısına paralel olarak yapılan tanım aşağıda verilen şekli almıştır.

“Yoksullukla yaşamak, bireylerin gelir ve kaynaklarının, bireyi yaşadığı toplumda kabul edilebilir bir yaşam standardından mahrum bırakacak kadar yetersiz olmasıdır. Yoksullukları yüzünden insanlar işsizlik, düşük gelir, barınma sorunu, yetersiz sağlık hizmetleri ve yaşam boyu eğitim, kültür, spor ve diğer etkinliklere katılımlarında engellerle karşılaşabilirler. Yoksullukla yaşayan bireyler genellikle diğer insanlar için bir standart olan ve bunlara erişimin en temel hak olduğu toplumsal faaliyetlere(ekonomik, sosyal ve kültürel) katılımında dışlanmakta ve tecrit edilmekte ve bu faaliyetlere erişim hakları kısıtlanmaktadır” (Yıldırım, 2014: 101).

Avrupa birliğinin yoksulluk tanımı değerlendirildiğinde diğer tanımlamalardan farklı olarak dışlanma kavramının baskın bir rol oynadığı görülecektir. Böylesine bir tanım yoksulluğun dinamik olma özelliğini yeniden vurgular niteliktedir. Bu özelliği nedeniyledir ki on yıl öncesinin yoksulluğa bakış açısıyla yaşadığımız dönem arasında tahmin edilemeyecek kadar çok farklılıklar olacaktır. Bu bağlamda yoksulluğun kavramsal analizini bitirmeden önce değişen yoksulluk algısına paralel olarak yeni söylemlere değinmekte yarar olacaktır.

Yoksulluğun çok boyutluluğu, değişkenliği, evrenselliği gibi özelliklerinden hareketle ortaya çıkan ve günümüzde sıkça bahsedilen önemli kavramlardan ilki yeni yoksulluktur.

Küresel kapitalizmin neo-liberal politikalarla desteklenmesiyle şekillenen “tüketim kültürü”nün bir sonucu olan “yeni yoksulluk” küresel yoksulluğun diğer bir yüzünü oluşturmaktadır (Karakaş, 2010:1). Kavramın ifade ettiği anlamı aydınlatmak hususunda özellikle Bauman, Ayşe Buğra ve Çağlar Keyder’in çalışmaları büyük rol oynamıştır. Buna göre Bauman yoksulluğun bir sistem sorunu olduğuna dikkat çekmiş,

sistem içindeki değişimin yoksulları da yeni durumlara göre yeniden oluşturduğunu iddia etmiştir. Bauman’a göre, refahı hak etmesi için yoksulun çalışmasını bir zorunluluk olarak gören ve tarihsel süreç içinde insanları sıkı bir denetim altına alan “çalışma etiği” bu bağlamda günümüzde yerini “tüketim estetiği”ne bırakmıştır (Bauman,1999: 52). Önceleri ihtiyaç doğrultusunda şekillenen tüketim algısı günümüzde yerini daha kapsamlı bir algıya bırakmıştır. Artık ihtiyacın ötesinde bir düşünceyle hayatımıza giren bu yeni tüketim biçimi yeni yoksulluğun oluşmasındaki en büyük etkenlerden biridir. Çoğunlukla toplumun yüksek refah düzeyinde yaşayan bireylerin oluşturduğu bu tüketim algısı söz konusu refah düzeyinin altındaki bireylerin temel ihtiyaçlarının dışında kişinin fiziki olarak var oluşunu etkilemeyecek fakat kendisini mahrum olarak hissettiği yoksulluk, Bauman’ın anlatmaya çalıştığı yeni yoksulluktur.

Ayşe Buğra ve Çağlar Keyder’in çalışmalarında ise yeni yoksulluğun bir başka boyutu ifade edilmeye çalışılmıştır. Buğra ve Keyder kavramı göçün geçmişte ve günümüzde oluşturduğu farklı etkilerini göz önüne alarak açıklamaya çalışır.

Büyük kentlere yönelik gerçekleştirilen ilk göç dalgalarında göç eden kişiler, akrabalarına yakın bölgelerde hızlıca inşa edilmiş gecekondulara yerleştirilirken yine akrabaları tarafından belli hemşerilik ilişkilerine dayalı işlere de dâhil edilmekte ve bu yolla yaşanacak ilk yoksulluk şokunu hafif atlatma imkânına sahip olabilmekteydiler. Ancak belli sosyal ilişki ağlarına dâhil etme imkânı sağlayan gecekondularının sonlanması ile elbirliği sonucu ev sahibi olma durumu, yerini içinden çıkılması daha zor bir kiracılık yaşamına bırakmıştır. Bunun yanında akrabaların ilişki halinde çalışarak belli enformel ağları sürükledikleri bakkal, manav ve marangoz gibi işler de büyük marketlerin ve atölyelerin açılması ile sonlanma noktasına gelmiştir (Buğra ve Keyder, 2003: 22) Böylece kentlerin çekici özelliklerinin etkisiyle göç eden aileler kentlerin çekiciliğine dair bir durumla karşılaşmamış bazen göç etmeden önceki durumlarından daha kötü bir hale gelmişlerdir.

İfade edilen değişimden sonra göç eden bireylerin ötekilerine göre ihtiyaçlarının farklılaşması yeni yoksulluğun temelini oluşturmaktadır. Yeni yoksulluk ile ilgili yapılan tanımlamalar ise kavram hakkında iki başlı bir değerlendirmenin yapılmasını gerekli kılmıştır. İlk anlamında tüketmemekten doğan bir mahrumiyet ve bunun dışlanma ile sonuçlanması söz konusu iken ikinci anlamı itibariyle toplumsal yapıda meydana gelen değişimin getirdiği bir yoksunluk vardır. Bu nedenle yoksulluğun dinamik yapısına

getirilecek her sıfatın bir başka yoksunluğun habercisi olabileceğini söylemek yanlış bir değerlendirme olmayacaktır.

1990’lardan sonra yeni yoksulluk ile birlikte anılmaya başlayan bir diğer kavram da sosyal dışlanmadır. Sosyal dışlanma kavramı da tıpkı yoksulluk gibi çok boyutlu ve dinamik bir kavramdır. Bu nedenle literatürde farklı özellikleriyle karşımıza çıkan çok sayıda sosyal dışlanma tanımları olacaktır. Genel olarak “sosyal dışlanma, bireylerin ya da hanelerin; ya kaynaklardan ya da daha geniş bir ölçekteki cemaatle veya toplumla sosyal bağlar kurmaktan yoksun bırakılmaları süreci”ni karşılayan bir terimdir (Marshall, 1999: 150). Sosyal dışlanma kavramı ile ilgili çalışmaları ile tanınan Farrington ise kavramın üçlü bir sınıflandırmaya tabi tutularak incelenmesi gerektiğini belirtmiştir. (Atılğan ve Çakar, 2007: 68).

Tablo 1. Sosyal Dışlanmada Tanımsal Sınıflandırma

Tanımlama Sınıfı	Tanımlama İsmi	Açıklama
Süreçler	Durum ve Süreçler	Dışlanma, kabul edilmeme, hariç tutulma, istisna edilme durumu veya süreçleridir
	Çok Yönlülük	Sosyal dışlanmaya neden olan, dinamik bir biçimde işleyen farklı kaynaklar ve farklı süreçler bulunmaktadır
	Birleşme	Dışlanma süreçleri ve sonuçları, tehlikeli durumlar birbiriyle birleşmekte ve eklemlenmektedir
İnsanlar	Sosyal İlişkiler	İnsanlarla toplum arasındaki sosyal bağın kopması, topluma katılımının engellenmesi
	Dışlanmışlar	Dışlanma bir bütün olarak bireylere, toplumlara, gruplara göre ifade edilebilir, bununla birlikte herkesi etkiler
Çevre	Ekonomik ve İşgücü Piyasası	Dışlanma öncelikli olarak işgücü piyasasından, ekonomik yeniden yapılanmadan ve risk alma yetersizliğinden kaynaklanmaktadır
	Sosyal Sistemler	Dışlanma sosyal sistemin (ekonomik, sosyal, kurum- sal, bölgesel ve simgesel) çökmesiyle meydana gelir
	Kaynaklar ve Beklentiler	Sosyal dışlanma ya kaynakların eksikliğinde ya da beklentilerin yetersizliğinde görülür

Kaynak: (Şahin,2009: 24).

İlk grupta yer alan tanımlar da dışlanma, birbiriyle bağlantılı ve çok boyutlu durum veya süreçler olarak tanımlanmıştır. Burada sosyal dışlanma, dinamik bir biçimde işleyen, birbirinden farklı, fakat her birinin kısır bir döngü içinde bir birine eklemlendiği ve birbirini etkilediği olgulardan kaynaklanan ve toplumun dışında kalan, dâhil olmama durumu veya süreçleri olarak açıklanmıştır (Sapancalı, 2005: 24). İkinci grup tanımlar incelendiğinde insanların birbirleriyle ve toplumla olan ilişkilerindeki bozulmaların öne çıktığı görülmektedir. Sosyal bağların kopuşu ve sosyal süreçlere katılımın engellenmesi sonucunda topluma entegrasyonun zorlaşması bu tanımların temel vurgusunu oluşturur (Arslan, 2013: 9). Üçüncü grup tanımlarda ise kavram, sistemler ve çevre boyutu ile ele alınmıştır. Bu grupta yer alan tanımlardan birine göre dışlanma kişinin ekonomik ve sosyal sisteme dâhil olamaması ile meydana gelir. Bu tanımda yer alan sistemler, demokrasi ve sosyal normlar, refah devleti, aile ve toplumsal yapıdır (Alden ve Thomas, 1998: 8). Görüldüğü gibi sosyal dışlanma tek bir etkeni dikkate alarak açıklanabilecek bir yapıya sahip değildir. Maddi yetersizliklerin yanı sıra genel anlamda birçok faktörün etkisiyle bireyler sosyal dışlanma gerçeğiyle karşı karşıya kalabilmektedir.

Sosyal dışlanma kavramında yaşanan yoksunlukları ise seyyar şu şekilde belirtmiştir: (Seyyar, 2008:423):

- Emek piyasasından tecrit ve işsizlik
- Sosyal güvenlik sisteminden tecrit ve maddi sıkıntılar (yoksulluk)
- Tüketim özgürlüğünden tecrit ve yetersiz beslenme
- Sağlık hizmetlerinden tecrit ve hastalıklar veya erken ölümler
- Eğitim hizmetlerinden tecrit ve kültürel yozlaşma
- Toplum değerlerinden tecrit ve yabancılaşma

Yoksulluk ile sosyal dışlanma kavramları her ne kadar birbirine benzeseler ve birbirinin nedeni ve sonucu olma özelliğine sahip olsalar da söz konusu iki kavram farklı iki durumu ifade etmektedir. Ancak kavram olarak sosyal dışlanma her zaman yoksulluktan çok daha fazlasını anlatmıştır. Çünkü yoksul olup sosyal dışlanmaya maruz kalanlar olabileceği gibi yoksul olmadan da söz konusu durumla karşı karşıya kalabilecek bireyler olabilir. Yine burada toplumsal özelliklerin büyük bir rolü vardır. Bir toplumun belli norm kalıplarına uygun olmayan bir tutum hiç kuşkusuz yoksul olmadan sosyal dışlanmayı doğuracaktır.

Buraya kadar yapılmaya çalışılan yoksulluğun kavramsal analizi, değerlendirildiğinde ise yoksulluğun birey, aile, toplum, ülke ve böylece tüm insanlığın

etkilendiği ve etkilenmeye devam edeceği evrensel bir konu olduğu açıkça belirlemektedir. Böylesine evrensel bir konunun tek bir sebebinin ve tek bir sonucunun olmaması ise dizginlerini ele almayı engelleyen beklide en önemli faktördür. Küreselleşen dünya içerisinde bu çok boyutluluğun artarak devam edeceği de kaçınılmaz gözükmektedir. Söz konusu durumda kanım odur ki insanoğlunun doğumuyla başlayan bu yolculuk ancak insanoğlunun ölümüyle son bulacaktır.

2.1.1. Mutlak Yoksulluk ve Görelî Yoksulluk

Biyolojik var oluşun devam etmesini sağlayacak kalori miktarı (2400 kcal) ve bu kalori miktarına ulaşmada belirleyici olan gelir ve tüketim düzeyi mutlak yoksulluk şeklinde adlandırılmaktadır (Aktan ve Vural, 2002:8). Söz konusu tüketim düzeyini belirlemede ise Dumanlı iki önemli unsura dikkat çekmektedir. Bunlardan birincisi “hane halkı genişliği ve en alt düzey temel alınarak oluşturulan mal ve hizmet gereksinimleri”, ikincisi ise “gereksinimleri ortadan kaldıran ve harcama düzeyinin belirlenmesini sağlayan mal ve hizmet fiyatları”dır. Bu noktadan hareketle elde edilen ve para birimi ile ifade edilen miktar ise yoksulluk çizgisi olarak adlandırılmaktadır. Daha sonra elde edilen yoksulluk çizgisiyle, hesaplanan ya da veri olarak elde edilen gerçek hane halkı veya birey geliri mukayese edilmektedir. Hane halkı veya birey geliri daha önce tespit edilmiş olan yoksulluk çizgisi, gelirden az olanlar yoksul fazla olanlar ise yoksul olmayanlar olarak sınıflandırılmıştır (Dumanlı, 1996: 6).

Görüldüğü gibi mutlak yoksulluk bireylerin yaşamsal faaliyetlerini sürdürmesi üzerine odaklanmıştır. Bireyin diğer sosyal ihtiyaçlarını tespit etme yönünde herhangi bir çabası olmamaktadır. Bu durum ise maalesef ki içinde bulunduğumuz çağ itibarıyla halen açlıktan ölen insanların olmasıyla açıklanabilir. 2017 yılı dünya açlık endeksinin 815 milyon aç insandan söz etmesi mutlak yoksulluğun sosyal ihtiyaçları tespit etmese bile en azından açlıkla mücadelede önemli bir kavram olduğu gerçeğini doğuracaktır.

Görelî yoksulluk kavramı ise bireyin sosyal bir canlı olmasından hareket etmektedir. Görelî yoksulluk, mutlak yoksullukta olduğu gibi yalnızca temel ihtiyaçlara ulaşamama durumu ile ilgilenmez. Bunun yanında ait olunan toplumun refah düzeyinin gerisinde kalıp kalmama konusu ile de ilgilenir. Bu bağlamda görelî yoksulluk yoksulluğun temel ihtiyaçlar sorunu olmasının yanında refah eşitsizliği sorunu olduğunu da ortaya çıkarmıştır. (Dumanlı, 1995:213).

Başka bir tanıma göre görelî yoksulluk, temel gereksinimlerini temin edebilen fakat bireysel kaynakların eksikliği yüzünden ait olunan toplumun yaşam standartlarının gerisinde kalma ve toplumsal bakımdan katılımın önlenmiş olması durumunu ifade etmektedir. (Arpacıoğlu ve Yıldırım, 2011: 63).

Yukarıdaki iki tanım değerlendirildiğinde mutlak yoksulluğun kişiyi hayatta tutabilecek etkenler üzerinde yoğunlaştığı görülürken; görelî yoksulluğun ise temeline eşitsizliği oturtarak bireyi sadece fizyolojik ihtiyacını karşıladığında hayatta kalan bir robot olarak değil, duyguları ve sosyal bazı ihtiyaçları olan bir canlı olarak gördüğü anlaşılabacaktır. Bu nedenledir ki mutlak yoksulluğun ortadan kalkması görelî yoksulluğunda son bulması anlamına gelmez. Refahın aynı mahalle içerisindeki bireylere dahi eşit olarak dağılmadığı günümüz toplumlarında görelî yoksulluğun her zaman ciddi bir problem olarak kalmaya devam edeceği gözükmektedir.

2.1.2. Objektif Yoksulluk ve Sübjektif Yoksulluk

Objektif-sübjektif yoksulluk yaklaşımlarında bahsi geçen mutlak-görelî yoksulluk yaklaşımları arasındaki ilişkiye benzer bir durum söz konusudur.

Objektif yoksullukta bireyleri yoksul kategorisine dahil edip etmeme durumu kişisel görüşlere göre olmayıp daha önceden oluşturulmuş kriterlere göre belirlenmesi söz konusudur (Aktan ve Vural, 2002:6). Yani yoksul olarak nitelendirilen kişiler belirli kriterlerle ortaya konulmaktadır. Bu kriterler, bireylerin yoksulluktan kurtulması için gerekli kalori miktarı, tüketim harcamaları gibi değerlerle tespit edilmektedir (Kunduracı 2009: 21). Objektif yoksulluk somut yargılar üzerine hareket eder. Yoksulluğa neden olan öğeler üzerinde durur. Bu öğelerin insan hayatından çıkarılabilmesi için nelere ihtiyaç duyulduğunu tespit etmeye çalışır (Lokdessallien, 2002: 3). Objektif yoksulluğun bilimsel kıstaslara göre hareket etmesi ve bireyin düşüncelerini göz ardı etmesi kendisinin karşıtı olarak nitelendirilebilecek sübjektif yoksulluğun doğmasına neden olmuştur.

Sübjektif yaklaşım, yoksulluğa yaklaşırken kişisel düşünceleri ön planda tutar ve yoksulluğun tanımlanmasını bireylerin ve hane halkının değerlendirmelerine bırakır. Başka bir deyişle, anketler aracılığıyla bireylerin kendi beyanlarına dayalı olarak belirlenen yeterli bir gelir düzeyinin altındakilerin yoksul olarak tanımlanması söz konusudur (Adaçay, 2008: 30). Sübjektif yoksulluğu tespit edebilmek için anket gibi kişisel görüşlerin ön planda olduğu yöntemlere başvurulabilir. Bu yöntemde ankete katılan kişilere refahı sağlayacak gelirin düzeyi sorulur. Örneğin ABD’de Gallup

araştırma şirketi deneklere, "Dört kişilik bir ailenin geçimini sağlayabilmesi için minimum ne kadar haftalık gelir kazanması gerekir?" sorusunu yöneltir. Öznel yoksullukta, anket sonuçlarından refah düzeyleri ile gelirler arasında bağlantı kurularak, kritik bir refah düzeyi seçilir ve buna karşı gelen gelir düzeyi yoksulluk çizgisi olarak kabul edilir. Minimum gerekli gelir kamuoyu yoklamasıyla belirlendikten sonra, bu cevaplar zamanla reel olarak artan yoksulluk çizgileri üretilmesinde kullanılır (TÜSİAD, 2000: 98).

Sübjektif yoksulluğun tamamen bireysel düşüncelere önem vermesi ciddi eleştiriler almasına neden olmuştur. Bireylerin mahrumiyetlerini kendilerinin belirlemesi elbette ki önemlidir fakat toplumun tümünü kapsayacak bir yoksulluk tablosunun çizilmesinde söz konusu yöntemle elde edilecek veriler yetersiz kalacaktır. Buna göre objektif yoksulluğun, yoksulluk kriterlerini belirlemede kullandığı bilimsel yöntemlerin tercih edilebilirliği çok daha fazla olacaktır. Çünkü bireyin tek başına yoksulluk analizi tüm toplumun refahı hakkında bir delil oluşturmayacaktır.

2.1.3. Gelir Yoksulluğu ve İnsani Yoksulluk

Gelir yoksulluğu hayatı devam ettirmek veya minimum hayat standardını yakalamak adına birey ya da hanelerin gereksinim duyduğu temel ihtiyaçların temin edilebilmesi açısından kâfi miktarda gelirin sağlanamaması şeklinde tanımlanabilir. Gelir yoksulluğu belirlenirken, çoğunlukla minimum bir hayat standardında yaşamak için ihtiyaç duyulan gelir, yoksulluk sınırı olarak tanımlanmakta ve bu sınırın altında bir gelir düzeyine ulaşan hane halkı ya da birey yoksul biçiminde adlandırılmaktadır. Gelir yoksulluğu için tüm dünyada kullanılabilecek bir yoksulluk sınırı da oluşturulabilir. Fakat bu türden bir genel yoksulluk sınırının, ülke içindeki yoksulluğu analiz etmeye faydası yoktur. Bunun için ülkenin içinde bulunduğu sosyo-ekonomik koşulları yansıtan bir yoksulluk sınırı oluşturulabilir. Benzer bir şekilde, ülke içindeki farklı bölgelerde (kırsal alanlar-kentsel alanlar) mal ve hizmetlerin fiyatlarında ve bunlara ulaşmada farklılıklar varsa farklı yoksulluk sınırları tespit edilebilir (Aktan ve Vural, 2002: 6).

Buraya kadar incelenen yoksulluk türlerinin adı değişse de genel olarak temel ihtiyaçlar-sosyal ihtiyaçlar bağlamında bir ayrımın yapılarak tanımların ortaya çıktığı söylenebilir. Bahsi geçen gelir yoksulluğu da bu söylem içerisinde bireyin fiziki olarak varlığını devam ettirecek temel ihtiyaçları karşılayacak gelir üzerine odaklanmıştır. Bu

yönü itibariyle buraya kadar incelenen mutlak yoksulluk ve objektif yoksullukla benzerliği ortadır.

İnsani yoksulluk ise; yeterli beslenememe, sağlık imkânlarından yoksunluk, evsizlik, eğitim imkânlarından yoksun olma, okumasını ve uygun bir şekilde konuşmasını bilmemek, herhangi bir işi olmamak, gelecekte korkmak, sağlıklı içme suyuna sahip olamamak, güçsüzlük ve özgürlüğün yetersiz oluşu anlamlarına gelmektedir (Sapancalı, 2001:128). Bu açıdan İnsani yoksulluk kavramı mutlak ve göreceli yoksulluk kavramlarına göre yoksulluğun farklı noktalarına vurgu yapmaktadır. Bilindiği gibi, mutlak ve göreceli yoksulluklarda temel ve toplumsal ihtiyaçlar ön planda iken insani yoksullukta kişinin onuruna yaraşır bir hayatı yaşamasına engel olabilecek mahrumiyetler söz konusudur (Açıkgöz ve Yusufoglu, 2012: 86).

Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) insani yoksulluğu üç gösterge ile geliştirmekte olan ülkeler de hesaplamaktadır. Bu göstergeler şunlardır (Çetinkaya, 2012: 37);

- **Yaşam Süresi:** İnsani yoksulluk, kişinin kısa bir yaşam ile sonuçlanacak mahrumiyetlerini kabul etmez. Bu konu hakkında birleşmiş milletler kalkınma komisyonu 40 yaşın altındaki yaşam süresini “insani yoksulluk” olarak görmektedir.
- **Eğitim:** İnsani yoksulluğu işaret eden ikinci önemli kriter eğitim ile alakalıdır. Kişilerin temel okuma-yazma eğitiminden mahrum olması insani yoksulluk ile ilgili hesaplamalarda kullanılan diğer bir göstergeyi oluşturmaktadır.
- **Ekonomik ve Sosyal İmkânlar:** İnsani yoksulluğun bir diğer göstergesi sosyal ve ekonomik imkânlardan mahrumiyettir. Birleşmiş milletler kalkınma komisyonu temiz içme suyuna ve sağlık imkânlarına erişemeyen ve beş yaşın altındaki beslenme yetersizliğine sahip nüfusun yüzdesini esas alarak sosyal ve ekonomik imkânlardan mahrum bireyleri ortaya koymaktadır.

Bu bağlamda yoksulluğa getirilen ‘insani’ sıfatı kavramın geniş bakış açısını gözler önüne sermiştir. Çünkü insana yüklenen anlam tıpkı yoksulluğa yüklenen anlam gibi farklı etkenlerin ortaya çıkmasıyla değişebilmektedir. Kavramın bu hareketli yapısı çift başlı bir değişimi de beraberinde getirecektir. Bu açıdan insana yapılan her farklı tanım yoksulluğu, yoksulluğa getirilecek her yeni yaklaşım da insanı etkileyecektir.

2.1.4. Geçici Yoksulluk ve Kronik Yoksulluk

Kronik yoksulluk, yoksulluğun geçmiş-bugün ve gelecek döngüsü içerisinde sürekli olarak var olma durumunu anlatmaktadır. Kronik olarak yoksulluk döngüsünü yaşayan bireyler, yoksulluk durumunu uzun olarak nitelendirilebilecek bir zaman diliminde ya da yaşamları süresince yaşamaktadırlar. (Zülfikar, 2010: 8).

Kronik yoksulluğun en önemli özelliği, bireylerin yoksulluktan kurtulabilme çabalarının çok az ya da neredeyse mümkün olmaması halidir. Süre kronik yoksulluğun ana bileşenidir. Süreklilik, bireyin beş yıl ya da daha uzun süre yoksul olmasıyla biçimlenirken, örneğin, ABD’de bu süre dört yıla gerileyebilmektedir. Yoksulluk süresi uzadıkça bireylerin bu sorundan kurtulabilme umutları da giderek azalmaktadır. Nitekim Almanya’da yoksulların yaklaşık yarısı yoksulluktan en geç bir yıl içinde kurtulurken, dört yıl süreyle yoksulluk içinde yaşayan bireylerin yoksulluktan kurtulma olasılıkları %20’ye gerilemektedir. 9 yıl süreyle yoksulluk içinde yaşayan bireylerin ise bu sorundan kurtulma olasılıkları %10’a gerilerken, 12 yıl ve üstünde bir süre yoksulluk içinde yaşayan bireylerin yoksulluktan kurtulma olasılıkları tamamen ortadan kalkmaktadır. Bununla birlikte, yoksulluktan kurtulanların yüzde 20’si de en geç bir yıl içinde yeniden yoksulluk riskiyle karşılaşmaktadır. Bu anlamda kronik yoksulların çok küçük bir kısmı yoksulluktan kurtulabilmekte ve uzun süre bu durumdan kendini koruyabilmektedir (Temiz, 2008: 65).

Kronik yoksulluğun uzun süreli olması, çeşitli türlerdeki yoksullukların eşlik etmesi ve böylece kurtulması zor bir duruma dönüşmesi ise yoksulluk kültürü olarak adlandırılan durumun doğuşuna zemin hazırlamıştır. Yoksulluk kültürü, kronik yoksulluğun son bulması ihtimalini ortadan kaldırmasının yanı sıra genç nesiller aracılığıyla da bir başka nesile aktarılıp devam etmesine neden olmaktadır.

Kısa süreli veya dönemsel yoksulluk olarak da adlandırılan geçici yoksulluk ise, yaşam standartlarında meydana gelen bir kerelik bir düşüş veya yoksulluk sınırının altında bulunan bireylerin yaşam standartlarındaki çeşitli düşüşlerin etkisiyle refah düzeyindeki dalgalanmalar sonucunda oluşmaktadır. Özellikle kriz dönemlerinde görülen geçici yoksulluk, gelir seviyesi ortalama geçim düzeyinin üzerindeki insanları bile etkileyebilen bir yoksulluk çeşididir. Bu durum ekonomik ve finansal kriz ortamlarından kaynaklanabileceği gibi çeşitli dışsal şoklar, doğal afetler, enflasyon, mevsimlik işsizlik gibi dönemsel faktörlerden de kaynaklanabilmektedir (Kaya, 2011: 40).

Ülkelerin özellikle geçici türdeki yoksulluklara karşı dikkatli olması bir zorunluluk olarak durmaktadır. Çünkü önemsenmeyen geçici yoksulluklar o ülkenin birkaç yıl sonrasının kronik yoksulluk sorunu haline gelebilmektedir. O halde geçici yoksullukların sürekli olarak gözetim altında tutulması ülkelerin yoksulluk sorunsalında önem arz edecektir.

2.1.5. Kırsal ve Kentsel Yoksulluk

Kırsal yoksulluk, “gelişmekte olan ülkelerde tarım sektörünün hızla çözülerek gizli işsizliğin açık işsizliğe dönüşmesi olgusuna” dayanmaktadır. (DPT, 2001:105). Kırsal yoksulluğun eksenine, eksik istihdam içindeki topraksız köylüler, topraksız tarım işçileri (geçici veya mevsimlik tarım işçileri), topraklarının miktarı az olan toprak sahipleri girmektedir. Bunlara ayrıca köylerde ve kırsal bölgelerde basit yöntemlerle mal ve araç üreten zanaatkârlar ve kent ile kırsal bölge arasında kalan ekonominin yeni gelişmeye başladığı yerlerde yaşayan bireyler dâhil edilebilir (Pehlivan, 2010: 22).

Dünyadaki birçok ülkede meydana gelen siyasi istikrarsızlık ve iç çatışmalar, kırsal yoksulluğu artıran ana faktörlerdir. Genel olarak kırsal alanda yoksulluğu besleyen faktörler şu şekilde sıralanabilir (Öztürk 2008: 615).

Kırsal bölgelerdeki ikilik: Kırsal kesimlerde büyük toprak sahipleri ve ticari üretim sistemleriyle küçük toprak parçalarına sahip olan köylülerle geçimlik tarım ekonomisi aynı anda bulunuyor ise gelir dağılımında eşitsizlik ve yoksulluk olabilir.

Kötü yönetim: Kötü yönetim ve bürokrasinin yozlaşması bir taraftan kırsal alandaki üreticilerin maliyetlerini artıracak bir taraftan da yoksulların gereksinim duyduğu kamusal hizmetleri kalitesiz ve eksik bir biçimde sunup yoksul bölgenin hayat standardını düşürecek ve üstlendikleri maliyeti arttıracaktır. Kırsal yoksullukta yönetim şeffaf değil ise kontrol ve düzenlemeler aşırıysa, hukuk devleti ilkesine uyulmuyor ise ve yoksullar seslerini duyuramıyorlar ise yönetim aşırı merkezileşmesi artacaktır.

Kırsal kesimi dışlayan iktisadi ve sosyal politikalar: Uygulanan politikalardaki kırsal bölgeyi dışlayan bazı politikalar (sermaye-yoğun teknolojilerin emek yoğun olanlara tercih edilmesi, altyapı yatırımlarında ve sosyal güvenlik hizmetlerinin verilmesinde şehirlere öncelik verilmesi, ithalatın sübvansede edilmesi) bu bölgedeki yoksulluğu arttırmaktadır.

Genel olarak bahsedilen nedenlerden oluşan kırsal kesimin itici gücü bireylerin çekiciliğine inandıkları kentlere doğru göç etmelerine neden olmuştur. Daha çok

niteliksel anlamda hissedilen yoksulluğun, kentlerde giderilebileceğine inanılarak yapılan bu göçler ile bireyler mahrumiyetlerine farklı mahrumiyetlerde ekleyerek buralarda yoksulluğu daha derin yaşar hale gelmişlerdir. Bu nedenle kırsal kalkınma programlarının etkili bir şekilde uygulanması ve böylece burada yaşayan insanlara kentin değil kendi yaşadığı bölgenin çekici taraflarının gösterilmesi büyük önem arz edecektir.

Kent yoksulluğu ise dünya bankasıncı “iş imkanlarına ve gelire kısıtlı ulaşım, eksik barınma ile şiddet, sağlıksız çevre, sosyal koruma mekanizmalarının sınırlılığı veya hiç olmaması, eğitim ve sağlık hizmetlerine yetersiz erişim” şeklinde tanımlamıştır (Karatepe, 2006: 12).

Bir başka tanımda kentsel yoksulluğun, “yoksulların yasadıkları kent alanlarında insanların yeterli gelire sahipsizliği, temel hizmetlerden yararlanma olanaksızlığının yanı sıra, kent alanlarından, dışlanma, olumsuz yaşam ortamları, yargı, bilgi, eğitim, karar alma yetkisi ve yurttaşlık gibi temel haklardan yararlanma yetersizliği, şiddete maruz kalma ve güvenlik eksikliği gibi sorunlardan başka, statü açısından da sıkıntı çekmeleri” anlamlarını taşıdığı belirtilmiştir (Türkdoğan, 2003: 104).

Kentsel yoksullukla mücadele kuşkusuz kırsal yoksullukla mücadeleyi gerekli kılacaktır. Fakat kentlerde yaşanan yoksullukların gün geçtikçe yeni boyutlarıyla ortaya çıkması sadece kırsal yoksullukla mücadele edilerek sorunun çözülemeyeceğini göstermiştir. Çalışmanın ilerleyen bölümünde kentsel yoksulluk ve önleyici tedbirler daha geniş ele alınacağından burada tekrar değinilmeyecektir.

2.1.6. Diğer Yoksulluk Türleri (Ultra, Karma, Nöbetleşe, Sosyal İmkânlar Yoksulluğu)

Ultra yoksulluk yaklaşımına göre; gelirinin tamamını harcadığı halde, mutlak yoksulluk yaklaşımında baz alınan -2400 kalori- günlük minimum kalori miktarının yalnızca % 80’ini karşılayabilenler “ultra yoksul” olarak nitelendirilmektedirler. Bu tanımlı yoksulluğun yoğunluğunu ölçmek amacıyla Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Teşkilatı (FAO) ve Dünya Sağlık Teşkilatı (WHO) geliştirmiştir. Dünya Bankası ise, ultra yoksul yerine “olağanüstü yoksul” kavramını kullanmış ve ekonomik kaynakları minimum gıda-enerji gereksinimini karşılamaya yetmeyen bireyleri olağanüstü yoksul olarak tanımlamıştır (DPT, 2001:106). Aynı zamanda Ultra yoksulların yoksulluk durumlarının beş yıldan daha fazla sürmesi halinde onların durumlarının düzeltilmesinin olanaksız olduğu savunularak bu kategoridekiler kronik yoksul grubuna dâhil

edilmektedir (Abay, 2004: 12). Tedavi edilemeyen ultra yoksulluk, kronikleşmenin doğuracağı psikolojik baskılarla yoksulluk kültürü dâhilinde hareket etmeye başlayarak hayat boyu sürecek yoksunluk zincirinin bir halkası olacaktır.

Karma Yoksulluk ise; yoksulluğu açıklamada kullanılan tek tip yaklaşımların uluslararası karşılaştırmalarda anlamlarını yitirdiğini düşünen Bourguignon ve Atkinson tarafından geliştirilmiştir. Bu yaklaşım, mutlak ve görelî yoksulluk seviyelerini tek bir denklemde birleştirerek, tüm dünya için aynı yoksulluk göstergesini kullanmayı önermektedir. Amacı uluslararası karşılaştırmalar yapmak yerine, küresel olarak tüm dünyayı aynı yoksulluk denklemi içinde incelemek olan bu yaklaşıma göre üç farklı yoksulluk durumu mevcuttur. Tüm ülkelerde hem mutlak hem de görelî yoksulluk sınırının altında kalanlar birinci grup yoksulluk çeşidini oluşturmaktadır. Daha çok yoksul ülkelere özgü olan ikinci grup, mutlak yoksulluk sınırının altında kalıp, kendi ülkelerinin görelî yoksulluk sınırının üzerinde bulunanları kapsamaktadır. Üçüncü grupta ise, mutlak yoksulluk sınırının üzerinde olduğu halde, kendi ülkelerinin görelî yoksulluk sınırının altında kalanlar bulunmaktadır. Bu durum daha çok zengin ülkelerdeki bireyler için geçerlidir (Kaya, 2011: 30).

Nöbetleşe yoksulluk; bir göçmen grubunun, diğer bir göçmen grubuna dayanarak çeşitli kent içi ilişki ağları ile kent içerisinde çeşitli kriterlere göre statüsünü yükseltmesi anlamına gelmektedir (Işık ve Pınarcıoğlu, 2003: 40). Kente ilk gelenler öncelikle kentin çeperlerinden, düşük ücretle, satın alarak ya da doğrudan işgal ederek arsa sahibi olmakta ve bu arsa üzerine kendine bir gecekondü yapmaktadır. Başlangıçta tamamen parasal ekonomi dışında kalan ve sadece kentte var olmayı sağlayan (Erder, 2001: 19) söz konusu durum zamanla başkalaşmış ve çıkar ilişkilerinin devreye girdiği bir hal almıştır.

Bu yaklaşıma göre, kentte yaşayan yoksul bireyler işgal ettikleri arazileri kente göç eden yeni yoksullara kiralar ya da satar ve dolayısıyla zaman içerisinde yoksulluktan kurtularak yoksulluklarını yeni gelen bireylere devrederler. Bu durum ise söz konusu kesimlerin kendi aralarında kurdukları ve birbirlerinin üzerlerinden zenginleşebilmelerini sağlayan eşitsiz güç ilişkilerini doğurmuştur. (Işık ve Pınarcıoğlu, 2003: 79-155).

Kentlerin zamanla yoğun göç alan bölgeler haline gelmesi nöbetleşe yoksulluğun her zaman ve her kentte ortaya çıkmasını engellemiştir. Artık sahiplenilecek bir arazi veya düşük bir ücretle satın alınabilecek bir gecekondü bulmak kentlerde oldukça zor gözükmemektedir. Bu durum ise kente daha önce gelenlerin en azından nöbetleşe yoksulluk ile kazanabildikleri sosyal statü değişikliğinin daha sonra gelenler üzerinde

gerçekleşemeyeceği sonucunu doğuracaktır. Söz konusu durum ise daha önce değinilen yeni yoksulluk kavramını oluşturarak hem kente tutunduracak ilişkilerin oluşmasını engelleyecek hem de bu insanları daha önce karşılaşmadıkları yoksulluk türleriyle karşı karşıya getirecektir.

Son olarak sosyal imkânlar yoksulluğu ise ilk kez Birleşmiş Milletler Kalkınma Programının (UNDP) 1996 yılında yayınladığı raporunda kullanılmıştır. Henüz çok yeni olan, dolayısıyla akademik çevrelerde dahi yeterince bilinmeyen bu kavram, yoksulluğu parasal gelir yönü ile değil, bireylerin insani gelişme için gerekli temel ihtiyaçlara ne ölçüde sahip oldukları yönünden ele alır ve ölçmeye çalışır (Aktaş, 2007: 60).

UNDP, oluşturduğu “sosyal imkânlar yoksulluğu” göstergesini üç temel kıstas ile ölçmektedir. Bunlar (Pire, 2011: 8):

- Sağlıklı üreme imkânı ile uzman sağlık personeli olmaksızın gerçekleştirilen doğum yüzdesi, bireylerin sağlıklı üreme imkânına ne ölçüde sahip olduklarını ortaya koyar.
- Sağlıklı büyüme ve yeterli beslenme kriteri ile 5 yaşın altında olan ve uluslararası standartlarda gerekli kiloya sahip olmayan, dolayısıyla yeterli beslenemeyen çocukların yüzdesi esas alınarak ölçülür.
- Okuma yazma kriteri ile araştırmada genel okuma yazma oranı yerine sadece 15 yaş ve üstünde olan kadınların okuma yazma oranı dikkate alınır.

Bu üç ölçüt için hesaplanan yüzdelere tek bir yüzdeye dönüştürülmekte ve “sosyal imkânlar yoksulluğu” olarak adlandırılmaktadır. Ayrıca söz konusu raporda 101 ülkenin sosyal imkânlar yoksulluğu ölçülmüştür. Buna göre Türkiye, Arjantin, Meksika, Kolombiya, Venezüella gibi Latin Amerika, Çin, Vietnam, Malezya, Tayland, Singapur, Hong Kong gibi Asya pasifik ülkelerinin gerisinde kalmıştır (Özdemir, 2010: 20).

Sosyal imkânlar yoksulluğu genellikle insani yoksulluk kavramıyla karıştırılmaktadır. İnsani yoksulluk ve sosyal imkânlar yoksulluğu ayrı birer küme olarak düşünüldüğünde insani yoksulluğun sosyal imkânlar yoksulluğunu da içine alabilecek evrensel bir kümeyi temsil ettiği söylenebilir. Sosyal imkânlar yoksulluğu insani yoksullukla kesişir fakat ondan daha kapsamlı değildir.

2.2. Yoksulluğun Nedenleri ve Sonuçları

Yoksullukla ilgili yazında popülerliği olan bir diğer konu yoksulluğun nedeniyledir. Kuşkusuz popülerliğinin kaynağı yoksulluğun çözümüne dair araştırmaların hala

devam etmesidir. Bilindiği gibi bir bataklığın kurutulması için geçici çözümler etkili olduğu gibi kalıcı çözümlerin üretilmesi ise ancak bataklık kaynağının kurutulmasına bağlıdır. Bu nedenle yoksulluk bataklığının kaynağına ulaşmanın en kestirme yolu nedenlerinin açıkça ortaya konulması olacaktır.

Yoksulluğu tek bir nedenle açıklamak mümkün olmamaktadır. Aynı zamanda, yoksulluğun sebep ve sonuçlarını birbirinden ayırmak da her zaman kolay değildir. Neyin sebep neyin sonuç olduğu karışıktır. Kişiler ruh hastası oldukları için mi yoksuldurlar, yoksa yoksul oldukları için mi ruhsal bozukluk gösterirler; hasta olup çalışamadıkları için mi yoksuldurlar, yoksa yoksul oldukları için mi hastalığa yatkındırlar, belli değildir. Sebep ve sonuç çoğu kez birbirini kısır bir döngü içinde doğurur (Koşar, 2000: 34). Bu kısır döngü içerisinde yoksulluğun nedenlerine dair farklı yaklaşımlar olsa da hem bu çalışmada hem de çoğu araştırmacı tarafından kabul gören ve Şenses'in de ifade ettiği farklı iki bakış açısı ile ele alınan görüş önem arz etmektedir.

Şenses'in bahsettiği ilk yaklaşımda, yoksulluk; kişilerin yetenekleri, sorumluluk ve disiplin anlayışı, tutumluluk derecesi ve gösterdikleri çaba gibi kendi kişisel özellikleriyle ilişkilendirilir ve yoksullar, yoksulluğun hem kurbanı hem de nedeni olarak görülür. İkinci yaklaşımda ise yoksulluk; yoksulların dışında, başta ekonomi politikaları olmak üzere düşük ücretler, yetersiz eğitim ve istihdam olanakları ve ayrımcılık gibi yoksulların kendi denetimleri dışındaki yapısal etmenlerle ve sosyo-ekonomik sistemin tümüyle ilişkilendirilir (Şenses, 2002:146).

Yoksulluğu bireyin kendinden kaynaklanan nedenlere bağlayan birinci yaklaşıma göre yoksullar tembel, zamanlarını ve paralarını boş yere harcayan ve kendilerini kontrol etmeyi başaramayan bireyler olarak görülmektedir. Yoksul bireyin kendisinde olan eksikliklerin farkına varması, yoksulluktan kurtulmaya yönelik kendilerini kontrol etmelerinde bir araç olabilir. Kerbo ise yoksulluk üzerinde, “zihinsel yeteneğin birçok sosyal faktörün yanında ikinci planda bir etkiye sahip olduğu” kanaatindedir (Kerbo, 1996: 265).

Zastrow ise yoksulluk nedenlerini geniş bir çerçevede değerlendirmiş ve kişinin kendinden kaynaklanan nedenleri aşağıdaki gibi açıklamıştır (İkizoğlu, 2000: 18):

- Kişinin fiziksel sağlığının olmayışı
- Fiziksel özürlülük hali
- Duygusal problemler
- Alkolizm ve uyuşturucu bağımlılığı

- Kullanılabilir beceri eksikliği
- Akıl hastası olarak nitelendirilme
- Boşanma veya eşin ölümü
- Eşin evden kaçması
- Kumar
- Bir suç kurbanı olma

Belirtilen nedenler her ne kadar ilk bakışta kişinin kendinden kaynaklanan nedenler gibi görünse de bazılarının neden ve sonuç ilişkisi içerisinde birbirine karıştığı belirtilebilir. Öyle ki boşanma ya da eşin evden kaçması gibi durumlar yoksulluğun nedeni olabileceği gibi sonucu da olabilir. Bu nedenle kişinin kendinden kaynaklanan nedenlerin sebep-sonuç ilişkisi içerisinde doğru şekilde belirlenmesi sonraki bölümde daha geniş ele alınacak olan sosyal belediyecilik anlayışında önem arz edecektir.

İkinci yaklaşım esas alındığında ise yoksullukla ilgili nedenlerin çeşitlendiği görülecektir. Söz konusu bu nedenler dünya genelinde etkili olan yoksulluğun anlaşılmasında büyük öneme sahiptir. Ancak bu nedenlerin etki derecesi ülkeler arasındaki gelişmişlik düzeyi ya da toplumsal yapılarındaki farklılıklar neticesinde değişecektir. Buna göre yoksulluğa sebep olabilecek yapısal etmenlerden ilki ekonomik nedenlerle alakalıdır. Ekonomik nedenler içerisinde ‘büyüme ve gelir dağılımındaki eşitsizlikler’, ‘ekonomik krizler’, ‘işsizlik’ ve ‘enflasyon’ gibi alt başlıklar yer almaktadır.

Bir ülkenin, sahip olduğu kıt kaynakların miktarını artırarak veya onların kalitelerini iyileştirerek üretim imkânları sınırını genişletmesi veya üretim teknolojisini ve kurumsal çerçeveyi değiştirerek daha yüksek üretim düzeylerine çıkması “ekonomik büyüme” (economic growth) olarak ifade edilmektedir (Üstünel, 1988: 58). Gelir dağılımı ise bir ülkede belirli bir dönemde üretilen milli gelirin; bireyler, hane halkları, toplumsal gruplar, bölgeler ya da üretim faktörü sahipleri arasında bölüşülmesi olarak adlandırılmaktadır (Çalışkan, 2010: 92). Tanımları verilen söz konusu iki kavram yoksulluk üzerinde önemli etkilere sahiptir. Fakat bu iki kavramın birlikte değerlendirilerek yoksullukla ilişkisinin tespit edilmesi gerekmektedir. Buna neden olarak da büyüme olgusunun diğer etkenler göz ardı edilerek tek başına değerlendirilmesi yoksulluğa pozitif bir etki yaparken gelir dağılımı ile birlikte ele alınması tersi bir ilişkinin doğmasına sebep olması gösterilebilir. Yoksullukla büyüme ve gelir dağılımı ilişkisini negatifleştiren etken ise adalet kavramıyla ilgilidir.

Gelir dağılımında adalet kavramı, toplumun farklı sosyal sınıflarına tabi olan tüketiciler arasında ekonomi, refah ve siyasi güç açısından bir denge oluşturulmasını ifade eder. (Vural ve Aktan, 2002: 21). Söz konusu dengenin bozulması ise tersi bir durumu, yani gelir adaletsizliğini işaret etmektedir.

Toplumlardaki gelir adaletsizlikleri çoğunlukla bir piramide benzetilir. Piramidin tabanında en düşük gelire sahip fakat nüfusun çoğunluğunu oluşturan dilimler yer alırken, tepe noktasına doğru çıkıldıkça gelir seviyesi yükselmekte buna karşın aile sayısı azalmaktadır. En tepede ise en yüksek gelire sahip az sayıda aile yer alır. Gelir piramidinin tabanı ile tavanı arasındaki mesafe ne kadar büyükse, o toplumdaki gelir dağılımı da o derece adaletsizdir (Seyidoğlu, 2002: 221). Bir ülkede gelir dağılımının bozuk olması, insanların geçim sıkıntısı çekmelerine ve mutsuz olmalarına neden olmaktadır. Bir toplumda mutsuz insanların sayısının artması; sosyal huzursuzlukları artırarak siyasî istikrarı olumsuz etkilemektedir. Geçim sıkıntısı çekenlerin marjinal partilere yönelmesi ise ayrıca siyasî istikrarı da bozmaktadır (Karluk, 2005: 70). Gelir eşitsizliğindeki artışın bir sonucu da ulusal gelirden yeterli pay alamayan yoksul ailelerin çocuklarını çalıştırmak zorunda kalmalarıdır. Ne yazık ki Türkiye’de de tüm yasal engellere rağmen, önemli sayıda çocuk, eğitimlerini terk ederek çalışma yaşamına katılmaktadır (Karaman ve Özçalık, 2007: 39). Dolayısıyla büyüme olgusunun getirdiği fırsatlardan eşit derecede yararlanılabilen durumların yoksulluğun azaltılmasına pozitif yönlü bir katkı sağlaması beklenirken pastanın kırıntıları ile bireylerin geçirtilirdiği durumlarda ise büyümeye rağmen yoksulluğun artması kaçınılmaz bir durum olacaktır.

Yoksulluğun ekonomik nedenleri denildiğinde akla gelen bir diğer kavram işsizliktir. Yoksulluğun işsizlik ile bağı çok kuvvetlidir. Söz konusu bu kuvvetli bağ yoksul olarak nitelenen bireylerin incelenmesi ile istihdam olanaklarından eksik veya hiç yararlanmadıklarının görülmesi neticesinde somut bir anlam kazanmıştır. Bu bağlamda istihdam olanaklarının sınırlı olduğu yerlerde yoksulluğun ortaya çıkışı yadsınamaz bir gerçeklik haline gelmiştir. (Arpacıoğlu, 2012: 33). Ayrıca yoksulluk işsiz kesim için olduğu kadar, istihdam edilenler açısından da var olan bir sorundur (Altan, 2004: 121). Çalışan yoksullar şeklinde ifade edilen grup, devamlılığı olan bir işe sahip olmalarına rağmen, gelirleri yoksulluk sınırının altında kalan, temel gereksinimlerini karşılamakta zorlanan kişilerden oluşmaktadır (Temiz, 2004: 123). Saatlerce çalışarak emeğinin hak ettiği değeri alamayan söz konusu bu kesim ile gelir elde edebilecek bir işi olmayanlar

çoğunluklu olarak yasal yollarla elde edemediği geliri yasadışı yollarla edinmeye çalışıp potansiyel suçlu görünümünden faal suçlu görünümüne geçmektedirler.

Ülkelerin ekonomik olarak büyümesi istihdam kaynaklı sorunların azaltılmasını sağlayacaktır. Ülke ekonomisi için önemli olan ekonomik büyümenin sağlanabilmesi için yeni yatırımlar yapılması gerekmektedir. Yeni yatırımların yapılması, iş gücü piyasasına dâhil olamayan kesimin çalışma fırsatı bulabilmesi ve dolayısıyla da daha fazla kişinin işgücü piyasasına entegre olması demektir. İstihdamda yaşanan bu olumlu gelişmeler neticesinde yoksul insan sayısı da azalma yönlü bir eğilim gösterecektir. Aynı zamanda istihdam artışı diğer ürünlerden talep edebilecek bir gelire sahip olunması anlamına da geldiğinden piyasadaki ürünlerin talebinde artış yaşanacak ve böylece üretimde artış sağlanarak ülke ekonomisinde olumlu gelişmeler yaşanması sağlanacaktır (Yalçın, 2008: 9).

Enflasyon ve buna bağlı ortaya çıkan ekonomik krizler (DPT, 2001: 62) de yoksulluğa etki eden bir diğer önemli faktördür. İktisadi krizler, hem yoksul kişileri hem de yoksul olmayanları olumsuz yönde etkilerler ancak gördükleri zararlar orantılı olsa bile, hali hazırda yoksul olanlar ya da yoksulluk sınırında olanlar için, bu krizlerin etkileri daha fazla tahripkârdır. Yoksul hane halkı ya da yoksulluk sınırında olanların refah kayıpları nüfusun geri kalanına göre daha fazladır. Yoksul halkın kötü zamanlarda kendisini güvence altına almaya yetecek tasarruf ya da sigortaya sahip olmasına olanak yoktur ve sosyal güvenlik programlarından da çok az istifade ederler ya da bu programlardan hiç yararlanamazlar (Orhan, 2009:126). Ekonomik krizler neticesinde ortaya çıkan devalüasyon, işsiz kalma, iflas etme, yüksek enflasyon gibi nedenler gelir dağılımına da olumsuz yönde etki ederler. Enflasyon ve ekonomik krizin ortamlarında devletler veya uluslararası kuruluşların ortaya çıkabilen olumsuz etkileri azaltıcı bilinçli çabaları olmaması durumunda küresel yoksulluğun artması ve ülkeler arası kişi başına gelir farklarının artmasının kaçınılmaz olacağı kabul gören tezler arasındadır (Üzümcü, 2008: 480).

Yoksulluğun yukarıda özetlenmeye çalışılan ekonomik temelli nedenleri sayıca çoğaltılabilir niteliktedir. Ancak belirtmek gerekir ki yoksulluk sadece ekonomik nedenlerden ötürü bireylerin hayatına girmez. O halde yoksulluğu etkileyen nüfus ve hane özellikleri, göç, eğitim, yolsuzluklar vb. özelliklerde dikkate alınması gereklidir.

Ülkelerin nüfusunda meydana gelen ani değişimler yoksulluğa neden olan diğer faktörlerdendir. Ani nüfus artışı, ülke nüfusunda planlanmamış gelişmelerin etkisiyle

ortaya çıkan ani ve hızlı artıştır. Bir başka deyişle doğum oranıyla ölüm oranının gittikçe doğum oranı lehine dönüşmesi sonucunda ortaya çıkan nüfus artışıdır (Seyyar, 2008: 316). Gelişmiş ülkelerde, nüfus artış oranı çok düşükken az gelişmiş ülkelerde nüfus artış oranı çok yüksektir. Nüfus artış oranının düşük seviyelerde olması azalan bir işgücüne yol açarak ülkelerin istikrarlı bir yapıya kavuşmasını sağlarken, nüfus baskısı işgücünün artmasına neden olmaktadır. Artan işgücünün istihdam edilememesi ya da çok düşük gelirli işlerde çalışmak zorunda kalınması yoksulluğa yol açmaktadır (Şenses, 2001:152). Doğum oranlarındaki artışa paralel olarak hane halklarının kalabalık bir yapıya sahip olması da yoksulluğa sebebiyet veren bir diğer unsurdur. Söz konusu bu hanelerde kişilerin ortalama yaşları da düşüktür. Yaş yapısı nedeniyle işgücüne katılımının sınırlı olduğu bu hanelerde yoksulluğun başat bir problem haline gelmesi ise kaçınılmaz hale gelmektedir (Uzun, 2003:127). Nüfus artışı ve işsizlik baskısıyla kırsal alanlardan kentlere yaşanan göç olgusu ise zaten kentlerde var olan yoksulluğu daha da artırmıştır. Yaşanan hızlı göçü emebilecek ve göç eden kişilere yaşam olanakları sağlayabilecek koşulları olmadığı için kentler, adeta yoksulluk üreten merkezler haline gelmişlerdir (Çolakoğlu, 2003: 469). Nüfus, hane halkları ve göç olgusunun yanı sıra küreselleşen günümüz dünyasında yoksulluğun ana nedenleri arasında eğitimin de önemli bir yeri olduğu kabul gören bir görüştür. Yoksulluk düşük eğitime; düşük eğitim, düşük ücretle, düşük ücret kötü yaşam koşullarıyla yakından ilişkilidir (Karayılmazlar, 2006:214). Yoksulluk, eğitime yeterli derecede ulaşamamanın veya eğitimi tamamlayamamanın hem sebebi hem sonucudur. Eğitim düzeyi kişilere gerekli bilgi ve beceri düzeyini sağladığından üretim sürecine katılımlarını ve verimliliklerini etkileyerek yaşam kalitelerinin belirlenmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Böylece yoksulluk zincirinin kırılmasında eğitim vazgeçilmez bir unsur olarak belirlemektedir (Şeker, 2008: 51).

Yoksulluğa sebep olan yukarıdaki unsurların genelde birbiriyle ilişkili olduğu kabul görülmüştür. Gerçekten de temelde eğitimsizlik nedeniyle nüfus planlaması yapamayan hanelerde birey sayısının artması ve bu hanelerdeki işgücüne katılımının bir ya da iki kişiyle sınırlı olması yoksullukla yakın bir teması zorunlu kılmıştır. Öyle ki söz konusu bu temas mutlak yoksulluğa varabilecek boyutlara bile ulaşmıştır. Sonuçta bireyler yoksulluk hallerinden kurtulmak için özellikle istihdam yönlü problemlerin yoğun yaşandığı kentlere göç ederek daha farklı çaresizliklere maruz kalmış ve kent yoksulu kavramının doğuşuna neden olmuşlardır.

Literatürde ülkelerin coğrafi yapısı buna bağlı olarak “yer altı ve yer üst zenginlikleri”, “savaşlar”, “terörizm”, “ayrımcılık”, “küreselleşme,” “vergi adaletsizlikleri”, “kayıt dışı ekonominin varlığı” gibi durumlarda yoksulluğun nedeni olarak tartışılmaktadır. Fakat çoğu zaman yoksulluk nedenleri arasında görmezden gelinen ve varlığı hemen her ülkede olan yolsuzluk olgusunun da yoksullukla derin bağları olduğu unutulmamalıdır. Bu nedenle hem çalışmamızda önemli bir yere sahip olması hem de yoksulluğa üzeri kapatılamayacak derecede etki etmesi hasebiyle yolsuzluğa ayrı bir parantez açılacaktır.

Türkiye ve Ortadoğu Amme İdaresi Enstitüsü’nün (TODAİE) Kamu Yönetimi Sözlüğünde yolsuzluk kavramı, “yolunda yapılmayan, kurala aykırı, uygunsuz, usulsüz iş ve davranışlar; hukuksal ve sosyolojik anlamda, kamusal görev, yetki ve kaynakların toplumsal düzenin temelini oluşturan hukuksal ve sosyal norm standartlara aykırı olarak özel çıkarlar için kullanılması” olarak tanımlanmaktadır (Bozkurt, Sezen, Ergun, 1988: 264).

TÜSİAD Kamu Reformu Araştırması’nda Türkiye’de kamuoyunun yolsuzluk kavramını genel olarak nasıl anlamlandırdığını saptamak amacıyla açık uçlu bir soruya yer vermiştir. Görüşülen kişilerden "yolsuzluk deyince akıllarına ilk ne geldiğini" belirtmeleri istenmiş ve 2329 denek toplam 2882 ifade ile yanıt vermiştir. Söz konusu yanıtlar yolsuzluğun toplum içerisinde hırsızlık, dolandırıcılık, rüşvet, devletin soyulması, hak gaspı, görevi kötüye kullanma, adam kayırma gibi anlamlara geldiğini ortaya koymuştur (TÜSİAD, 2002: 101). Görüldüğü gibi yolsuzluğun temelinde yasadışılık ve çıkar sağlama unsurları vardır. Bir kişi ya da grubun lehine tamamıyla informal yollarla kaynakların dağıtılmasına veya maddi boyutun dışında kalan bazı hakların tüm toplum için eşit dağılımının gerçekleşmemesine sebep olacak yolsuzluk olgusu, bireylerin yoksullaşmasına, zaten yoksul olanları ise mutlak yoksul grubuna dâhil edebilecek boyutlara ulaştıran kamu yönetiminin adeta kanını emen önemli bir sorundur.

Şöyle ki; yolsuzluğun olduğu yerde kaynaklar haksız yere el değiştirerek vatandaşlar arasındaki adalet ile birlikte ekonomik adalete de zarar görür. Kazanç ve ödeme dengesizliği haksız rekabeti meydana getirir. Yabancı ve yerli yatırımcılar için oluşan güvensiz ortam yatırımın ülke dışına kaçmasına sebep olur ve yatırım azalır. Yatırımların azalması ile birlikte iş alanı daralır, iş hayatı durağanlaşır ve ekonomik gelişme yavaşlar. Ayrıca devlet yatırımları verimsiz alanlara kayar. Nihayetinde tüm bu sorunlar kaynakların haksız kullanımı, vergilerin ödenmemesi, hazineye gelen ek yük

ekonomik politikanın bozulmasına, devletin amaçlarına ve planlarına ulaşmakta sıkıntıya girmesine, maliyetlerin artması ile enflasyonun artmasına bu da yolsuzluğun faturasının topluma kesilmesine sebep olarak ülkenin yoksullaşması sonucunun doğmasına neden olur (Aydın, 2014: 30).

BM Eski Genel Sekreteri Kofi Annan 2003'te Yolsuzluğa Karşı BM Konvansiyonu imza töreninde yaptığı konuşmasında, yolsuzluğun etkilerini şu cümlelerle izah etmiştir: “Yolsuzluk, gelişmekte olan ülkelerde yoksul halka aşırı şekilde zarar verir. Yolsuzluk, onların günlük yaşamlarını, ekonomik kaynaklardan veya yaşamsal yardımlardan haklı bir pay almalarını önleyerek, yoksul kalmalarına yol açar. Yolsuzluk, rüşvet ödeyemeyenlerin temel kamu hizmetlerine ulaşamamasına neden olur. Kalkınma için ayrılan kıt kaynakların saptırılmasına yol açarak, beslenme, eğitim, sağlık gibi temel ihtiyaçların karşılanmasını bile zorlaştırır. Toplumda farklı gruplar arasında ayırım oluşturarak eşitsizlik ve haksızlığı besler, dış yatırımları ve yardımları caydırır ve büyümeyi engeller. Yolsuzluk ayrıca politik istikrarın, başarılı bir sosyal ve ekonomik kalkınmanın en önemli engelidir” (Eberlei and Führmann, 2004: 6).

Tüm bu olumsuzlukların yanı sıra yolsuzluğun sadece ekonomik temelli bir mahrumiyete yol açmadığı bu duruma ek olarak kamusal haklardan yararlanma konusunda da geniş bir yoksunluk doğurduğu belirtilmelidir. Mevcut haklara ulaşmada rüşvet gibi durumlarla baş etmek zorunda kalan yoksul söz konusu ekonomik bedeli ödeyemediği için kendisine sunulan bu hakların kullanımından da feragat etmektedir.

Yolsuzlukla yoksulluk arasındaki ilişkinin daha somut verilerle ortaya konulması açısından uluslararası şeffaflık örgütünün çalışmaları önem arz etmektedir. Bu açıdan Gültekin yapmış olduğu çalışmada Uluslararası Şeffaflık Örgütü (Transparency International) tarafından derlenen Yolsuzluk Algı Endeksi (Corruption Perceptions Index= CPI) sonuçları ile Birleşmiş Milletler Gelişme Programı (United Nations Development Program) tarafından hazırlanan İnsani Gelişme Endeksi (Human Development Index= HDI) sonuçlarını karşılaştırarak, yolsuzluklar ile insani gelişme düzeyi arasında paralelliği ortaya koymuştur (Gültekin, 2015: 414).

Tablo 2. Yolsuzluk Algı Endeksi Karşılaştırması, Yüksek Gelirli Ülkeler

CPI Sırası	Ülke Adı	CPI Puanı	HDI Puanı	HDI Sırası
1	Danimarka	90	0.901	15
2	Finlandiya	90	0.892	21
3	Yeni Zelenda	90	0.919	6
4	İsveç	88	0.916	7
5	Singapur	87	0.895	15
6	İsviçre	86	0.913	9
7	Avustralya	85	0.938	2
8	Norveç	85	0.955	1
9	Kanada	84	0.911	11
10	Hollanda	84	0.921	4
11	İzlanda	82	0.906	13
12	Lüksemburg	80	0.875	26
13	Almanya	79	0.920	5
15	Belçika	75	0.897	17
16	Japonya	74	0.912	10
17	İngiltere	74	0.875	26
18	ABD	73	0.937	3
23	Fransa	71	0.893	20
25	İrlanda	69	0.916	12
39	İsrail	60	0.900	8
45	Güney Kore	56	0.909	16
54	Türkiye	49	0.722	90

Kaynak: (Gültekin, 2015:413).

CPI ve HDI değerleri verilen yukarıdaki ülkeler yüksek gelirli ülkeler gurubuna dâhildir. Görüldüğü gibi yolsuzluk algı endeksi düştükçe bu ülkelerde insani gelişme endeksi oranları artmıştır.

Tablo 3. Yolsuzluk Algı Endeksi Karşılaştırması, Düşük Gelirli Ülkeler

CPI Sırası	Ülke Adı	CPI Puanı	HDI Puanı	HDI Sırası
155	Kırgızistan	24	0.622	125
156	Yemen	23	0.458	160
157	Angola	22	0.508	148
158	Kamboçya	22	0.543	138
159	Tacikistan	22	0.622	125
160	Kongo	21	0.534	142
161	Libya	21	0.769	64
162	Laos	21	---	---
163	Ekvator Gine'si	20	0.554	136
164	Zimbabwe	20	0.397	172
165	Burundi	19	0.355	178
166	Çat	19	0.340	184
167	Haiti	19	0.456	161
168	Venezüella	19	0.748	71
169	Irak	18	0.590	131
170	Türkmenistan	17	0.698	102
171	Özbekistan	17	0.654	114
172	Myanmar	15	0.498	149
173	Sudan	13	0.414	171
174	Afganistan	8	0.374	175
175	Kuzey Kore	8	----	---
176	Somali	8	----	---

Kaynak: (Gültekin, 2015: 414).

Tablo:2 ve tablo:3 birlikte değerlendirildiğinde ise yolsuzluğun düşük olduğu ülkelerde İnsani Gelişme Endeksi (HDI) değerlerinin yüksek olduğu, yolsuzluğun fazla olduğu ülkelerde ise (petrol gelirleri yüksek ve az nüfuslu Venezüella ve Libya hariç) HDI değerlerinin düşük olduğu görülmektedir. Bu durum ise yolsuzlukla yoksulluk arasında negatif yönlü bir paralelliğin bulunduğu en somut kanıtını oluşturmaktadır (Gültekin, 2015: 413).

Yolsuzluğun yoksullukla ilişkisinin tespitinden sonra yapılması gereken ülkelerin maddi ve manevi kaynaklarını bir canavar gibi tüketen bu olgunun giderilmesi için çarelere başvurmaktır. Aslında ülkemizde ve çoğu ülkenin yasal metinlerinde var olan hukuk devleti ibaresinin kamu yönetimi içerisindeki en küçük birimlere kadar uygulanmasının gözetilmesi ülkelerin böyle bir sorunla karşılaşma yüzdesini bir hayli düşürecektir. Ancak çoğunlukla bu ilkenin göz ardı edilerek yapılan iş ve işlemler neticesinde kalıcı bir sorun haline gelen yolsuzluk, günümüzde şeffaflık, katılımcılık, hesap verilebilirlik, etkinlik, tutarlılık gibi araçlarla giderilmeye çalışılmaktadır. Gerçekten de yolsuzluğun tüm hücrelerine kadar sirayet ettiği yönetimlerde temelde yönetim ilkeleri olarak beliren yukarıdaki uygulamaların taviz verilmeden hayata geçirildiği ülkeler anacak yolsuzlukla etkin mücadele içine girebilmişlerdir. Söz konusu ilkelerin etkin bir şekilde uygulanması ise hem kaynakların doğru yöne akmasını sağlayacak hem de hizmetler rüşvet ya da kayırmacılık gibi davranışlara takılmadan asıl sahibine ulaşacaktır. Kuşkusuz bu değişim yoksulluk üzerinde etkisini ona azalan bir ivme kazandırarak gösterecektir.

Yoksulluğun ifade edilen tüm bu nedenlerinin meydana getirdiği sonuçlar ise mikro ve makro düzeyde ele alındığında aşağıdaki tablo ortaya çıkmaktadır (Odabaşı, 2009: 18):

Yoksulluğun mikro sonuçları;

- Kişinin insani gereksinimlerini karşılayamaması ve hayatını sürdürmekte dahi zorlanması,
- Temel gereksinimlerin karşılanamaması veya sadece asgari düzeyde karşılanabilmesi nedeniyle eğitim ve sağlık imkânlarından ve sosyal olanaklardan yeterince faydalanamama,
- Suça yönelme,
- Psikolojik rahatsızlıklar,
- Aile içi sorunlar, şiddet ya da boşanmalar,
- Üretkenlikten uzaklaşma,
- Karakter erozyonu, şeklindedir.

Yoksulluğun makro sonuçları;

- Toplum içinde yoksul bir kesimin oluşması,
- Yoksul kesimin sosyal dışlanmaya maruz kalması,
- Ekonominin büyüme potansiyelinin düşmesi,

- Suç oranlarında artış,
- Eğitim oranının düşmesi,
- Çocuk işçiliğinde artış,
- Aile kaynaklı olarak sosyal yapının bozulması,
- Toplum vicdanının yara almasıdır.

Suya atılan taş misali gittikçe genişleyen halkaların görünümü yoksulluğun neden ve sonuç ilişkisini betimleyecek en açık ifade olacaktır. Çünkü yoksulluğu meydana getiren her bir neden kendi çapını aşarak başka bir sorunun ya yine nedeni ya da sonucu olarak belirmektedir. Bu nedenle yoksulluğa atılan ilk taşın merkezine inmek önem arz edecektir. Bu konuda ise merkezi yönetimin yanı sıra yerel yönetim birimlerine de büyük görevler düşmektedir. Özellikle yerel yönetim birimleri arasında mevzuat, yetki genişliği ve halka en yakın birimler olması nedeniyle belediyelerin bu konudaki rolü daha büyüktür. Belediyeler, merkezi yönetimin katkılarıyla taçlandıracağı uygulamalarıyla kendi görev alanına giren alanlardaki halkaların merkezine inmeyi başarırorsa bu durum hem kent çapında hem de ülke çapında yoksulluğu gözle görülür şekilde azaltacaktır.

2.3. Kentsel Yoksulluk

İnsanoğlu varoluşundan günümüze gelinceye kadar ki dönem içerisinde birçok sorunla karşı karşıya kalmıştır. Söz konusu bu sorunlar bazı zamanlar kişinin tek başına üstesinden gelebileceği türdeyken bazı zamanlar ise başka kişilerin yardımı neticesinde çözüme kavuşturulacak türden olmuştur. Bu nedenledir ki bireyler tarihin ilk zamanlarından beri karşılaşacağı sorunlara karşı birlikte hareket edebilme duygusunun oluşturduğu dürtüyle bir arada yaşama isteğine sıkı sıkıya bağlanmışlardır. Ancak bir arada yaşanan mekânların çeşitli koşullara bağlı olarak yeni ve karmaşık sorunların merkezi haline gelmesi ve insan ilişkilerinde yaşanan büyük çaplı değişim bireyi basit sorunlarda karşılaşacağı çaresizliğe kıyasla farklı bir çaresizlikle karşı karşıya getirmiştir. Bu noktadan itibaren geçmişteki birliktelik duygusunun kazandırdığı güven duygusu, değişen mekân ve insan ilişkilerinde yer bulanamamıştır. Böyle bir ortamda birey söz konusu değişimin kendisini yok etmemesi için oluşabilecek her türlü problemde tek başınlığının farkına varacaktır. Bu nedenle asıl konumuz olan kentsel yoksulluğa geçmeden önce söz konusu değişimin yaşandığı mekân olarak karşımıza çıkan kent ve değişen insan ilişkilerini vurgulayan kentleşme kavramlarının irdelenmesi yerinde olacaktır.

Kente çok farklı açılardan yaklaşılabılır. Matematikte kullanılan ifadeler ile edebiyatla ya da kamu ve siyaset bilimleriyle... Dolayısıyla farklı disiplinlere farklı şekillere konu olan kent kavramı bugün pek çok bilim dalının ortak konusunu oluşturmaktadır (Bumin, 1998:3). Bu durum ise farklı bakış açılarına göre yorumlanmış zengin bir kavramsal çerçevenin oluşmasını sağlamıştır. Kente yapılan tanımlamalar söz konusu kavramsal çeşitlilik içinde “demografik (nüfus) ölçüt”, “işlevsel ya da ekonomik ölçüt”, “yönetimsel ölçüt” ve “toplum bilimsel ölçüt” şeklinde bir sınıflandırma etrafında birleştirilmeye çalışılmıştır.

Nüfus ölçütüne göre kent; “belirli bir nüfus seviyesinden fazla olan iskan yerleri”dir (Gürpınar, 1993: 11). Ancak kenti tanımlamada hangi nüfus büyüklüğünün ölçü alınacağı ülkeden ülkeye değişmekte, Belçika’da 5000 ve İsviçre’de 10000 nüfuslu yerleşim birimleri kent sayılırken, bu nüfus eşiği Hollanda’da 20000’e çıkmaktadır. Almanya’da ise 2000-5000 nüfuslu yerleşim birimleri kent olarak kabul edilmektedir (Topal, 2004:288). Ülkemizde ise kurumların bile kent tarifi için nüfus kriterleri farklıdır. Devlet istatistik Enstitüsü, 20.000 kişinin yaşadığı yerleri şehir olarak kabul etmekteyken, Bayındırlık ve İskân Bakanlığı 10.000 kişilik yerleşme alanını şehir olarak kabul eder. 442 sayılı köy kanununun 1. Maddesinde ise; nüfusu 2000 ve aşağı olan yerlere köy, 2000- 20000 arası olan yerlere kasaba, 20000 den çok nüfuslu yerlere de şehir denmektedir. Nüfusu 2000 den az olsa da belediye teşkilatı olan merkezler kaza olarak kabul edilmektedir (İsbir, 1997: 7). DPT’de, bir yerleşim biriminin kent kategorisinde değerlendirmesini, 20000 nüfuslu olma şartına bağlamış, bu durum ise 442 sayılı köy kanunu ile uyum sağlamıştır (Topal, 2004: 230).

Kuşkusuz ki kente salt nüfus ölçütü ile yaklaşmak kavramın tanımlanması için yeterli olmayacaktır. Bugün sıradan bir vatandaşın günlük dilde kullandığı kent kavramı bile, içerisinde birçok unsuru barındırmaktadır. O halde kentlerin belirlenmesinde nüfus kriteri önemlidir fakat yeterli değildir ifadesi yerinde bir tespiti oluşturacak ve farklı ölçütlerin esas alındığı farklı kent tanımlarını doğuracaktır.

Ekonomik anlamda kent ise toplum içerisinde değişkenlik gösteren ihtiyaçları gidermeye yönelik oluşan ekonomik bir mekanizma olarak tanımlanmaktadır. Ekonomik ölçüt ışığında kenti daha yakından tanıyabilmek nüfusun faal çalışma alanlarının incelenmesine bağlıdır. Bu bağlamda bir yerleşme alanının kent olup olmadığı tarım dışı ve tarımda çalışan kişilerin oranına bakılarak bulunabilir. (Keleş, 2002: 75). Darkot’a göre; yerleşme noktasında yaşayanlar içinde faal nüfusun tamamı yahut büyük kısmı, hiç

değilse yarıdan fazlası geçimini geniş anlamıyla topraktan sağlıyorsa o yerleşme noktası kırsal bir yerleşme, meselâ bir köydür; eğer tarım, faal nüfusun geçim kaynakları arasında yer tutmuyorsa yahut hiç değilse yarıdan az bir oranda kalıyorsa, geçim daha ziyade endüstri, ticaret, serbest meslek ve hizmetlerle sağlanıyorsa yerleşme noktası kentsel bir yerleşme, şehir veya kasabadır (Darkot, 1967: 4). O halde kenti diğer yerleşim birimlerinden ayıran ekonomik ölçüt çoğunlukla tarımsal faaliyetlerin varlığı ile ilgilidir. İşgücünün yoğunluklu olarak tarımsal alanlarda toplanması ve söz konusu faaliyetlerin kendine yetecek kapasitede olması o yerleşim biriminin kentsel ekonomik ölçütlerin dışında kır olarak adlandırılan sınıflandırmaya dâhil olmasını sağlayacak temel ölçütlerin ifadesidir.

Belirli bir yönetsel birimin kontrolünde idare edilen ve bu idari sınırlar içinde yer alan mekânların kent ve yönetsel birim sınırları dışında kalan yerlerin köy olarak ifade edilmesinde kullanılan ölçüt ise yönetsel sınır ölçütü olmaktadır (Erkan, 2002: 16).

Toplum bilim ölçütü ise kenti, “toplumsal bakımdan benzerlik göstermeyen bireylerin oluşturduğu, göreceli olarak geniş, yoğun nüfuslu ve mekânda süreklilik niteliği olan yerleşmeler” olarak tanımlamıştır (Canpolat, 2002:5). Wirth’e göre, “kente toplum bilimsel açıdan yaklaşmak, insan toplumunun özel bir biçimi olarak kentin belirgin niteliklerini ortaya koyarak, bu tanımlar arasındaki karşılıklı ilişkiyi vurgulamaya yarayabilir. Kentin toplum bilimsel açıdan tanımını ortaya koymak, insanın grup yaşamının farklı bir biçimini simgeleyen kentlileşmenin özelliklerinin belirlenmesini de sağlayabilir” (Duru ve Alkan, 2002: 80).

Yukarıda sayılan ölçütler kentin iskeletini oluşturan temel ölçütlerdir. O yüzden söz konusu ölçütlerin birini veya birkaçını ele alarak yapılan tanımlamalar yetersiz kalacaktır. Ancak belirtmek gerekir ki kent kavramı bu ölçütlerden çok daha fazlasını ifade etmektedir. Özellikle küreselleşme dalgasıyla gerçekleşen değişim rüzgârının en çok hissedildiği mekânlar olarak karşımıza çıkan kent bu özelliğiyle adeta canlı birer varlık olarak belirmektedir. Bu nedenle nasıl ki insanoğlunun iskeletine giydirilen bir giyisi varsa ve bu onun canlılığı için gerekliyse kentlerin temel ölçütlerine bina edilecek her yeni yaklaşım da kentlerde yaşanan değişimin vücut bulması açısından önem arz edecektir.

Tüm bu hususlar dikkate alındığında daha kapsamlı çok sayıda tanım vermek yerine kente daha geniş açıdan bakabilmemizi sağlayacak özelliklerin tespit edilmesi yerinde olacaktır. Söz konusu özellikler ise aşağıdaki gibidir: (Hatipoğlu, 2008: 6);

- Kent heterojen bir sosyal gruptur (sosyo-ekonomik farklılık, meslek vs.).
- Büyük nüfusuna karşın iskan yerlerinin eksik olması nüfus yoğunluğunu oldukça artırmıştır.
- Kişiler bulundukları alan açısından uzak olmamalarına rağmen toplumsal mesafe bakımından birbirlerine uzaktır.
- Kent, şahsiyetin ve özgürlüğün olduğu bir ortamdır.
- Kentte insanlar birbirleriyle olan ilişkilerini yasalar ile düzenler.
- Uzmanlaşmaya dayalı, farklılaşmış formel iş organizasyonları yaygınlaşmıştır.
- Toplumsal öğelerin mekânsal canlılığı ileri seviyededir.
- Kent kültürü sürekli canlılık arz eder. Kentler toplumsal ilişkilerin değişimine ve kültürel farklılaşmaya açık olan yerlerdir.
- Kent, sahip olduğu imkanlar bakımından gelişmiştir.
- Kentler aynı zamanda suç işleme ve kötü alışkanlıklara sahip olma gibi problemlerin yoğun olarak yaşandığı mekânlardır.

Kent kavramının tarifinden sonra bizi kentsel yoksulluğa götürecek olan kentleşme ve kentlileşme kavramlarına da kısaca değinilecektir.

Kentleşme denildiğinde yapısal değişmeyi de işaret eden bir iç göç hareketinden söz edilmektedir. Bu iç göçle yaşamlarını köylerde sürdürenlerin bu yaşam yerlerinden koparak kentlerde tarım dışı işlerle hayatlarını kazanarak yaşamaya başlaması anlatılmaktadır (Tekeli, 2008: 50). Kentleşme, iki ucu olan bir çözülme, yoğunlaşma ve akım olayıdır. İki uçtan birisi "kır"dır, ötekisi de "kent". Çözülme kırdadır. Yoğunlaşma ise kentte gerçekleşmektedir. Çözülmenin ve yoğunlaşmanın özelliklerine uygun ve bunlara bağımlı biçimde, akım da kır ile kent arasında olmaktadır. Bu üç olgu, yani "kırdaki çözülme", "kente yoğunlaşma" ve "kır ile kent arasındaki akım" bir bütünü parçalandır. Birbirlerinden ayrı olarak düşünülemezler. Bunların birbirlerine bağlı olarak zaman içindeki işleyiş biçimi, bir ülkedeki "kentleşme sürecinin işleyiş biçimini"ni oluşturur (Kartal, 1983: 33).

Söz konusu kentleşme süreci Türkiye’de 2. Dünya savaşıdan sonra üç dalga şeklinde gerçekleşmiştir. İlk dalga 1950-1955 döneminde olmuştur. 1945-1950 yılları arasında köylerden kentlere olan göç 214 bin iken, 1950-1955 döneminde birden 904 bine sıçramıştır; bu dört misli bir artıştır. 1960-1965 dönemine kadar kırdan kente olan göç aşağı yukarı bu düzeyde sabit kalmış, bu dönemde 1.939 bine yükselerek iki misli bir artış göstermiştir. Bu düzeyini dalgalanmalarla korurken, 1985-1990 döneminde 2.564 bine

yükselerek yeni bir sıçrama göstermiştir. Türkiye'de kentli nüfus oranı 1945'lerde yüzde 20'lerden, 2000'lerde yüzde 80'lerin üstüne çıkmıştır (Tekeli, 2008: 50). Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerin ise sanayileşmeden bu kadar hızlı bir kentleşme sürecine girmesi beraberinde sosyal, ekonomik, kültürel vb. alanlarda çok çeşitli sorunların doğmasına neden olmuştur. Söz konusu bu sorunlar hiç kuşkusuz kentsel yoksulluğun oluşmasında temel etmenler olarak karşımıza çıkacaktır.

Ayrıca kentleşmenin bahsi geçen göç hareketlerinden çok daha fazlası olduğu düşüncesi literatürde sıkça dile getirilen bir konudur. Buna göre Özek, kırsal ve şehir alanları arasındaki esas çelişkinin, sadece, nüfus yönünden olmadığını belirtmiştir. Ona göre aradaki farklılaşma sosyal yapı farklılaşmasıdır. Bu açıdan kentleşme bir sosyal yapıdan diğer bir sosyal yapı türüne geçişi ifade eder. Bu açıdan değişme süreci içinde yığınlar için yeni yaşama stilleri meydana gelecektir. (Özek, 1974: 27). Bu durum ise kentli bireylerin davranışları hakkındaki değişimin ifadesi olan kentlileşme kavramının doğuşuna sebebiyet vermiştir.

Kentlileşme, kentleşme sonucunda oluşan toplumsal değişimin insanların davranışlarında ve ilişkilerinde, değer yargılarında, maddi ve manevi yaşam biçimlerinde değişiklikler oluşturması sürecidir (Öztürk ve Altuntepe, 2008: 1604). Bu süreç kente göç edenlerin yeniden sosyalizasyon sürecini anlatır. Sosyalizasyon bireyin içinde bulunduğu sosyal grubun ve giderek toplumun değer-norm sistemini, davranış kalıplarını içselleştirmesidir. Kente göç edenler kent toplumunun değer-norm sistemini kentli insanın düşünme, davranış biçimlerini ve giderek yaşama biçimlerini benimserler. Bu süreç her bireyin ya da grubun geçmiş yaşam tecrübesiyle, kentte bulunma süresiyle, etkileşim halinde olduğu sosyal çevreyle, yaptığı iş, eğitim vb. birçok değişkenle ilişkilidir. Doğal olarak genel bir kentli insan ideal tipi oluşturulsa da esas olarak zamana, topluma, kente bağlı olarak gerçekleşen bir kentlileşme süreci ve bunun sonunda kabul gören bir kentli insan prototipi oluşur (Bal, 1999: 35).

Özetlenmeye çalışılan yukarıdaki kavramlar kentsel yoksulluk kavramını oluşturan ana karakterlerdir. Öyle ki kentlerin varlık sahasına çıktığı sanayileşme dönemi büyük oranda istihdam odaklı bir çekiciliğin oluşmasını sağlamıştır. Bu çekiciliğe kapılarak kentlere yoğun göç hareketleri başlatan bireyler ise özellikle sanayileşmenin tam olarak gerçekleşmediği ülkelerde sancılı bir kentleşme sürecini meydana getirmiştir. Söz konusu sancılı kentleşme süreci kentin çekiciliğinden -özellikle istihdam yönlü çekicilik- birçok şey götürmüştür. Tüm bunlara psikolojik ve davranışsal bir değişimi de

dayatan kentlileşme olgusu eklenince birey deyim yerindeyse sudan çıkmış balığa dönmüştür. Günümüzde ise özellikle sağlıklı bir kentleşme süreci geçiremeyen gelişmemiş ve gelişmekte olan ülkelerdeki kent görünümü kısırlaşan bir toprağın görünümünden farksızdır. Böylesine bir durumda etkinliğini ve etkililiğini büyük ölçüde yitiren kent, yoksulluk sorununun giderek ağırlaştığı mekânlar olarak karşımıza çıkmıştır.

Tüm bunlara binaen yoksulluk kavramına kent boyutunda bakıldığı zaman kentsel yoksulluk Birleşmiş Milletler HABİTAT raporunda, nüfusun kentlerde yaşayan bir kesimin, asgari bir geçim standardına ulaşabilecek yeterli kaynaklara ve konuta sahip olamaması şeklinde açıklanmıştır (Kalaycıoğlu ve Tılıç, 2002: 201). Söz konusu rapor kavrama ekonomik temelli bir yaklaşım getirmiştir. Ayrıca temel ihtiyaçların gözetilerek yapıldığı bu tanım kentte yaşanan yoksulluğu mutlak bir yoksullukla sınırlı tutmuştur.

Ünsal ise kentsel yoksulluğun, ekonomik bir sorun olmanın ötesinde, geniş kapsamlı bir tablo içinde değerlendirmek gerektiğini vurgular. Ona göre, bu tablo üç bileşenlidir ve bireysel gelişim, fiziksel koşullar ve toplumsal ilişkileri içerir (Ünsal, 2002: 56). Bireysel gelişim, gelir, eğitim, sağlık ve güvenliği de içine alan geniş bir bağlama işaret etmektedir. Fiziksel koşullar konut, kentsel alt yapı ve doğal çevreden oluşmaktadır. Toplumsal ilişkiler ise aile, enformel örgütlenmeler, siyasal partiler, sivil toplum kuruluşları ve cemaat ilişkilerini içine almaktadır (Aile Şurası, 2004: 60).

Kentsel yoksulluk etkili olduğu mekânlarda sadece ekonomik veya sadece sosyal yönüyle ortaya çıkmaz. O ‘kent yoksulu’ olarak nitelendirilen bireylerin sağında, solunda, okulunda, iş yerinde, hastanede velhasıl hayatının her anında karşısına çıkan çok boyutu olan derin bir acının tarifidir.

Literatürde ise kentsel yoksulluğun sözü edilen bu çok boyutluluğuna vurgu yapan sekiz faktörden bahsedilmektedir. Bu faktörler “yetersiz gelir, yetersiz ve istikrarsız kaynak, yetersiz barınma, kamusal altyapı hizmetlerindeki yetersizlik, sosyal güvenlik mahrumiyet, yoksulların hukuksal güvenceden yoksun olmaları, karar alma sürecine yoksulların katılamamaları ve yoksul kesimin sessizliği” olarak belirtilmiştir (Aile Şurası, 2004: 60). Dünya bankası ise benzer bir sınıflandırmaya giderek kent yoksulluğunun boyutlarını; gelir ve eğitim yoksulluğu, güvensizlik, güçsüzlük, istihdam olanaklarına ve gelire sınırlı erişim, yetersiz ve güvencesiz barınma, kentsel hizmetlerden yararlanamama, şiddet, sağlıksız çevre, sosyal koruma olanaklarının sınırlılığı ya da yokluğu olarak belirlemiştir (Özcan ve Karakılçık, 2007:442). Bu çerçevede kentsel yoksulluğun; gelir, eğitim, sağlık ve güvenlik, konut, kentsel alt-yapı, doğal çevre, aile,

siyasal partiler, sivil toplum kuruluşları ve cemaat ilişkileri vb. farklı alanlardaki mutlak ve göreceli yoksulluk hallerini kapsadığı söylenebilir (Batal, 2016: 307).

Milyonlarca insanın etkilendiği bu çok boyutlu olgunun nedenleri konusunda da farklı görüşler mevcuttur. Bazı sosyal bilimciler kırsal kesimde yaşanan yoksulluğun yapılan göçler neticesinde kentlere taşındığını ileri sürmektedir. Bu duruma etki eden temel durum göç eden bireylerin kentle bütünleşememesi ve kendi kendine yetebilmesini sağlayacak fırsatların eşit dağıtımının gerçekleşmemesidir. Ancak açıktır ki bu kadar çok boyuta sahip olan bir olguyu sadece kırsal yoksulluğun devamı olarak görmek kavramın nedenleri ve çözüm stratejileri açısından eksik bir değerlendirme yapılmasına neden olacaktır. Bu görüşten hareketle aşağıdaki tablo kentsel yoksulluğun geniş bir şekilde ele alınması ve nedenlerinin tespiti açısından önem arz etmektedir.

Tablo 4. Kentsel Yoksulluğun Nedenleri

Yetersizlikler	Nedenler	Siyasal İçerikli Nedenler	Diğer Etkiler
Gelir	Temel mal ve hizmetleri alma gücünden yoksunluk Geçici işler Niteliksiz iş gücü	Ekonomik krizler Eğitim, sağlık, altyapı ve ulaşım gibi sosyal ve fiziksel altyapının yetersizliği	Barınma sorunları Temel kamusal hizmetlerin sağlanamamasından dolayı sağlıksız ortamlarda yaşama Eğitimsizlik Sosyal sermayenin bozulması, şiddet eğilimleri ve suçluluk
Sağlık	Sağlıksız yaşam koşulları Konut ve sanayinin iç içeliği Sel ve heyelan tehlikesiyle karşı karşıya bulunma Bulaşıcı hastalıklar Güvensiz çalışma koşulları	Çevre sağlığının ihmal edilmesi Katı atık ve su sorunlarının çözülmemesi Yetersiz iş güvenliği Sosyal güvenlik olanaklarındaki yetersizlik	Eğitimsizlikten gelen sağlık sorunları Geçim sıkıntısından ihmal edilen sağlık
Eğitim	Okul sayısındaki yetersizlik Okul masraflarının karşılanamaması	Kamu kurumlarının yeterli altyapıyı sağlayamaması Yeterli yatılı eğitim verilememesi Eğitim kurumlarına ulaşım sorunları	İş bulma sorunları Okul çağındaki gençler için gerekli etkinliklerin sağlanamaması
Güvenlik	Çoğunlukla imarsız konutlar söz konusu olduğu için evler asgari konut standartlarından yoksundurlar. Sosyal bölünme, şiddet ve suçluluk	Arsa politikalarındaki yanlışlıklar. Yasal düzenlemelerin ruhsatlı yapılar için oldukça maliyetli ve zor süreçlerden oluşması Güvenlik ağlarının oluşturulamaması dolayısıyla mekânsal kopuklukların oluşması	Arsa düzenlemelerinin yetersiz olması sosyal kayıplara ve informal yapıların oluşmamasına neden olmaktadır. Güvenlik ve sağlık için artan maliyetler. Sosyal soyutlanma ve ailenin zarar görmesi Rüşvet ve diğer yolsuzlukların yaygınlaşması Kentsel hizmetlerin eksikliği

Kaynak: (ES, 2007: 28).

Yukarıdaki tabloya göre kent yoksulluğunu oluşturan her bir neden beraberinde farklı etkilere sahip yeni sorunları doğurmuştur. Söz konusu sorunlar ise; daha çok kentsel

uyumsuzluk, gecekondulaşma, sağlıksız çevre, işsizlik, kayıt dışı (enformel) istihdamda artış, suç oranlarında artış, sokak çocuklarında artış ve kadın problemleri olmak üzere karşımıza çıkmaktadır (Es ve Güloğlu, 2004: 87). Tüm bu sorunlarla başa çıkmaya çalışan şey ise adına kent yoksulu yakıştırması yapılan insandır. Böylesine ağır şartlarla baş etmeye çalışan kişi çoğunlukla ya temel ihtiyaçlarını karşılamak ya da tamamen psikolojik kaygılarla toplum içerisinde varlığını kanıtlamak için yasadışı faaliyetlerde bulunurlar. Bazıları ise formel yapı içerisinde kabul görmeyen emeğini belki de en değerli varlığını canını ortaya koyarak satma peşine düşer. Bu nedenle kent yoksullarını tanımak, iki yüz yılı aşkın bir süreyle dünya gündemini meşgul eden ve böylelikle küresel bir nitelik taşıyan söz konusu kentsel yoksulluk sorunuyla mücadelede önem arz edecektir.

Kentsel yoksullukta baş aktör olan kent yoksullarının özelliklerini Torlak ve Yavuzçehre çalışmalarında aşağıdaki gibi belirlemiştir (Torlak ve Yavuzçehre, 2008: 26):

- Konut ya da iş ve kredi sağlanmasında zorluk yaşarlar
- Düzenli bir işe, gelire ve sosyal güvenceye sahip değildirler
- Sağlıklı olmayan koşullarda yaşarlar
- Düşük düzeyde kamusal hizmetlerden yararlanırlar
- Zayıf beslenirler
- Sağlık sorunları vardır
- Eğitim düzeyleri düşüktür
- Dışlanma ve ayrımcılık yaşarlar
- Yeterli konutları yoktur
- Birikim yapma olanakları yoktur ya da azdır
- Güvensizlik duygusuyla gelecek kaygısı yaşarlar

Kentsel yoksulluk ile ilgili buraya kadar yapılan açıklamalar ışığında genel bir tanımlama yapılacak olursa gelişmiş ya da gelişmemiş olsun tüm ülkelerde kentleşme sürecinin meydana getirdiği olumsuzluklarla beslenen kendisine yakalananları kent yoksulu olarak adlandırılan bir kalıbın içine sokarak onları hayatın neredeyse tüm yönleriyle etkisi altına alan ve bu yönüyle de çok boyutluluğunu kanıtlayan evrensel bir olgu şeklinde tanımlanabilir. Ne var ki kentsel yoksulluğa getirilecek her tanım değişen bir evren için asla yeterli olmayacaktır. Değişimin bile değişmeye çalıştığı günümüz dünyası gelecek nesillere kentsel yoksulluk söylemlerini sürekli ileriye taşıyacak yeni sorunlar, çıkmazlar ve acılar miras bırakacaktır.

2.4. Yeni Kentsel Yoksulluk

Günümüzde kentsel yoksulluk olgusu gerek küreselleşmenin gerekse de ekonomik politikaların oluşturduğu etkilerle değişikliğe uğramıştır. Kabuk değiştirerek yeni sıfatına sahip olan günümüz kentsel yoksulluğu geçmişte ifade bulan anlamını zenginleştirirken eşref-i mahlûkat olan insanı ise daha derin acıların içine atmıştır.

Çok sayıda araştırmacı günümüzde kentlerde yaşanan yoksulluk olgusunun geçmiştekinden farklılaştığı konusunda hemfikirdir. Toplumun büyük bir kesimini etkisi altına alan yoksulluğun bugünkü biçimini “yeni kentsel yoksulluk” olarak tanımlamaktadır. Yoksulluğun değişen yapısı özellikle II. Dünya Savaşı’nın hemen ardından başlayan refah devleti uygulamaları sonucu belirginleşmiştir. Rowntree, 1950’de İngiltere’de gerçekleştirdiği bir alan çalışması sonucu, yoksulluğun artık sistem içinde yer alanların değil, bir şekilde sistem dışında kalanların sorunu olduğu sonucuna varmıştır (Sipahi, 2005: 39).

Yeni kentsel yoksulluğun, genel yoksulluktan ayırıcı tarafı, küresel ekonomi alanında meydana gelen dönüşümler neticesinde, evvelce yoksulluk sorunu olmayan kitlelerin yoksul hale gelmesi, bu yoksulluğun görece kalıcı olması ve bu özellikteki kitlenin giderek toplumsal ve mekânsal süreçlerden dışlanmasıdır (Bıçkıcı, 2005: 105). Bu anlamda yeni kentsel yoksulluk, az gelişmiş ülkelerin yanı sıra gelişmiş ülkeleri de kapsayacak bir biçimde, sadece toplumsal bir kategori olarak yedek emek ordusunun parçası olan kent yoksulları kategorisinin değil, son yıllarda görece olarak yoksullaşan daha geniş toplum kesimlerinin yaşam koşullarını anlatmak üzere kullanılmaktadır (Ergun ve Sallan Gül, 2009: 134).

Gelişmişlik düzeyi ne olursa olsun hemen hemen tüm ülkelerde ortak bir sorun olan yeni kentsel yoksulluğun aktörleri ise farklı ülkelerde ‘sınıf altı’, ‘dışlananlar’ ve ‘marjinaller’ gibi farklı isimlerle anılmışlardır. Söz konusu kavramlar farklı harflerle yazılmış olsa da temelde toplumsal ve mekânsal bir ayrışmanın ürünü olarak ortaya çıkmışlardır.

İlk kez Gunnar Myrdal tarafından yapısal işsizliğe ve “giderek daha umutsuz bir biçimde geniş ulustan ayrı düşerek onun yaşamını, hedeflerini ve başarılarını paylaşmaz hale gelenlere” işaret etmek üzere kullanılan “underclass/alt sınıf kavramı düzenli bir işi olmayan veya hiçbir işi olmayan, devlet yardımlarına bağımlı, suç işleme potansiyeli yüksek, herhangi bir barınağı olmayan veya çok kötü barınma koşullarına sahip bir kitleyi temsil etmektedir (Özbudun, 2002: 56; Bıçkıcı, 2005: 106). Türkiye’de ise 1950’lerden

sonra yaşanan kentleşme hareketi, kent yoksulluğunu oluştururken daha çok Türkiye dışındaki ülkelerde gerçek anlamını bulan “sınıf altı” kavramını olduğu gibi ülke sınırlarına sokmamıştır. Bu nedenle küçük çaptaki bir takım benzerlikler dışında “sınıf altı” olarak kabul edebileceğimiz bir kesim Türkiye’de bulunmamaktadır (Işık ve Pınarcıoğlu, 2003: 97).

Bauman, sınıf-altı kavramını daha çok zenginlerin ve genel olarak toplumun dışında bırakılmak istenen grubu anlatmak için kullanır ve önemli bir benzetmesi vardır; sınıfaltı üyelerini “aylaklar” ve varlıkları “turistler” kavramlarıyla ifade eder. Aylaklar, toplumun dışlanmışları “dünyanın artıkları”, turistler gibi seyahat ederler ama onlarınki seyahat değil daha çok harekettir. Kimse onlara yardım etmediği, yakın davranmadığı için hareket ederler. Bu hareketlilik turistlerinde işine gelmektedir (Küçük, 2014: 53). Yeni kent yoksullarının söz konusu bu hareket hali sürekli olarak barınma ihtiyacını giderecek bir evlerinin olmamasından dolayıdır. Bauman’ın tarifinde onlar adeta bulaşıcı bir hastalığa sahipmiş gibi itilip bir kenara atılmıştır.

Kentin sınıf altı olgusuyla beliren görünümünü ise Kaygalak Harvey’den Aktararak; “kentin bir ucunda... reggy dinleyen, öğle yemeğini Mc Donalds’da yiyen, aksamaları yerel mutfak çeşitlerinden deneyen, Paris parfümü kullanan, ‘Retro’ giyinen” gruplar yer alırken, diğer ucunda naylon çadırlara sığınmış aileler, çöplerden ekmek toplayan, araba camı silen, kâğıt mendil, sakız satan, dilenen çocuklar ile ısınmak için tiner çeken, bally koklayan çocukların yaşadığı bir kent” şeklinde betimlemiştir (Kaygalak, 2001: 141). Tüm bu betimlemelerin sahibi olan yeni kent yoksulları ise bu görünümüyle eski kent yoksullarından farklı bir takım özelliklere sahip olmuşlardır.

Yeni kentli yoksulların söz konusu bu özelliklerinden ilki topluma faal bir şekilde dâhil olmada kısıtlı bir yapabilirliğe sahip olmasıdır. Bu yetenekten yoksun olan bireyler kendi yaşam şartlarını iyileştirme cabalarını destekleyebilecek olanaklardan yoksun kalmaktadırlar (İnsan Hakları Derneği 2002: 3). Bu durum ise yoksulluk kültürüyle sınıf altı yoksulluğunu bir araya getirerek durumun kronikleşmesine neden olmuştur.

Yeni kentli yoksullar artık tek ya da iki göz odalı gecekondulara bile sahip değillerdir. Bu bağlamda yapılan bir araştırmaya göre Türkiye genelinde gecekonduların % 70’inde kiracılar oturmaktadır. İstanbul’da ise gecekonduda oturanların % 82’si oturdukları konutu gecekonduda mafyasından kiralayarak kullanmaktadır (Şen, 2003).

Eskiden kente göç edenler önce hemşerilik ilişkisinin oluşturduğu güçlü bağ ile geçimini sağlayacak bir işe girebiliyor, birkaç sene sonra barınabilecekleri bir eve sahip

olacak duruma gelebiliyor, bir zaman sonrada modern hayata dâhil olabiliyorlardı. Bugün gelinen noktada ise yeni yoksulların bu türden bir hayalleri kalmamıştır. (Erdem, 2003: 57). Böylesine bir durum yeni kentli yoksullar için adeta akıntıya su çekmektir. Bu nedenle çoğu içinde bulundukları şartlara karşı savaşmayı değil de teslim olmayı tercih etmişlerdir.

Yeni kentli yoksullar genelde, sosyal güvenlik ve sağlık olanaklarına da sahip değildirler. Formel iş piyasasında yerleri olmadığından resmi ya da özel bir güvenlik çatısı dışındadırlar (Ocak, 2002: 104).

Yeni kent yoksullarının özelliklerinden bir diğeri de gelir azlığından kaynaklanan yeterince “tüketememek” durumudur. Bauman'a göre tüketim toplumunda, seri imalat artık kitlesel emek gücüne ihtiyaç duymadığı için, bir zamanlar yedek işgücü olan yoksullar, ‘defolu’ tüketicilere dönüştürülmüştür; bugünün yoksulları öncelikle ‘işsiz’ değil ‘tüketici olmayan’lardır. Bu bağlamda, geçmişte yoksul olmak anlamını ‘işsiz olma durumundan’ aldıysa, bugünkü anlamını ‘ yeterince tüketemiyor olma durumundan’ almaktadır (Bauman, 1999: 132). Bu konuda etkili olan en önemli etken kuşkusuz refahın adil dağılımının yapılamamış olmasıdır. Birey gökdelenlerle iç içe olan gecekonduarda yaşarken mekânın gerektirdiği tüketimden yoksun kalabilir. Bu durum ise başkaları tarafından yapılan dışlanmanın ötesinde bireyin kendi kendini dışlamasına kadar varabilecek psikolojik bakılar doğurur.

Yukarıda ifade edilen özellikler ışığında yeni kentli yoksullar sistemin dışına itilip marjinalleştirilen, sosyo-politik ve ekonomik olarak dışlanan insanlardan oluşmaktadır. Siyasal teslimiyetleri yoktur. Ekonomik imkânlardan yararlanamazlar çünkü para ve sermayeden dışlanmışlardır. Kent içerisinde tecrit edilmeye çalışılan insanlardır. Kentte yasıyor gibi görünmekle birlikte kentin olanaklarından yararlanmamak onları dışlanmış bir hayata itmekte ve resmi olan ile resmi olmayan kesim arasındaki belirsizlik nedeniyle ya uzun süre ya da sürekli işsizlerdir (Erdem, 2003: 58).

Tüm bu hususlar yoksulluğun sürekli büyüyen, değişen ve farklı yönleriyle insanları kuşatmaya çalışan bir sürecin ürünü olduğunu ortaya koymaktadır. O halde değişimin tüm yönleriyle hâkim olduğu bir dünyada ümit edilmesi gereken tek şey değişim rüzgarının yoksulluğu azaltma yönünde esmesidir. Aksi takdirde yoksulluğun küresel güçlerin devamlılığını sağlayan ve maşa görevi gördüğü bu dönemde yeni olarak adlandırılan kavramların gelecek yıllar itibariyle geçmişte diye başladığımız cümlelerden

herhangi bir farkı kalmayacaktır. Çünkü gelecek yeni terimler yoksulluğun giderilmesi temelli değil sistemden ayrılamayanların yeni acılarının tarifi olarak belirecektir.

2.5. Türkiye’de Kentsel Yoksulluk

Türkiye’de kentsel yoksulluk olgusu incelenirken genellikle 1980 yılı baz alınarak bu yılın öncesi ve sonrası şeklinde bir değerlendirmenin yapıldığı görülmektedir. Söz konusu tarihin kentsel yoksulluk üzerinde bir kırılma oluşturması bu şekilde bir sınıflandırmayı zorunlu kılmıştır.

1980 öncesi dönem cumhuriyetin kuruluş yıllarına kadar götürülebilir. Türkiye’de 1923’le başlayan dönemde, önemli bir göç hareketi yaşanmamış ve dönem boyunca kentleşme dinamikleri zayıf kalmıştır. Kırdan kente ve kentten kente cılız bir göç söz konusu olmuştur. Evlilikler, memur tayini, okul gibi nedenler göçün temel sebebi olmuştur (Altun,2007: 79). Kentleşme süreci Türkiye’deki gerçek anlamını 1950 yılından sonra kazanmıştır. ‘Taşı toprağı altın’ söyleminin gerçekleştirdiği dürtüyle yaşanan yoğun göç hareketleri kentleşmenin önceki yıllara kıyasla iki katına varacak bir hızla gerçekleşmesine neden olmuştur.

Yaşanan hızlı kentleşmenin nedenini Aytaç ve Akdemir şöyle açıklamıştır (Aytaç ve Akdemir, 2003: 56): “Türkiye’de, 1950’lerden sonra nüfus artışı, tarımda mekanizasyon, toprağın küçülmesi, şehrin cazibesi, sunduğu görece yüksek sağlık, eğitim, istihdam imkânları vs. kırsal nüfusu kentlere göçe zorlamıştır. Özellikle çok partili siyasal sürece girmemiz, Demokrat Parti’nin kentleşmeyi özendirici politikaları kente göçü artırmış, kırsal toplumsal yapı tedrici olarak kentli bir toplumsal yapıya doğru evrimle sürecine girmiştir.”

Tablo 5. Türkiye'de 1927-1980 Yılları Nüfus Hareketleri

Sayım Yılı	KENT		KÖY		TOPLAM
	Nüfus	%	Nüfus	%	
1927	3.305.809	24.22	10.342.391	75.78	13.648.270
1950	5.244.337	25.04	15.702.851	74.96	20.947.188
1960	8.859.731	31.92	18.895.089	68.08	27.754.820
1970	13.691.101	38.45	21.914.075	61.55	35.605.176
1980	19.645.007	43.91	25.091.950	56.09	44.736.957

Kaynak: www.tuik.gov.tr

Gerçekten de kent ve köy nüfuslarının karşılaştırmalı olarak verildiği yukarıdaki tablo incelendiğinde 1927-1950 yılları arasında ortalama %3 lük bir artış gösteren kent nüfusunun 1950 yılından sonra %6'nın üzerinde bir artışa sahne olduğu görülmüştür. Bu durum ise kentleşmenin 1950 yılından sonra iki katı bir hızla gerçekleştiğinin kanıtını oluşturmaktadır. Bunun yanında söz konusu bu artışın doğal bir artış olmadığı yani kentteki doğum hızına paralel gerçekleşmediği de söylenebilir. Temelde Bu duruma köyden kentlere doğru gerçekleşen göç hareketleri sebep olmuştur. Buna göre tabloya geri dönülecek olursa 1950 yılından sonra artan kent nüfusuna paralel olarak ciddi şekilde azalan köy nüfusu görülecektir.

Kentleşme sürecinin bu denli hızlı yaşanması bireylerin göç ettikleri bölgelerde yerleşme ve konut problemleriyle karşılaşmalarına neden olmuştur. Bu durum ise kentleşme olgusunun önemli bir boyutunu gecekondular denilen konutları oluşturmuştur (Çakır,1991: 504).

Keleş'e göre gecekondular "bayındırlık ve yapı kurallarına aykırı olarak, gerçek ya da tüzel, kamusal ve özel kişilerin toprakları üzerine, toprak iyesinin istenç ve bilgisi dışında, onamsız olarak yapılan, barınma gereksinimleri devletçe ve kent yönetimlerince karşılanamayan yoksul ya da dar gelirli ailelerin yaşadığı barınak türü" nü ifade etmektedir (Keleş, 1998: 53). Ancak Türkiye'de gecekondular keleşin belirttiği gibi sadece kurumsal ve yasal zaafların kullanılmasına bağlı olarak değil, aynı zamanda

hükümetlerin popülist politikalarıyla ilişkili olarak da gerçekleşmiştir. Zaman zaman çıkan gecekondulaşmalarla elde edilen tapuların kazandırdığı yasallık gecekondulaşmada artışa neden olmuştur. Gecekondulaşma bölgeleri genel siyasal seçimlerde her zaman önemli bir oy kaynağı olmuştur. Bu dönemlerde gecekondulaşma sakinlerinin tercih ettikleri partiyi belirleyen en önemli etken yaşadıkları konutun tapu senedine sahip olma güdüsü olmuştur. Nitekim 1950'lerde halk vurgusuyla Adalet Partisi, 1973'te tapu sözüyle Cumhuriyet Halk Partisi, 1980 sonrasında orta sınıf oluşturma vaadiyle Anavatan Partisi ve 1995'te kapitalizmin ve sosyalizmin ötesinde bir adil düzenli vurgusuyla Refah Partisi, kazandıkları seçim başarılarını gecekondulaşma ve yoksul kesimlerden gelen oylara borçlu olmuşlardır (Kök, 2011: 65). Sonuçta ortaya çıkan gecekondulaşma topluluğu, kent toplum yapısı içinde sosyal, ekonomik ve kültürel açılarından ayrı bir yapı ve görünüm kazanmıştır (Çakır, 1991: 504).

Buraya kadar ifade edilmeye çalışılan kısım hakkında genel bir değerlendirme yapılacak olursa Türkiye'de 1980 öncesi dönem kentsel yoksulluğun önemli dinamiklerinden olan göç ve hızlı kentleşme unsurlarının gerçekleşmeye başladığı bir periyodu işaret etmektedir. Yine bu dönemde kentsel yoksulluğun mekânsal özelliklerinin gecekondulaşma olgusuyla birlikte var olmaya başladığı da görülmektedir.

1980 ve sonrasında yaşanan gelişmeler ise Türkiye'de yoksulluk üzerindeki kırılma noktasının gerçekleştiği dönemdir. Bu dönemden önce kendisini hissettirmeden hayatımıza girmeye çalışan kentsel yoksulluk 1980 sonrası dönemde açık açık ben buradayım ve hayatınızdayım demeye başlamıştır.

Kalaycıoğlu ve Tılıç'a göre 1980 sonrası yoksulluğun artmasında ve görünür olmasında etkili olan faktörler aşağıdaki gibidir (Kalaycıoğlu ve Tılıç, 2002: 202).

- İktisat politikalarındaki anlayışın ve yaklaşımların değişmesi; örneğin, neo-liberal ve bireysel girişimciliğe önem veren iktisadi anlayış ile küreselleşmenin ortak etkileri;
- Özellikle, 1985 sonrası göç edenlerin değişmesi ve buna paralel olarak kente yeni göçenlerin her anlamda eskilerden çok daha az şansa sahip olmaları, örneğin kamu sektöründe "işe girmenin" zorlaştığı, özel sektörde de büyük ve güvenceli iş yerlerinde iş bulma olanağının azaldığı, buna karşılık enformel sektördeki işlerin hane halkı gelirlerinde egemen olduğu bir döneme girilmesi;
- Metropol kentlerde gerçek ücretlerin düşmesi ve gelir dağılımında ortaya çıkan büyük kayıplara dayalı olarak eski orta sınıfın giderek sosyo-ekonomik

konumunu kaybetmesi ve kentlere göç edip ancak eski göçmenler kadar kentteki olanakları kullanamayan yeni kent yoksullarının ortaya çıkması;

- Sanayi sektöründe üretimin esnekleşmesi, örneğin işgücü pazarında ve ücretlerde esneklik ve düzensizlik, emek yoğunundan makine yoğununa geçmenin oluşturduğu işsizlik;
- Eve iş verme, parça başı iş ve özellikle kadın ve çocuk emeğinin enformel üretim biçiminde ağırlıklı olarak kullanımının artması.

Bu dönemde kentleşme hızının da vahim boyutlarda olduğu görülmektedir. Öyle ki 1980 itibariyle kentlerde yaşayan nüfusun oranı %43 iken 1990'lara gelindiğinde bu oran %59'lara kadar çıkmıştır. Bir nevi köylerinden kentli vasfı kazanma ümidiyle göç eden bu insanlar kendilerini kentleşme hızındaki aşırılığın, ekonomik ve siyasi krizlerin vb. doğurduğu etkiyle yeni kentli yoksulluğun aktörleri olarak bulmuşlardır.

Özellikle yaşanan iktisadi krizler ve yüksek enflasyon oranları en fazla bu yeni kentli kesimin belini kırmıştır. Çünkü kentlerdeki rant alanları bir şekilde işgal edilmiştir, istihdam alanları daralmıştır, daha önceki gecekonducuların akraba ve hemşeriliğe dayalı enformel dayanışmasının zayıflaması söz konusudur ve bu yeni kentliler büyük ölçüde daralmış iktisadi ve sosyal alanda var olma mücadelesi vermek durumunda kalmışlardır. Dahası eski göçmenler, gecekonducuları olanlar bile, son yıllardaki enflasyonist politikaların, işsizliğin, liberal ekonomi politikaları uygulamalarının faturasını çok ağır bir şekilde ödemişlerdir. Marjinal sektör artan aile üyelerini geçindirmede yetersiz hale gelmiştir. Kiralar yükselmiş, kentte yaşamak için gerekli asgari maddi düzeyin bile aşıldığına tanık olunmuştur. Bu son kuşak yeni kentliler, doğal olarak yaşanan sıkıntıları daha akut düzeyde yaşamışlardır (Aytaç ve Akdemir, 2003: 58).

Yukarıda anlatılan tüm bu gelişmelerin ortaya koyduğu Türkiye görünümünü ise Işık ve Pınarcıoğlu şöyle dile getirmiştir: “Türkiye artık, gelirin toplum bireylerine kısmen eşit dağıldığı bir ülke olmaktan çıkarak gelir adaletsizliklerinin A ve Z arasındaki mesafe miktarı açıklığına kadar ulaştığı bir ülke haline geldi Ancak bundan da kötüsü toplumsal kesimlerin artık birbirlerinden kopmakta olduğu bir yapıyla karşı karşıya kalındı. Kentteki gündelik yaşam, steril oturma ve iş merkezleri artık zenginlerle yoksulların birbirlerini görmediği, birbirleriyle temas edemeyecekleri bir şekilde yeniden örgütlendi” (Işık & Pınarcıoğlu, 2003: 42).

1990'lara gelindiğinde ise Doğu ve Güneydoğu bölgelerinde yaşayan bireyler terör olayları nedeniyle bulundukları bölgeleri terk ederek kentlerin yoksul bölgelerine

göç etmek zorunda kalmışlardır. 1950-1990 arası dalgalarda hem bir çekimden (şehirler ve civarındaki endüstri) hem de bir itişten (tarımda artan nüfusa cevap veremeyen üretkenlik sorunları) bahsetmek mümkünken, yeni göç dalgasının siyasi alanda belirlenmiş olması söz konusudur. Yeni gelenlerin bazıları kent içi yoksul mahallelere yerleşmişlerdir. Buralarda yaşam bir ailenin ya da birkaç çalışmaya gelmiş erkeğin, ancak temel ihtiyaçlara cevap verebilen eski bir evin ya da apartman dairesinin bir odasını kiralaması şeklinde tezahür etmektedir. Kentlerde yaşanan yoksulluğun en derini bu bölgelerdedir (Adaman ve Keyder, 2006: 23).

Günümüzde ise TÜİK, 2010 yılı nüfus verilerine göre, toplam nüfusun % 76,3'ü olan 56,2 milyon kişi kentlerde, % 23,7'si olan 17,5 milyon kişi kırsal kesimde yaşamaktadır (<http://www.tuik.gov.tr>). Nüfusun büyük bir kısmının kentlerde yaşadığı bu tabloda kentsel yoksulluk açısından somut bir değerlendirme yapılabilmesi için TÜİK verilerinden derlenen aşağıdaki tablo yol gösterici olacaktır.

Tablo 6. Türkiye'de 2002-2009 Yılları Arasındaki Fert Yoksulluk Oranı

Fert Yoksulluk Oranı (%) Kent								
Yöntemler	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Gıda yoksulluğu	0.92	0.74	0.62	0.64	0.04	0.07	0.25	0.06
Gıda+gıda dışı yoksulluk	21.95	22.30	16.57	12.83	9.31	10.36	9.38	8.66
Kişi başı günlük 1 \$ altı	0.03	0.01	0.01	-	-	-	-	-
Kişi başı günlük 2.15 \$ altı	2.37	1.54	1.23	0.97	0.24	0.09	0.19	0.04
Kişi başı günlük 4.3 \$ altı	24.62	18.31	13.51	10.05	6.13	4.40	3.07	0.96
harcama esaslı göreceli yoksulluk	11.33	11.26	8.34	9.8	6.97	8.38	8.1	6.59

Kaynak www.tuik.gov.tr

Tabloda verilerin oluşturulduğu yoksulluk sınırları uluslararası kabul gören miktarlar eşiğinde belirlenmiştir. Buna göre kentsel alanlardaki gıda yoksulluğu yani açlık oranı 2002 yılında %0.92'lik bir orana sahipken 2009 itibariyle %0.06 seviyelerine görmüştür. Gıda dışı yoksulluk oranının eklenmesiyle elde edilmiş olan oranların ise çift haneli sayılardan tek haneli sayılara indiği belirtilebilir. Her ne kadar yıllara göre azalan bir seyre sahip olsa ve tek haneli rakamlara düşse de 2009 yılı itibariyle ölçülen %8.66'lık

oran ise yüksek bir düzeyi ifade etmektedir. Günlük 1\$ sınırında 2005 yılı itibariyle hiçbir vatandaşın olmaması ise tablodaki bir diğer pozitif göstergiyi oluşturmaktadır. Dünya bankasının Türkiye'nin de aralarında bulunduğu doğu Avrupa ülkeleri için belirlediği günlük 4,3\$'lık sınıra karşılık gelen yıllar incelendiğinde ise ciddi bir düşüşün yaşandığı göze çarpmaktadır. %24.92'lik bir tablodan yedi yıl gibi bir süre içerisinde %1 in altına inilmesi Türkiye gibi gelişmekte olan bir ülke için umut vericidir. Son olarak göreceli yoksulluk oranlarının ise yıllara göre dalgalı bir yapıya sahip olduğu görülmüştür. Söz konusu bu dalgalı yapı içerisinde genel bir düşüş sağlansa da yeterli düzeye ulaşamadığının da altı çizilmelidir.

Görüldüğü gibi Türkiye'deki kentsel yoksulluk algısı dönemler içinde değişikliğe uğramıştır. 1980 öncesi kent yoksulları dayanışma, konut, düşük gelirli bir iş gibi unsurların var olmasıyla kente tutunabilmişlerdir. Ancak 1980 ve sonrasında yaşanan - özellikle ekonomik ve siyasi- krizler bireylerin kente tutunmalarını sağlayacak tüm faktörleri yok etmiştir. Sonuç olarak adını sıkça duyduğumuz yeni kentli yoksul artık Türkiye vatandaşları için de kullanılmaya başlanmıştır. 2000'li yılların yoksulluk analizini ise yukarıdaki tablo ortaya koymuştur. Tablodaki kentsel yoksulluk oranları genel bir iyi halini işaret etmese de gittikçe azalan bir eğilimi işaret etmesi olumlu gelişmelerin göstergesidir. Öyle ki 2002 yılında adeta şaha kalkmış bir yoksulluk tablosunun yedi yıl içerisinde dizginlemek tedavi yöntemlerinin doğru uygulanmaya çalışıldığının göstergesidir. Yoksulluk bir hastalıktır ve ancak her ülke kendi panzehrini yaparak bu durumdan kurtulabilir. O halde uygulanan doğru tedavilerle ülkelerin yoksulluk hastalığını yeneceğine olan inanç Türkiye örneği içinde geçerlidir.

2.6. Kent Yoksulluğuna Karşı Yerel Yönetimlerin Yerinden Çözümü: Bir Kavram Olarak Sosyal Belediyecilik

Yaratılmışların en şerefli olanı olma vasfına sahip tek canlı olan insan, kendi onuruna yaraşır bir hayat sürmeyi hak etmektedir. Peki, İnsan onuru kavramının soyut bir kavram olduğu düşünüldüğünde toplumlarda bu hakkı görünür kılan unsur nedir? Kuşkusuz bu soruya verilecek en doğru cevap adalet olacaktır. Eğer bir toplumda yaşayan bireylerin bir kısmı lüks hayatlarıyla öne çıkıp, diğer bir kısmı ise bu kesimin çöpe bıraktıklarından geçiniyorsa böylesine bir toplumda egemen olan tek şey adaletsizliktir. Her gün çöpten yemek toplayan bu insanların onuru nerededir? Durumu sadece maddi mahrumiyet ekseninde de değerlendirmemek gerekir. Dünyanın birçok ülkesi tarafından kabul görmüş

temel hak ve özgürlüklerin eşit dağıtılmadığı toplumlarda da insan onuru söyleminden bahsetmek doğru olmayacaktır. Bu noktadan itibaren çalışmamızın temelini teşkil eden yoksulluk olgusuna geri dönmek yerinde olacaktır. Çünkü bu olgu yaşattığı farklı mahrumiyetlerle insan onuruna yaraşır bir hayatın yaşanmasına mani olmaktadır. O halde insan onuru kavramını somutlaştıracak adımların merkezi ve yerel yönetim birimlerince atılması önem arz edecektir. Merkezi yönetim uygulanacak sosyal politikaların belirlenmesi ve bunların genel hukuki çerçevesinin oluşturulmasında etkin rol oynarken yerel yönetimler sahada hangi sosyal politikanın nasıl uygulanacağı konusunda etkin bir işleyişe sahiptir. Bu bakımdan kentsel yoksulluk unsurunda insan onuru söylemini somutlaştıracak birim yetki ve mevzuat açısından genişliği, ihtiyaçların tespiti ve giderilmesi konusunda ivedi bir şekilde hareket etme kabiliyeti hasebiyle belediyeler olacaktır. Bu durum ise belediyelerin geleneksel yetkilerinin ve görevlerinin genişletilmesini gerekli kılarak onlara sosyal alanda politika üretebilme ve bunları uygulama imkânı vermiştir. Sonuç olarak belediyelerin dönüşümü bugün yoksullukla mücadelede önemli bir yere sahip olan sosyal belediyeçilik anlayışının hayatımıza girmesini sağlamıştır.

Yerel sosyal politika, “yerel halkın sosyal refahını adalet ve eşitlik anlayışları ile yükseltmeye çalışmak, ekonomik faaliyetleri sosyal sorunlara uygun hale getirerek toplumsal dengenin sağlanmasını gözetmektir.” Sosyal politikanın yerelleşmesi ile birlikte özellikle belediyeler, bir takım işlevler yüklenerek çeşitli alanlarda faaliyette bulunabilme yetkisi kazanmışlardır. Bu açıdan belediyelerin yerelleşen sosyal politikayı en uygun araçları seçerek somut uygulamalara dönüştürmeleri sosyal belediye ismini almalarını sağlamıştır (Çelik, 2014:6). Bu çerçevede sosyal belediyeçilik; kamu harcamalarını bireyi sosyal olarak var edecek alanlara yönlendiren, ihtiyaç duyan bireylere istihdam olanağı sağlayan, toplumun kenara itilmiş bireyelerine yardım eden ve onları tekrar topluma kazandıran, gelir dağılımındaki adaletsizliği giderebilmek için önlemler alan, sosyal, kültürel ve spor faaliyetlerinde bulunan ve tüm bunları gerçekleştirebilmek için gerekli alt yapıyı oluşturan bir modeldir (Akdoğan, 2002: 15).

Sosyal belediyeçilik, geleneksel belediyeçilik anlayışının ifade ettiği anlamı genişletmiştir. Bu nedenle sosyal belediyeçilik, yalnızca muhtaç duyulan şeylerin teminini değil muhtaçlığı doğuracak bir durumla bir daha karşılaşılmamasını sağlamayı da hedefler. Ancak bu şekilde üretilen projeler ile insan, onuru ile yaşayama imkanına kavuşacaktır. (Öztürk ve Gül, 2012:385).

Literatürde dar ve geniş anlamlarıyla da ele alındığı görülen sosyal belediyeçiliğin bu yöndeki anlamını ise Çöpoğlu şu şekilde açıklamıştır: “Nasıl merkezi yönetimin yürüttüğü sosyal politikaların, biri varlıklı-yoksul tüm toplum kesimlerini kapsayan diğeri de yoksul ve yoksunları içeren, geniş anlamda sosyal politika ve dar anlamda politika biçiminde iki yüzü varsa, aynı sınıflamayı sosyal belediyeçilikte de yapmamız mümkündür. Buna göre dar anlamda sosyal belediyeçilik, ihtiyaç sahibi, yoksul ve muhtaç kesimlere yönelik yapılan sosyal yardım hizmetleri içerirken geniş anlamda sosyal belediyeçilik, yoksul varlıklı tüm kent halkına yönelik sosyal devlet faaliyetlerini kapsamaktadır” (Çöpoğlu, 2011: 63).

Keleş ise sosyal belediyeleri önceliği toplumsal sorunları gidermek olan belediyeler olarak görmektedir. Bu bağlamda üretim alanları oluşturmak, oluşan karı toplumsal adaleti gözeterek yine topluma aktarmak, ayrımcılığa mahal vermemek, toplumsal kopmaları engellemek şeklinde sorumlulukları olduğunu vurgulamıştır (Keleş, 2006: 455). Keleşin ifade ettiği bu anlam zengin bir içeriğe sahiptir. Doğurduğu mahrumiyetlerin çeşitliliği konusunda ilk sırada yer alan yoksulluk olgusunun bahsedilen sorumluluk anlayışıyla hareket eden kentlerde ciddi bir darbe alacağı açıktır. Merkezi yönetimden bütçe gelmesini beklemeden üreten ve bu ürettiği ile yerel halkın saptanan öncelikli sorunlarını gidermeye çalışan ve bunu sosyal adaletin gereği olarak toplumun geneline hitap edecek şekilde gerçekleştiren kentler yerel halk arasında uçurumların olmadığı bütünleşmiş bir tablo oluşturacaktır. Ancak böylesine bir tablo ile muhtaçlığı büyük oranda giderilen bireyler onurlu yaşama hakkının somut ifadesiyle tanışacak ve layık olduğu hayatı yaşayacaktır.

Sosyal belediyeçilik konusunda Keleş’in yaptığı tanıma benzer bir tanımlama da Hasan Can tarafından yapılmıştır. Ona göre sosyal belediyeçilik, yerel nitelikteki kamu harcamalarını sosyal güçsüzlerin (kimsesiz, özürlü, yaşlı gibi) korunmasına, nakdi olarak desteklenmesine yönlendiren, yerel halk arasında adil gelir dağılımını tesis eden ve gerek eğitim gerekse de sağlık imkanlarına erişimi genele yayan, sosyal sermayenin gelişimi için çalışmalara önem veren bir modeldir. Ayıca Can sosyal güçsüzlere yardım yapılmasına ve onların hiç olmazsa asgari geçim standartlarına sahip olmalarına yönelik çalışmalar yapılmasına ve bu çalışmaların sağlıklı ve sürdürülebilir olmasına ve sosyal güçsüzlerin yapabilirlik kapasitelerinin geliştirilmesine dikkat çekmiştir. (Can, 2006: 18).

Şen ise sosyal belediyeçilik yorumunda gerek uygulayıcılar gerekse de halkın sosyal belediyeçiliği yardım organizasyonculuğu gibi algıladıklarına vurgu yapmış ve asıl

maksadının, sosyal dokunun rehabilite edilmesi olduğunu vurgulamıştır. Daha sonra sosyal belediyeçilikte nihai hedefin, yerel halkın kendisini muhtaç hissettiği şeylere karşı yardımda bulunmaya yönelik olmadığı onları söz konusu muhtaçlık durumundan tamamen çıkarmak olması gerektiğinin önemine atıf yapmıştır (Şen, 2007: 42). Aslında Şenin ifade etmek istediği anlam literatürde sıkça karşılaştığımız “balık tutma” mevzuu ile ilişiktir. Gerçekten de bireylerin muhtaçlık durumunun kaldırılması demek bireyin kendi kendine yetmesi ile paralel bir anlam taşımalıdır. Sosyal yardım ekseninde yapılan nakdi yardımların kesilmesi durumunda birey muhtaçlık durumuna tekrar geri dönüyorsa yerel halkın rehabilitesi gerçekleşmemiş demektir. Bu nedenle tıpkı bir bebeğin yürümeyi öğrenmesine benzer şekilde bireyi düştüğü yerden bir anda hiçbir çaba sarf etmeden çıkarmak yerine muhtaçlığını ortadan kaldıracak kentin ve yerel halkın spesifik özelliklerine göre belirlenecek uygulamaları hayata geçirmek ve böylece de “bireye balık tutmayı öğretmek” belediyelerin sosyal faaliyetlerinde büyük bir öneme sahip olacaktır.

Eryılmaz ise belediyelerin sosyo-kültürel değerlerine dikkat çekmiş ve sosyal belediyeçiliği, sadece dezavantajlı olarak nitelenen bireylere yönelik sağlanan parasal destek şeklinde algılamının doğru bir tutum olmadığını vurgulamıştır. Bu nedenle belediyelerin yerel halkın toplumla ya da kendisiyle ilişkilerinde önderlik vasfının bulunduğunu unutmaması gerektiğini dile getirmiştir (Eryılmaz, 2010: 88). Benzer düşünce de olan Beki, yerel halkın refahını artıracak nitelikte yapılan maddi ve maddi olmayan yardımlara ek olarak eğitici, kültürel, sanatsal ve spor faaliyetlerinin tümünü de sosyal belediyenin sorumlulukları arasında saymıştır (Beki, 2008: 32).

Sosyal belediyeçilik kapsamında yapılabilecek hizmetler ve temel sorunların çözülebilmesi için izlenecek stratejiler ise şunlardır (Bayındırlık ve İskân Bakanlığı, 2009: 73):

- Gecekondu olgusunu iyileştirme amaçlı alternatiflerin oluşturulması; Alternatiflerin, belli istisnalar (Afet riski) dışında, yerinden edilmeye yol açmayacak şekilde, yerinde ikamet ilkesi çerçevesinde uygulanması; Kentsel dönüşüm projelerinin uygulanmasından önce yerel halkın sosyo-ekonomik profilinin çıkartılması.
- Yerel halkın sosyo-fizikî mekân ihtiyaçlarının dikkate alınması; Yerel halkın proje geliştirme sürecine katılımının sağlanması; Kentsel dönüşüm nedeniyle yerinden edilen kesimlerin yeniden yerleşim sonrası izleme ve değerlendirme çalışmalarının yapılması.

- Yeniden yerleştirme projelerinde kentsel tarım uygulamaları için mekânların ayrılması; Yeniden yerleştirme projelerinde konut çevrelerinde iş olanaklarının getirilmesi; Kentsel dönüşüm projelerinde kadın deneyim ve bakış açısının göz önüne alınması; Sosyal konut sağlanması ve kentsel altyapılarda iyileştirmeler yapılması
- Ekonomik, toplumsal ve siyasi nedenlerden kaynaklanan dışlanma ile her türlü ayrımcılığın önlenmesi; Barınma hakkının temel bir insan hakkı olarak kurumsallaştırılması; Kentsel yapılaşma ve altyapılarının toplumun her kesimine hizmet edecek şekilde düzenlenmesi.
- Sağlık ve Eğitim alanında tedbirler alınması; Kadınların ve özürliülerin istihdam, sağlık ve eğitim hizmetlerine erişiminin artırılması ile Yoksul kadınların konumlarını iyileştirici çalışmalar yapılması.
- Evsizlik riskinin önleyici tedbirlerle azaltılması; Halihazırda evsiz olan kişilere yönelik olarak bütünsel/entegre iyileştirme (rehabilitasyon) programlarına öncelik verilmesi.
- Yoksulların gelir elde etmesine yönelik tedbirler alınması; Kalıcı yoksulluk riski altındaki hanelerin gıda güvencesinin sağlanması; Çocuk ve genç yoksulluğunun önlenmesi.
- Yerel yönetimlerce, toplumsal yaşamın önceliklerine ağırlık veren sosyal içerikli çalışmaların dikkate alınması; Toplumun bütün kesimlerini içine alacak halk eğitim programları ve birlikte yaşamın gereklerine ilişkin geniş ölçekli bilgilendirme programları kapsamında halkın kent hayatı hakkında bilinçlendirilmesi.
- Toplum içinde yaşamın ahlaki kuralları ve kentsel yaşam kültürü gibi programlara eğitim müfredatında yer verilmesi; Sosyal düzensizliklere ilişkin idari yaptırım konusundaki yasal düzenlemelerin uygulamaya geçirilmesi, bunları uygulayacak kamu görevlilerinin bilinçlendirilmesi ve güçlendirilmesi.
- Halkın kentsel hizmetlerden faydalanmasına yönelik bilinçlendirme çalışmalarının yapılması.

Sayılan tüm bu uygulamaların bir ülkenin sosyal belediyecilik faaliyetlerinde anlam kazanabilmesi ise ülke içerisindeki tüm kentlerde aynı şekilde uygulama alanı bulmasına bağlı olacaktır.

2.6.1. Sosyal Belediyeciliğin İşlevleri

Yerel yönetimler sosyal belediye vasfını kazandıktan sonra yüzünü büyük ölçüde yerel halka çevirmiştir. Bu durum ise hitap ettiği kitleye karşı çeşitli işlevler yüklenmesini gerekli kılmıştır. Söz konusu bu işlevler;

- Sosyalleştirme, ve sosyal kontrol
- Yönlendirme ve rehberlik etmek
- Yardım etme ve gözetme
- Yatırım şeklindedir

2.6.1.1 Sosyalleştirme, Sosyal Kontrol ve Rehabilitasyon

Sosyalleştirme, bireyin toplumla olan ilişkisini düzenlemek ve kişinin toplumla bütünleşmesini sağlayarak yaşamın bir parçası haline getirme durumudur. Daha açık bir ifadeyle sosyalleştirme kişinin ait olduğu sosyal çevrenin kültürünü ve bu çevrede edindiği yeri öğrenerek toplumla kaynaşmasıdır (Kızılçelik ve Erjem, 1994: 383). Toplum dediğimiz olgu her yerde ve her şartta genel-geçer özelliğe sahip bir kavramı ifade etmez. Aksine ülkelerin kendi bölgeleri arasında dahi farklı özelliklerde belirebilme özelliğine sahip dinamik bir olgudur. O halde içinde yaşadığımız toplumla bizi bütünleştirecek ve onun bir parçası olduğumuzu hissettirecek temel dürtü sosyalleştirme aracılığıyla gerçekleşecektir.

Hepimizin özel bir geçmişi, ilgi ve güdülleri, kendisi ve dünya hakkında bir görüşü vardır, ancak biz onları, sadece birlikte çalışırken, ortak anlamlar ve kabullere başvururken hayata geçirebilir ve böylece insanlar olarak yaşayabiliriz. Bu kabuller işlemez hale geldiğinde, temel konsensüs çöktüğünde toplumsal bir kargaşa ve düzensizlik ortaya çıkar (Slattery, 2014: 233). Sonuçta birbirinden kopuk bir görünüm arz eden söz konusu bu toplum yapısı içerisinde dışlanmış ve görmezden gelinen bir grup oluşacaktır. O halde içinde bulunduğu toplum yapısını en iyi çözümleyebilecek özelliğe sahip yerel yönetimler bu konuda önlemlerin alındığı mercii olma bakımından önem arz edecektir.

Bu kapsamda belediyeler tarafından yapılan sosyal hizmetler, kültür, eğitim, sanat ve spor alanında icra ettiği faaliyetler yüz binlerce insana ulaşmak suretiyle insanların sosyalleştirilmesine bir katkı sağlamakta ve onların şehirleri ile bütünleşmelerine ve şehirleşmelerine imkân sağlamaktadır. Aile içi eğitim seminerleri, konferans, panel, açık oturumlar, sportif faaliyetler gibi birçok faaliyet bireyi toplumun içerisine çekmekte ve

sosyalleşmesine imkân hazırlamaktadır. Bununla beraber, bazı hizmetler de doğası gereği birden fazla toplumsal kesimin aynı anda yararlanacağı hizmetler durumunda olabilir. Örneğin, “meslek ve beceri kazandırma” kursları; herhangi bir mesleğe sahip olmayan ya da bedensel veya zihinsel engeli nedeniyle istihdama dâhil olamayanlar ya da hobi edindirecek etkinliklere katılmak isteyen kesimlerinin tümüne birden hizmet vermektedir. Bu bağlamda özellikle toplumun dezavantajlı kesimine dâhil olan bireyler bahsi geçen çeşitli faaliyetlerde yer edinerek hem meslek sahibi olabilmekte hem de yeteneklerini geliştirme fırsatı yakalayabilmektedirler. Böylece bu insanlar verilen kurslar sayesinde sahip oldukları mesleklerden gelir sağlayabilmenin yanında birçok insanla tanışıp sosyalleşebilmektedirler (Arslantürk ve Amman, 2000: 172; Ateş, 2009: 93).

Sosyal kontrol ise toplumsal yaşamda ilişkileri yöneten normlardan sapmayı, çeşitli mükâfatlandırma ve cezalandırma süreçleri ile önlemek ve toplumda düzeni sağlamak için harekete geçirilen bir mekanizmayı ifade etmektedir (Eserpek, 1979: 160). Sosyal kontrol ile bahsi geçen sosyalleştirme kavramları birbiriyle ilintili kavramlardır. Fichter bu konuya dikkat çekerek Sosyal kontrolün sosyalleşmenin nesnel bir boyutu olduğunu belirtmiştir. Sosyalleştirme süreci, kişilerin davranış kalıplarına uymasını hem sağlayan hem de sürekli kılan bir mekanizmadır. Böylece kişilerin toplumda değerli görülen örüntü, rol, ilişki ve kurum çeşitlerine uymasını sağlamak için sosyal kontrol aracılığıyla kişiler üzerinde baskıda bulunulur (Çelebi, 2001: 177). Sosyal kontrol mekanizmasının belediyelerce sağlanmasının somut örneğini ise Akdoğan şu ifadelerle belirtmiştir “kedi-köpek gibi evcil ya da evcil olmayan hayvanları kendi yaşam alanı dışındaki alanlarda besleyen ya da çevresel bir takım rahatsızlıklara neden olabilecek gürültü, hoşça gitmeyen koku tarzında genel huzuru bozucu nitelikteki davranışları sergileyen yerel halka karşı yaptırım sorumluluğu belediyelere aittir. Belediyelerin toplumda sergilenecek davranış kalıplarına yönelik bu müdahalesi kişiler üzerinde eğitici bir etki oluşturarak fonksiyonu tamamlayıcı bir mahiyet doğuracaktır (Akdoğan, 2006: 45).

Toparlayacak olursak belediyelerin sosyal belediyecilik vasfını kazandıktan sonra edindiği sosyalleştirme ve rehabilitasyon işlevleri ile toplumun bir bütün olarak görünümünün oluşturulması sağlanırken sosyal kontrol mekanizması ile de sağladığı bu bütünlüğün çözülmesine engel olmaya çalıştığı söylenebilir.

2.6.1.2. Yönlendirme, Kılavuzluk ve Rehberlik Etme

Belediyeler, bünyesinde oluşturacakları birimler vasıtasıyla vatandaşların ihtiyaç duyduğu konularda kendisiyle istişare yapılmasına olanak tanıdığı gibi problemleri konusunda hangi yolu izlemeleri gerektiği hususunda da yardımda bulunabilmektedirler. (Pektaş, 2010: 14). Belediyeler yönetim anlayışında meydana gelen değişmeler ile birlikte yerel halka bakış açılarını da büyük ölçüde değiştirmişlerdir. Sosyal belediyeçilik ve yönetim ilkelerinin belediyelerde hayata geçmesiyle birlikte memnuniyeti çoğu şeyin üstünde tutulan toplum artık sorunlar karşısında kendisini yönlendiren, izleyeceği yol hakkında rehberlik eden sosyal bir belediyeye kavuşmuştur.

2.6.1.3. Yardım Etme ve Gözetme

Belediyeler, yardıma ihtiyaç duyan insanları rahatlıkla tespit edebilmekte ve gerekli gördüğünde çeşitli türden yardımlarda bulunabilmektedir. Ayrıca belediyeler yardım organizasyonculuğu yaparak yardımda bulunmak isteyen vatandaşlar ile yardıma ihtiyaç duyan bireyler arasında köprü görevini de yerine getirirler. Örneğin bir sosyal belediyeçilik örneği olan iftar çadırı uygulamasında verilen yemekler çoğunluklu olarak yardımda bulunmak isteyenler tarafından karşılanmaktadır. (Pektaş, 2010: 14; Beki, 2008:40)

Yardım faaliyetlerinde belediyelerin sosyal doku çalışmaları büyük öneme sahiptir. Söz konusu sosyal doku analizleri kentin çeşitli kriterlerdeki görünümünü açıkça ortaya koyabilme özelliğine sahiptir. Böylece belediyeler yardımda bulunacakları kişileri doğru tespit ederek yapılan yardımlar sonrasındaki değişimi de gözetebilmektedirler.

2.6.1.4. Yatırım

Yerel yönetimler, vatandaşların ihtiyaçlarını kısa süreli gidermek için çeşitli yöntemlere başvursa da kalıcı tedbirler almakta yetersiz kalmaktadır. Bu nedenle belediyeler kolaylaştırıcı bir takım önlemler olarak beslenmeye katkısı olacağı düşünülen aşevleri ile ekmek fabrikaları, genel sağlığa hizmet edecek sağlık ocakları ve sosyal hayata katkıda bulunabilecek sığınma evleri ve kütüphane hizmetleri sunmaya çalışmaktadır. Söz konusu bu hizmetleri gerçekleştirmek adına yerel yönetimlerin yatırım konusunda girişimci bir tavır takınmaları mecburi gözükmektedir. (Akdoğan, 1999: 36).

Belediyelerin söz konusu yatırım işlevleri diğer birçok işlevin gerçekleşmesine ön ayak olan önemli bir unsurdur. Özellikle kentsel yoksulluk sorununun giderilmesi

konusunda kente yapılacak her yatırımın hatırı sayılır derecede katkısı olacaktır. Bu bakımdan aşağıda verilen çeşitli türdeki belediyelerin yatırım harcamalarının toplam harcamalara oranlarının değerlendirilmesi önem arz edecektir.

Tablo 7. Belediyelerin Yatırım Harcamalarının Toplam Harcamalara Oranı

BELEDİYELERİN YATIRIM HARCAMALARIN TOPLAM HARCAMALARA ORANI (%)							
Belediye türü	2006	2007	2008	2009	2010	Ortalama	Genel eğilim
Büyükşehir belediyeleri	53.46	56.51	52.25	44.69	41.37	49.65	Düşme yönünde
İl belediyeleri	24.29	25.33	26.30	18.16	19.54	22.72	Düşme yönünde
İlçe ve belde belediyeleri	26.52	27.87	26.90	19.00	20.67	24.19	Düşme yönünde
Genel ortalama	%32.18						

Kaynak: (Başa, 2015: 12).

Görüldüğü üzere sosyal belediyeçilik konusunda önem arz eden yatırım unsurunun 2006-2010 yılları arasındaki payı üzücü bir şekilde düşme eğilimindedir. Özellikle il, ilçe ve belde belediyelerinin oranları büyükşehir belediyelerinin yarısı kadardır. Bu durum hiç kuşkusuz büyükşehir belediyelerinde nüfusun yoğunlaşmasına sebebiyet vererek buralardaki sorunların çözümünün engellenmesine ve yoksulluk unsurunun derinleşmesine neden olacaktır. Bu nedenledir ki özellikle il belediyelerinin yatırım amaçlı faaliyetleri artırılarak kentlerde gözle görünür bir iyileşmenin sağlanmasının gerçekleştirilmesi büyük bir öneme sahiptir.

2.7. Sosyal Belediyeçiliğin Tarihsel Gelişimi

Bu bölümde sosyal belediyeçiliğin dünya ölçeğinde ve Türkiye özelinde gelişimi ele alınacaktır.

2.7.1. Dünyada Sosyal Belediyeciliğin Gelişimi

Sosyal belediyecilik tarihi süreç içerisinde ele alınırken toplumları derinden etkileyen olaylara bakmak gerekir. Bu bakımdan özellikle sosyal devlet ve onu meydana getiren sanayi devrimi ile sosyal devletin kriziyle gerçekleşen döngü sosyal belediyecilik açısından önem arz eden sürecin parçalarını oluşturmuştur.

Endüstri devriminden önce Avrupa’da mahalli idareler bağımsız şehir birimleri olarak meydana gelmişlerdir. Bu birimler, ilk çağlarda merkezden yönetimi geniş şekilde uygulayan devletlerin güvenlik ve düzeni temin edemediklerinden Ortaçağda hâkimiyetlerini derebeyleriyle paylaşmak zorunda kalmaları ile doğmuşlardır. Birçok şehir, bir prensye bağlı olarak, sınırları içinde bağımsız bir yönetim, özerk bir bölge haline gelmiştir. Bazı şehirlerde halk, meclis üyelerini ve resmi görevlilerini seçme hakkı kazanmıştır. Bu dönemde şehir idareleri geleneksel olarak ifade edilen hizmetlere ek olarak devletlerin yerine getirdiği bazı sorumluluk alanlarında da görevler üstlenmişlerdir (Ersöz, 2006: 764). Bu durum 16. yy’a gelindiğinde toplumsal yardım ve hizmetlerin birer mecburiyet şeklinde görülmesini sağlamıştır. Sonuç itibarıyla aşama aşama yerel birimlere kayan bu hizmetlerin kurumsallaşması yolunda adımlar atılarak yoksulluk yasaları çıkarılmak zorunda kalınmıştır (Sallan Gül, 2000: 55).

Sanayi devrimi ile başlayan dönemde ise belediyeler sosyal anlamdaki görevlerine yoksulluk ve küçük çaplı görevlendirmeler ile devam etmiştir. Ayrıca sanayi devriminin oluşturduğu köklü değişimler neticesinde devlet müdahaleci anlayışını kullanmak zorunda kalmış böylece de sosyal devlete götürecekt kapı büyük ölçüde aralanmıştır

Sanayi devrimi ile devletlerin müdahale etmek zorunda oldukları sorunlar ise Ekinin belirttiği şekliyle geleneksel üretim tarzının yerini modern üretim tarzının almasıyla ortaya çıkmıştır. Bunun bir sonucu olarak da sanayi devrimine kadar nüfusun ve işgücünün çok önemli bir bölümünü oluşturan köylüler, feodal bir yapı içinde varlıklarını sürdürürken yeni değişimler onların yaşama ve çalışma koşullarını köklü bir şekilde değiştirmiş ve endüstri bölgelerinde yeni yaşama ve çalışma koşulları içine girmelerine neden olmuştur. Hızlı bir kentleşme ile birlikte o güne kadar benzeri görülmemiş büyük bir göç hareketi başlamıştır. Kitle üretimine geçilmesiyle ekonomik imkânlarını kaybeden küçük zanaat hayatının usta ve kalfaları yeni ortaya çıkan fabrika sanayinin vasıflı ve yarı vasıflı işçileri haline gelmiştir (Ekin, 1994: 2) Bu dönemin sosyal politikaların gelişme dönemi olmasının arkasında ise iki temel nedenin olduğu görüşü hâkimdir. Bunlar ekonomik ve siyasal nedenlerdir. Ekonomik neden çalışma yaşamındaki

olumsuzlukların sosyal politikalara yansımaları ifade etmektedir. Yeni sanayinin doğurduğu uzun çalışma süreleri, elverişsiz çalışma koşulları, kadın ve çocuk işçilerin sömürülmesi gibi sorunlar devletin ekonomik ilişkide zayıf olan ve zarar gören kesimler lehine karar alması sonucunu doğurmuştur. Siyasi nedenlerle genişleyen işçi sınıfının taleplerinin demokratikleşen devlet yönetimine etkisini ifade etmektedir. Sanayileşme ile birlikte işçiler nüfusun önemli bir kesimini oluşturmaya başlamışlardır. Demokratik sistemde bu nüfusun oy potansiyeli ise görmezden gelinemezdi. Bu nedenle sosyal politikaların gelişiminde demokrasinin önemli bir etkisi görülmektedir. Buna örnek olarak demokrasiyi ilk benimseyen ülke olan İngiltere'nin ilk sosyal politika önlemlerini alması durumunun verilmesi ise şaşırtıcı değildir.(Talas, 1981: 45).

Sanayi devrimi ile işçi sınıfının sorunlarını giderme amaçlı ortaya çıkan sosyal devlet ikinci dünya savaşı sonrasında ait dönemde ise müdahaleci kimliğini sağlamlaştırarak ilerlemeye çalışmıştır.

Öyle ki savaşın oluşturduğu sıkıntıları ve olumsuz sonuçları gidermek için devletler ekonomik ve sosyal hayata sürekli ve düzenli bir şekilde müdahale etmeleri gerektiğini hissetmişlerdir (Göze, 2005: 182). Sonuç olarak bu müdahaleci anlayış 1970'lerin ortalarına kadar sürecek olan ve literatürde refah devletinin altın çağı olarak adlandırılacak dönemi başlatmıştır. Bu dönemde; tam vatandaşlık fikrine dayalı çok daha kapsamlı ve evrensel bir refah devleti oluşturmak için hızlı reformlar yapılmış, bu doğrultuda devlet, refah sisteminin kapsadığı riskler ve gruplar ile sağlanan faydaların hızla genişlemesi için kaynakları artırma taahhüdü vermiş; ekonomik büyüme ve tam istihdamı gerçekleştirmeyi vaat etmiş ve bu ortamda karma ekonomi ve kapsamlı refah sistemi lehine oldukça geniş tabanlı politik konsensüs sağlanmıştır (Göze, 1995:126). Bununla birlikte bu devirde merkezi yönetimler planladıkları projeleri uygulamak için mahalli idareleri görevli kılmıştır. Mesela İngiltere de mahalli idareler sosyal devlet işlevlerinin gerçekleşmesinde 1945 ve 1975 yılları arasında mühim vazifeler üstlenmişlerdir. Bu nedenle çoğu araştırmacı bu dönemi yerel refah devleti şeklinde belirtmeyi uygun görmüşlerdir (Ersöz, 2006: 770).

Altın Yılların ardından 1970'ler tüm dünya için ekonomik açıdan sıkıntılı günlerin habercisi olmuştur. (Şaylan, 1995: 80). Sosyal devletin krize girdiği bu dönemde ekonomik krizlerin yaşanmasına paralel olarak çok yüksek düzeylere çıkan sosyal harcamalar devlet için taşınması mümkün olmayan bir yük haline gelmiştir. Ciddi şekilde sosyal devletin eleştirilmesine sebep olan bu kriz ortamının aşılmasının çözümü ise “Neo-

liberal” olarak adlandırılan “yeni” bir ekonomi anlayışının kabulünde görülmüştür (Özdemir, 2007: 238).

Bu olumsuzlukları ortadan kaldırmak amacıyla neo-liberal sosyal politika refah devletinden kopma anlamında şu üç temel özelliğe odaklanmaktadır: Özelleştirme, hedef belirleme ve yerinden yönetim. Özelleştirme ile devletin sosyal politika alanını daraltmak ve kaynak savurganlığı önlenmek istenmektedir. Hedef belirleme ise yalnızca toplumun belli kesimlerine sosyal yardım ve hizmet sağlanmasını ifade etmektedir. Sosyal politikada yerinden yönetim ise halka daha yakın unsurlarla hem daha etkili kaynak kullanımını hem de bireylerin karar alma sürecine katılımını sağlamaktadır (Şenkal, 2011: 153). Sonuç olarak sosyal devletin kriziyle başlayan, küreselleşme ve yeni kamu yönetimi anlayışıyla devam eden süreç içerisinde yerel yönetimler kentlerde sosyal politikaların gerçekleştirilmesi açısından ciddi yetkilerle donatılmıştır. Başlarda yerel yönetimlerin sosyal politika yelpazesi yoksulluk ve diğer bazı toplumsal sorunlarla sınırlıyken günümüzde sağlıktan eğitime, yoksulluktan kültürel ve sportif faaliyetlere kadar uzanan geniş bir yelpazeye sahip olmuşlardır.

2.7.2. Türkiye’de Sosyal Belediyeciliğin Gelişimi

Türkiye modern anlamda Tanzimat’la başlayan bir belediyecilik uygulamasına kavuşmuş olup, öncesinde Osmanlı İmparatorluğunun klasik yerel yönetim yapısı sürdürülmekteydi. Buna göre kentlerde bu yapının temel ayaklarını Kadı, Vakıflar, Loncalar ve Mahalleler oluşturuyordu. Aynı zamanda adli yetkilere de sahip olan kadı, vakıfların denetleyicisi olmakla birlikte beledi-mahalli kolluk hizmetlerinin de amiriydi. Vakıflar kentin, hastane, medrese, han, hamam, çeşme, köprü gibi eğitim, kültür, sağlık ve sosyal yardım tesislerini yapıyorlar; meslek kuruluşları olan loncalar çarşı ve pazarların düzen, temizlik ve aydınlatma işlerine bakıyorlardı. Şehirde fiyatlar genel düzeyinin gidişatını düzenleyen, gerektiğinde cezai tedbirler alabilen bir muhtesipler kurulunun bulunduğu ihtisap müessesesi de söz konusudur. Mahallelerde oturan mahalle halkı da kendi bekçisini seçiyor, mahallenin düzenini, temizliğini ve benzer ortak yerel ihtiyaçlarını karşılıyordu. (Ortaylı, 1990: 63). Her ne kadar bu görünümü itibariyle sosyal belediyecilik manasında kurumsallaşmış bir yapısı olmasa da Osmanlı imparatorluğu hiçbir zaman sosyal yardım ve hizmet konusunda sınıfta kalmış bir devlet konumunda olmamıştır. Osmanlı devleti her şeyden önce Müslümanlık esaslarıyla yoğrulmuş bir imparatorluktur. Bu nedenledir ki İslam dininin önemli bir parçası olan zekât ve sadaka

uygulamaları sosyal yardım konusunda önemli araçlar olmuştur. Bunun dışında halkın zenginleri tarafından vakıflar aracılığıyla gerçekleştirilen sosyal hizmetlerde ise Allah rızası dışında başka bir çıkar unsuru gözetilmemiştir. Sonuç olarak Osmanlı devletine ait önemli bir özellik olan sosyal yardım ve hizmetlerin gerçekleşmesinde gönüllülük esasının önemli bir yere sahip olduğu unutulmamalıdır.

Osmanlı Devleti'nde, bugünkü anlamda bir yerel yönetim birimi olarak, ilk belediyenin kuruluşu, daha önceden de belirtildiği gibi Tanzimat dönemine rastlamıştır. Kırım harbinden sonra artan Osmanlı Avrupa münasebetleri çerçevesinde 1271/1855 yılında Fransa'daki "prefecture de la ville"nin karşılığı olan "şehreminiliği" yani şehremaneti teşkilatı kurulmuş oldu. Takvim-i Vakayi'de yayımlanan tebliğle: "İstanbul'da Allah'ın kullarının işlerini kolaylaştırmak gayesiyle şehremaneti unvanıyla bir memuriyet kurulmuş; Meclis-i Tanzimat buna yardımcı olmak üzere Şehir Meclisi adıyla bir heyetin teşekkülüne karar vermiş ve şehremini olarak da Tırhala Valisi Mehmed Paşa'nın oğlu eski Amasya mutasarrıfı Salih Paşa bu göreve tayin olmuştur". Böylece konu, önce Meclis-i Tanzimat'ta görüşülmüş ve Sultan Abdulmecid'in 1271/Temmuz 1855 tarihli irade-i seniyyesi ile kesinleşmiş olan bu şehremaneti teşkilatı batılı anlamda ilk belediye teşkilatı olmuştur (Akgündüz, 2005: 538). Tümerkan ise şehremanetin görevlerini şöyle izah etmiştir; "İstanbul halkı için zaruri olan bir eşyanın kolaylıkla tedarikini sağlamak, narh islerine bakmak, yol ve kaldırım yapmak, şehrin temizlik islerine bakmak, çarşı ve pazarları kontrol etmek, çeşitli vergi ve resimleri toplayıp hazineye teslim etmek (Tümerkan, 1946: 14)". Bu ilk denemenin sayılan görevleri açısından sosyal belediyecilik anlamındaki uygulamalar ile örtüşen bir içeriğe sahip olmadığı belirtilebilir.

Osmanlı devletinde belediyecilik anlamındaki bir başka denemede Altıncı Daire-i Belediyedir. Bu belediye Paris belediyesi örnek alınarak oluşturulmuş ve Türk belediyecilik tarihinde önemli bir yere sahip olmuştur (Yayla, 1977: 961). Görevleri "daire dâhilindeki mahalle ve sokaklarla kaldırımların, su yolu ve lağımaların tamir ve inşası, sokakların aydınlatılması, sokakların temizliğine bakılması, bu hizmetlerin yürütülmesi için gerekli olan masrafların tahsili" (Tümerkan, 1946: 20) şeklinde belirlenmiştir. Görüldüğü gibi söz konusu belediye görevleri içerisinde de temel kentsel hizmetlerin dışında sosyal belediyecilik özelliğini doğuracak adımlar atılmamıştır.

Osmanlı devletinde modern belediyeciliğin gelişimi açısından önemli adımlardan birisi de 1877 yılında Dersaadet Belediye Nizamnamesi'nin çıkarılması olmuştur

(Oktay, 2011: 46). Tümerkan'ın ifadesiyle söz konusu nizamnameyle belediyeler geleneksel görevlerine ek olarak “yardıma muhtaç olanlara yardım etmek, hastane, gurabahane ve sanat mektepleri kurmak” gibi sosyal nitelikli görevleri de edinmiştir (Tümerkan,1946: 49). Bu kanundan sonra ise İstanbul dışındaki her kent ve kasabada bir belediye örgütü kurulması esasını benimseyen vilayet belediye kanunu çıkarılmıştır (Nadaroğlu, 1998: 201). Söz konusu vilayet nizamnamesi de dersaadet belediye nizamnamesinde olduğu gibi belediyelere sosyal anlamda görevler yüklemiştir.

Son dönem Osmanlısının ayakta kalabilmenin koşulu olarak gördüğü modernleşme, görüldüğü gibi idari yapı içerisinde de kendisini göstermiştir. Ancak başka ülkelerdeki örneklerin adeta kopyala yapıştır yöntemiyle idari düzenlemeler için uygulanması girişimlerin başarısızlıkla sonuçlanmasına neden olmuştur. Aynı zamanda son çıkarılan düzenlemeler ile sosyal görevlerin yüklendiği belediyelerin ise bu görevlerinde hem ülkenin içinde bulunduğu savaş ortamı hem de diğer ekonomik ve toplumsal sorunlar nedeniyle başarı sağlayamadığı görülmüştür

Cumhuriyetin 1923 yılında ilan edilmesiyle birlikte başlayan süreç içerisinde yerel yönetimlerin Osmanlı imparatorluğundaki anlayışı devam ettirdiği gözlemlenmiştir. (Koçak ve Ekşi 2010: 299). Bu dönemde belediyelerle ilgili ilk önemli adım 1930 tarihli 1580 sayılı Belediye Kanununun çıkarılması olmuştur. Söz konusu kanun Osmanlı imparatorluğu dönemindeki belediyeler ile ilgili düzenlemeleri yürürlükten kaldırarak 75 yıl yürürlükte kalmayı başarmıştır. Kanunun maddeleri incelendiğinde ise “fakir ailelere eğitim, sağlık, gıda ve barınma konularında yardım edilmesi, dilenciliğin önlenmesi, yersiz ve yurtsuz olanlara iş bulmak, fakirler için yatı evleri yapmak, özürllülere yönelik olarak meslek kurslarının açılması ve çevre düzenlemelerinin bu kişilerin kullanımına uygun yapılması” gibi sosyal nitelikteki görevlerin belediyelere verildiği görülecektir. Ancak yine aynı kanun sayılan bu görevler hususunda belediyelere herhangi bir zorunluluk yüklememiştir. Sonuç itibariyle gerçekleşmesini isteğe bağlı kılarak belediyelerin sosyal anlamdaki görevlerini görmesini engellemiştir.

Kentleşmenin Türkiye'deki başlangıç tarihi olan 1950'li yılların ortaları ile hızlı bir tempoya büründüğü 1960'lı yıllarda ise kentler ve yönetimleri önemli sorunlarla karşı karşıya kalmıştır. (Yıldırım, 1990: 25). Öyle ki belediyeler bu dönemde hızlı kentleşmenin bir ürünü olarak temel kentsel hizmetlerin sunulmasında dahi mali açıdan zor duruma düşmüşlerdir. Bu nedenle Türkiye'deki belediyecilik söylemlerinin değişikliğe uğraması ancak 1960'lı yılların ikinci yarısından sonraya denk gelebilmiştir.

Belediyeler bu dönemden itibaren, gerek duyduğu kaynaklara sahip olan ve merkezi idarenin her türlü keyfî müdahalesine karşı olan bir görüntü çizmeye başlamışlardır (Tekeli, 1990: 48). Belediyelerdeki bu değişimin anlamlı hale gelmesi ise 1980’li yıllarla birlikte olmuştur.

1980’li yıllardan itibaren Türkiye’de yerel yönetimlerin üstlendiği rol ve verilen yetkiler değişmeye başlamıştır. Merkezi yönetimlerden aktarılan kaynakların oranları artırılmış, bununla beraber belediyelerin örgütsel yönetim şeması değişmeye başlamıştır. Bu devirde mahalli idarelere tesir eden başlıca unsurlar; yerinden yönetim anlayışının giderek yaygın hale gelmesi, yerel özerklik, küreselleşme olgusu, yerelleşme politikaları, yerel yönetişim ve Avrupa Birliği’nin yerindelik ilkesidir. Bunun yanında, göçle beraber artan kentsel nüfus, işsizlik, yoksulluk gibi sosyal sorunlar ile merkezi idarenin toplumsal yardım ve hizmet konusundaki eksikliği, gelişen bilgi teknolojileri sayesinde halkın bilinçlenmesiyle kamusal düzenden taleplerin, beklentilerin artması gibi iç etkenler de yerel yönetimleri yeniden yapılanmaya zorlamıştır (Toprak ve Şataf, 2009: 14).

Tüm bu gelişmelere paralel olarak Türkiye’de sosyal belediyeçilik anlayışının ilk belirtileri 1990’lı yıllarda görünmeye başlanmıştır. Özellikle bu yılın ortalarından itibaren belediyelerin vazife ve işlevlerinde büyük artışlar oluşmaya başlamıştır. Herhangi bir yasal değişikliğe ve belediye gelirlerinde büyük bir artışa dayanmayan bu değişiklik, belediye yönetimlerine 1994 yılındaki mahalli idareler seçimlerinden sonra yönetime gelen başkanların kişisel hizmet anlayışından kaynaklanmıştır. Bu seçimde, Refah Partisinin adayları başta İstanbul ve Ankara Büyükşehir belediyeleri olmak üzere birçok belediyede yönetimi devralmıştır. Bu iki büyükşehir belediye başkanının başlattığı sosyal ve kültürel içerikli hizmetler, yavaş yavaş öncelikle partili ve daha sonra da diğer siyasi partilere mensup belediye başkanları tarafından benimsenmeye ve uygulanmaya başlanmıştır. Bu iki belediye kentsel hizmetlerin yanı sıra özellikle, sosyal yardım, sosyal hizmetler, eğitim, sağlık, konut gibi sosyal politika alanlarında o güne kadar görülmeyen hizmetlere yönelmişlerdir. Özellikle, “yaşlılar, özürllüler, kadınlar, çocuklar, yoksullar ve acil yardıma ihtiyaç duyanlara” yönelik çeşitli hizmetler sunan kurumlar teşkil etmişlerdir. 2000’li yılların başlarında ise yeni bir ivme kazanan belediyeler sundukları hizmetleri daha da genişlemiştir. Bu hizmet yarışı zamanla “sosyal belediyeçilik” anlayışının ötesinde “yerel toplumun ekonomik, sosyal, kültürel ve fiziki gelişiminden sorumlu belediyeçilik” anlayışının doğuşunu sağlamıştır. Büyük kentlerde sosyal yardımlarla başlayan topluma duyarlı belediyeçilik anlayışı, yerel ekonomik, sosyal,

kültürel ve fiziki kalkınmadan sorumlu belediyeçilik anlayışına doğru bir dönüşüm geçirmiştir. Belediyeler kapsamlı kültürel etkinlikler, sosyal yardım ve sosyal hizmet projeleri gerçekleştirdikleri gibi, tedricen de olsa bölgelerinin ekonomik gelişmesinde önemli roller üstlenme eğilimine girmişlerdir (Ersöz, 2011: 144).

Sosyal belediyeçiliğin geniş anlamıyla ifade bulan bu durum bugün Türkiye'nin her belediyesinde aynı anlamı ifade etmekten uzaktır. Özellikle doğu ve güneydoğu anadolu bölgelerinde temel kentsel hizmetlerin bütünüyle gerçekleştirilmemiş olması belediyelerin önceliklerini değiştirmiş bu durum ise sosyal belediye anlamında ülkenin batısına oranla geride kalmasına neden olmuştur.

2.8. Türkiye’de Sosyal Belediyeçiliğin Yasal Çerçevesi

Türkiye cumhuriyeti 1982 anayasasının 2. Maddesinde geçen “Türkiye Cumhuriyeti; toplumun huzuru, millî dayanışma ve adalet anlayışı içinde, insan haklarına saygılı, Atatürk milliyetçiliğine bağlı, başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, demokratik, lâik ve sosyal bir hukuk devletidir” ifadesi ile sosyal devlet vasfına yasal dayanak oluştururken; belediye, büyükşehir ve il özel idareleri kanunları ile de sosyal belediyeçilik anlayışının yasal çerçevesini çizmiştir.

2.8.1. 5393 Sayılı Belediye Kanunu’nda Sosyal Belediyeçilik

2005 yılında yürürlüğe konan 5393 sayılı Belediye Kanunu, bütünüyle incelendiğinde değişik maddelerinde sosyal politika, sosyal hizmet ve sosyal yardım ile ilgili görevlere atıflar yapıldığı görülmektedir.

Belediyeler sosyal hizmet, sosyal yardım ve meslek kazandırmaya yönelik faaliyetleri yapmak veya yaptırmakla görevlidirler. Ayrıca ilgili maddenin sonraki bentlerinde gıda bankacılığı yapmak, dezavantajlı gruplara yönelik uygun yöntemler uygulamak ve kadınlar ve çocuklara yönelik koruma evleri açması hükme bağlanmıştır (5393 Sayılı Belediye Kanunu, Md. 14).

Belediyeler, gençleri sportif faaliyetlerde bulunma konusunda özendirici tedbirler alır. Bunun için kullanılacak malzemelerin teminine yönelik ve kulüplere maddi yardımda bulunabilir (5393 Sayılı Belediye Kanunu, Md. 14).

Kanunla belirlenmiş özellikleri taşıyan belediyeler, sosyal hizmeti sağlayacak uygulamalar için işleri bakanlığının izni ile arazi temini sağlayabilir (5393 Sayılı Belediye Kanunu, Md. 15).

Belediyeler, dezavantajlı kesimlere yönelik olarak bütçeye ödenek koyabilir ve harcama yapabilirler (5393 Sayılı Belediye Kanunu, Md. 60).

Belediyeler; dar gelirli kişiler ile afete maruz kalanlara arsa tahsis yapabilirler (5393 Sayılı Belediye Kanunu, Md. 69)

Belediyeler, kente yeni yapılar kazandırmak ve doğal afetlere yönelik önlem alabilmek için kentsel dönüşüm programları yürütebilir (5393 Sayılı Belediye Kanunu, Md. 73)

Belediyeler; toplumda yardıma muhtaç kişiler için gerçekleştireceği sosyal yardım ve hizmet uygulamalarına kendi isteği ile iştirak edecek kişilerin katılımını sağlayarak hizmette verimliliği sağlamakla görevlidirler (5393 Sayılı Belediye Kanunu, Md. 77).

Belediye başkanının görev ve yetkilerinin sayıldığı 38. Madde de ise; Bütçede muhtaçlık durumunu ortadan kaldırmak için ayrılan miktarı harcamak, engelliler için özel hizmet alanları oluşturmak, engelliler merkezini meydana getirmek şeklindeki görevler belediye başkanına atfedilmiştir. (5393 Sayılı Belediye Kanunu, Md. 38).

Görüldüğü gibi ilgili kanunda sayılan maddeler belediyelere sosyal belediyecilik anlamında çeşitli görevler yüklemiştir. Söz konusu bu maddeler maddi nitelikteki yoksunlukların giderilmesi yönünde tedbirleri içerirken maddi nitelikte olmayan kültürel ve sportif faaliyetlere de dikkat çekmiştir. Ayrıca yapılacak olan yardım ve hizmetlerin insan onurunu zedelemekten yapılması gerektiği hükme bağlanmıştır. Tüm bunlara ek olarak belediyelerin sayılan görevlerini yerine getirirken katılımcı bir tavırla hareket etmesi ise vurgulanan bir diğer konu olmuştur.

2.8.2. 5216 Sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu’nda Sosyal Belediyecilik

10/7/2004’de yürürlüğe konan 5216 sayılı kanun büyükşehir belediyesini “sınırları il mülki sınırı olan ve sınırları içerisindeki ilçe belediyeleri arasında koordinasyonu sağlayan; idarî ve malî özerkliğe sahip olarak kanunlarla verilen görev ve sorumlulukları yerine getiren, yetkileri kullanan; karar organı seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan kamu tüzel kişisi” şeklinde tanımlamıştır. (5216 Sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu, Md:3). Kanunun 4. maddesi “Toplam nüfusu 750.000’den fazla olan illerin il belediyeleri kanunla büyükşehir belediyesine dönüştürülebilir” hükmüne yer vererek büyükşehir olma şartını da ayrıca belirtmiştir (5216 Sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu, Md. 4).

Türkiye’de 1990’lı yıllardan sonra büyükşehir belediyelerinin sosyal belediyeçilik faaliyetlerini artırdığı gözlemlenmiştir. Aynı zamanda bu yıllar belediyelerin engelli bireyleri de içine alan geniş kitlelere hizmet sunmaya başladığı yıllardır (Güloğlu ve Es, 2008: 262). Buna göre 5216 sayılı kanunun “Büyükşehir ve ilçe belediyelerinin görev ve sorumlulukları”nın sayıldığı 7. Maddenin m, n ve v bentlerinde büyükşehir belediyelerine “Büyükşehir’in bütününe hitap eden sosyal donatılar yapmak veya başkaları eliyle yaptırmak, gerektiğinde mabetler ile sağlık, eğitim ve kültür hizmetlerini gerçekleştirmeye yönelik binalar yapmak, bunların onarımını sağlamak ve gerekli malzeme desteğini sağlamak ile sağlık merkezleri, hastaneler, gezici sağlık üniteleri açmak ve bu hizmetleri katılımcı bir anlayış ile yapmak” görevlerini yüklemiştir (5216 Sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu, Md.7).

Kanunun büyükşehir belediye başkanının görevlerini saydığı 18. Maddede ise “Bütçede yoksul ve muhtaçlara yönelik tahsis edilmiş miktarı harcamak, engellilerle ilgili faaliyetlere destek olmak, engelli merkezleri oluşturmak” hükmüne yer vererek belediye başkanları sosyal hizmet ve yardım konusunda sorumlu tutulmuştur (5216 Sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu, Md. 18).

5216 sayılı büyükşehir belediye kanunu, 5393 sayılı kanuna ek olarak engellilere dönük mühim uygulamalar sunmuştur. Özürlü hizmet birimleri eliyle sunulan bu uygulamalar sosyalleştirme, gelir getirici işlerde istihdam edilme gibi önemli işlevleri üstlenmektedir. Ayrıca belediyeler, “engellilere hizmet amacıyla kurulmuş vakıf, dernek ve bunların üst kuruluşlarıyla işbirliği” de yapabileceklerdir. 2006 yılında çıkarılan Büyükşehir Belediyeleri Özürlü Hizmet Birimleri Yönetmeliği de bu birimlerin görevlerini netleştirmiş bulunmaktadır: Engelli veri tabanı oluşturmak, engelli aileleri bilinçlendirici seminerler vermek, danışmanlık yapmak, engelli olma riskini önlemeye yönelik yayınlar yapmak, engellilere yönelik mesleki eğitimler vermek, fakir olanlara yardımda bulunmak ve ihtiyaç halinde hastane, okul gibi yerlere ulaşmalarını sağlamak. (Aygen, 2014:176).

Büyükşehir belediyesinin giderlerinin sayıldığı kanunun 24. maddesinde ise dezavantajlı kesimlere yönelik gerçekleştirilecek hizmet ve yardımlar büyükşehir belediyesinin masrafları arasında yer almıştır (5216 Sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu, Md.24).

2.8.3. 5302 Sayılı İl Özel İdaresi Kanunu

İl özel idarelerini düzenleyen 5302 sayılı kanun belediye kanunlarında olduğu gibi sosyal faaliyetlerin gerçekleştirilmesi hususunda duyarsız kalmamıştır.

Buna göre kanunun 3. Maddesinde il özel idareleri “İl halkının mahallî müşterek nitelikteki ihtiyaçlarını karşılamak üzere kurulan ve karar organı seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan, idarî ve malî özerkliğe sahip kamu tüzel kişisi “şeklinde tanımlandıktan sonra, “kültür, sanat, turizm, sosyal hizmet ve yardımlar, yoksullara mikro kredi verilmesi, çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtları; ilk ve orta öğretim kurumlarının arsa temini, binalarının yapım, bakım ve onarımı ile diğer ihtiyaçlarının karşılanmasına ilişkin hizmetleri il sınırları içinde” yapmakla görevlendirilerek sosyal faaliyetlere atıfta bulunulmuştur. Ayrıca belediye kanunlarında belediye başkanlarının görevleri arasında sayılan sosyal faaliyetler, il özel idaresi kanununda “Bütçede ihtiyaç sahipleri için tahsis edilen ödeneği kullanmak” ibaresi kullanılarak valinin görevleri arasında sayılmıştır. Yine il özel idaresinin giderlerinin sayıldığı ilgili maddede “ihtiyaç sahibi kimselere, kimsesizler ve engellilere yönelik sunulacak yardım ve hizmetler” de il özel idaresinin giderleri arasında görülmüştür (5302 Sayılı İl Özel İdaresi Kanunu, Md.6, 30 ve 43).

Belediyelerin sosyal nitelikli görevlerinden farklı olarak il özel idareleri, il sınırları içinde sosyal hizmet ve sosyal yardımlar yapma görevine ek olarak yoksullara mikro kredi verilmesi yönünde farklı ve yeni bir görevle donatılmış bulunmaktadır. Özellikle meslek ve beceri kazandırma programları ile mikro kredi yöntemi, eğer iyi uygulanırlarsa, yoksullukla mücadele, istihdamı geliştirme ve yerel kalkınma açısından önemli açılımlar sağlayabilme potansiyeline sahip bulunmaktadır (Eryılmaz: 2007: 82).

2.9. Türkiye’de Sosyal Belediyecilik Uygulamaları ve Karşılaşılan Sorunlar

Sosyal devletin krizi ile başlayan yerleşme eğilimleri belediyelerin kentlerde belirgin hale gelen yoksulluk olgusuna bakış açılarını büyük ölçüde değiştirmiştir. Önceleri daha dar bir bakış açısıyla kısıtlı miktarda yapılan nakdi yardımlar günümüzde farklı yoksunlukları da dâhil eden geniş bir yelpazeye bürünmüştür. Bu doğrultuda kentsel yoksulluğa karşı mücadele yöntemleri konuttan sağlığa, eğitimden kültürel ve sportif faaliyetlere kadar uzanan geniş bir alana yayılmıştır. aynı zamanda belediyeler tam entegre olmuş bir toplum görüntüsüne sahip olabilmek maksadıyla kent yoksulları

dışındaki dezavantajlı gruplara yönelik çeşitli faaliyetlerin yürütülmesi görevini de üstlenmiş durumdadırlar.

Bu doğrultuda Türkiye'de sosyal belediyeçilik hizmetlerinin kendilerine sunulduğu kesimler daha çok dar gelirliler, engelliler, çocuklar, yaşlılar, kadınlar ve gençler olmaktadır. Belediyelerin söz konusu kesimlere yönelik olarak, “Sağlık ve Sosyal Hizmetler”, “Sosyal Hizmetler”, “Sağlık İşleri”, “Kültür ve Sosyal İşler” “Eğitim ve Kültür İşleri” vb. adlarla örgütlenen hizmet birimleri eliyle yürüttüğü sosyal belediyeçilik alanındaki hizmetlerinin başlıcaları (Pektaş, 2010: 15) aşağıdaki gibidir (Ateş, 2009: 93):

- Çocuklara yönelik olarak; eğitime katkıda bulunulması, yeterli beslenmeye yönelik katkı sağlanması, sokak çocuklarının rehabilitasyonu için çalışmalar yapmak, kreş hizmetleri, koruyucu sağlık hizmetleri ve çeşitli sosyal-kültürel faaliyetler gerçekleştirilmesi,
- Gençlere yönelik olarak; kötü alışkanlıklar ve madde bağımlılığının önlenmesi, meslek edindirme yardımı, eğitim yardımı, iş edindirme çalışmaları, gençlik merkezleri kurulması, eğlence ve spor alanları yapılması, çeşitli sosyal-kültürel faaliyetler gerçekleştirilmesi,
- Yaşlılara yönelik olarak; kurum bakımı, sağlık yardımı, teknik malzeme sağlanması ve ihtiyaca yönelik mekânsal düzenlemeler, gıda, giyim, yakacak ve ulaşım hizmetlerinden yararlanmaya yönelik ayni ve nakdi yardımlar, çeşitli sosyal-kültürel faaliyetler gerçekleştirilmesi,
- Özürlülere yönelik olarak; fizik tedavi ve rehabilitasyon merkezlerinde tedavi ve bakım hizmetleri, günlük yaşamı kolaylaştırmaya yönelik mekânsal düzenlemeler, teknik malzeme yardımı, gıda, giyim, yakacak ve ulaşım hizmetlerinden yararlanmaya yönelik ayni ve nakdi yardımlar, meslek ve iş edindirme kursları, çeşitli sosyal-kültürel faaliyetler,
- Yetişkinlere ve muhtaç ailelere yönelik olarak; ayni ve nakdi yardımlar, fakir ve çok çocuklu aileleri desteklemeye yönelik yardımlar, aile eğitim merkezleri yapımı gibi hizmetler. Bu hizmetler bazen toplumun farklı kesimlerinin eş zamanlı kullandığı hizmetler olabilir. Toplumun çalışmayan, çalışamayan veya çalışıp da bir meslek veya sanatı öğrenmek isteyen kesimlerinin tümüne birden yönelik olan “meslek ve beceri kazandırma” kursları buna bir örnektir. Bu bağlamda ev hanımları, okumamış genç kızlar, işsiz gençler ve engelliler bu tür etkinliklere katılarak, hem bir meslek veya

beceri kazanabilmekteler hem de yeni bir sosyal çevreye katılıp sosyalleşebilmektedirler.

Görüldüğü gibi Türkiye'deki belediyelerin gerçekleştirdiği sosyal yardım ve hizmetler cumhuriyet döneminden günümüze gelinceye kadarki dönemde önemli mesafeler kat etmiştir. Ancak ülke içerisindeki her belediyenin sosyal belediyeçilik anlamında aldığı yol farklılık arz etmektedir. Bu duruma sebebiyet veren durumlar ise şu şekildedir:

Mali yetersizlikler: Kentleşme hızına paralel olarak belediyeler, kentleri daha yaşanabilir mekânlar haline getirmek maksadıyla üstlendiği görevlere her gün bir yenisini daha eklemektedir. Klasik belediyeçilik hizmetlerine ek olarak yüklendikleri sosyal belediyeçilik hizmetleri de bu durumun açık göstergesini oluşturmaktadır. Artan sorumlulukların belediyelerce yerine getirilebilmesi ise büyük ölçüde mali kaynakların varlığına bağlı olarak gerçekleşmesi mümkün gözükmemektedir.

Bu çerçevede belediyelerin gelir kaynakları başta 2464 sayılı Belediye Gelirleri Kanunu, 1319 sayılı Emlak Vergisi Kanunu, 5393 sayılı Belediye Kanunu, 5216 sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu, 5779 sayılı İl Özel İdareleri ve Belediyelere Genel Bütçe Vergi Gelirlerinden Pay Verilmesi Hakkında Kanun olmak üzere diğer ilgili kanunlarda düzenlenmiştir. (Arıkboğa, 2016:281). 5393 sayılı belediye kanununun 5. Kısımını oluşturan mali hükümler başlığı altında ise belediyelerin gelirleri aşağıdaki şekliyle izah edilmiştir (5393 sayılı belediye kanunu, Md. 59)

- Kanunlarla gösterilen belediye vergi, resim, harç ve katılma payları,
- Genel bütçe vergi gelirlerinden ayrılan pay,
- Genel ve özel bütçeli idarelerden yapılacak ödemeler,
- Taşınır ve taşınmaz malların kira, satış ve başka suretle değerlendirilmesinden elde edilecek gelirler,
- Belediye meclisi tarafından belirlenecek tarifelere göre tahsil edilecek hizmet karşılığı ücretler,
- Faiz ve ceza gelirleri,
- Bağışlar,
- Her türlü girişim, iştirak ve faaliyetler karşılığı sağlanacak gelirler,
- Diğer gelirler.

21. yüzyıla tüm dünyada yaşanan yerelleşme eğilimlerine ayak uydurmak amacıyla bir dizi reformla giren Türkiye, mahalli idareleri düzenleyen kanunlara yönelik

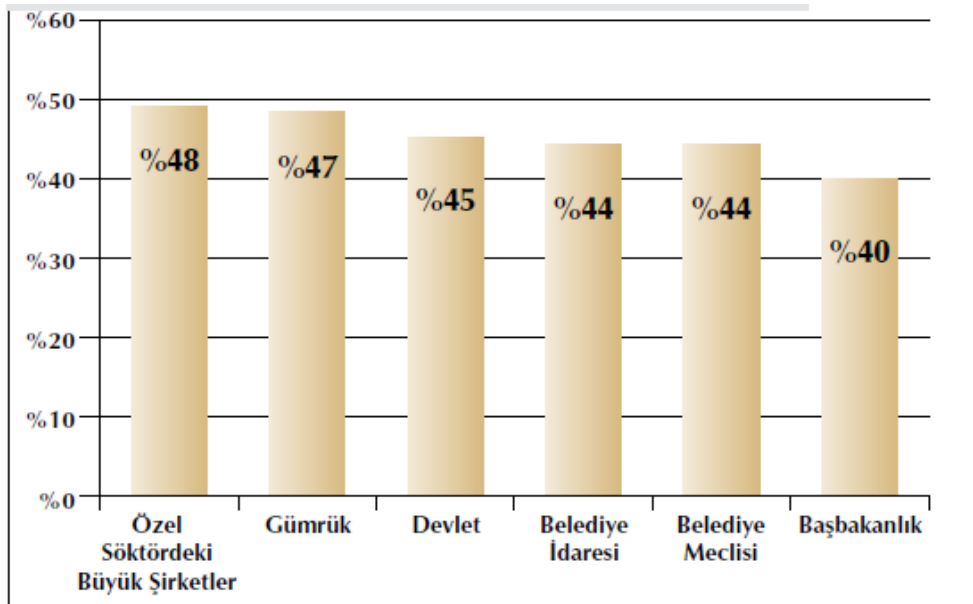
çeşitli yeniliklere imza atmıştır. Kuşkusuz bu yeniliklerin konumuzla bağlantılı olan kısmı belediyelerin görev alanına giren konuların artırılması olmuştur. Geleneksel belediyeçilik hizmetlerine ek olarak sosyal belediyeçilik hizmetlerinin de kanunlarla belediyelere verildiği söz konusu yeni düzenlemeler, yeni olma vasfını belediyelerin gelirleri başlığında gösterememiştir. Merkezi yönetimin sağlayacağı gelire bağlı olarak yaşayan belediyeler, hem bu bağımlılığın hem de artan görevler, yetersiz gelir ve nüfus kriterine göre yapılan yardımlar karşısında ezilmekte yaşanabilir kentler oluşturma yolundaki katkıları sınırlı düzeyde kalabilmektedir.

Borçlanma ve mali disiplin sorunu: Ülkemizde gelir kaynakları ve sundukları hizmetler açısından bakıldığında en iyi durumda bulunan, diğer bir deyişle kötünün iyisi konumundaki yerel idare birimi olan belediyeler diğer yerel idarelerde olduğu gibi maalesef gerek Anayasamızda gerekse 15 Ekim 1985 tarihinde imzaya açılan ve 21 Kasım 1988’de Türkiye’nin imzaladığı Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartında (madde:9) belirtilen “görevleri ile orantılı gelire” kavuşturulamamıştır. Bunun doğal sonucu olarak da normal gelirleri ile görevlerini yerine getiremeyen belediyeler, olağanüstü gelir kaynağı olarak nitelendirilen borçlanma yoluna başvurmak zorunda kalmışlardır (Çetinkaya ve Demirbaş, 2004: 20). Borçlanma gelirleri geri ödenmesi gereken geçici kaynaklardır ve gelecek kuşakları yükümlülük altına sokmaktadır. Bu nedenle, borçlanma gelirlerinin hangi alanda kullanılacağı büyük önem taşımaktadır. Bu konuda genellikle kabul edilen görüş, gelecek kuşakları yükümlülük altına sokan bu gelir kaleminin, faydası gelecek yıllara taşan yatırım harcamaları için uygun olduğu, gelecek kuşakların faydalanmadığı cari harcamalar için uygun olmadığı yönündedir (Arıkboğa, 2016:279). Ancak belediyelerin başvurduğu bu olağanüstü gelir elde etme yöntemi yerel halkın ihtiyaçlarına uzun vadede çözüm sağlayacak yatırımlara yönelik olarak değil, amacı dışındaki kullanımlara sahne olmuş olması çok daha yaygınlık kazanmıştır. Personel maaşlarının ödenmesi gibi cari harcamalar için bile borçlanmaya gidebilen belediyelerden vatandaş memnuniyetini merkezinde tutan ve sosyal belediyeçilik yönlü hizmetlerin istenilen düzeyde sunulmasını sağlayacak uygulamaların kent içerisinde yer edinmesini sağlayacak anlayışın -yani sosyal belediyeçiliğin- yerleşmesi de beklenemeyecektir. Bu nedenle her ne kadar ilgili kanunlarla belediyelere borçlanma yetkisi konusunda sınırlamalar getirilmiş olsa da borçlanmaya konu olacak giderlerin yerel halkın bütününe hitap edecek ve gelecek kuşakların da yararlanmasını sağlayacak şekilde olması hususu da kanunlarla güvence altına alınmalıdır.

Sosyal politika harcamalarının etkinsiz ve amaç dışı kullanımı: Sosyal belediyecilik uygulamalarının denetim yetersizliği ve daha çok kayırmacılık benzeri ilişkilerle ve partiler aracılığı ile sürdürülmesi karşılaşılan önemli sorunlardan bir diğeridir (Kesgin, 2008:148). Bu kapsamda belediyelerce kömür, gıda, burs gibi sosyal yardımların yapılması, oy veren seçmenlere verdiği sözleri tutmak ya da oylarını artırmak için kullanılabilir. Bu ise “tarafsızlık, nesnellik, açıklık, şeffaflık gibi ilkelerin terkedilerek, öznellik, partizanlık, kayırmacılık, keyfilik gibi uygulamaların olduğu” bir sosyal belediyecilik anlayışına sebep olmaktadır (Yaman, 2014: 10).

Yoksulluk olgusunun kentsel mekân içerisinde ilerlemeye devam etmesine sebep olan bu tür etik olmayan davranışlar sosyal belediyecilik için ayrılan bütçenin etkinsiz ve amacı dışındaki kullanımına sahne olmaktadır.

Rüşvet, zimmet, kara para aklama, haraç, rant kollama, kayırmacılık gibi bilinen türlerinin yanında lobicilik, oy ticareti, politik faaliyetlerde harcanan para kaynağının gizlenmesi, gönül yapma (suvasyon) gibi az bilinen (Aral, 2017:1) türlerin de genel ifadesi olan yolsuzluk olgusuna vatandaş gözüyle bakmaya çalışan TESEV yapmış olduğu anket çalışması neticesinde belediyelerin vatandaş nezdindeki yolsuzluk algısını ortaya çıkarmıştır.

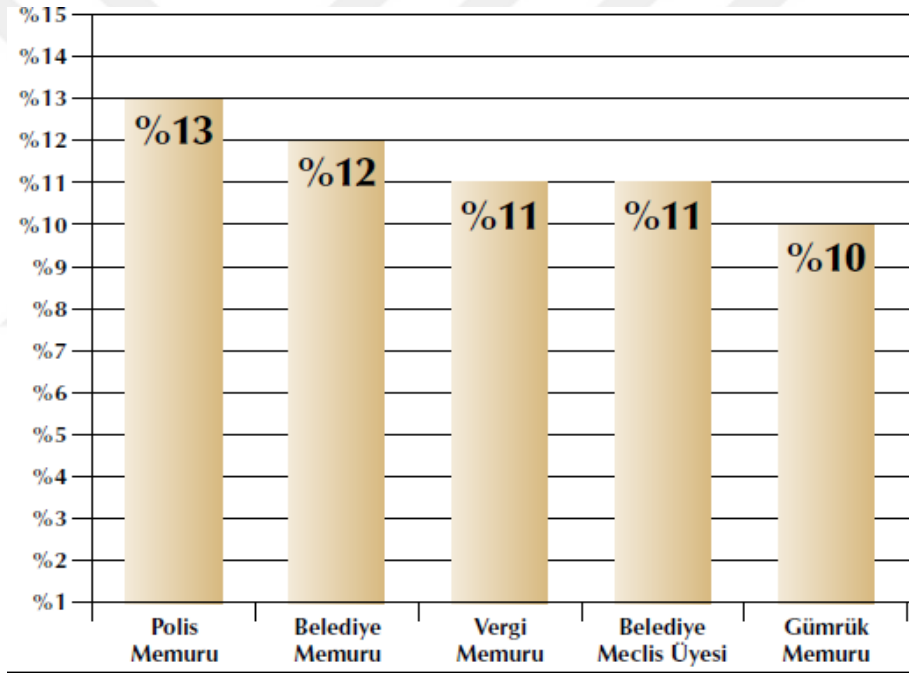

Kaynak: (TESEV, 2014: 15).

Şekil 1. Yolsuzluğun Kurumlardaki Artış Hızı

“Sizce aşağıdaki kuruluşlarda yolsuzluk ne kadar hızlı yayılmaktadır?” sorusu katılımcıların yolsuzluğun yaygınlık derecesine 5 üzerinden bir not vermesini istenmiştir. 1 “hiç yaygın değil”, 5 ise en yüksek seviyede yaygındır anlamına gelmektedir. 4 ve 5 notunu veren katılımcılar beraber hesaplandığında ‘büyük şirketler ve özel sektör’ %48 ile katılımcılar tarafından yolsuzluğun en hızlı olduğu alan olarak belirlenmiştir. İkinci sırada %47 ile gümrük, üçüncü sırada ise %45 ile kamu sektörü gelmektedir. Belediyeler %44 ile dördüncü, Başbakanlık %40 ile beşinci sıradadır (TESEV, 2014: 15).

Vatandaş nezdinde yolsuzluk olgusunun hızla yayıldığı 4. alan olma özelliğini %44'lük bir oranla sahip olan belediyelerin, kendisine tahsis edilen bütçeyi, adil dağılımın gerektirdiği eşitlik anlayışı içerisindeki faaliyetlere yönelik kullanmak yerine bir kişi ya da grubun menfaatine dayalı faaliyetleri hayata geçirdiği düşünülmektedir.

Kaynak: (TESEV, 2014: 12).

Şekil 1. Meslek Gruplarının Para ve Hediye Talebinde Bulunma Durumları

Şekil 2’deki “meslek gruplarından hangisi probleminizin çözülmesi karşılığında para veya hediye talebinde bulundu?” sorusuna verilen cevaplar ise yukarıdaki durumu doğrular niteliktedir. Özellikle belli bir hizmetten yararlanmanın yolsuzluklarla gerçekleştirildiği durumlarda zaten yoksullukla mücadele eden bireyin hizmetten yararlanacağı rüşvet miktarını karşılayamamasını doğuracaktır. Sonuç olarak hizmetlerden ihtiyacı olan kişiler değil ilgili memurun istediği kişi yararlanmış olacaktır.

Yolsuzluk, nepotizm (akraba kayırma), kronizm (eş-dost kayırma) ve partizanlık (siyasi çevreleri kayırma) gibi doğru ve etik olmayan politikalara sahne olan ve tüm toplumun yozlaşmasında en önemli rolü oynayan bir maliye ile nereye kadar gidilebilir? (Özbilen, 2001: 2). Gerçekten de sosyal belediyecilikte bahsi geçen kaynakların etkinsiz ve amaç dışı kullanımı hususu toplum içerisinde bir ahlaki çözölmeyi, yozlaşmayı, yasal olmayan davranışları meydana getirdiğı çeşitli araştırmacılar tarafından ortaya konulmuştur. Tsushima (1996), yoksulluğun temelde hem doğrudan hem de dolaylı olarak bireylerin suç işleme ihtimallerini arttırdığını iddia etmektedir. Bu yaklaşıma göre, yoksul insanların daha fazla olduğı toplumlarda suç oranlarının daha yüksek çıkması beklenilir. Bu bağlamda, Amerika’da Standart Metropolitan Statistical Area (SMSAs)’ın analiz birimi seçilerek yapılan bazı araştırmalarda yoksulluğun; hırsızlık gibi mala karşı işlenen suçlar ile pozitif ilişkili olduğı ortaya çıkmıştır. Bailey (1984) ve Williams (1984) tarafından yapılan araştırmada ise, yoksulluğun; adam öldürme oranı ile pozitif ilişkili olduğı saptanmıştır. Blau ve Blau (1982) da, yoksulluğun kriminal şiddet ile pozitif ilişkili olduğunu saptamasına rağmen, yoksulluğun tek başına şiddet suçları ile ilgili oranları etkilemediğini tespit etmiştir (Kızmaz, 2003:290). Kuşkusuz yolsuzluklarla haksız kazançların elde edildiğı bir kurumsal yapı bahsi geçen araştırmalardaki sonuçların çıkmasındaki en önemli nedendir. Eğer maddi menfaatin dağılımı konusunda toplumda adaleti tahsis edecek bir güç yoksa yoksulluk ile baş etmeye çalışan birey kendi adalet sistemini kuracak ve hukuk dışı faaliyetlerde bulunarak kendisine yasal yollarla verilmeyen adaleti informal yollarla tahsis edecektir. Sonuç olarak bu durumda sadece kendisi suçlu, hırsız, katil gibi damgaları yemekle kalmayacak çevresindekileri de etkileyerek daha ağır sonuçların doğmasına sebep olacaktır.

Sosyal belediyecilik konusunda kavram kargaşasının olması: birçok yerel kamu yöneticisi, sosyal politikaların önemini, sosyal barışa ve kalkınmaya sağladığı katkıyı anlamakta güçlük çekmekte ve bu hizmetleri çoğı zaman yetersiz mali imkânlarla rağmen yürütölen gereksiz harcamalar olarak görmektedir (Ateş, 2009: 93). Söz konusu bu yöneticilerin yansıttıkları liderlik özellikleri hükümdar bir liderin yansıttıkları ile benzerlik göstermektedir. Yatkın vd. tarafından yapılan belediye başkanlarının liderlik özelliklerinin belirleyiciliğinin tespit edildiğı çalışmada hükümdar liderliğin kendini yüceltme, takipçileri sömürme ve duyarsızlık bileşiminde oluştuğunu ifade etmektedirler. Ayrıca hükümdar liderlerin denetimi kötü niyetli kullandıkları, etik ilkelerini önemsemedikleri, ahlaki standartlarının düşük olduğı, başkaları için endişelenmedikleri,

kesin itaat bekledikleri de belirtilmektedir (Yatkin vd., 2013:34). Bu özelliklere sahip belediye yöneticileri sosyal belediyecilik anlayışının toplumsal katkısını anlayamayacak ya da bu katkıyı kendi çıkarları doğrultusunda görmezden gelecektir. Kuşkusuz böylesine bir lider çalışanlarına da aynı gözlüğü takarak etrafında yoksunluklarla baş etmeye çalışan yoksulları görmelerine engel olacaktır.

Sosyal belediyeciliği gerçek anlamıyla benimseyebilen ve çevresinde yaşananlara karşı duyarsız kalamayan liderler ise çoğunlukla hizmetkâr lider özelliklerine sahiptir.

Hizmetkârlık, hizmetkâr liderlikte ön plana çıkan en temel anlayıştır. Hizmetkârlık anlayışı, “bir kimsenin kendisini herhangi bir çıkar gözetmeksizin başkalarına adanması, onların ihtiyaçlarını karşılaması ve onlar için yaşaması” anlamını ifade etmektedir. Kendisini sıfır noktasında gören, benlik kavramını aşmış yani “ben” kavramında önce “biz”, “sen”, “siz” kavramına odaklanmayı başaramamış olmayı içeren bir anlayıştır (Fındıkçı, 2009: 378).

Spears hizmetkâr liderlerin özelliklerini aşağıda görülen şekilde sıralamaktadır (Spears, 2004: 7):

Dinleme: Kişinin sessiz kalarak, yüksek kavrayışla ve kişiselleştirmeden aktif dinleyebilmesidir.

Empati: Bir durumu, diğer kişinin perspektifinden görebilme ve insanların eşsizliğinin farkında olmasıdır.

İyileştirme: Liderlerin, şevkleri kırılan insanların iyileşmelerine yardım etmeleri böylece hem kendilerinin hem de takipçilerinin tamlığa ulaşmalarında çaba sarf etmeleridir.

Farkındalık: Liderin hem kendi hem de organizasyonda var olan korkularla baş edebilmesidir.

İkna etme: Liderin, kurallara uyma konusunda diğerlerini zorlama yerine ikna etmesidir. Kavramsallaştırma: Liderin konulara, günlük sorunlarının ötesinde geleceğe yönelik bakabilmesidir.

İleriye görme: Liderin geçmişten öğrendikleriyle ve şimdiki verilerle geleceğe ilişkin karar almasıdır. Kâhyalık: Liderin kendi çıkarlarından önce diğerlerinin çıkarlarına hizmet vermesidir.

İnsan gelişimine bağlılık: Liderin takipçilerinin kişisel, mesleki ve ruhsal gelişimlerinden sorumluluk duymasıdır.

Birlik kurmak: Liderin, işte ve iş dışında doğru toplulukların oluşturulmasını sağlayabilmesidir.

Sosyal belediyecilik ile kent yöneticileri arasındaki ilişki “1” ve “0” sayıları arasındaki ilişkiye benzerdir. Öyle ki adına sosyal belediye denilen belediyelerin, yöneticiler tarafından oturdukları koltuğa hizmet ettirme amacıyla kullanılması “0” sayısının tek başına ifade ettiği anlamı doğurur. Yani o belediye isim olarak sosyal olsa bile icraatı olmadığı için pek bir anlam ifade etmeyecektir. Ancak kısaca özetlenmeye çalışılan hizmetkâr bir lider ile -yani 1 rakamı- birleştirildiğinde “0” anlam kazanacaktır. Bu durum liderlik vasfının sosyal bir belediyede kazandığı anlamı gözler önüne sermektedir.

Dolayısıyla sosyal belediyeciliğin ifade ettiği anlam net olmasına karşın yöneticiler ve çalışanların topluma ve yaptıkları göreve karşı bakış açılarının farklı olması sosyal belediyecilikte kavram kargaşasına yol açmaktadır.

Sosyal politikaların uygulanmasında merkezle yerel otorite arasında eşgüdüm eksikliği: Sosyal hizmetlerin sunumunda görev ve yetki dağılımı ve faaliyetlerin yürütülmesi konusunda belediyeler ile merkezi yönetim birimleri arasında bir koordinasyon eksikliğinden söz edilebilir. Sosyal politikaların yürütülmesinde hem merkezi yönetim kademelerinde hem yerel düzeyde çok sayıda yetkili ve görevli birimin bulunması, uyumlu ve verimli çalışma konusunda sosyal sorumluluğun bir diğer birime yüklenmesi sonucunu doğurabilmektedir (Yılmaztürk ve Güler, 2017: 17). Böyle bir durum, kaynak israfına, yeterli hizmetin üretilmemesine, karmaşaya, hizmet kalitesinin düşmesine, hizmetin gecikmesine ve oluşturduğu sıkıntı nedeniyle vatandaşların şikâyetine neden olmaktadır. Bu nedenle koordinasyonu sağlayacak birimlerin kurulmasının yanı sıra, bu tür olumsuz tutum takınanların veya gevşek davrananların cezalandırılacağı sistemin getirilmesi sağlanmalıdır (Alkaya vd., 2005:3)

Belediyelerde kentsel yoksulluk envanterinin bulunmaması: Bir kentte yaşayan nüfusun tamamına hanelerde görüşmek suretiyle anketle ulaşılarak daha iyi hizmet vermek, sosyal yapının belirlenmesi, verilecek hizmetin detaylarına ulaşılması, şehrin geleceğine yön verilmesi ve gerçek ihtiyaç sahiplerinin tespit edilmesi vb. amaçlarıyla yapılabilen sosyal doku araştırmalarında kent yönetimlerinin sosyal paydaşlarının ayrı ayrı olmak üzere kentle olan duygusal bağları, kente davranış biçimleri, kentliye davranış biçimleri, kent donanımlarına davranış biçimleri, ortak kullanım alanlarına davranış biçimleri, geldikleri yörelerle ilgili bağları, geldikleri

yöreden kente taşıdıkları değerleri, kente dair gelecek tasarımları, kendilerine dair gelecek tasarımları, yaşamakta oldukları kente dair algıları, o kentte edindikleri değerler, kente aidiyet ve kenti sahiplenme duyguları, kent yönetiminden beklentileri, memnuniyetleri, memnuniyetsizlikleri, şikayetleri, kent yönetimine katılım talepleri, kentleşme ve sivil bilinç eğilimleri, nesiller arasında iletişim düzeyleri, nesiller arasında sosyo-kültürel farklılaşma ve bilinç değişimleri, yaşanan sosyo-kültürel değişim sürecinde sosyal dayanışma örüntüleri, sosyal dayanışma örüntülerinin sosyal bütünleşmeye etkisi gibi ana başlıklar altında gerekli araştırmalar ve ölçümler yapılmakta, mevcut fiziksel dokunun optimum faydayla kullanımını sağlayacak sosyal veriler tespit edilmekte, bunların kullanımıyla ilgili yöntem önerilmekte, kentin geleceğinin planlanmasına katkıda bulunacak olan kent bilgi sistemine sosyal veriler sunulmaktadır (MARKA, 2011:5).

Sosyal yardım ve hizmetler kendine mahsus basit kavramlar değildir. Sosyal yardım, sorgulanması gereken (sosyal, iktisadi vb.) birçok sorunu bünyesinde barındırmaktadır. Anayasamıza göre Devletin ihtiyaç sahiplerine yardım yapması sosyal Devlet olmanın bir gereğidir. Toplumsal ortak değerlere göre ise bireyin veya yardım kuruluşlarının yardım yapması, insani bir değerdir. Devletin, yardım yapılan mekân ve insan bilgisini izlemesi ve bu unsurların Coğrafi Bilgi Sistemi tabanlı bir veri tabanında sorgulaması, takip etmesi, başka unsurlar ile birlikte (istihdam, planlama vb.) analiz edilerek kullanması da sosyal devlet anlayışının bir gereği olmalıdır (www.konya.bel.tr).

Ülkemizde sosyal belediyeçilik uygulamalarında yukarıda belirtilen araştırmalar belediyeler tarafından yaygın olarak kullanılmamaktadır. Ayrıca veri yetersizliği ve/veya yokluğu sosyal yardım ve sosyal hizmet alanları ile sınırlı değildir. Hemen hemen tüm sosyal belediyeçilik uygulamalarında, sosyal belediyeçilik uygulamaları öncesinde bilimsel yeterli bir veri olmadan işe başlanılmakta ve uygulamalar ise nadiren değerlendirilmekte ve süreç bu şekilde devam edip gitmektedir. Yapılan işlerin sosyal içerikli olması sebebiyle fayda-maliyet analizi de yapılmamaktadır. Kısaca sosyal belediyeçilik faaliyetleri ölçül(e)memektedir (Çöpoğlu, 2014:238).

Ülkemizde çoğu belediyenin kentin sosyal doku haritasını çıkarmada gevşeklik göstermesi kent içerisinde yaşanan yoksunlukların türleri konusunda eksik değerlendirmelerin yapılmasına sebep olurken bir diğer yandan da yoksunluklara çare olabilecek yardım ya da diğer uygulamaların doğru kişilere ulaşmasını engelleyerek kaynakların israfına neden olmaktadır. Kentsel yoksulluk envanterinin varlığı sosyal bir

belediyenin olmazsa olmazları arasında yer aldığına göre belediyelerin yaşanabilir kentler oluşturma yolunda atacakları en önemli adım kentin sosyal doku haritasını ortaya çıkarmak olacaktır.

Belediyelerin sosyal belediyecilik uygulamalarını kendi imkânlarıyla gerçekleştirmesi: Mali yetersizliklerinin yanı sıra belediyeler sosyal belediyecilikle ilgili politika belirlenmesinde, uygulanmasında ve değerlendirilmesinde kent sakinlerinin ve STK'ların yönetime katılımı konusunda da yetersizdir. Kent sakinlerinin çeşitli platformlarda belediye başkanına ve meclis üyelerine doğrudan ulaşma ve iletişim kurma imkânları her zaman mevcutken, kent halkının yönetime katılımı ve denetimi sınırlı kalmaktadır. Bunun demokratik kültür ve deneyim ile çok sıkı ilişkisi vardır. Ayrıca, belediye yönetimlerine, halkın katılımını zorunlu kılan pek fazla mekanizma da mevcut değildir. 5393 sayılı yasa ile idari sistemimize giren kent konseyleri ise vatandaşın ve STK'ların yönetime katılımı konusundaki bu boşluğu dolduracak bir mekanizma olarak tasarlanmıştır (Çöpoğlu, 2014:241). Kent konseyi, kentin geleceğini ilgilendiren kararlara, kent dinamiklerini ortak etmek için en önemli zeminidir. Kent konseyi ile kent dinamiklerinin yönetime katkı sağlaması için her türlü ortam hazırlanmaktadır. Kentin hızlı gelişme ve kalkınması için kim katkı yapacaksa, kim bir fikre sahipse bunlardan faydalanmak en büyük avantajdır. Kentin tüm dinamikleriyle hangi siyasi görüşte olursa olsun, tüm katmanlarla bu çalışmalar gerçekleştirmeye çalışılmaktadır. Kent konseyleri, STK'ların, kent sakinlerinin, kentte var olan farklı dinamiklerin birbirlerinden haberdar oldukları bir platformdur. Kent konseyleri herkese ve her kesime açıktır. Kent konseyleri herkesin katılacağı, herkesin aynı yönde, kent lehine çalışmalar yapacağı yapılardır (Kaypak, 2013:194). Ancak söz konusu bu yapıların, kentin sürdürülebilir kalkınma hedeflerini belediye ile iyi ilişkiler kurmak adına göz ardı ettiği görülmektedir. Bu nedenle ülkemizde bulunan çoğu kent konseyi sosyal belediyecilik faaliyetleri konusunda sessiz kalmakta belediyenin tek başına hareket etmesini sağlayacak gerekli ortamı hazırlamaktadırlar.

Sosyal belediyecilik yukarıda sayılan sorunlar nedeniyle sekteye uğramakta farklı kentlerde farklı şekilleriyle ortaya çıkabilmektedir. Maddi yetersizlikler ve onun doğurduğu sonuçlar gibi belediyelerin kendinden kaynaklanan sorunlar dışında kalan; kaynaklarda etkinsizlik ve amaç dışı kullanımı, kavram kargaşasına neden olacak ben merkezli yöneticiler ve çalışanlar, bilimsel verilerin eksik veya hiç kullanılmaması nedeniyle olumsuz sonuçlanan uygulamalar ve ihtiyaçları karşısında sessiz kalmak

zorunda bırakılan yerel halkın varlığı gibi sorunlar belediyelerin kendinden kaynaklanan sorunları oluşturmaktadır. Bu noktada belediyeler en azından kendi iç dinamikleriyle üstesinden gelebilecekleri sorunlara karşı mücadele içerisine girmesi sosyal belediyeçilik faaliyetlerine yükselen bir ivme kazandıracaktır.

2.10. Yönetişim Kavramının Gelişimi, Tanımı ve Göstergeleri

Yerel halkın ihtiyaçlarının belediyelerce “sosyal belediyeçilik” anlayışı çerçevesinde giderilmeye çalışıldığını önceki bölümde ayrıntılarıyla ele almıştık. Ancak gerek yoksulluğun nedenleri konusunda gerek sosyal belediyeçilikte karşılaşılan sorunlarda bahsi geçen yolsuzluklar ve bu yeni sürecin yönetilmesi aşamasında çıkan aksaklıklar sistemin etkin bir şekilde işlemesine engel olmuştur. Bu nedenledir ki sistemin herhangi bir yolsuzluğa ya da yasal boşluğa yer vermeyecek şekilde yönetilmesi yani geleneksel yönetim anlayışından sıyrılarak modern dünya da ifade bulan yönetim modelleriyle yoğrulması elzem gözükmektedir.

Yukarıdaki görüşe paralel olarak Gündoğan “Uzun yıllar belli bölgelere ve ülkelere aynı ve nakdi yardımlar ulaştırmaya ve kredi sağlamaya yoğunlaşan uluslararası programlar, kalıcı yararlar sağlayamamıştır. Zengin-fakir ülkeler arasındaki kalkınmışlık farkları artmaya devam etmiştir. Bunun nedenleri üzerinde yapılan araştırma ve tartışmalardan çıkan en önemli bulgular, bu bölgelerin ve• ülkelerin kötü veya çok kötü yönetildiği, yönetimlerinin yozlaştığı, yardım ve desteklerin toplumun geneline ulaşmadığı, küçük çıkar gruplarının haksız zenginleşmesine yol açtığı, bunun da iç çatışmaları körüklediği sonuçlarına varılmıştır” ifadelerini kullandıktan sonra sorunun giderilmesinde kullanılması gereken yönetim modelinin yönetim olduğunu belirtmiştir (Gündoğan, 2010: 23). Bu bağlamda sosyal belediyeçiliğin hem kentsel yoksulluk hem de yaşanan diğer yoksunluklarda etkililiğini sağlayacak yönetim kavramını daha yakından tanımak gerekecektir.

Yönetişim kökeni Eski Yunan’a kadar götürülen ancak uygulanması ve yaygınlaşması 21. yy da gerçekleşen eski ve bir o kadar da yeni bir dönüşümün ifadesidir.

İngilizcesi “governance” olan yönetim kelimesinin, Yunanca kılavuzluk etmek ve dümen tutmak anlamlarına gelen “kubernan”, Latince ise kural koymak ve yönetmek anlamındaki “gubernare” sözcüklerinden gelmiş olduğu kabul edilmektedir (Gündoğan, 2010: 15). Terim olarak ilk kullanımı ise 17. Yüzyılda Kuzey Avrupa’da hükümet ve sivil toplumu mutabakata vardırma yönelik olarak kullanılmıştır (Gaudin, 1998: 47).

Terimin olgunlaşması ise İngiltere’de klâsik Westminster modeline meydan okuma şeklinde gerçekleşmiştir. Bu modelde, parlamento üstünlüğü, güçlü kabine hükümeti sistemi ve seçimler aracılığıyla sağlanan sorumluluk sistemi söz konusudur. Hâkim unsur bakanlık sorumluluğu çerçevesinde üniter devletin yönetilmesidir (Stoker, 1998: 21).

Yönetişimin kökeni hakkında çalışmalar yapan bir diğer isim olan Rhodes’a göre kavram 1980’lerden itibaren hükümet anlamından farklı olarak hükümet etmek anlamında kullanılmaya başlanmıştır. Rhodes’un yaptığı sınıflandırmaya göre kavram; minimal devlet, kurumsal yönetim, yeni kamu işletmeciliği, iyi yönetim, sosyo-sibernetik sistem, kendi kendini düzenleyen ağlar olmak üzere altı farklı anlamda kullanılmaktadır (Rhodes, 1996: 653). Anne Mette Kjaer ise 1980’lerde yönetim ve siyaset bilimciler tarafından kavrama sivil toplumun da eklenerek anlamının genişletildiğini belirtmiş ve yönetişimi; kamu yönetimini, sivil toplumu ve özel sektör ile piyasaları yönetim sisteminin merkezine yerleştiren bir anlayış olarak kabul etmiştir.(Kjaer, 2004: 1)

Esas itibariyle yönetim kavramını yönetim sürecinden ayrı bir kavram olarak düşünmek doğru bir seçenek olarak durmamaktadır. Özellikle kavramı görünür kılan mesele geleneksel olarak adlandırılan yönetim anlayışının eleştirilmeye başlanması ile olmuştur ki bu eleştirilerin genellikle kamu yönetiminin ağır işleyen, verimsiz, sorgulanamayan, vatandaşa karşı duyarsız olma taraflarına doğru yoğunlaştığı görülmüştür. 1970’lere gelindiğinde ise refah devleti anlayışının tüm alanlarda var olma isteği neticesinde sosyal harcamalar ve ekonomik krizler karşısında ezilen bir kamu yönetimine sahne olunmuş zaten kendisine yöneltilen eleştirilerle baş edemeyen kamu yönetimi iyice çıkmaza girmiştir. Bu çıkmaz içerisinde bir dizi değişimi zorunlu gören neo-liberal öğretiler popülerlik kazanarak yeni kamu yönetimi ve daha bütüncül bir bakış açısı ile hareket eden yönetim modeli benimsenmiş, böylece su almaya başlayan bir gemi modelindeki kamu yönetiminde gerekli tadilatların yapımına başlanmıştır.

İlk olarak, kamu sektöründe profesyonel yönetime geçilmesi; önceliğin yönetimden siyasete kayması; açıkça belirlenmiş performans standartları ve ölçütlerinin geliştirilmesi; süreç odaklı bir yapıdan çıktı kontrollerinin daha fazla önem kazandığı sonuç odaklı yapıya geçilmesi; yönetilebilir birimler oluşturmak suretiyle büyük yapıli örgütlerin daha fonksiyonel optimal birimlere dönüştürülmesi ve dikey örgüt modelinden yatay örgüt modeline geçilmesi; kamu sektöründe rekabetin geliştirilmesi ve kamu hizmetlerinin özelleştirilmesi; başarılı özel sektör yönetim tekniklerinin kamuda da

uygulanabilmesi için daha esnek bir yapı (Lamba, 2015: 128) şeklindeki fikri temellere dayalı geleneksel kamu yönetimine ve onun sınırlı doğasına, kültürüne ve ilkelerine meydan okuma olarak oluşan Yeni kamu yönetimi meydana gelmiştir (Özer, 2002: 4).

1980li yıllarda yeni kamu yönetimi anlayışının dünya ölçeğinde yaygınlaşmasına tanık olunmuş ise de 1990’larla birlikte bu politikalar da yıkıcı etkilerini (ekonomik krizler, işsizlik, yoksulluk gibi) göstermeye başlamıştır. Bu dönemde yaşanan mali krizler (Meksika’dan başlayarak uzak doğuya ve en son Arjantin ve Türkiye’ye uzanan), bir anlamada neo-liberal politikaların başarısızlığını göstermiştir. IMF ve Dünya Bankası gibi uluslararası finans kuruluşları aracılığıyla desteklenen ve sürdürülen bu politikaların ortaya çıkardığı mali krizleri ve toplumsal sorunları, reform programlarının gereği gibi uygulanamamasına bağlayan neo-liberalizm, “kriz sonrası uyum” programlarıyla yeni bir dönemece işaret etmektedir. Ancak, ekonomide beklenen başarının gerçekleşmemesi ve yükselen toplumsal muhalefet neo-liberalizmin ideolojik hegemonyasını yıkmamıştır. Bu dönemde başlangıçtaki argümanlarını yeniden gözden geçirme ve tanımlama ihtiyacı duyan neo-liberalizm vurguyu devlet üzerine yaparak, ideolojik söylemlerini bunun üzerine inşa etmeye başlamıştır. böylelikle 1980lerin “minimal devlet”, “optimal devlet” söylemleri yerini “piyasa-dostu devlet”, “yönetişim” ve “etkin devlet” söylemlerine bırakmıştır (Güzelsarı, 2004: 9).

Yönetişim kavramının nereden ve nasıl ortaya çıktığı konusunda temel bir değerlendirme yapıldıktan sonra alanyazın incelenmesinin yapılması kavramı daha anlaşılır kılacaktır. Buna göre bu çalışmada yönetim ile ilgili alanyazın araştırması yapılırken “kurumsal yönetim”, “sosyal yönetim”, “siyasi yönetim”, “yerel yönetim”, “okul yönetimi” “ulusal yönetim”, “bölgesel yönetim”, “ekonomik yönetim”, “iyi yönetim” şeklinde farklı yönleriyle ele alınmış türlerine rastlanmıştır. Söz konusu bu çeşitlilik içerisinde düzeni sağlamak ve herhangi bir anlam kargaşasına yer vermemek adına bu bölümde uluslararası kuruluşlar ile akademik çalışmalarda tanımlara ağırlık verilecektir.

Buna göre yönetim kavramı, ilk kez 1989 yılında Dünya Bankası tarafından Afrika üzerine yayınlanan bir raporda dile getirilmiştir. Söz konusu rapora göre Afrika ülkelerinin azgelişmişlik sorununun temelinde yetersiz ve yolsuzluklarla çökmüş bir idari yapının varlığı yatmaktadır. Dünya Bankası, bu idari yapının ancak ekonomik işlerden mümkün olduğu kadar elini çekmiş, küçük fakat etkin bir devlet yapısı ile düzelebileceğini ileri sürmektedir (Acı, 2005: 210). Sonuç olarak Afrika’nın durumu

“yönetim krizi”; durumu düzeltmek için geliştirilen yaklaşım “yönetişim” olarak belirlenmiş, ama terim burada ayrıca tanımlanmamıştır (Zabcı, 2002:151). Rapor açık bir tanımlama vermemesine karşın Şaylan’ın beyanıyla “etkin bir kamu hizmeti, bağımsız yargı ile modern hukuk düzeni, kamu fonlarının kullanımı üzerinde etkin bir denetim ve hesap sorma sistemi, yasama organına karşı sorumlu bağımsız denetçi, hukuk devletine ve insan haklarına saygılı kamu yönetimi, özgür basın ve çoğulcu kurumsal yapı” şeklindeki özelliklerin önemine atıf yapmıştır (Şaylan, 1998:114). Görüldüğü gibi ilk aşamada temel bileşenler sayılarak kavramın altı doldurulmaya çalışılmıştır. Kavramın olgunlaşması ve dünya bankasınca açık şekilde tanımlanması ise 1994 ve 1997 tarihli raporlarda görülmüştür.

Buna göre 1994 tarihli “yönetişim: dünya bankası deneyimi” adlı raporda yönetişimin öngörülebilir, açık ve aydınlatılmış şeffaf bir siyasal karar verme süreci; profesyonel ilkeler üzerine kurulu bir bürokrasi; icracı yönüyle yaptıklarının hesabını verebilir hükümeti; kamusal hayata katılan güçlü bir sivil toplumu ve hukukun üstünlüğü ilkesi altında hareket edilmesi anlamlarını taşıdığı ileri sürülmüştür (Dünya Bankası, 1994: 7).

Kavrama katkı yapan bir diğer kuruluş birleşmiş milletlerdir. Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı UNDP’ye göre yönetişim: “Gruplar ve bireylerin kendi çıkarlarını, kanuni haklarını korumaya çalıştıkları, zorunluluklarını yerine getirdikleri, farklılıkları konusunda uzlaştıkları; bir ülkedeki her düzeyde işleri yönetmek için kurumları, mekanizmaları ve süreçleri kapsayan; ekonomik, politik ve idari otorite kullanımıdır.” (UNDP, 1997: 55). Görüldüğü üzere Söz konusu tanım ile UNDP yönetişimin tekil bir yapıdan ziyade çoğulcu bir içeriğe sahip olduğunu vurgulamıştır. Daha sonraki tanımlarında ise bu çoğul yapı içerisindeki aktörleri saymış ve bunları açıklama yoluna gitmiştir. Buna göre UNDP’nin yönetişim tanımındaki aktörler aşağıdaki gibi açıklanmıştır:

“Yönetişim devleti kuşatır, ama devleti aşarak özel sektör ile sivil toplumu da kapsar. Burada devlet, siyasal kurumlar ile kamu sektörü kurumlarını içerecek biçimde tanımlanmıştır. UNDP’nin başlıca ilgi alanı, devletin halkın gereksinimlerini etkili bir biçimde nasıl karşılayacağı konusudur. Özel sektör, özel işletmeleri (imalat, ticaret, bankacılık, kooperatifler, vb.) piyasadaki informal sektörü kapsar. Kimilerine göre özel sektör, sivil toplumun bir parçasıdır. Oysa özel sektör ayrı bir parçadır, çünkü özel sektör oyuncularını piyasaya ve şirketlere daha yardımcı bir çevre oluşturma doğrultusunda

toplumsal, ekonomik ve siyasal politikaları etkilemektedir. Sivil toplum bireyler ve örgütlü ya da örgütsüz gruplardan oluşan, formal ya da formal olmayan kurallar ile düzenlenmiş olarak toplumsal, siyasal ve ekonomik amaçlarla etkileşimde bulunan birey ile devlet arasında kalmış alanı anlatır. Sivil toplum örgütleri, toplumu gönüllülük esasına göre örgütleyen birliklerdir. Kapsamında sendikalar; NGO'lar; cinsiyet, dil, kültürel ve dinsel gruplar; hayır grupları; işveren birlikleri; sosyal - spor kulüpleri; kooperatifler ve yerel kalkınma örgütleri; çevre grupları; mesleki birlikler, akademik ve siyasa-üreten kurumlar, medya yer alır. Parlamentoda temsil ediliyorlarsa sivil toplum ile devlet arasında yer almalarına karşın, siyasal partiler de bu duruma dâhildir”(Güler, 2003: 108).

UNDP'nin tanımına benzer bir tanımlamada Avrupa Birliğinden gelmiştir. Buna göre Avrupa Birliği Komisyonu'nun 2001 yılında yayımlamış olduğu Avrupa Yönetişimi Beyaz Kitap (European Governance A White Paper) isimli belge ile yönetim “Avrupa düzeyinde gücün/iktidarın kullanılış tarzını etkileyen kural, süreç ve davranışlar” olarak tanımlanmaktadır (European Governance, 2001: 8). Ayrıca aynı kitapta gücün kullanılması sırasında uyulacak ilkeler “açıklık, katılım, hesap verebilirlik, etkililik ve tutarlılık” şeklinde belirlenmiştir (European Governance, 2001: 10).

Görüldüğü gibi uluslararası kuruluşların katkılarıyla şekillenen bu yeni kavram bir yandan yönetim anlayışında denetim, şeffaflık, hesap verilebilirlik gibi kavramların ön plana çıkmasını sağlarken bir yandan da bu unsurları demokrasi ve katılım öğeleriyle beslemektedir. Ancak belirtmek gerekir ki yönetim konusuna duyulan ilgi sadece bahsi geçen kuruluşlarca olmamıştır. Söz konusu kavram akademik camianın da dikkatini çekmiş, ulusal ve uluslararası yazında önemli eserlere sahne olmuştur. Buna göre;

Sürdürülebilir kalkınma ile ilgili yaptığı araştırmalarla dikkat çeken Terri Willard yönetişimi, “toplumlar ve kurumların, onları ilgilendiren önemli kararlar alınırken bu kararlara kimlerin dahil olacağının ve nasıl hesap verileceğinin belirlendiği bir süreçtir” şeklinde tanımlamıştır (Willard, 2009: 1).

Afrika ve yönetim ile ilgili yaptığı çalışmalarla adından söz ettiren Goran Hyden ise yönetişimi, oyunun resmi ya da resmi olmayan politik kurallarının yönetimi olarak tanımlar. Bu tanım, iktidar gücünün kullanılması ile ilgili kuralların düzenlenmesini ve bu kurallarla ilgili karışıklıkların giderilmesini içerir (Hyden, 1999: 185).

Andrew Jordanın aktarımıyla Kooiman ise yönetişimi; “tüm ilgili aktörlerin birbiriyle etkileşen müdahale çabalarının ‘ortak’ bir sonucu ya da ürünü olarak, sosyo-politik sistemlerde ortaya çıkan bir düzen ya da yapıdır. Bu düzen, bir aktöre ya da tek

bir aktörler grubuna indirgenemez. Kamusal ya da özel hiçbir aktör; karmaşık, dinamik ve çok çeşitli problemleri çözmek için gerekli olan yeterli düzeyde ön bilgiye ve belli bir yönetim modelin tek taraflı olarak hükmetmeye yetecek düzeyde eylem gücüne sahip değildir” şeklinde ele almıştır (Jordan, 2001: 199).

Yukarıdaki üç araştırmacı yönetim tanımlarında katılım unsurunu yolun başlangıcı kabul ederek hareket etmişlerdir. Gerçekten de geleneksel yönetim anlayışının gücün paylaşılması konusunda tek başınalığı seçmiş olmasına karşın yönetimin çıkar grupları arasında paylaşılması hususu oldukça iddialı bir yenilik olmuştur.

Stoker ise yönetişimin ayrımı bulanıklaşmış olan kamu ve özel sektör sınırlarında gelişen yönetim şekillerine işaret ettiğini belirttikten sonra kavramın geniş analizini aşağıdaki gibi yapmıştır (Stoker, 1998: 18):

- Yönetişim, hükümet ve onun ötesindeki kurum ve aktörleri de kapsayan yapıdır.
- Yönetişim, ekonomik ve sosyal konularla ilgili sorumluluk ve sınırlar arasındaki bulanık alanı tanımlar.
- Yönetişim, toplu hareketlere uygun kurumlar arasındaki ilişkileri içeren yetki bağımlılığını tanımlar.
- Yönetişim, aktörler arasındaki kendi kendini yöneten özerk ağlar ile ilgilidir.
- Yönetişim, devletin komuta etme gücüne ve otoritesine dayanmaksızın bir şeyleri yapabilme kapasitesini tanımlar; devletin, yönlendirme ve yol gösterme için araç ve teknikleri kullanması olarak görülür.

Kavram uluslararası literatürde olduğu kadar ulusal yazında da geniş değerlendirmelerin yapılmasına sahne olmuştur.

Buna göre Tekeli kavramın ortaya çıkış sürecine ilişkin değerlendirmesini “Yönetişim kavramı günümüzde daha çok kamu yönetiminde ve siyaset biliminde; demokrasi, katılım, insan hakları, kalkınma ve sivil toplum kavramlarıyla birlikte sıklıkla kullanılmaktadır. Bu alanlarda kullanılmasının altında yatan temel neden ise dünyada yaşanan çok yönlü dönüşümlerdir. Bu dönüşümler sanayi toplumundan bilgi toplumuna, modernizmden postmodernizme, Fordist üretimden esnek üretime ve ulus devletten küreselleşmiş bir dünyaya geçiş olmak üzere dört farklı şekilde yaşanmıştır. Bu değişimler yönetim anlayışının meşruluğunu aşındırmaya başlamış, bu aşındırma süreci yeni arayışlara neden olmuş ve bu arayışların sonucunda yönetişim anlayışı yavaş yavaş benimsenmeye başlanmıştır” (Tekeli, 1999: 244) şeklinde yaparak yönetişimi “bir ilişki

ağındaki farklı çıkarları çelişebilen, birbirine göre belli ölçüde bağımsız olan aktörlerin, birlikte gerçekleştirdikleri bir yönlendirilmedir” ifadeleriyle de tanımlamıştır (Tekeli, 1996: 52).

Eryılmaz ise yönetişimin “kamu hizmetlerinin sunumunda kamu sektörünün, özel sektör, sivil toplum kuruluşları veya gönüllü kuruluşlar ile işbirliği yaparak kompleks bir sistem oluşturmalarını ve bunların kendi aralarındaki ilişkiler ağını ve karşılıklı etkileşimlerini” ifade ettiğini belirtmiştir (Eryılmaz, 1999: 28).

TODAİE’nin kamu yönetimi sözlüğünde ise yönetim, “bir toplumsal politik sistemdeki ilgili bütün aktörlerin ortak çabalarıyla elde edilen sonuçların oluşturduğu yapı ya da düzen” olarak tanımlanmıştır (TODAİE, 1998: 274).

Bayramoğlu ise yönetim ile gerçekleşecek özelleştirme, âdemi merkezileştirme, kamu yönetiminin bir şirket gibi yönetilmesi, düzenleme ve denetim gibi değişimlerin siyasa alanına dâhil olduğunu belirterek bu durumun siyaset ve siyasa ayrımını gerçekleştireceğini söylemiştir. Bu durum ise devleti düzenleyici bir rol ile sınırlandıran bir hal doğurmuştur (Bayramoğlu, 2014: 33).

Son olarak Yıldırım ise kavramı, kamu yöneticilerinin yüksek kalitede hizmet sunarken; vatandaşlar ve farklı topluluklar yararına, toplulukların ehliyet ve birbirine güven anlayışına yönelik kamu yöneticilerinin rolünü vurgulayan; yöneticilerin performans hedeflerini karşılamak için gereken insani ve teknolojik kaynakları sağlamanın önemini bilen ve kamusal amaçları özel sektörle karşılaştırarak kamu görevleri tarafından uygulanabilmesine ilişkin rekabetçi ve açık fikirliliği kabul eden yeni bir paradigmanın kamu yönetiminde görünüşü şeklinde tarif etmiştir (Yıldırım, 2004: 196).

Görüldüğü üzere gerek uluslararası gerekse de ulusal yazında yönetişimin liberal politikaların etkisiyle devletin her alanda tek söz sahibi olması yönündeki adımlarını özel sektör ve sivil toplum aktörlerini kullanarak devre dışı bırakmak isteği vurgulanmıştır. Ayrıca yönetim yönetme sanatını gerçekleştirirken yukarıda da bahsi geçen şeffaflık, hesap verilebilirlik, denetim gibi unsurların önemine atıfta bulunarak katılım unsurunun gerektirdiği ortak çıkar konusunu güvence altına almıştır. Kuşkusuz bu önlem gerek merkezi yönetimlerde gerekse yerel yönetim birimlerinde etkinliği ve verimliliği sağlayacak bir yönetime doğru evrilmeyi gerekli kılacaktır.

2.10.1. Şeffaflık

Uzun süre kamu yönetiminde hâkimiyetini devam ettiren geleneksel yönetim, iş ve işlemlerini gizlilik içerisinde gerçekleştirmiştir. Vatandaş ile arasında sürekli bir güven problemine yol açan bu durum yönetişimin öngördüğü şeffaflık ilkesi ile giderilmeye çalışılmaktadır.

Şeffaflık, halkın yönetim tarafından yürütülen iş ve işlemlerden haberdar olması, gerekli bilgi ve belgelere ulaşabilmesi, yönetime katılması, yapılanları denetleyebilmesi veya yanlışlardan hesap sorabilmesi gibi demokratik, temiz ve dürüst yönetim anlayışını ifade etmektedir. (Ceritli, 2012: 29). Bir başka ifade ile şeffaflık devletlerin ülke içerisinde ve dışında almış oldukları kararlara, özel hukuk kurallarına göre faaliyette bulunan küçük ya da büyük ölçekli kuruluşların mali durumlarına yönelik istenilen sürede, istenilen anlaşılabilirlikte, ilgili, nitelikli, güvenilir bilgilere toplumda var olan bireylerin salt bir şekilde ulaşabilmesidir (Kuzey, 2003: 3). Bu yönüyle şeffaflık uzun bir süredir gece karanlığında var olmaya çalışan kamu yönetiminin güneşle tanışmasının ifadesidir.

Polat şeffaflığın sağlanabilmesi için yönetimlerde olması gereken özellikleri ise aşağıdaki gibi belirlemiştir (Polat, 2003: 67) :

- Görev, yetki ve sorumlulukların açık olarak tanımlanması,
- Bilgilerin belli standartlar çerçevesinde düzenli olarak yayımlanmak suretiyle kamuya açık ve ulaşılabilir olması,
- Kaynak dağıtım ve kullanım sürecinde Bütçelerin hazırlanma, uygulanma ve raporlanma süreçlerinin açık olması,
- Denetim ve istatistiksel veri yayınlama sisteminin kalitesi ve açıklığı açısından, bağımsız güvencelerinin olması, gerekmektedir.

Buna göre Türkiye’de şeffaflık ve açıklık ilkesini kamu yönetimine yerleştirmek amacıyla çeşitli düzenlemeler olmuştur. Şeffaflığın hayata geçirilmesi ve sürdürülmesi, kamuda yönetimin etkinleştirilmesi ve kamu kurum ve kuruluşlarının tecrübe ve fikirlerinden faydalanmak için 9.7.2001 tarihli ve 2001/38 sayılı Başbakanlık Genelgesi çıkarılmıştır. Daha sonra Bakanlar Kurulu tarafından 12.1.2002 tarihinde Türkiye’de Saydamlığın Artırılması ve Kamuda Etkin Yönetimin Geliştirilmesi Eylem Planı kabul edilmiştir (Bozkuş, 2009: 92). Bunun dışında 9.10.2003 tarihinde bireylerin ihtiyaç duyduğu bilgiye erişimi sağlamak amacıyla çıkarılan Bilgi Edinme Kanunu, 4.5.1990 tarihli Mal Bildiriminde Bulunulması, Rüşvet Ve Yolsuzluklarla Mücadele Kanunu,

“kalkınma planları ve programlarda yer alan politika ve hedefler doğrultusunda kamu kaynaklarının verimli bir şekilde kullanılmasını, hesap verebilirliği ve malî saydamlığı sağlamak üzere, kamu malî yönetiminin yapısını ve işleyişini, kamu bütçelerinin hazırlanmasını, uygulanmasını, tüm malî işlemlerin muhasebeleştirilmesini, raporlanmasını ve malî kontrolü düzenlemek” amacıyla yürürlüğe konan Kamu Malî Yönetimi Ve Kontrol Kanunu şeffaflık ile ilgili Türkiye’deki diğer düzenlemeler olmuştur.

Şeffaf bir yönetim için gerçekleştirilen düzenlemelerin sağlayacağı faydalar ise şöyle sıralanabilir (Fındıklı 1996:107);

- Şeffaf yönetim her şeyden önce bir işin muhatabının ve sorumlusunun belli olmasıdır. Sorumlular, konuyla ilgili işler hususunda gelişmelere, eleştirilere, sorgulamalara ve hesap vermeye açık olmalıdır. Dolayısıyla bir özverileri ile bu olumsuzluklar ortadan kaldırılabilecektir. Kurumun yönetiminden sorumlu olanlar hesap veremeyecekleri işler yapmayacaklardır.
- Şeffaf yönetim, yönetimde tarafsızlığı sağlar. İdarenin objektif hareket etmesini sağlar, böylelikle kayırmaları da önler.
- Şeffaf yönetim, bilgi toplumunun bir gereği olarak, halkın bilgi edinmesini ve belgelere ulaşabilmesini mümkün kılar.
- Şeffaf yönetim, halkın kendisi ile ilgili kararlara katılmasını sağlar. Zaten, açık yönetim bir bakıma “katılmalı yönetim”dir. Halk günümüzde bunu daha çok sivil toplum kuruluşları aracılığı ile yapmaktadır.
- Şeffaf yönetimde her şey halka açık yapıldığı için yolsuzluk ve yozlaşmalar, kirlenme ve kilitlenmeler, tıkanıklık ve muğlaklıklar olmayacak veya en azından asgariye indirilebilecektir.
- Şeffaf yönetimde yöneticiler halka hesap verme zorunda olduğundan hizmetle “kalite” unsuruna önem verirler. Şeffaf yönetim, halkın denetim değerlendirme ve duyarlılığına karşı açıktır. Bu nedenle yöneticiler daha dikkatli ve hesaplı çalışacaktır.

Birey başlangıçtan beri kamu yönetimiyle arasında örülmüş olan duvarın arkasından sesini duyuramayacağını bildiği için hep pasif olan taraf olmuştur. Yapılan tanımlamalar ve şeffaflığın doğuracağı sonuçlar göz önüne alındığında yönetişimin söz konusu duvara indirdiği balyozun tıkalı olan tüm iletişim kanallarını açtığı ve sonuç olarak bireyi kamu yönetimine karşı aktifleştirdiği belirtilebilir.

2.10.2. Hesap Verilebilirlik

Şeffaflık ilkesinin kamu yönetiminde hâkim kılınma çabaları yönetişimin bir başka ilkesi olan hesap verilebilirliği doğurmuştur. Çünkü şeffaflık ve hesap verilebilirlik birbiriyle ilişkili iki kavramdır. Şeffaf olan bir yönetimin hesap verebilir bir anlayıştan kopuk olması beklenemezken aynı şekilde hesap verebilirliği içselleştirmiş yönetimlerin de şeffaf olmaması beklenmeyen bir durumdur. Buna göre yönetişim şeffaflık ile ilişkisinde tamamlayıcı bir rol üstlenen hesap verilebilirlik kavramını da temel belirleyicileri arasında göstererek kamu yönetiminde gizlilik ve demokratik olmayan süreçler hususundaki açık tavrını bir kez daha göstermiştir.

Hesap verilebilirlik çağdaş toplumsal sistemin yapı taşıdır ve ister özel kesim, isterse kamu alanında olsun emanet edilen para veya malların istenilen şekilde kullanılıp kullanılmadığı veya korunup korunmadığının sorgulanmasıdır (Jones, 2006: 605). Cendon ise hesap verebilirliği kamu görevlilerinin elde ettikleri bilgileri kendilerinden üst bir otoriteye açıklamaları ve doğrulamaları anlamında kullanmıştır (Cendon, 2000: 25). Daha geniş bir ifade ile Hesap verebilirlik ilkesi, bir kurumdaki görevlilerin yetki ve sorumluluklarının kullanılmasına ilişkin olarak, ilgili kişilere karşı cevap verebilir olma, bunlara yönelik eleştiri ve talepleri dikkate alarak bu yönde hareket etme ve bir başarısızlık durumunda sorumluluğu üzerine alma gerekliliğini ortaya koymaktadır (Gündüz ve Göker, 2017: 84). Dolayısıyla hesap verilebilirlik kamu yönetiminde yetki kimde? sorusu ile birlikte doğan tartışmalara son noktayı koymuştur. Bu durum ise yöneticiler ya da bizzat hizmet sunucuların yaptıkları iş ve işlemlerin doğurduğu sonuçlardan kitlelere karşı sorumlu tutulmaları ile gerçekleştirilmiştir. Böylece kamu görevlilerinin yasaların çizdiği sınırlar içerisinde kullandıkları yetkiden doğan menfaatleri, ortak amaçların gerçekleştirilmesi için kullanmaları sağlanmıştır

Hesap verilebilirlik mekanizması siyasi, idari ve hukuki olmak üzere üçlü bir sınıflandırma ile hayata geçmiştir. Kuşkusuz böyle bir ayırım söz konusu alanlarda doğacak herhangi bir boşluğa mahal vermemek amacıyla yapılmıştır. Aksi takdirde söz konusu üçlü gruptan birinin ilke dışı hareket etmesi bulaşıcı bir hastalık gibi diğer alanları da etkileyecektir.

Bu nedenle türü ne olursa olsun hesap verilebilirliğin bir kurum kültürü olarak yerleşebilmesi için aşağıda ifade edilen unsurların gerçekleştirilmesi gözetilmelidir (Samsun, 2003: 26):

- Rol ve sorumlulukların açık olması: Hesap verebilirlik ilişkisi içinde bulunan tarafların rol ve sorumlulukları iyi anlaşılır olmalı ve bunlar üzerinde mutabık kılınmalıdır.
- Performansa ilişkin beklentilerin açık olması: İzlenen hedefler, beklenen başarılar ve uyulması gereken sınırlar açık, anlaşılır ve üzerinde uzlaşılmış olmalıdır.
- Beklentiler ile mevcut kapasitelerin dengesi: Performansa ilişkin beklentiler tüm tarafların kapasitesi (yetkiler, yetenekler ve kaynaklar) ile açık bir şekilde bağlantılı ve dengede olmalıdır.
- Raporlamanın güvenilirliği: Elde edilen performansı ve bu süreçte nelerin öğrenildiğini ispat etmek için, bilgiler güvenilir olmalı ve zamanında raporlanmalıdır.
- Gözden geçirme ve ayarlama: Hesap vermekle yükümlü taraflarca elde edilen performansa ilişkin, başarıların ve karşılaşılan zorlukların gösterildiği ve gerekli düzeltmelerin yer aldığı aydınlatıcı ve bilgilendirici bir gözden geçirme yapılmalıdır.

Kamu yönetimi, bünyesinde var olan en ufak birimlere ve bu birimlerdeki en üst yöneticilerden en alt kademelerde ki çalışanlara kadar hesap verilebilirliği, yukarıda sayılan göstergeler ile birlikte uygulanmasını gözeterek geleneksel yönetim anlayışında kapalılık ve gizliliğe bağlı olarak gelişen başta yolsuzluk olmak üzere güven ve iletişim sorunları, demokrasinin önlenmesi gibi başat problemleri ortadan kaldırabilme gücüne sahip olacaktır. Böylece kamu yönetiminde şeffaflık ilkesi hâkim kılınarak güneşin doğmasını sağlayan yönetişim, hesap verilebilirlik ilkesi ile de güneşten saçılan ışıkların kamu yönetiminde tahmin edilemez noktalara kadar ulaşabileceğini göstermiştir.

2.10.3. Katılımcılık

Yönetişim, şeffaflık ve hesap verilebilirlik ilkeleri ile yapmak istediği, her şeyiyle açık ve yaptıklarından sorumlu bir yönetim anlayışını, tüm aktörleri ile gireceği ortaklık ilişkisi sonucunda gerçekleştirebileceği düşüncesindedir. Devlet, özel sektör ve sivil toplum üçgenine bireyin de dahil edildiği bir ortaklık söyleminin somut olarak anlam kazanması ise yönetişimin “belkemiği” olarak adlandırılan katılımcılık ilkesinin gerçekleşmesine bağlanmıştır.

Kavram olarak katılımcılık “karar alma süreçlerinin hazırlıktan uygulamaya ve oradan da izlemeye kadar olan aşamalarında bireyden başlayarak sivil toplumun ve halkın etkin biçimde sürece dahil olması” anlamını taşır (Toksöz, 2008: 19). Katılımcılık ilkesi, tüm vatandaşların kendilerini temsil eden aracı kurumlar vasıtasıyla veya doğrudan karar alma süreçlerine katılmalarını gerektirmektedir. (Özer,2006a:80). Dolayısıyla Katılımcılık ilkesi, sadece oy kullanma ve siyasi liderlerin seçilmesi gibi sınırları dar bir bakış açısıyla çizilmemiştir. Yönetişimin öngördüğü katılım, vatandaşın yönetenler tarafından istenilen zamanda ve istenilen konuda devreye sokulup sınırlı katılımını sağlamak değil ortaklık ilişkisi içerisinde tüm karar alım aşamalarından uygulamada izlenecek yola kadar varacak aktif bir katılımdır.

Bu anlamıyla vatandaş artık sadece yönetilen değil, temel karar alıcı konumundadır. (Karakuş, 2010: 47).

Katılımcılık, bilgilendirme, danışma ve aktif katılım olmak üzere üç aşamadan oluşmaktadır. Bilgilendirme, insanlara neyin yapılacağını ve nasıl yapılacağını anlatılmasıdır. Bilgilendirme tam olarak katılımcılık kabul edilmemekle birlikte katılımcılığın bir ön şartıdır. Danışma, halk toplantıları, açık oturumlar, anketler vs. yoluyla bir konu hakkındaki görüşlerinin sorulması ve geri besleme yoluyla halkın görüş ve önerilerinin dinlenmesidir. Aktif katılım ise vatandaşların politika oluşturma ve karar alma süreçlerine bizzat katılmasını ifade etmektedir (DPT, 2007b: 15). Söz konusu araçlar kullanılarak gerçekleştirilecek katılımın yararlarını ise Mıhçıoğlu şöyle açıklamıştır (Mıhçıoğlu 1983: 116).

- Kararlara iştirak eden bireyler alınan kararların gerçekleşmesi için samimi bir gösterir.
- Takım içerisinde birlikte alınan kararlar otoriter bir yönetici tarafından tek başına alınan kararlardan daha işlevseldir.
- Kararın hangi amaç için alındığı herkes tarafından içselleştirildiğinden herhangi bir dirence mahal vermeyecektir.
- Katılım çalışanların motivasyonunu sağlayarak performansını artırır.
- Yönetime katılma düzenlerinin uygulandığı hemen her yerde maliyeti düşürür, savurganlığı önler, üretimi artırır, üretim kalitesini yükseltir.

Sonuç olarak vatandaşa sopa gösteren bir devlet anlayışından ona karşı açık ve dürüst olan, fikirlerini önemseyen en önemlisi de vatandaş olarak yola çıkan kitlelerini paydaş ve daha ilerisi olarak özel sektördeki müşteri anlamıyla görmeye başlayan bir

yönetime doğru yaşanan evrimde katılımcılık ilkesi yaşanan tüm değişimlerin vazgeçilmezi olarak karşımıza çıkacaktır. Çünkü hiçbir değişim kendisini etkileyenlerden ayrı düşünülemez.

2.10.4. Hukukun Üstünlüğü

Yönetişim ilkelerinden bir diğeri de hukukun üstünlüğüdür. Bu ilkenin yönetim modelindeki yeri insan vücudundaki kalbin yeri ile eşdeğerdir. Buna sebebiyet veren durum ise hukukun üstünlüğü kavramının, hukuk kurallarını gerçekleştirecek tüm eylemlerin üzerinde görmesidir.

Günümüzde çağdaş bir devlet olmanın ve hukukun üstünlüğü ilkesini yaşama geçirmenin yolu hukuk devleti olabilmededir (Aliefendioğlu, 2001: 31). Hukuk devleti, her işinde ve işlevinde adalet idesine bağlı, düzeni halkın katkısı ile kurulan ve işleyen, insanın onurlu ve sorumlu bir varlık ve insanlığından gelen temel hak ve özgürlükleri bulunduğu inanan ve bu hak ve özgürlükleri nereden gelirse gelsin her türlü saldırıya karşı koruyan, insanın temel hakları ile toplum yapısının zorlayıcı gerekleri arasında, birini diğerine feda etmeden uyumlu bir denge kurabilen, devlet kuvvetinin, tek elde toplanmasını önlemek amacı ile yetkileri önceden belirlenmiş organlar aracılığı ile kullanan bütün işlemlerini yargı denetimi altında tutan, mahkemeleri bağımsız ve tarafsız olan, yoksulu varlıklıya, güçsüzü güçlüye soydurmeyen ve ezdirmeyen devlettir (Yüce, 1997: 44). Yüce'nin tanımına paralel olarak Sezer vd. hukuk devleti vasfının kazanılabilmesi için gerekli şartları aşağıdaki gibi sıralamıştır: (Sezer, Kırıt ve Boyar, 2003: 21):

- Yasaların anayasaya uygunluğunun sağlanması,
- Yönetimin hukuka bağlılığının sağlanması,
- Yargı organlarının ve yargıçların bağımsızlığının sağlanması,
- Temel hak ve özgürlüklerin güvence altına alınması,
- Yasaların genelliğinin ve yasa önünde eşitlik ilkesinin sağlanması,
- Anayasanın üstünlüğü ve bağlayıcılığının sağlanması.

Dolayısıyla hukuk devleti için “kişilerin üstünlüğü” söyleminden “hukukun üstünlüğü” söylemine doğru yaşanan değişimin ifadesidir şeklindeki bir yorum doğru olacaktır. Yönetişimin gerçekleştirmeye çalıştığı değişimin temelinde de eşitlikçi bir çerçeve içerisinde hukuku tüm iş ve işlemler için üstün tutmaya yönelik bir anlayışın varlığı yani hukukun üstünlüğü söz konusudur.

Daha geniş bir ifade ile belirtmek gerekirse belirli etik değerlerin yönetenler tarafından gözetilmesini gerektiren kurumsal bir ahlaksallık olarak “hukukun üstünlüğü” ilkesi açık bir şekilde, kamu işlerinde ve usullerde vatandaşlara karşı eşit ve adil muameleyi, ve hükümetlerin kamusal güçlerini kullanırken, oluşturulmuş kanunlar çerçevesinde faaliyet göstermelerini içermektedir. (Karabacak, 2003: 63). Bu ilke, sürekli sorgulanan ve yaptığı eleştirilen hantal bir devlet yerine katılım ile gelecekteki stratejilerini gerçekleştiren, diğer kamusal, özel ve sivil aktörlere rollerini oynaması için fırsat veren ve tüm bunları değerlendiren devlet yönetimine geçilmesi gerekliliğini savunur (Çukurçayır, Özer, Turgut, 2012: 13).

Hukukun üstünlüğü ilkesinin en önemli amacı “devletin ve devlet görevlilerinin önceden belirlenmiş evrensel hukuk kurallarına uygun mevzuata göre hareket etme” zorunluluğuna uymalarıdır. Bir ülkede vatandaşlar yasaları ihlal ettikleri zaman devlet onların peşine düşerek ilgili kanunlara göre cezalarını yargı organı aracılığıyla vermektedir. Ancak kamu görevlileri kanunlara uymazsa hukukun üstünlüğü ilkesi burada ortaya çıkacak ve kanunlara uymayan kamu görevlilerine hukuken hesap sorabilip gerektiğinde de cezalandırma yoluna gidebilecektir (Çevik, 2012: 138). Böylelikle oluşturulmuş olan adil ve yasalara bağlı bir düzen içerisinde yönetim belirlediği diğer ilkelerin uygulanması için gerekli ortamı oluşturmuş olacaktır.

2.10.5. Etkinlik

Yönetişim kamu yönetiminde kaynakların amaçlara kanalize edilmesini sağlamak ve en yüksek oranda yararın üretildiği çıktıların vatandaşlara ulaşmasını sağlamak amacıyla etkinlik ilkesini benimsemiştir.

Etkinlik ilkesi kamu yönetiminde ve kamusal hizmetlerin sunumunda yeni ortaya çıkan bir kavramdır. Günümüzde birçok devlet mali kısıtlamalarla karşı karşıya kalmaktadır. Bu nedenle kamu yönetiminin performansının kamusal hizmetlerin sunulmasında etkili ve verimli olması giderek daha fazla önem kazanmaktadır. Etkinlik, kullanılan kaynaklar ile ulaşılan sonuçlar arasında yüksek oranın oluşmasına dayalı yönetsel bir ilkedir (Kuzey, 2004: 69). Palabıyık ise etkinliği, “kamusal kaynakların, hizmetlerin görülmesi ve öncelikli kamusal taleplerin karşılanması amacıyla verimli kullanılması” şeklinde tanımlamıştır (Palabıyık, 2004: 67).

Yönetişimde, kamusal hizmetin gerekleri ile kamusal kaynakların rasyonel ve yerinde kullanımı arasında bir denge kurulmalıdır. Özel sektörün ve sivil toplum

örgütlerinin yaygın katılımı, denetimi ve yönlendirmesiyle toplumsal kaynaklar, en kaliteli hizmetlerin en çok sayıda vatandaşa, olabildiğince düşük maliyetle sunulması için harcanmalıdır. Oluşturulacak denetim ve teşvik sistemleriyle, kamu yönetiminin dinamizm içerisinde etkin ve verimli olarak çalışması sağlanabilmelidir (Gündoğan, 2004: 16). Söz konusu ilkenin uygulanmasında gözetilecek bir diğer nokta ise etkinliği çok boyutluluğu içerisinde değerlendirmektir. Sadece Maliyet düşüklüğü ya da sadece hizmet sunumunda gözetilen etkinlik uygulanan birimler içerisinde kısmi bir iyileşmeyi sağlayacaktır. Bu nedenle “teknik etkinlik”, “kaynak kullanımında etkinlik”, “kaynak dağıtımında etkinlik”, “hizmet etkinliği, maliyet etkinliği”, “teknolojik etkinlik”, “ölçek etkinliği” gibi farklı etkinlik türlerinin kamu yönetimi içerisindeki tüm süreçler için uygulanabilirliğinin sağlanması önem arz edecektir. Altının çizilmesi gereken bir başka nokta ise özel sektör ve kamu yönetimindeki etkinlik anlayışlarının birbirinden farklı oluşudur. Yönetişim etkinlik ilkesini özel sektördeki gibi kar maksimizasyonunu gerçekleştirmek amaçlı değil kamu yönetiminin kendi felsefesine uygun olarak vatandaş memnuniyetini sağlamaya yönelik gerçekleştirme peşindedir. Sonuç olarak kamu yönetiminde gerçekleştirilen etkinliği sağlama çabaları yönetim modelinin öngördüğü diğer ilkeler üzerinde de etkinliği sağlayarak yüzünü büyük ölçüde vatandaşa dönmüş bir devlet anlayışını doğuracaktır.

2.10.6. Eşitlik

Benzer olayların benzer şekilde tarafsız ve adil muamele görmesi (Aşkın, 2003: 94) şeklinde tanımlanan eşitlik kavramı yönetişimin öngördüğü ilkeler arasındadır.

Eşitlik kavramı ile kastedilen, bireylerin cinsiyetine, bulundukları statülere, sınıfsal konumlarına bakılmaksızın hukuk önünde eşit olması ve böylece bütün insanlara eşit muamele edilmesidir (Köktaş, 2001: 71). Daha geniş bir ifade ile eşitlik bütün bireylerin insan olmak bakımından eşit siyasal değerde olmasını, bireyler arasında ayırım yapılmamasını, herkese eşit muamele edilmesini ve siyasal yönetim sürecine katılım konusunda bütün toplum üyelerinin eşit derecede hak sahibi olmasını ifade etmektedir (Pustu, 2005: 122).

Tarih boyunca sürekli tartışılan ve adeta damla damla birikerek kazanılan bir hakkın ifadesi olarak eşitlik yönetim modelinde “hukuki”, “siyasi”, “sosyal ve ekonomik” alanların yanı sıra kamusal yararlarından herkesin adil yararlanmasını sağlayacak şekilde fırsat eşitliğini de içerecek geniş bir anlama sahiptir. Böylece gerek

hesap verirken gerekse katılımın gerçekleştiği durumlarda yönetişimin dikkate alacağı tek özellik insan olma vasfı olacaktır. Zaten hukukun üstünlüğünü benimsemiş bir anlayışın farklılıklara karşı farklı tutum ve davranışları sergilemesi beklenemez bir durumdur.

Bugün birçok ülkede olduğu gibi Türkiye’de de eşitlik konusunda gerekli yasal düzenlemelerin yapıldığını bunu anayasasal ve ilgili diğer metinlerdeki örnekleri ile görmekteyiz. Buna göre 1982 anayasasının 10. Maddesi “Herkes, hiçbir ayırım gözetilmeksizin yasalar önünde eşittir” ifadelerini kullandıktan sonra kadın ve erkek eşitliğine dikkat çekmiştir. Ayrıca “Devlet organları ve idare makamları bütün işlemlerinde kanun önünde eşitlik ilkesine uygun olarak hareket etmek zorundadırlar” ifadesi ile kamu görevlilerine eşitlik ilkesi çerçevesinde hareket etme zorunluluğu getirilmiştir.

Eşitlik konusunda bir diğer önemli adım 6701 sayılı ve 6.4.2016 tarihli Türkiye insan hakları ve eşitlik kurumu kanunu ile kurulan insan hakları ve eşitlik kurumu olmuştur. “İdari ve mali özerkliğe sahip, özel bütçeli ve kamu tüzel kişiliğini haiz” bu kurum “insan onurunu temel alarak insan haklarının korunması ve geliştirilmesi, kişilerin eşit muamele görme hakkının güvence altına alınması, hukuken tanınmış hak ve hürriyetlerden yararlanmada ayrımcılığın önlenmesi ile bu ilkeler doğrultusunda faaliyet göstermek, işkence ve kötü muameleyle etkin mücadele etmek ve bu konuda ulusal önleme mekanizması görevini yerine getirmek” amacıyla kurulduğunu ilgili kanunun 1. maddesinde beyan edilmiştir.

Sonuç olarak yönetişimin eşitlik ilkesi ile tek tip bir insan modeli oluşturma peşinde olmadığı onun nihai amacının tüm farklılıkları ile bir araya gelmiş bireyler arasında ve bu bireylere vatandaş olarak sunulan hizmetler açısından tam bir eşitliğin sağlanması olduğu belirtilebilir.

2.10.7. Stratejik Vizyon

Kamu yönetiminde değişmez denilen birçok şey değişimin küreselleşmesiyle sarsılmış ve ne kadar direnç gösterse de değişim yoluna girmek zorunda kalmıştır. Hantal, hizmetlerin kalitesini düşünmeyen, çevresinde olup bitene karşı duyarsız bir kamu yönetiminde değişimin getirdiği en önemli yeniliklerden biri rekabet alanında olmuştur. Sadece işletme yönetiminde anlam ifade ettiği sanılan bu sihirli sözcüğün kamu yönetiminde de uygulanabilirliği değişen en önemli varlık olan insanın birçok konuda

taleplerinin farklılaşması, kaliteli ve düşük maliyetle ihtiyacı olan hizmetlere ulaşabilme beklentisi gibi durumların oluşması ile tartışılabilir olmuştur. kamu yönetimi ise tüm bu tartışmalar karşısında Ancak stratejik düşüncelerin meydana getirdiği bir görev ve vizyona sahip olmanın avantajıyla değişen çevre içerisinde var olabileceğini anlamış ve stratejik yönetimi zorunlu olarak benimsemiştir.

Stratejik yönetim, kurumların var olan durum, misyon ve temel ilkeleri çerçevesinde geleceğe ilişkin bir vizyon ortaya koymalarını; bu vizyona uygun amaçlar ile bunlara ulaşmayı sağlayacak hedef ve stratejiler geliştirmelerini; buna ek olarak ölçülebilir performans göstergeleri oluşturarak performanslarını izleme ve değerlendirmeleri sürecini açıklayan katılımcı, esnek bir yönetim yaklaşımıdır (Doğan, 2011: 69). Stratejik yönetim örgütün bilgiye dayanmış olan dinamik ve gelişmelere açık bir yönetim içinde çalışmasını sağlayarak, geleceğin uzun dönemli değişimlerinin sistematik olarak öngörülmesini kolaylaştırmaktadır. Böylelikle, örgütün başarısı ve büyümesi zamana ve dış faktörlere bırakılmadan planlanmış ve kontrol altına alınmış olması beklenmektedir. (Barutçugil, 2004: 54).

Yönetişim ise tüm bunlara bağlı olarak kamu yönetiminin varlık sebebini unutmadan gelecekte ulaşmak istediği hedefe tüm zayıf ve güçlü yönlerini bilerek ulaşması gerekliliğini savunur. Böylece kamu yönetiminde nihai amaç olan “sürdürülebilir kalkınma” ile daha önce sayılan yönetişim ilkelerinin stratejik bir yönetim içerisinde gerçekleştirilebilirliği sağlanacaktır.

2.11. Yönetişim Türleri

Globalleşmeden glokalleşmeye geçiş süreci kamu yönetimlerini büyük oranda etkileyerek yerel yönetimleri güçlendirirken yönetimden yönetişime doğru yaşanan kayma ise birbirini etkileyen yeni ağsal yapılar oluşturmuştur. Oluşan bu yeni ağsal yapı çevresel boyutu olan birçok aktörün kamu yönetimini etkileme çabası içerisine girmesine neden olmuş bu durum ise yönetişimin mekânsal boyutlarının anlaşılmasını zorunlu kılmıştır.

2.11.1. Küresel Yönetişim

Dünya son birkaç yüzyıldır üzerinde sayısız sorunların yaşandığı bir mekâna dönüşmüştür. Yaşanılan sorunlar çoğu zaman ortaya çıktığı ilk bölge ile sınırlı kalmamış küreselleşme girdabına girerek farklı mekânların farklı insanlarına kadar ulaşmıştır.

Yönetişim ise söz konusu küresel sorunlara dikkat çekici ve bu sorunlara çözüm olabilecek uygulamaları barındırma özelliği ile ulusal ve uluslararası kuruluşların ve araştırmacıların ilgisini üzerinde toplamayı başararak küresel mekân içerisinde tartışılmaya başlanmıştır.

Daniel Bell bu konu hakkında “Benim inandığım temel problem ulus devletin yaşamın büyük sorunları karşısında çok küçük kaldığıdır. Ulus devlet hayatın küçük sorunları için de çok büyüktür. Büyük sorunlar için çok küçüktür çünkü sermaye akışlarıyla, mülkiyet dengesizlikleriyle, iflaslarla, gelecek yirmi yılda hızla artacak demografik med-cezir dalgalarıyla uğraşacak etkin uluslararası mekanizmalara sahip değildir. Küçük sorunlar için de çok büyüktür çünkü ulusal siyasal merkeze yönelik güç akışları, merkezin artan oranda yerel ihtiyaçların çeşitliliğine ve farklılığına duyarsız kalmasına yol açmaktadır” (Özer, 2004: 153) ifadelerini kullanarak küresel yönetişimin gerekliliğine vurgu yapmıştır.

Küresel mekân içerisindeki yönetişim, uluslararası topluluk ve tekil aktörlerin, kapasitelerini aşan ekonomik, sosyal ve siyasal konularda ortaya çıkan sorunları düzene sokmak amacıyla koyulan kurallardan ve oluşturulan kurumlardan oluşan bir sistemdir (Temiz, 2012: 203). Kavram Gondenker ve Weiss tarafından “ülkelerin kapasitelerinin ötesindeki sosyal ve politik meselelere daha düzenli ve güvenilir çözümler üretmek için çaba sarfetmek” şeklinde tanımlanmıştır (Gordenker and Weiss, 1996: 173). Bu araçla devletlerin, insan hakları, çevre, barınma, işsizlik gibi konularda “ortak sahiplenme” anlayışını benimsemesi ve evrensel insanlık beklentilerinin gerçekleştirilmesine katkıda bulunabilmesi umut edilmektedir (Sobacı, 2007: 225). Böyle bir sonuç elde etmek ise dünya üzerinde var olan yedi kıtayı adeta tek bir kara parçası haline getirmekle mümkün gözükmemektedir. Yani küresel yönetişim sınırların olmadığı topraklar üzerinde sorunların olmadığı bir anlayış ile hareket ettiğinden coğrafi sınır kavramıyla kendini sınırlandırmak istemez.

Küresel yönetişimle ilgili en önemli toplantı Mayıs 1998’de İngiltere’nin Birmingham kentinde gerçekleştirilmiştir. 1997 yılında imzalanan Kyoto Anlaşmasının temel noktalarının tartışıldığı bu toplantıda, gelişmiş ülkeler ciddi küresel sorunları çözmek için bir araya gelmişlerdir. Toplantıda küresel işsizlik, sürdürülebilir kalkınma ve gelişmekte olan ülkelerin dünya ekonomisiyle bütünleşmeleri, 1997 yılında Asya’da başlayan ekonomik krizle mücadele edebilmek için küresel mali düzenlemelere olan ihtiyaç ve özellikle Hindistan tarafından yapılan nükleer çalışmalar değerlendirilmiştir.

Bu sorunların küresel yapısı, çözümde uluslararası çabanın gerekliliğini açıkça ortaya koymuştur (Özer, 2006a: 75). Böylece küresel yönetim çok aktörlü yapısını küresel mekân içerisinde yaşanan küresel sorunlara karşı kullanmaya başlamıştır.

Küresel yönetim hükümetler ve hükümetler arası kuruluşlar gönüllü kuruluşlar, halk hareketleri, çok uluslu şirketler, akademik çevreler (Bozkuş, 2009: 52) gibi hissedarlara sahiptir. Bu çok aktörlü yapılar içerisinde karar alma süreci “yukarıdan aşağı” , “arabuluculuk” ve “aşağıdan yukarı” süreç olmak üzere üç farklı düzlemde gerçekleşmektedir. Aşağıdan yukarı süreçte, muhalefet partileri, devrimci hareketler gibi küçük ve orta çaplı güçler doğal, teknik ve beşeri kaynakları harekete geçirerek sorun tanımlamasından politika uygulama ve değerlendirme aşamasına kadar olan süreçlerde aktif rol oynamaktadırlar. Burada hareket, ulusal konuların küresel düzeye eklemlenmesine yönelmektedir. Yukarıdan aşağı süreçte çokuluslu şirketler ve diğer küresel güçler yine doğal, teknik ve beşeri kaynakları kullanarak iktisadi düzeyde finansal ve ticari liberalizasyonun sağlanması, politik düzeyde ise küreselleşmiş sorunların asılmasına yönelik politikaları ulusal düzeye empoze etmektedir. Sayılan iki sürecin karşılaşma süreci ise, arabuluculuk sürecidir. Arabuluculuk sürecindeki esas aktör küresel medyadır. Küresel medya, küresel iletişim ağları yoluyla aşağıdan yukarı sürecin yukarıdan aşağı surece eklemlenmesine ve yukarıdan aşağı sürecin politik içeriğinin içselleştirilmesine yönelik ulusal düzeyde kamuoyu oluşturulmasına zemin hazırlamaktadır (Akbeý ve Sarac, 2005: 232).

Bugün gelinen noktada ise küresel yönetimin daha da derinleşmesini sağlayan dört eğilim (trend) beraber yaşanmaktadır. Bu eğilimlerin birincisi, devletlerin çevre kirliliği, küresel ısınma, terör ve salgın hastalıklar gibi ülke sınırlarını aşan küresel problemlere birlikte karşı koyma ihtiyacının artış göstermesidir. İkinci eğilim, ülke sınırlarını aşan insan hakları gibi uluslararası standartların oluşturulmasıdır. Bu standartların uygulanması ülkelerin inisiyatifine bırakılmamaktadır. Ayrıca sayısı ve gücü her geçen gün artan sivil kuruluşlar, ülkelerin içişlerinde bu standartlara bağlılık derecelerini gözlemlemekte ve ulusal veya uluslararası raporlar yayımlamaktadırlar. Üçüncü eğilim, uluslararası ilişkilerde aktörlerin sayıca artış göstermesidir. Artık devletlerin haricinde bireyler, çok uluslu şirketler, yerel ve uluslararası sivil toplum örgütleri kendilerince önemli gördükleri politikaları uluslararası arenaya taşımakta, gündem oluşturmakta, raporlar yayımlamakta ve devletlerarası anlaşmaların biçimlenmesinde etkin rol alabilmektedirler. Dördüncü ve son eğilim ise, küreselleşmeyle

adı neredeyse birlikte anılan, ülkeler arasındaki ekonomik bağımlılığın çok yüksek bir düzeye çıkmasıdır. Böylece hem bu yeni durumu yönetebilmek hem de ekonomik aktörlerin sorumluluğunu ve hesap verebilirliklerini sağlamak için ulusal ve uluslararası bağlamda yeni kural, standart ve düzenleyici kurumlara ihtiyaç doğmaktadır (Öztoprak,2011: 53). Ancak burada dikkat çekilmesi gereken nokta ulus devletlerin küresel yönetim olarak hayatımıza giren görünmeyen bir uluslararası devlete itaatinin sınırlandırılmasıdır. Çoğunlukla coğrafi sınırsızlıklardan bahseden küresel yönetim belli noktalarda gerek uluslararası kuruluşlar gerekse de diğer aktörlerini devreye sokarak bu söyleminin ötesinde siyasi, ekonomik vb. alanlarda sınırsızlık eğilimi gösterebilir. Bunun için küresel sorunların çözümü başlığı altında özellikle gelişmemiş ülkelerde ulus devletlerin tüm gücünü emen ve kendi ülkesinde göstermelik bir devlet olarak kalmasına yol açacak şekildeki uygulamalar dikkatle takip edilmelidir. Küresel güçlerin sömürü amacıyla kullandığı bu durum küresel yönetimin varlık amacına da ters bir durumdur.

2.11.2. Ulusal Yönetişim

Yönetişim şeffaflık, hesap verilebilirlik, katılım, hukukun üstünlüğü, etkinlik, eşitlik gibi ilkelerin öncülüğünde oluşturduğu yönetim devrimi ile ülkelerin kamu yönetimlerini büyük bir dönüşümün içine sokmuştur. Kamu yönetişimi olarak da adlandırılan bu dönüşüm yönetişimin ulusal mekân içerisinde gösterdiği faaliyetlerin ürünüdür.

Kamusal yönetim; politika hedeflerinin etkin ve verimli bir biçimde hayata geçirilmesini ve ayrıca bunların açık biçimde duyurulmasını ve paydaşların yararı için bunlarla ilgili hesabın verilmesini hedeflemiş olan kamu organizasyonları tarafından ve kamu idarelerince tesis edilmiş organlar eliyle yönetim, kontrol ve gözetim arasındaki etkileşimli ilişkinin güvence altına alınması olarak tanımlanır (Özeren ve Temizel, 2004: 9).

Kickert'e göre ise kamu yönetişimi; ulusal, bölgesel, yerel, siyasi, sosyal gruplardan, baskı ve çıkar gruplarından, sosyal kuruluşlardan özel ve ticari organizasyonlardan oluşan ağların yönetimini içermektedir. Burada yönetimin dış yönetimi yönlendirme işlevi bulunmaktadır. Yönlendirme denetimden çok daha farklı anlam taşımaktadır. Burada doğrudan etkileme ve etkilenme söz konusudur. Kamu yönetişimi kamusal politikalar ağında sosyal süreçlerin birbirlerinden doğrudan

etkilenmesini öngörmekte ancak bu aktörlerin farklı ve çoğu zaman çatışan amaç ve çıkarlar taşıyabildiğini de kabul etmektedir (Özer, 2006a: 78).

Kamu yönetimindeki paradigma değişikliğinin ifadesi olan ulusal yönetim kamu yönetiminde temel olarak “Hükümetlerin seçilmesi, izlenmesi ve değiştirilmesi süreçleri, İdare, adalet ve yasama mercileri arasındaki etkileşim sistemi, Hükümetlerin kamu siyaseti oluşturma ve uygulama kapasiteleri, Vatandaş ve toplulukların, birbirleriyle ve otorite sahibi kurumlarla etkileşim halinde, çıkarlarını ifade etme mekanizmaları” alanlarında değişiklikler yapmıştır.(Öztoprak, 2011: 56).

Kamu yönetiminde paydaşlar arasında katılım mekanizmalarının geliştirilmesi, sorunlara çözüm odaklı yaklaşılması, üretilecek politikaların vatandaş odaklılık bilinciyle hazırlanması yönünde olumlu katkıları olan ulusal yönetim, küresel yönetim ile birlikte oluşan küresel aktörlerin etkisi altında büyük oranda düzenleyici bir rol ile sınırlandırılan devlet anlayışı yönüyle de eleştirilmiştir.

2.11.3. Bölgesel Yönetişim

Yeni bir yönetim anlayışı olarak yönetim, en büyük algı değişikliğini özne konumunda olan vatandaşlara yönelik gerçekleştirmiştir. Belirtilen algı değişikliği vatandaşın ne istediği ya da neye ihtiyaç duyduğu konusunda tespitin ve ilginin yetersiz olduğu bir yönden tüm süreçleri bu genel özne etrafında şekillendiren, istek ve beklentiler konusunda duyarlı bir yöne doğru gerçekleşmiştir. Ulus devletlerin vatandaşa karşı uzak kaldığı bir dönemde söz konusu değişikliğin anlam kazanabilmesi ve bölgeler arası eşitsizliklerin giderilmesi yönetişimin “bölge” eksenli mekânsal tezahürünü doğurmuştur.

Bölge genellikle kentten geniş ve bir ülkenin tümünden daha küçük olan mekân parçası olarak tanımlamaktadır (Keleş, 2008: 352). Bu anlamıyla bölge herhangi bir yönetsel değer ifade etmeyen coğrafi sınır kavramı ile sınırlandırılmaktadır.

Geleneksel olarak ifade edilen yukarıdaki bölge tanımı yerel birimlerin yan yana gelmesiyle oluşan, ulus devlet sınırları içerisinde tanımlanan bir alanı işaret ederken küresel anlayışta bölge, mekânsal olarak sınırlı olmayan, ulus devletin sınırlarını aşan, uluslararası ilişkilerde aktör olabilen bir birim olarak görülmektedir (Özer ve Şeker 2013:121). Yönetişimin benimsediği tanım da küresel anlayışın ifade ettiği şekliyledir. Çünkü tanımın ihtiva ettiği anlam hem mekâna yani coğrafi sınır söylemine dikkat

çekerek ayırt ediciliği hem de ulus devlet sınırları ile kalmayıp uluslararası arenada aktör sıfatıyla var olabilmeyi mümkün kılabilmektedir.

Tüm bunlara binaen Çukurçayır bölgesel yönetişimi “farklı yöntemlerle en küçük yerel birimlerle uluslararası kurumların bağlandığı bir sistem ve bölgenin demokratik kalkınmasını ulus-altı ve ulus-üstü birimlerin etkileşimiyle sağlayan bir mekanizma” olarak tanımladıktan sonra bölgesel yönetişimin amacını “Ulus-altı bir yapıda, merkezi yönetim, özel sektör ve sivil toplum kuruluşlarını bir araya getirerek; çok sayıda yerleşim biriminin ve çevresinin ekonomik, sosyal ve kültürel sorunlarını çözmek; bunu yaparken de açık, hesap verebilen, her zaman denetlenebilen, demokratik ilkeleri benimseyen bir yönetim mekanizması oluşturmak” şeklinde belirlemiştir.(Çukurçayır, 2010:629-633).

Bölgesel yönetişimin en önemli katkısı bölgesel eşitsizliklerin giderilmesinde kilit rol oynayan kalkınma olgusunu gerçekleştirmesidir. Kalkınmaya engel olan problemlerin “merkezi aktörler özel sektör ve sivil toplum aktörlerinin” katılımıyla ivedi bir şekilde tespit edilmesi ve kalkınmayla sıkı bir ilişkisi olan rekabetin bölge üzerinde aktifleştirilmesi, yönetişimin bölge tezahüründeki en önemli katkısı olarak belirtilebilecek sürdürülebilir kalkınmanın gerçekleşmesini sağlayacaktır.

2.11.4. Yerel Yönetişim

Çalışmanın bu bölümüne kadar ifade edilmeye çalışılan yönetişimin mekânsal tezahürleri birbirine iç içe geçmiş dairesel bir çember olarak düşünülebilir. Bu çemberin en dış halkası küresel yönetişimin ifadesiyken en iç halkası yerel yönetişimin alanıdır. Buna göre küresel yönetişim-ulusal yönetişim-bölgesel yönetişim-yerel yönetişim şeklindeki bir sıralama ile karşılaşılabılır. Yönetişimin bireye yakınlık derecesine göre derecelendirilen bu çemberin merkezi görüldüğü üzere yerel yönetişimdir. Çünkü yönetişimin en fazla insan ögesiyle yakınlık kuracağı yer, yerel topluluk içerisinde varlık gösteren yerel yönetim birimleridir.

İçinde yaşadığımız yerel topluluktaki bireylerin birlikte yaşamaktan kaynaklanan ihtiyaçlarını karşılayan, kamu mal ve hizmetlerini sağlayan, seçilmiş organlarca idare edilen kurumlar olarak tanımlanan yerel yönetimler, halka yakın olmaları sebebi ile demokratik yapılanmanın temel kuruluşlarıdır. Yönetişimin demokratik yapılanma için birçok yenilik getirmiş olması sebebi ile bu yaklaşımın yerel yönetimlerde uygulanması önemli kazanımlar sağlayabilir. Ulus devlette demokrasinin başladığı yer olarak kabul edebileceğimiz yerel yönetimlerde yönetim modelinin getirdiği yeniliklerle, yeni

toplumsal işbölümü çerçevesinde tek öznenin hâkimiyetini aramak yerine yerel, ulusal, uluslararası ölçekte yeni aktörlerin devreye sokulması önem kazanmaktadır. Yeni ilişkiler sistemi içinde, demokratiklik, açıklık, hesap verebilirlik, çoğulculuk, kararların ve hizmetlerin mümkün olan en alt düzeyde üretilmesi öne çıkmaktadır (Göymen, 2010: 90). böylece vatandaşlar yapılan hizmetler nedeniyle çok yakın ilişkiler kurulabilen ortaklara dönüşmektedir (Wiley, 2001: 241).

Yerel yönetişim, yerel yönetimlerin yapmakla yükümlü oldukları hizmetlerin tamamını doğrudan kendilerinin yapmasını değil, toplumdaki diğer aktörlerle ortaklık anlayışı içinde yapabilirliğinin sağlanmasını öngörmektedir. Böylece katılım bilinci gelişerek hem vatandaşların hem de kentteki diğer paydaşların yaşadıkları kente bağlılıkları artabilmektedir. Ayrıca katılımın yaygınlaşması, yerel yönetimlerde temsili demokrasinin yetersizliklerinin giderilmesinde ve meşruiyetin artırılmasında da önemli katkıları olmaktadır (Lamba ve Kerman, 2016: 91). Sorumluluğun büyük ölçüde dağıtıldığı bu sistem yöneten-yönetilen ayrımında büyük bir devrime imza atarak yönetilen sıfatıyla özdeşleşmiş vatandaşın yöneten tarafına geçmesinin önünü açmıştır. Böylece katılımcı demokrasi gerçek anlamda vücut bulurken yerel mekân içerisinde dışlanmış, ya da yoksulluklarının sebebi olarak kendileri görülmüş, susturulmuş ve adeta konuşma, kendini ifade etme hakkı elinden alınmış bireyler kabuklarından kurtularak içinde bulundukları hallerden kurtuluş çarelerini kendileri aramaya başlamışlardır.

Aslında yerel yönetişimin temel unsuru olan katılım hususunu en iyi ifade eden örneklerden biri Kalaycıoğlu tarafından verilmiştir. Tarım alanının örnek verildiği benzetme şöyledir: “yeni bir ekin geliştirmek, bunun üretimini gerçekleştirmek, bu amaçla belirli bölgeleri tarıma açmak veya orada eskiden ekilmekte olan ürün yerine yeni bir ürün sunmak gibi bir tercihle karşı karşıya kalabilirsiniz. Örneğin afyon ekilen bir yerden afyonu almak yerine yağlı bir bitki türünü diyelim ki ekine sunmak veya soya fasulyesi ekimini sağlamak... bu tür bir kararı alırken oradaki insanlar öncelikle bunu üretecek olanlar sonra bunu satacak olanlar, ondan sonra isleyecek olanlar sonra onların isledikleri bitkileri tüketecek olanları bir araya getirmek, görüştürmek, böyle bir karar alınacağını gereğini anlatmak, onlara bu değişimde nasıl bir rol alabileceklerini anlatabilmek, sonra onların bu değişime sahip çıkmasını sağlamak gereklidir” (Kalaycıoğlu, 2006: 20). Gerçekten de katılımın olmadığı ya da sınırlı düzeyde katılımın gerçekleştiği durumlarda alınan kararların uygulanması sıkıntılı bir süreçtir. Çünkü o kararın istenilen şekliyle uygulanmasını görmezden geldiğiniz kitlelerden

bekleyemezsiniz. Ancak üstünlük kavramının eşitlik kavramıyla yer değiştirdiği ve bu sayede kararların asıl muhatapları tarafından alındığı durumlar müstesnadır. Böylesine bir ortamda sürece ortak olan taraflar varılmak istenen hedefe ulaşmak için ellerinden geleni yaparlar.

Yerel yönetim kendisini meydana getiren üç özellik ile hareket etmektedir. İlk olarak yerel yönetimler en alttan mahalle ölçeğinden başlayan yerel yönetim olanakları ile metropol, bölgesel, ulusal hatta uluslar arası işbirliği arayışlarına girmektedir. İkinci olarak yerel yönetim, kararların alınması ve uygulanmasında özel ve kamusal çıkarların kaynaştırılarak koordine edildiği, siyasal ve yönetsel süreç niteliğindedir. Son özellik ise yerel yönetim ve uygulamalarında gelinecek noktanın kaynakların kullanımı ve etkinliğin başarılmasında yeni ve daha özgün yolların araştırılmasıdır (Palabıyık, 2003: 254). Temelde yerel yönetim klasik yerel yönetim anlayışını söz konusu bu üç özelliklerle sarsmışsa da aşağıdaki tablo farklılıkların daha geniş analizi bakımından önemlidir.

Tablo 8. Klasik Yerel Yönetim ve Yerel Yönetişimin Karşılaştırılması

Klasik yerel yönetim	Yerel yönetim
Devlet odaklı	Toplum odaklı
Yönetim katmanları arasında Hiyerarşik ilişki	Eşitler arası, paydaşlar arası gönüllülük Esasına dayalı işbirliği
Emir kumanda zinciri, buyurma – itaat etme ilişkisi	Birlikte karar oluşturma, demokratik katılım, proje demokrasisi
Merkeziyetçi	Yerinden yönetimci
Bizzat kendi yapan, doğrudan üreten	Başkalarını (paydaşları) yapabilirkılan, onlara yönlendirici destek veren
Genel kuralcı / tek tipçi	Farklılıklara, yerel önceliklere duyarlı
Gizlilik eğilimli, sınırlı bilgi paylaşımı	Saydam, bilgiyi erişilebilir kılan
Genel üretim ve hizmet standartlarını katı, tepeden indirmeci belirleyen	Hizmet tüketicisinin ve yurttaşın tercih ve önceliklerine duyarlı
Şekilci ve genel denetim	Çok yönlü yerel hesap verebilirlik

Kaynak: (Göymen, 2010:131).

Tabloya göre yerel yönetim adının anlamına zıt bir tutum olan devlet odaklılık yerel yönetimle gerçek anlamını bularak toplum odaklılığa doğru bir geçiş yaşamıştır.

Klasik yönetimin en çok tartışılan konularından olan hiyerarşi konusu yerel yönetim bakış açısında basamaksal bir tırmanışın değil basamakların anlam ifade etmediği yani zirvedeki basamakla en son basamak arasındaki farkın sıfıra indiği bir değişime sahne olmuştur. Klasik yerel yönetimde önemli bir değişimde kamu görevlileri açısından olmuştur. Halka en yakın birimler olmasına karşın merkezden gelen emirlere göre hareket eden ve bu nedenle yerel sorunların giderilmesi konusunda bir arpa boyu yol alamayan kamu görevlileri yerel yönetim anlayışıyla birlikte yerel halkın ihtiyaçları doğrultusunda hareket eden birer girişimci kamu görevlisi haline gelmişlerdir. Tüm bunların yanı sıra tablo hesap verilebilirlik, şeffaflık, katılımcılık gibi yönetim ilke ve esaslarının yerel yönetimlerin uygulama alanına girdiğini açıklamaktadır.

Bu hususlar ışığında yerel yönetim, merkezi ve yerel yönetim birimlerince farklı çekim alanları oluşturmak yerine yoksulluk olgusu başta olmak üzere insanı onurlu bir yaşamdan alıkoyacak tüm engellerin ortak bir çabanın sonucunda giderilmesi yönünde yaşanan değişimin ifadesidir şeklindeki bir değerlendirme yapılabilir.

2.12. Yerel Gündem 21 ve Yerel Yönetişim Uygulamaları

Dünya üzerinde yaşanan problemler gittikçe şiddetini artıran ve böylece halkasını genişleten bir hortum görünümünü yansıtmaktadır. Farklı ülkelerin farklı sorunları, küresel dünya üzerinde sadece varlık bulduğu ülke topraklarında kalmayıp diğer ülkelerin de yaşanan problemlerden pay almasına neden olmuştur. Bu nedenle ilk ifadede yer alan hortum benzetmesinin yapılması uygun görülmüştür. Çünkü korkunç bir doğa olayı olan hortum taşıdığı malzemeleri sınır kavramı tanımaksızın istediği yere bırakabilmektedir. İşte yaşanan yoksulluklar, hastalıklar, yolsuzluklar, çekilen sefalet küresel girdap içerisinde bugün her ülkeyi tehdit eder duruma gelmiştir. Dünya devletleri söz konusu küresel sorunlar hortumunun hızını kesmek veya en azından etki alanını daraltmak amacıyla çözüm önerileri geliştirmeye çalışmış ve bu çaba neticesinde de sorunlara kalkınma temelli bir çözüm planının devreye sokulmasını uygun görmüşlerdir. Ancak kalkınmanın “çevresel bağlardan” ve “sürdürülebilirlik” anlayışından kopuk olmadan bu iki ilişkinin mümkün olan en üst düzeyde entegresi sağlanarak uygulamaya geçilmesi geliştirilen çözümün ana damarını teşkil etmektedir.

Sürdürülebilir kalkınma kavramı, ilk uluslararası ifadesini, 1972 yılındaki “Birleşmiş Milletler İnsan Çevresi Konferansı” esnasında bulmuştur. Konferans’ın ana metni olan Stockholm Bildirgesi’nde, çevrenin “taşıma kapasitesi”ne dikkat çeken,

kaynak kullanımında kuşaklararası hakkaniyeti gözeten, ekonomik ve sosyal gelişmenin çevre ile bağlantısını kuran ve kalkınma ile çevrenin birlikteliğini vurgulayan ilkeler, “sürdürülebilir kalkınma” kavramının temel dayanaklarını ortaya koymuştur (Emrealp, 2005: 13). Ancak Japonya ve Amerika gibi gelişmiş ülkelerin küresel çevreyi koruma söylemlerine karşı azgelişmiş ülkelerin tepkileri, zengin Kuzey'in yeni bir "oyun" u olduğu biçimindeydi. Bloksuzlar olarak tanımlanan ülkeler de, azgelişmiş ülkelerin yanında yer alarak, Kuzey'in çevre korumaya ilişkin istemlerini yeni sömürgecilik biçiminde niteleyerek gerçekleştirilemez bulmuşlardır. Doğu Bloku ülkeleri ise, çevre sorunlarının kapitalist sistemin kaçınılmaz sonuçları olduğunu, bu yüzden, kendileri ile ilgili herhangi bir sınırlamayı kabul etmeyeceklerini açıkça dile getirmişlerdir (Kaplan,1999: 122). Konferansta az gelişmiş ülkeler adına konuşma yapan Gandhi tarafından ise ülkeleri yakıp kavuran yoksulluk koşullarında çevre sorunlarının çözümlenemeyeceği, en büyük kirliliğin az gelişmişlik olduğu vurgulanmıştır (Gürseler,1992: 23). Çevre ve kalkınma birlikteliği hususunda yaşanan ihtilaflar konferans sonrasında yerini sükûnete bırakmış, eleştirileri yapan az gelişmiş ülkeler çevresel problemler ile kalkınma arasındaki ilişkinin varlığına inanmışlardır. Konferansta dikkat çeken bir başka konu ise katılım kavramına yönelik olmuştur. Çok fazla dallandırıp budaklandırılmadan değinilen katılım unsuru Stockholm bildirgesinde yer almayı başarmıştır.

1972 Stockholm Konferansı sonrasındaki gelişmelere bakıldığında, özellikle 1976 yılında Kanada'nın Vancouver kentinde yapılan BM Habitat (I) Konferansı merkezi yönetimlerin tek muhatap olarak görülmesi geleneğini sarsmıştır. Bu duruma etki eden temel neden uluslararası topluluğun, çözüm stratejilerini yerel yönetimlere ve hükümet-dışı kuruluşlara yöneltme düşüncesidir. Bu yeni açılım, yerel yönetimlerin ve sivil toplum kuruluşlarının uluslararası düzeyde vazgeçilmez “ortaklar” olarak kabul görmeye başlanmasının kapısını aralamıştır (Emrealp, 2005: 14).

1983 yılına gelindiğinde ise dönemin Norveç Başbakanı Gro Harlem Brundtland başkanlığında Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu (WCED) kurulmuştur. Komisyonun kurulmasında salt kalkınma uğruna çevreden özveride bulunulması yönündeki kaygı temel alınmış, çevre ve kalkınma arasındaki bağın anlaşılmasını sağlamak amaçlanmıştır. Bu doğrultuda, 1987 yılında pek çok ülkeden temsilcilerden oluşan bir grubun hazırladığı “Ortak Geleceğimiz (Our Common Future)” isimli rapor hazırlanmıştır (Aksu, 2011: 14). Raporda, artan kentsel sorunlara çözümler üretilmesi ve

kentlerin iyileştirilmesi için getirilen bir dizi öneri arasına sıkıştırılan “yerel yönetimleri güçlendirmek” başlığı altında yerel yönetimlere biçilen rol, merkezi yönetim politikalarının mahallinde daha etkin bir biçimde uygulanmasını sağlamak ile sınırlı kalmaktadır. Önemli bir yenilik olarak rapora yerleştirilen “vatandaş katılımı” ise, “yerel yönetimin hizmet açığını kapamaya” yönelik olarak, “yoksulların kendi semt derneklerinde yerel öz yönetimlerini sağlaması” şeklinde ifadesini bulmaktadır. Henüz bir “ortak” olarak pek ciddiye alınmayan sivil toplum kuruluşlarından ise, yalnızca, çeşitli önlemlerle artacağı varsayılan yerel kaynakların bir kısmının “halk gruplarına” aktarılmasına “aracılık” etmeleri beklenmektedir (Emrealp, 2005: 14). Görüldüğü gibi rapor “ortak geleceğimiz” başlığının ihtiva ettiği anlamı gerçekleştirme yolunda adımları içermektedir. Yerel yönetişimin temel prensiplerinden olan katılım unsurunun vatandaş ve sivil toplum örgütleri ekseninde yerel yönetim birimlerine entegre edilme hususuna yönelik çaba raporun somut adımlarını oluşturmuştur.

Gündem 21’e giden yolda son durak ise 1992’de gerçekleştirilen “Yeryüzü Zirvesi” olarak bilinen konferans olmuştur. 178 ülkenin katılımıyla gerçekleşen zirvenin “Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi”, “İklimsel Değişiklikler Çerçeve Sözleşmesi”, “Ormanların Sürdürülebilir Yönetimi Konusundaki İlkeler Bildirimi” gibi önemli çıktıları olsa da temel çıktısı Gündem 21 olmuştur.

Gündem 21’in 28. Bölümü, “Gündem 21’in desteklenmesinde yerel yönetimlerin girişimleri”ne ilişkindir. Gündem 21’de belirtilen sorun ve çözümlerin çoğu yerel faaliyetlerden kaynaklanmaktadır. Bu yüzden yerel yönetimlerin sürdürülebilir gelişmenin gerçekleşmesindeki rolleri önemlidir. Halkı sürdürülebilir gelişme kavramı hakkında eğitmede ve harekete geçirmede en etkin kuruluşlar yerel yönetimler olduğundan en büyük sorumluluk da bu kuruluşlara verilmektedir. Yerel yönetimlere Gündem 21’de verilen önemin ve sorumluluğun çerçevesi “Yerel Gündem 21” olarak çizilmektedir. Gündem 21’e göre, sürdürülebilir gelişmenin gerçekleşebilmesi için demokratik süreçlerin etkin işlemesi gerekmektedir. Bu anlamda da yönetişim yaklaşımının temelleri Gündem 21 ile atılmış olmaktadır. Daha sonra yapılan Kopenhag Sosyal Gelişme ve Habitat II Konferanslarında, temeli atılan bu yaklaşım her düzeyde geliştirilmektedir (Yıkılmaz,2003: 119).

Gündem 21’in “sürdürülebilir kalkınma” ana hedefinin vücut bulması büyük oranda “yerel gündem 21” ile gerçekleşmiştir. Türkiye ise söz konusu bu değişime gecikmeli bir başlangıç yaparak 1996 yılında İstanbul’da gerçekleşen BM habitat II insan

yerleşmeleri konferansı ile dâhil olmuştur. Kent zirvesi olarak da isimlendirilen konferans “Herkes için yeterli konut sağlanması” ve “Kentleşen dünyada sürdürülebilir yerleşmenin sağlanması” şeklindeki hedefleri yönetim ilkeleri doğrultusunda yerel yönetim birimlerini öne çıkararak gerçekleştirme isteğindedir. Habitat II söz konusu ana hedefler ve uygulama esasları ile yerel yönetişimin kapılarını Türkiye’nin de dâhil olduğu 80’den fazla ülkeye aralamıştır.

“Yerel otoriteleri en yakın ortaklarımız olarak ve Habitat Gündem’inin uygulanmasında temel kabul ederek, her ülkenin yasal yapısı içerisinde, demokratik yerel otoriteler vasıtasıyla desantralizasyonu teşvik etmeliyiz... Aynı zamanda, özerkliklerine saygı göstererek, parlamenterlerle, özel sektörle, işçi sendikalarıyla ve hükümet-dışı ve diğer sivil toplum kuruluşlarıyla işbirliğini arttıracaktır. Keza, kadınların rolünü güçlendirecek ve özel sektör tarafından sosyal ve çevresel duyarlılığı olan toplu yatırımları teşvik edeceğiz” (www.toki.gov.tr) sözleriyle startı verilen yerel gündem 21 uygulamaları Türkiye’de, 1997 yılı sonunda “Türkiye’de Yerel Gündem 21’lerin Teşviki ve Geliştirilmesi Projesi” ile başlamıştır. Proje çalışmaları, iki temel hedef üzerine bina edilmiştir. Birinci hedef, ülke düzeyinde Yerel Gündem 21 kavramı ve bunun yerel yönetim üzerindeki etki ve sonuçlarının tanıtımını kapsamaktadır. İkinci hedef ise, proje ortağı kentlerde, yerel ilgi gruplarının katılımına dayalı bir planlama sürecinin gelişmesine yönelik mekanizmalar oluşturulması ve bunlara işlerlik kazandırılmasıdır (Aydınlı ve Akdeniz, 2004: 199).

“Türkiye’de Yerel Gündem 21’in Uygulanması” başlığını taşıyan ikinci aşama projesi, Ocak 2000’de başlamıştır. İkinci aşama sırasında çeşitli alt projelerin başlatılması ve yeni katılımlarla proje ortağı yerel yönetimlerin sayısının 50’yi aşması sonrasında, Yerel Gündem 21 uygulamaları “proje” çerçevesinden çıkarılarak, uzun erimli bir “Program”a dönüştürülmüştür (Soygüzel, 2012: 5).

Bugün geline nokta Türkiye’deki belediyelerde yerel gündem 21 ile başlayan kentlerde sürdürülebilir kalkınma hedefinin yerel yönetim ilke ve esasları çerçevesinde gerçekleştirme konusu ana gündemi oluşturmaktadır. Bu nedenle belediyeler yerel yönetim ilke ve esaslarının aktifliğini sağlayacak uygulamaları teker teker hayata geçirmektedirler. Çalışmanın bu kısmından sonra söz konusu uygulamalar hakkında bilgi verilmeye çalışılacaktır.

Türkiye’de yerel gündem 21’in sıklıkla üzerinde durduğu katılım unsuru konusunda en önemli adım kent konseylerinin kurulması yönünde olmuştur. Öyle ki kent

konseyi ifadesine 5393 sayılı belediye kanununda yer verilerek açıkça tarif edilme gereği duyulmuştur. Buna göre 5393 sayılı kanunun 76. Maddesi kent konseyini “kent yaşamında; kent vizyonunun ve hemşerilik bilincinin geliştirilmesi, kentin hak ve hukukunun korunması, sürdürülebilir kalkınma, çevreye duyarlılık, sosyal yardımlaşma ve dayanışma, saydamlık, hesap sorma ve hesap verme, katılım ve yerinden yönetim ilkelerini hayata geçirmeye çalışan” oluşum şeklinde ifade etmektedir. Ayrıca ilgili maddenin devamında kent konseylerinin “kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının, sendikaların, noterlerin, varsa üniversitelerin, ilgili sivil toplum örgütlerinin, siyasî partilerin, kamu kurum ve kuruluşlarının ve mahalle muhtarlarının temsilcileri ile diğer ilgililerin” katılımıyla oluşacağı belirtilmiştir.

Bilindiği gibi katılımcı demokrasilerde, “yerel halk katılımı politika çalışmalarının bir parçası olan yönetimin oluşturulması, karar alma, planlama ve uygulama süreçlerine her aşamada halkın katılımı, halkın dilek istek ve beklentilerinin sürekli dinlenmesi, tespit edilmesi ve yapılan işlemler hakkında halkın bilgilendirilmesi” yöntemleri esastır (Turgut, 2010: 422). Kent konseyleri de bu temel fikir etrafında yerel halkın istek, beklenti ve şikâyetleri konusunda Toplumun tüm kesimlerini içerecek şekilde örgütlenebilme yeteneğinin sağladığı avantajla ilgili kent yönetiminin istenilen yönde değişimini sağlayabilmektedirler. Böylelikle kentte yaşanan problemler kolayca tespit edilebilmekte ve ivedilikle de çözümü sağlanabilmektedir.

Kent konseyleri tüm bu olumlu gelişmelerin yanı sıra çeşitli yönleriyle de eleştirilmiştir. Söz konusu bu eleştiriler kent konseyi-belediye ilişkisi etrafında yoğunlaşmaktadır. Bu ilişkinin ise gerek kent konseyinin kararlarının belediyelerce değerlendirilmeden hayata geçirilmesinin olanaksız olması gerekse de parasal alış verişin belediyelerin sağladığı finansmanlarla gerçekleşmesi nedeniyle belediye lehine olduğu belirtilebilir. Kent konseyinin ana hedefi olan birlikte yönetim anlayışının gereği olarak istenilen çok sesliliğin belediyelerin tekil olma arzusu karısında tutunamaması yerel yönetimden kopuşun ifadesidir. Bu durum ise Türkiye’de yerel yönetişimin benimsenmesi konusunda bireysel ve yasal dönüşümün istenilen yönde gerçekleşmediğinin göstergesidir. Bu nedenle sadece var olsun düşüncesiyle oluşturulan bir kent konseyinden ziyade onun ihtiva ettiği anlamı içselleştirmiş ve büyük ölçüde kendisinden bağımsızlaştırılan belediyeler kentsel sorunlara karşı yol kat edebilir ve diğer kentlerle yarışabilir olacaktır.

Katılım ilkesinin belediyelerdeki diğer örneklerine bakılacak olursa belediye yönetiminin halk toplantıları ve yüz yüze görüşmelerle vatandaş ile temasta aracı olmayan uygulamalar; muhtar toplantıları, semt danışma merkezleri, mobil belediye, elektronik belediye, sosyal medya, tek durak ofisleri gibi uygulamalarla da vatandaşın yönetime dolaylı olarak yön vermesi sağlanabilmektedir.

Yönetişim kavramının Türkiye’de yerel yönetimler düzeyinde uygulanma biçimlerinden biri de yerel yönetimlerin uygulamalarına ve projelerine halkın yabancılaşmasını önlemek, vatandaşların kendilerini ilgilendiren gelişmelerde söz sahibi olabilmelerini sağlamak amacıyla geliştirilen “proje demokrasisi” kavramıdır. Proje demokrasisi kentlinin özellikle büyük çaplı projelerin her aşamasına katılmalarını sağlamayı amaçlamaktadır (Haktankaçmaz, 2004: 54).

Yerel yönetişimin katılım ilkesinin yanı sıra belediyeler şeffaflık, hesap verilebilirlik, etkinlik, eşitlik, hukukun üstünlüğü gibi diğer ilkeleri gerçekleştirme hususunda da sorumludurlar. Bu sorumluluk gereğince meclis toplantılarının halka açık tutulması, meclis kararlarının, ihtisas komisyonu raporlarının ve faaliyet raporlarının çeşitli yollarla vatandaşa duyurulması, gerekli denetim yolları ile bilgi edinebilme yollarının açık tutulması şeffaflık ve hesap verilebilirliğin; sosyal belediyecilik anlayışı gereği sunulan hizmetlerle toplumun bir bütün olarak görülmesinin sağlanması, iş akış şemaları, iş görev tanımları ve kalite güvence sistemlerinin oluşturulması ise etkinlik ve eşitliğin bazı göstergeleri arasında sayılmaktadır.

2.13. Yerel Yönetişim ve Kentsel Yoksulluk İlişkisi

Küreselleşme, sanayileşme, göç, ekonomik krizler... ve daha fazla çeşitlendirilebilecek birçok etkenin kentlerde bıraktığı en büyük yıkım yoksulluk üzerine olmuştur. Gerçekten de yoksulluk söyleminde yıkım kavramı altı çizilmesi gereken bir sözcüktür. Çünkü yoksulluk maddi, manevi ve psikolojik yönlerden kişinin veya toplumların yıkımının ifadesidir. Söz konusu bu yıkımın yerel boyutta müdahalesinin ifadesi olan sosyal belediyecilik kavramıyla ise çalışmamızın ikinci bölümünde tanışmıştık. Hatta sosyal belediyeciliğin sadece yoksulluk üzerinde değil yerel halkın kültürel ve sportif faaliyetlere varıncaya kadarki ihtiyaçlarına yönelik bir anlayışın ifadesi olduğu hususu da izah edilmişti. Ancak burada tartışılması gereken nokta teoride yoksulluğun son bulması için geliştirilen bu sistemin pratikte anlam ifade edip etmediğidir.

Sosyal belediyeçiliği yukarıdaki görüşe paralel olarak eleştirel bir bakış açısıyla değerlendiren Erder sosyal belediyeçilik adı altında yapılan uygulamaların sistematik olmadığını belirterek kuralların açık olmayışı konusunda ki eksikliklere dikkat çekmiştir (Erder, 2004: 557). Bu eleştirinin yanı sıra Kesgin sosyal belediyeçiliği konu aldığı makalesinde belediyelerin sosyal yardımlarında keyfiliği ifade eden adam kayırma, iltimas gibi belediyelerde karşılaşılan sorunların geldiği boyutu gözler önüne sermiştir. Bu yöntemde hizmetler gerçek muhtaca gitmeyerek, klientalist yöntemle yardımı ve hizmeti yakınlık belirler. Böylece akraba, hemşeri, yakın ve tanıdık vasıtasıyla yapılan yardımlar belediyeyi bir kamu kurumu olmaktan çıkaracak, bir klik, kulüp ve çürümüş bir kurum düzeyine indirecektir. Karşılık ilişkileri ile yürütülen yardımda, bu yardımı kazanmada "yakınlık" önemli bir avantaj sağlamaktadır. Objektif ve standarttan uzak, belirsiz yürütmenin mevcudiyetine bir de denetimsizlik eklenince tam bir keyfilik söz konusu olmaktadır. Kamu hizmetlileri, kendilerini iktidara getiren seçmenlere iltimas geçerek bir nevi "vefa borcunu" öderken, diğer taraftan yeni seçim döneminde de belli oyları garantiye almayı düşünmektedir (Kesgin, 2016: 89).

Sosyal belediyeçiliğin yukarıda ifade edilmeye çalışılan yönlerine yapılan eleştiriler başta belirttiğimiz teorideki başarılmasına olan inanç gerçek hayattaki uygulamaları ile karşılığını bulamadığının göstergesidir. Bu demek değildir ki sosyal belediyeçilik terk edilmesi gereken bir husustur. Aksine sosyal belediyeçilik törpülenmesi ve böylece keskinleştirilmesi gereken bir noktadadır. Yoksulluğun gelişmiş ülkeleri dahi sarstığı bir dönemde sosyal belediyeçilikten vazgeçmek aklıselim bir ülkede yaşanması gereken en son şey olmalıdır. Tüm bu nedenlerden ötürü sosyal belediyeçilikten vazgeçmek yerine yerel yönetim ilke ve esasları doğrultusunda faaliyetlerini gerçekleştirmesini sağlamak kanımızca yoksulluk söylemlerinde yerinde bir adım olacaktır.

Yönetişim bir dizi aktörün, sürecin ve merkezi yönetimin birincil olmaktan çıkarak diğer aktörlerle görece eşit olduğu bir durumun ifadesidir (Coşkun, 2003: 40). Çukurçayır ve Sipahi bu anlamıyla yönetişimi ülkedeki vatandaşların ve grupların kendilerini açıkça ifade etmelerini, yasal haklarını kullanmalarını, yükümlülüklerini yerine getirmelerini sağlayan mekanizma, süreç ve kurumları kapsayan bir model olarak görmektedir (Çukurçayır ve Sipahi, 2003: 46). Katılımcılık ilkesi yönetişimi besleyen ana damarlardan biridir. Ancak yönetişimi besleyen bu damarın yoksulluk hususunda tam tersi bir etki göstererek azalması yönünde etki göstereceği hususu ise yönetişimin

mekânsal olarak tezahür ettiği yerel yönetimlerde tartışılması gereken önemli bir konu haline gelmiştir.

Bu konu hakkında Ontario Belediyeler Birliği yoksullukla mücadelede mutlaka ortaklaşa bir çaba olmalıdır, her paydaş ya da ortak üstüne düşeni en iyi şekilde gerçekleştirmelidir” ifadelerine yer vererek yoksulluk söyleminde katılım unsurunun önemine dikkat çekmiştir. (OMSSA, 2009: 5). Yerel yönetimlerin yoksulluğu giderebilmesi, toplumdaki bütün katman ve kesimlerin, yönetişimle, yoksulluğa ilişkin karar alma ve uygulama süreçlerine katılımını gerektirmektedir. Bu süreçte merkezi yönetim, yerel yönetimlerin bu konudaki görev ve sorumluluklarını sınırlandırmak yerine; teşvik edici, yol gösterici ve özendirici bir rol üstlenebilir. Bunun için yerel yönetimlerin yoksullukla mücadeledeki başarısı; merkezi yönetimin kaynakları etkin kullanması, işbirliği ve uyumu kapsamında verimsiz olduğu alanlarda çekilerek kendi görev ve yetkilerinden bir kısmını başta yerel yönetimler olmak üzere diğer kuruluşlarla paylaşmasına dayanmaktadır (Önen, 2010: 75). Sosyal belediyecilik çerçevesinde yapılması planlanan uygulamalar, sadece belediye yönetimince alınan kararlardan oluşması ve bu sürece dâhil olabilecek aktörlere iyi bir gözle bakılmaması gibi nedenlerle her geçen gün keskinleşen yoksulluğa çare olmaktan uzaklaşmaktadır. Ancak yerel yönetişimin öngördüğü temel aktörlere bireyin de dâhil olduğu bir yöntemle istenilen sonucun elde edilmesi beklenebilir. Bu nedenle Yerel halk yaşanan yoksullukta birinci derecede etkilenen grup olması itibarıyla katılım konusunda bilinçlendirici eğitimlerle ve gerekli yasal düzenlemelerle aktif bir şekilde sorunlarını dile getirebilmeli ve bu sorunlara karşı çözüm önerileri sunabilmelidir.

Aktörler arasında işbölümü ve fonksiyonel birleştirmenin iyi çalışması durumunda, kamu yönetimi ve toplum endeksli birçok sorun çözümlenmiş, hizmette nicel ve nitel verimlilik, etkinlik, şeffaflık ve kamu yararı sağlanmış, halka karşı sorumluluk, hukukun üstünlüğü ve demokratiklik ağırlık kazanmış olacaktır (Aydın, 2010: 142).

Sosyal belediyeciliği işlevsiz kılan bir başka unsurda belediyelerde sınırı aşmış olan yolsuzluk olgusudur. Kaynakların gerek çalışanlar gerekse yöneticiler tarafından kişisel menfaatler doğrultusunda kullanılması veya herhangi bir hizmete ulaşmada diğer yolsuzluk türlerini devreye sokarak rüşvet, kayırma gibi uygulamalara yer verilmesi yoksulluğu derinleştiren meselelerin başında gelmektedir. Bu doğrultuda yerel yönetişim katılım unsurunu destekleyen birçok ilkesinin yansırı yolsuzluğun önlenmesi konusunda da yardımcı olabilecek ilkelerini ön plana çıkarmıştır. Buna göre yerel yönetişim

şeffaflık, hesap verilebilirlik, hukukun üstünlüğü ilkeleriyle yolsuzluğu önlenabilir bir problem haline dönüştürmeye çalışmaktadır. Böylece kaynakları emen hizmetlerin asıl sahiplerine ulaşmasını engelleyen önemli bir sorun minimum seviyelere ulaşması sağlanabilecektir.

Toparlayacak olursak sosyal belediyeciliğin işlevlerini mümkün olan en üst seviyelerde gerçekleştirebilmesi etkin bir yönetim anlayışı ile mümkün gözükmektedir. Bahsi geçen etkin yönetim ise yerel yönetim modelidir. Ancak, kaynakların etkin ve ortaklaşa belirlenmiş hedefler için şeffaf ve hesap verilebilir bir anlayışla kullanılması kentin yoksulluk çehresini büyük ölçüde değiştirecektir. Ayrıca yerel yönetim yoluyla kente işlenecek rekabet ruhu kenti sürekli büyüyen ve gelişen bir dinamizm içine sokarak sürdürülebilir kalkınmanın gerçekleşmesini sağlayacaktır. Böylece tamamen ortadan kaldırılamasa da kentsel yoksulluk sosyal belediyecilik ve yerel yönetim kardeşliğinde kabul edilebilir seviyelere inecektir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. SOSYAL BELEDİYECİLİK VE YEREL YÖNETİŞİM BAĞLAMINDA ELAZIĞ BELEDİYESİ

Bu başlık altında konumuzun asıl bölümünü oluşturan Elâzığ belediyesi sosyal belediyecilik ve yerel yönetim faaliyetleri açısından değerlendirilecektir. Ancak sosyal belediyecilik ve yerel yönetim faaliyetleri açısından bir değerlendirmeye geçmeden önce ilin genel görünümünü ortaya koymak adına Elâzığ ili çeşitli yönleriyle ele alınacaktır.

3.1. Elazığ İlinin Tarihsel Gelişimi

Elazığ, Doğu Anadolu'da tarihi Harput Kalesinin bulunduğu tepenin eteğinde kurulmuş bir şehirdir. Mevcut tarihi kaynaklara göre Harput'un en eski sakinleri M.Ö. 2000 yıllarından itibaren Doğu Anadolu'ya yerleşen Hurrilerdir. Harput ve çevresi, 26 Ağustos 1071 Malazgirt muharebesinden sonra 1085 yılında Türklerin eline geçmiştir. Çubukoğulları, Artukoğulları, Akkoyunlular ve Osmanlılar bölgede hüküm sürmüşlerdir (elazig.yerelnet.org.tr).

Harput, 1516'da Çaldıran Zaferi sonrası Yavuz Selim tarafından fethedilerek Osmanlı topraklarına katılmıştır ve 19. yüzyılın sonlarına kadar kültür, bayındırlık gibi konularda yurdun en gözde şehirlerinden biri olarak varlığını sürdürebilmiştir. 19. yüzyıl sonlarına doğru, değişen toplum yapısı ve buna bağlı olarak değişen şehircilik anlayışının getirdiği şartlarla Harput, 1834 yılından itibaren ovada yer alan ve o zamanki adı ile Agavat Mezrası olan bugünkü Elazığ'a taşınmaya başlanmıştır (www.elazig.gov.tr).

Yeni kurulan şehir önceleri eyalet ve bilahare vilayet merkezi olmuş, bir ara Diyarbakır vilayetine bağlı bir Sancak haline gelmiştir. 1875'de Müstakil Mutasarrıflık, 1879'da da tekrar vilayet olmuştur. Osmanlı devletinin son yıllarında Malatya ve Dersim Sancakları da buraya bağlanmış 1921'de bu iki sancakta Elazığ'dan ayrılmıştır. Sultan Abdülaziz'in tahta çıkışının 5. yılında Hacı Ahmet İzzet Pasa devrinde buraya tayin edilen Vali İsmail paşanın teklifi ile 1867 yılında "Mamurat'ül-Aziz" adı verilmiştir. Fakat telaffuzu güç olduğundan halk arasında kısaca "EL AZİZ" olarak söylenegelmiştir. Atatürk'ün 1937 yılında şehre teşrifleri sırasında "Azık İli" anlamına gelen "ELAZIK" adı verilmiş, bu isim daha sonra "ELAZIĞ" a dönüşmüştür (www.elazig.bel.tr).

3.2. Elazığ İlinin Coğrafi Konumu

Elazığ ili Doğu Anadolu Bölgesinin güneybatısında, Yukarı Fırat Bölümünde yer almaktadır. Toplam alanı 9151 km²'yi bulan ve bu alanı ile Türkiye topraklarının % 1,2 sini meydana getiren il sahası, 40° 21 ile 38° 30 doğu boylamları, 38° 17 ile 39° 11 kuzey enlemleri arasında kalmaktadır. Bu çerçeve içinde şekil olarak kabaca bir dikdörtgene benzeyen Elazığ ili topraklarının D-B doğrultusundaki uzunluğu yaklaşık 150 km, K-G yönündeki genişliği ise yaklaşık 65 km civarındadır. İli, doğudan Bingöl, kuzeyden Keban Baraj Gölü aracılığıyla Tunceli, batı ve güneybatıdan Karakaya Baraj Gölü vasıtasıyla Malatya, güneyden ise Diyarbakır illerinin arazileri çevrelemektedir. Elazığ, doğusundan, batısından ve güneyinden, Güneydoğu Torosların batı uzantıları ile çevrili olup, Güneydoğu Toroslar, Malatya ili sınırları içinde doğuya doğru uzanarak Elâzığ'dan geçer. Van gölünün güneyine doğru kıvrımlar halinde devam ederek ülkemizin sınırlarını terk ederler. Bu dağların en yüksek noktasını İl in batısındaki Hasan Dağları (2118 Mt) oluşturur (www.elazig.bel.tr).

3.3. Elazığ İlinin Demografik Yapısı

Elazığ ilinin TÜİK verileri ışığında elde edilen bilgilere göre oluşturulan aşağıdaki tablo on yıllık bir süreç içerisindeki nüfus miktarının değerlendirilmesini mümkün kılmaktadır. Buna göre 2007'de 541.258 olan nüfus miktarının 2017 itibarıyla 583.671 olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 9. Elazığ İlinin Yıllara Göre Nüfus Miktarı

YILLAR	NÜFUS SAYISI	ERKEK NÜFUSU	KADIN NÜFUSU
2007	541.258	266.284	274.974
2008	547.562	271.330	276.232
2009	550.667	273.212	277.455
2010	552.646	272.500	280.146
2011	558.556	277.151	281.405
2012	562.703	279.599	283.104
2013	568.239	282.049	286.190
2014	568.753	281.583	287.170
2015	574.304	285.511	288.793
2016	578.789	287.991	290.798
2017	583.671	290.692	292.979

Kaynak: (www.tuik.gov.tr).

Elazığ ili nüfus miktarı yıllar içerisinde düzenli bir artış sergilemiştir. Yıllık nüfus artış oranı ile ilgili gerekli veriler incelendiğinde bu durum daha net bir şekilde tespit edilebilmektedir. Buna göre 2008 yılında % 1.16 ve 2011 yılında % 1.07’lik nüfus artış oranından sonra ilerleyen yıllar %1’in altına düşerek devam etmiş ve 2017 itibariyle % 0.84 olmuştur.

Tablo 10. Elazığ İlinin Yıllara Aldığı ve Verdiği Göç Miktarı

YIL	ALDIĞI GÖÇ	VERDİĞİ GÖÇ	GÖÇ FARKI
2014	19.724	24.162	-4.438
2013	21.433	21.303	130
2012	17.108	18.344	-1.236
2011	16.862	20.054	-3.192
2010	15.551	19.438	-3.887
2009	15.900	18.001	-2.101
2008	15.294	18.813	-3.519

Kaynak: (www.nufusu.com).

Elazığ ilinin aldığı ve verdiği göç miktarının verildiği yukarıdaki tablo incelendiğinde ise Elâzığ’ın göç veren il konumunda olduğu görülecektir. Alınan göç ve verilen göç miktarı arasında ciddi farkların olmamasına karşın 2008-2014 yılları arasında her yıl ortalama 2000 kişi başka illere göç etmiştir.

İlin eğitim durumu ile ilgili göstergeler incelendiğinde ise 2013 yılı itibariyle 25.443 kişinin okuma-yazma bilmediği ve bu rakamın büyük bir kısmını 19.912 kişi ile kadınların oluşturduğu tespit edilmiştir. Okuma-yazma bilen fakat herhangi bir okul bitiremeyenlerin sayısı ise 47.060’dır. Yine bu rakamı 37.047 kişi ile çoğunluklu olarak kadınlar oluşturmaktadır. İlde 92.299 kişi ilköğretim, 88.855 kişi ilköğretim, 21.363 kişi ortaokul, 91.725 kişi lise mezunu iken sadece 47.411 kişi yüksekokul veya fakülte mezunudur.

Türkiye istatistik kurumu 2017 işsizlik oranı araştırmasında ise Elâzığ ili %8,6’lık işsizlik oranına sahip olurken Türkiye genelinde %10,3 olarak tespit edilen rakama çok uzak olmasa da gerisinde kalmayı başaramamıştır.

3.4. Elazığ İlinin Ekonomik Yapısı

Elazığ ilinin ekonomisi tarım, sanayi ve ticarete dayanmaktadır. İlin sahip olduğu ekolojik ve ekonomik şartlar, hayvancılık başta olmak üzere bitkisel hayvansal üretim dallarından her ikisine de uygulanmasına imkân sağlamaktadır (www.elazig.bel.tr).

İldeki bitkisel üretim faaliyetlerinde; kuru şartlarda hububat üretimi, sulu şartlarda endüstri ve yem bitkileri üretimi, ekolojik şartların uygun olduğu bölgelerde ise bağ-bahçe üretimi yapılmaktadır. Bitkisel üretim yapılan alanlarda tarımsal işletmeler, orta ve küçük ölçekte; fakat daha ziyade aile işletmeciliği şeklindedir. Ticari amaçlı yetiştiricilik, verimli alüviyal topraklara sahip Elazığ ovası, Kuzuova ve Uluova'da yapılmaktadır. Sulu tarım alanlarında pancar, pamuk ve sebze hububatla münavebeli bir şekilde yetiştirilmektedir (www.elazig.bel.tr).

Elazığ hayvancılığa da çok elverişlidir. Geniş mera ve çayır, Karacadağ gibi yaylaları buna müsaittir. İl dâhilinde koyun, kıl keçisi, sığır, at ve katır beslenir (www.cografya.gen.tr).

Elazığ ili ve çevresi, özellikle metalik maden yatakları açısından da Türkiye'nin en önemli bölgelerinden bir tanesidir. Bölgede başta krom ve mermer olmak üzere, bakır, kurşun, çinko, demir, manganez, şelit, florit ve kireçtaşı madenleri önemli bir yere sahiptir. . Buna göre 26 milyon ton olan (% 20 Cr₂O₃ ve üzeri) Türkiye krom potansiyelinin % 45'lik bölümü Guleman bölgesinde bulunmaktadır. Guleman Bölgesi krom potansiyeli ve üretimi açısından birinci önemli bölgedir. Bölgede, geçmiş yıllardan günümüze üretim yapılan büyük yataklar Gölalan, Yunusdere, Ayıpınar, Kef, Kapin ve Lasir olarak sayılabilir. Bunlardan günümüzde sadece Kapin ocağında açık işletme yapılmaktadır. Türkiye'de bulunan iki ferrokrom tesisinden biri Guleman'da yer almaktadır ilin en önemli kurşun-çinko yatağı ise Keban-Simli Kurşun-Çinko yatağıdır. Bu yatakta 1.000.000 ton rezerv belirlenmiştir. Bugüne kadar bu yataktan 577.000 ton tüvenan cevher üretimi yapılmıştır. Bölge endüstriyel hammadde açısından da başta mermer olmak üzere önemli oluşumlara sahiptir. Yöredeki mermer yatakları kişiler ve özel kuruluşlarca işletilmektedir. (www.mta.gov.t).

Elazığ'ın maden bakımından zengin ve Türkiye'nin en büyük hidroelektrik santrallerinden birinin bu ilde oluşu ile sanayi gelişmiştir. İrili ufaklı 1200 sanayi iş kolu vardır. Elazığ sanayi alanında Doğu Anadolu bölgesinde önemli bir yere sâhiptir. Özellikle Organize Sanayi Bölgesinin kurulması ile fabrika sayısı hızla artmıştır. 49 fabrikalık sanayi bölgesinde 20 fabrika inşaatı tamamlanarak üretime geçmiştir.

Diğerlerinin inşaatı devam etmektedir. Un, deri, şeker, çimento, pamukyağı, pamuk ipliği, kiremit, yün, süt, yem, azot, süper fosfat, kireç, plastik boru, tüp gaz imalatı ve dolum, kâğıt, tekstil, meşrubat, matbaacılık, mermer, ayçiçek yağı, ayakkabı, mobilya, sabun, tıbbî malzeme fabrikaları başlıca büyük sanayi kuruluşlardır (www.cografya.gen).

3.5. Elazığ Belediyesinin Misyonu ve Vizyonu

Elazığ belediyesi 2016 yılı faaliyet raporunda misyonunu “şehirde yaşayan vatandaşların ekonomik, sosyal ve kültürel şartlara bağlı her türlü ihtiyacını kanunlarla verilen görev ve yetkiler çerçevesinde adil, hızlı ve kaliteli biçimde karşılayarak hayatı kolaylaştırmak, bilgiyi esas alan yönetim anlayışıyla güvenilir belediye olmak, vatandaşların yaşam kalitesini yükselterek hayatı kolaylaştırmak, katılımcı bir yönetim anlayışıyla verimlilikten ödün vermeden, evrensel bakış açısı ve etik değerlere bağlı kalarak hizmet sunmak” şeklinde belirtirken “yaşanılabilir bir çevre hazırlayarak insanı temel alan bir yaklaşımla, yaşam kalitesini giderek yükselten bir toplum oluşturmak, bu amaçla yürütülen çalışmaların hepsinde açık, adil, verimliliği ön plana alan, sosyal sorumluluklarını yerine getiren, teknolojik gelişmeleri izleyen ve uygulayan, pratik ve verimli çözümler üreten, hizmeti ön plana çıkaran, çalışanları ve hizmet verdikleriyle bir bütün oluşturan, çok iyi yetişmiş personelle kurumsallaşmasını tamamlayan, bilgiyi esas alan yönetim anlayışıyla teknolojik kullanıma öncelik tanıyan, şeffaflık ve katılımcılığı ön planda tutan, hizmette daha ileri seviyelere ulaşip vatandaşının memnuniyetini ve beğenisini kazanmak” şeklinde de vizyonunu belirtmiştir (Elâzığ Belediyesi Faaliyet Raporu, 2016:2). Elazığ belediyesi belirlediği misyon ve vizyon ile anayasanın 127. Maddesi ve 5393 sayılı kanunun belediyelere attettiği görev ve sorumluluklarla uyum içerisinde olduğu görülmüştür.

3.6. Elazığ Belediyesinin Sosyal Belediyecilik Faaliyetlerine Genel Bir Bakış

Yerel halkın sosyalleştirme, rehabilitasyon, sosyal kontrol, yönlendirme, yardım etme ve yatırım yapma temel işlevlerini kullanarak onurlu bir hayat sürmesine olanak sağlayan sosyal belediyecilik anlayışının Elâzığ belediyesinde uygulama bulan projeleri aşağıdaki gibidir:

Hayır çarşısı: Elazığ Belediyesi’nin güçlü sosyal projelerinden biri olan Hayır Çarşısı, 13 Şubat 2016’da ‘Sen de Uzat Elini’ sloganıyla hayata geçmiştir. Dört bin yıllık köklü bir geçmişe sahip Harput kültüründe önemli bir yere sahip olan Sadaka Taşı

misyonunun bugüne uyarlaması olan Elazığ Belediyesi Hayır Çarşısı, veren el ile alan el arasında köprü kurmayı hedeflemektedir. Hayır Çarşısı'nda gıdadan bay-bayan ve çocuk giyimine, beyaz eşyadan mobilyaya geniş bir ürün yelpazesıyla ihtiyaç sahiplerine destek sağlanmaktadır.

07/10/2015 tarihli Elâzığ belediye başkanlığı meclis kararında hayır çarşısının fonksiyonları daha geniş ele alınarak “Yiyecek, giyecek, kırtasiye, ev eşyası, tıbbi araç-gereç, ilaç, rehabilitasyon amaçlı protez araç gereçleri ile engelliler için engelli aracı ve benzeri hak sahibine verilmek üzere Yönetmelik gereği Belediye bütçesinden alınan veya kamu kurum ve kuruluşları, sivil toplum kuruluşları ile özel ve tüzel kişilerin bağışladığı mal ve malzemeler Hayır Çarşısından verilir” şeklinde belirtilmiştir (Elâzığ belediye başkanlığı meclis kararı, 2015: md.18)

Vatandaşların destekleriyle her geçen gün biraz daha büyüyen Hayır Çarşı'na bağışta bulunmak isteyenler, ALO 153 Beyaz Masa hattı ve ilgili telefon numarasıyla irtibata geçebilmektedirler. Kendilerine tahsis edilen araçlarla anında harekete geçen ekipler, adrese ulaşarak bağışı tutanakla teslim almaktadır.

Kullanılabilir nitelikteki ikinci el ihtiyaç fazlası bağışlar ise Belediye bünyesinde oluşturulan ayrı bir ekip tarafından gerekli bakımları (yıkama-ütü-tadilat vb.) yapılmaktadır. Bağışlanan tüm ürünler barkotlanarak, puanlamaları yapıldıktan sonra reyonlara yerleştirilmektedir.

İhtiyaç sahibi vatandaşlar ise yine Elazığ Belediyesi ALO 153 Beyaz Masa ve ilgili telefon numarasıyla irtibata geçerek, talepte bulunabilmektedir. Başvurular doğrultusunda alınan talepler, değerlendirmeye alınarak, oluşturulan komisyonca yapılan araştırmaların ardından Elazığ Belediyesi Sosyal Yardım ve Hizmet Komisyonu'nun onayına sunulmaktadır. Komisyon tarafından ihtiyaç sahibi olduğu belirlenen ailelere, alışveriş kartları verilerek ihtiyaç duyduğu malzemeleri alması sağlanmaktadır.

Tablo 11. Elazığ Belediyesi Hayır Çarşısına Yönelik Veriler

HAYIR ÇARŞISI	2016	2017	TOPLAM
MÜRACAAT SAYISI	1.988	5.922	7.910
KART VERİLEN AİLE SAYISI	1.873	2.195	4.068
ŞARTLARI TAŞIMADIĞI İÇİN REDDEDİLEN MÜRACAATLAR	115	3.597	3.712
UYGUN GÖRÜLDÜĞÜ HALDE KART ALMAYAN AİLE SAYISI		130	130

Yukarıdaki tablo verileri incelendiğinde hayır çarşısına yönelik müracaatların sayısı ilk faaliyete geçtiği yıl olan 2016 yılına oranla sonraki yıl içerisinde yaklaşık 4000 kişilik bir artışa sahne olmuştur. Başvuru yapan kişilere yönelik yapılan değerlendirme sonrasında iki yıllık süreç içerisinde 3.712 kişinin başvurusu reddedilirken ihtiyaç sahibi olduğu gerekli değerlendirmeler ile tespit edilen 130 kişi söz konusu hayır çarşısı projesinden yararlanamamıştır.

Hayırseverlerle ihtiyaç sahiplerini buluşturan Elazığ Belediyesi Hayır Çarşısı, şehirlerin projeleriyle yarıştığı dünyanın en saygın ve prestijli marka yarışması Golden City Awards (Altın Kentler Yarışıyor) 2016'da 'En İyi Sosyal Sorumluluk Projesi' dalında birincilik ödülüne layık görülmüştür.

Aile Danışma ve Eğitim Merkezi (ADEM): Birey ve ailelere psikolojik destek ve rehberlik hizmeti verilerek, sağlıklı bireyler ve bunun neticesinde güçlü aileler ve sağlıklı toplum oluşumuna katkı sağlanmasını amaçlayan Aile Danışma ve Eğitim Merkezi 2015 yılında Elâzığ belediyesi bünyesinde hizmete açılmıştır. Söz konusu proje ile merkezdeki uzmanlar tarafından sunulan danışmanlık ve destek hizmetinin yanı sıra hemen her hafta farklı noktalarda düzenlen ortalama iki seminer programıyla da toplumun bilinçlenmesine katkı sağlanmaktadır.

Randevu sistemiyle ücretsiz olarak hizmet sunulan merkezde, çocukların yaşadığı davranış ve uyum problemlerinden korku ve konuşma problemlerine, kişilerin yaşadığı stres, travma, kaygı, uyku bozukluğu ve boşanma öncesi-sonrası travma gibi birçok sorunun çözümüne yönelik psikolojik destek de sağlanmaktadır.

Tablo 12. Elazığ Belediyesi Aile Danışma ve Eğitim Merkezine İlişkin Veriler

AİLE PSİKOLOJİK DANIŞMA MERKEZİ	2015	2016	2017	TOPLAM
AİLE DANIŞMANLIĞI (KİŞİ SAYISI)	207	1.166	1.451	2.824
BİREYSEL DANIŞMANLIK (KİŞİ SAYISI)	154	972	740	1.866
ÇOCUK-ERGEN DANIŞMANLIĞI (KİŞİ SAYISI)	185	1.270	2.263	3.718
EVLİLİK DANIŞMANLIĞI (KİŞİ SAYISI)	181	316	465	962
SEMİNERLER	10	31	76	117
SEMİNERLERE KATILIM (KİŞİ SAYISI)	1.565	4.800	4.507	10.872
ZİYARET EDİLEN KURUMLAR	26	21	19	66

Görüldüğü gibi aile psikolojik danışma merkezi aile ve evlilik danışmanlığının yanı sıra, çocuk-ergen ve bireysel danışmanlık hizmetleri konusunda da Elazığlı vatandaşlara hizmet etmektedir. Ayrıca ADEM bünyesinde gerçekleşen eğitim seminerleriyle birçok kurumda faaliyette bulunularak personel eğitimine yönelik katkı sağlanmıştır.

Elazığ Belediyesi Ekonomi Geliştirme Merkezi (EBEGEM): Şehir ekonomisinin canlanmasına ve kalifiye eleman yetiştirilmesine katkı sağlamak hedefi doğrultusunda 1 Aralık 2014'te faaliyete geçirilen Elazığ Belediyesi Ekonomi Geliştirme Merkezi (EBEGEM), gençlerin geleceğine yön vermeyi ve onlara katkı sağlamak amacıyla oluşturulmuştur.

Başta gençler olmak üzere toplumun her kesimine hitap eden farklı eğitimlerle yoluna devam eden EBEGEM çatısı altında buluşan Elazığlılar, düzenlenen kurslarda aldıkları eğitimlerle donanımlarını artırarak, istihdam edilebilirliklerine katkı sağlayabilmekte ve geleceklerine yatırım yapabilmektedirler.

Ayrıca çağın gereksinimleri doğrultusunda annelerin donanımlarını artırmayı amaçlayan Anne Üniversitesi, Ankara, İzmir, İstanbul ve Gaziantep'ten sonra Elazığ'da EBEGEM bünyesinde açılmıştır. Anne Üniversitesi'nde, "İnsan İlişkileri ve İletişim, Sağlıklı Beslenme ve Yaşam, Eğitimde Ailenin Rolü, Girişimcilik, Boş Zaman Değerlendirme, Temel Dini Bilgiler, Ev Ekonomisi ve Yönetimi, Değerler Eğitimi, Aile Sosyolojisi, Çocuk Gelişimi ve Eğitimi, Kuran-ı Kerim (Tecvit) ve Osmanlıca" dersleri verilmektedir. Katılımcılardan herhangi bir ücretin talep edilmediği Anne Üniversitesi'nde, kırtasiye malzemeleri, öğle yemekleri, çay ve kahve gibi ikramlar da Elazığ Belediyesi tarafından karşılanmaktadır.

Anne üniversitesi dışında EBEGEM çatısı altında verilen kurslar; "Mağaza Satış Elemanı Kursu, Kat Elemanı Ve Servis Elemanı Kursu, İngilizce Dil Kursu, Hüsn-İ Hat Kursu, Geleneksel Ebru Sanatı Kursu, Girişimcilik Eğitimi, Bayanlara Bilgisayar Kursu, Minik Parmaklar Geleceği Planlıyor, Temel Arapça Dil Eğitimi, Temel Bilgisayar Eğitimi, Muhtarlara Bilgisayar Eğitimi, Bilgisayar Okur-Yazarlığı Eğitimi, Diksiyon Ve Güzel Konuşma Teknikleri, Osmanlıca Yazma Ve Okuma Kursları, Mermer Çağına Yeni Nesillerle Adım Atıyoruz" şeklindedir

Tablo 13. Elazığ Belediyesi EBEGEM'e İlişkin Veriler

EBEGEM	2014	2015	2016	2017	TOPLAM
VERİLEN EĞİTİM SAYISI	2	10	31	40	83
EĞİTİM VERİLEN KURSİYER SAYISI	218	260	941	949	2.368
ANNE ÜNİVERSİTESİ		2	2	1	5
EĞİTİM VERİLEN KURSİYER SAYISI		169	107	36	312

Elazığ belediyesi Ekonomi Geliştirme Merkezine ilişkin yukarıdaki sayısal veriler faaliyete başlanılan 2015 yılında sınırlı sayıda verilen eğitimlerin yıllar içerisinde arttığı sonucuna ulaşılmasını mümkün kılmaktadır. Buna paralel olarak EBEGEM çatısı altında eğitim gören kişi sayısı da çeşitlenen eğitim dalları ile birlikte artış göstermiştir. Ayrıca eğitimin ailede başlaması düşüncesi ile oluşturulan anne üniversitesinde anneler ve anne adayları bir araya gelerek hem kendilerini geliştirme hem de birbirinin tecrübelerinden yararlanma fırsatı yakalayabilmektedirler.

Elazığ Belediyesi El Emeği Göz Nuru Çarşısı: Elazığ Belediyesi tarafından tarihi Harput'ta hizmete açılan El Emeği Göz Nuru Çarşısında, ev hanımları ürettiği birbirinden özel yöresel el emeği göz nuru ürünlerini sergileyerek, satışa sunabilmektedirler. Bu sayede bayanlar, dantel, iğne oyası, örgü, nakış, takı, taş işlemeciliği, süs eşyası gibi pek çok yöresel el emeği göz nuru ürünü, Elazığ Belediyesi tarafından kendilerine tahsis edilen stantlarda satışa sunarak, hem aile bütçelerine hem de geleneksel el işi ürünlerinin yaşatılmasına ve geleceğe taşınmasına katkı sağlayabilmektedirler.

Tablo 14. Elazığ Belediyesi El Emeği Göz Nuru Çarşısı Verileri

EL EMEĞİ GÖZ NURU ÇARŞISI	2016	2017	TOPLAM
STANT VERİLEN KİŞİ SAYISI	22	29	51

Ev hanımlarına üretkenlik kazandıracak söz konusu proje faaliyete geçtiği 2016 yılı ve sonrasında toplam 51 ücretsiz stant hanımlara tahsis edilmiştir.

Elazığ Belediyesi Mini Gösteri Merkezi: Mini Gösteri Merkezi Ekim 2015'te perdelerini çocuklara açmıştır. Çocukları sinemayla tanıştırmayı hedefleyen proje doğrultusunda, Milli Eğitim Müdürlüğü ile işbirliği sağlanarak, rehber öğretmenlerin tavsiyeleri doğrultusunda belirlenen filmler, ücretsiz olarak çocukların beğenisine sunulmaktadır.

Tablo 15. Elazığ Belediyesi Mini Gösteri Merkezine İlişkin Veriler

MINİ GÖSTERİ MERKEZİ	2016	2017	TOPLAM
ÖĞRENCİ SAYISI	8.635	8.200	16.835
FİLM GÖSTERİMİ YAPILAN OKUL SAYISI	157	153	310

Tablo:15'e göre Elazığ belediyesi, hizmete sunduğu mini gösteri merkezinde iki yıllık zaman zarfı içerisinde 310 okulu ağırlarken toplamda 16.835 öğrencinin sinema ile tanışmasını sağlamıştır.

Elazığ Belediyesi Genç Yaşam Merkezi: Elazığ Belediyesi ve Akıncılar Derneği işbirliğiyle hayata geçirilen Genç Yaşam Merkezi, sunduğu imkânlarla gençleri bir araya getirmektedir.

15-30 yaş arası gençlerin geleceklerine yatırım yapacağı merkezde; müziğe ilgi duyan gençlere yönelik Müzik Kursları, zihinsel gelişimlerine katkı sağlayacak Satranç Odası, gençlerin karşılaştıkları sorunlara yönelik çözüm üretmelerine katkı sağlayacak, mantıksal ve analitik düşünme yeteneklerini güçlendirecek Bilgisayarlı Robot Atölyesi, şehrin kültür ve sanatının gelişimi ile unutulmaya yüz tutmuş gelenek ve göreneklerin yaşatılmasına katkı sağlanacak çalışmaların yapılacağı Elazığ Kültür Odası, gençlerin kendi düşüncelerini ifade edebilecekleri, ortak eserler ortaya çıkarabilecekleri, ekip çalışmasıyla çeşitli etkinlikler düzenleyebilecekleri Edebiyat Okumaları ve Düşünce Atölyesi yer almaktadır.

Elazığ Belediyesi Down Cafe: Elazığ Belediyesi'nin önemli sosyal projeleri arasında yer alan engellerin sevgiyle aşıldığı Down Cafe, 21 Mart 2016'da hizmete sunulmuştur.

Down Cafe, Down sendromu sorunu yaşayan çocuk ve gençlerin özgüvenlerini artırarak, toplumla bütünleşmelerine ve toplumsal farkındalığın artmasına katkı sağlayacağı düşüncesi ile hareket etmektedir. Down Sendromlu çocuk ve gençler, mekânda gönüllerince vakit geçirme olanağına kavuşurken, kafede çalışan gençler aynı zamanda maddi kazanç da elde etmiş olmaktadır.

Elazığ Belediyesi Kadın Yaşam Merkezi: Elâzığ belediyesi 8 Mart 2018 tarihinde kadın yaşam merkezini hayata geçirmiştir. Kadın Yaşam Merkezi'nde kadınların sosyo-ekonomik gelişimlerini sağlayarak, toplumsal yaşama katılımlarının artırılması amaçlanmıştır. Kadın Yaşam Merkezi'nde düzenlenecek takı tasarımı, hediyelik eşya, magnet vs. eğitim kurslarıyla boş zamanlarını değerlendirip yeni hobiler

edinecek kadınlar, okuma - yazma, beden dili, diksiyon, motivasyon, Kur'an-ı Kerim, aile içi iletişim gibi kurslar ve çeşitli seminerler ile kendilerini geliştirebilmeleri için yeni fırsatlara kavuşmuş olması beklenmektedir (www.elazig.bel.tr).

Elazığ Belediyesi Spor ve Yaşam Merkezleri: Bu merkezde Sporla tanışmak veya sporu hayatlarının bir parçası haline getirmek isteyen bay ve bayanlar haftanın 6 günü koşu bandı, kondisyon bisikleti, eliptik bisiklet, ağırlık istasyonu, mekik sehpa gibi aletlerle uzman spor eğitmenleri eşliğinde spor yaparak, sağlıklı yaşamın kapılarını aralayabilmektedir. Özellikle bayanların yoğun ilgi gösterdiği Elazığ Belediyesi spor ve yaşam merkezleri, pazar günü hariç 08.00-16.00 saatleri arasında bayanlara, 17.00-22.00 saatleri arasında ise baylara hizmet sunmaktadır.

Tablo 16. Elazığ Belediyesi Spor ve Yaşam Merkezine İlişkin Veriler

SPOR MERKEZLERİ	2016	2017	TOPLAM
ERKEK	248	1.072	2.050
KADIN	753	1297	1.320

Elazığ Belediyesi İftar Çadırı: Elâzığ belediyesi şehrin meydanına kurduğu iftar çadırı ile ramazan ayı boyunca binlerce kişiye ikramda bulunmaktadır. Ramazan Kardeşliktir, Ramazan Paylaşmaktır ”sloganıyla şehrin ileri gelenlerinin de katkılarıyla kurulan iftar sofralarında buluşan genç, yaşlı, öğrenci, emekli binlerce Elazığlının, aynı sofranın etrafında buluşması sağlanmıştır.

Elazığ Belediyesi Ücretsiz Cenaze Hizmetleri: Sosyal belediyecilik anlayışı doğrultusunda 21 Ocak 2015 tarihinde hayata geçirilen ALO 188 Ücretsiz Cenaze hizmetleri kapsamında oluşturulan ekipler vatandaşın tek telefonuyla harekete geçmekte ve yıkama, kefen, defin ve nakil gibi tüm işlemleri ücretsiz olarak sunulmaktadır. Tek kişilik mezar yeri de ücretsiz olarak tahsis edilmektedir.

Elazığ Belediyesi, soğutma sistemine sahip 11 cenaze aracıyla sunduğu şehir içi-şehir dışı cenaze nakil hizmetini Ocak 2016 itibariyle Türkiye’de 4. il olarak havayoluyla da ücretsiz olarak sunmaktadır.

Her Kiraathaneye Bir Kütüphane Kampanyası: Elazığ Belediyesi, şehir genelinde kiraathane ve çay ocaklarını kitap okuma mekânları haline dönüştürerek özüne

kavuşturmak amacıyla, 4 Nisan 2015'te 'Her Kırathane, Bir Kütüphane' kampanyası başlatmıştır. Bu sayede vatandaşın kaliteli zaman geçirmesi hedeflenmiştir.

Elazığ Belediyesi Hayvan Hastanesi Ve Geçici Bakımevi: Sosyal belediyeciliğin her canlı için olduğu düşüncesiyle Elâzığ belediyesi Türkiye’de örnek projeler arasında yer alan Elazığ Belediyesi Hayvan Hastanesi ve Geçici Bakımevinin 30 dönüm arazi üzerine inşa etmiştir.

Elazığ Belediyesi Hayvan Hastanesi ve Geçici Bakımevi bünyesinde, 6 adet köpek yuvası binası, karantina binası, uyuz bakım binası, tam donanımlı modern bir ameliyathane, ameliyat sonrası post-operatif ünitesi, laboratuvar, yönetim binası, kafeterya, köpek ve kedi evleri, açık bakım alanları, giriş nizamiyesi, su deposu ve konferans salonu yer almaktadır. 300’ü kapalı alanda, 200’ü açık alanda olmak üzere 500 köpek ve 40 kedinin barınmasına olanak sağlayan tesiste ayrıca açık alanda 20 köpek için de korunaklı alanlar hazırlanmıştır.

Ameliyathanesi, poliklinikleri, hasta hayvan bakım yerleri ve revirleriyle örnek nitelikteki Hayvan Hastanesi ve Geçici Bakımevinde, sahihsiz hayvanlar denetim altına alınarak, her türlü sağlık ihtiyaçları uzmanlar denetiminde sağlanırken, sokak hayvanlarının aşılama, kısırlaştırma, küpeleme ve cerrahi müdahale gibi her türlü sağlık ihtiyacı en iyi şekilde karşılanması sağlanmaktadır.

Elazığ Belediyesi Hayvan Hastanesi ve Geçici Bakımevi şehirlerin projeleriyle yarıştığı dünyanın en saygın ve prestijli marka yarışması Golden City Awards (Altın Kentler Yarışıyor) 2016’da En İyi Sağlık Projesi Kategorisinde birincilik ödülü kazanmıştır.

Elazığ belediyesinin hayvanlara yönelik gerçekleştirdiği faaliyetlerinden biri de dondurucu soğukların ve karın etkili olduğu kış şartlarında açlık ve soğuğa karşı yaşam mücadelesi veren sokak kedileri için hazırlanan kedi evleri olmuştur. Sokak hayvanlarının soğuk kış şartlarından asgari düzeyde etkilenmeleri için Belediye bünyesindeki atölyelerde hazırlanan kedi evlerine yerleşen kedilerin yiyecek ve içecekleri Elazığ Belediyesi ve vatandaş işbirliğiyle karşılanmaktadır.

Buraya kadar ifade edilmeye çalışılan Elâzığ belediyesinin sosyal yaşama destek projelerine ek olarak gerçekleştirilen ve şehre değer katan diğer bazı faaliyetlerinde ifade edilmesi, sosyal belediyecilik yönüyle Elâzığ belediyesine daha geniş bir değerlendirme ile bakılmasını sağlayacağından bu faaliyetlere yönelik kısa bir değerlendirmenin yapılması faydalı olacaktır. Buna göre;

Elazığ Belediyesi engelli vatandaşların sosyal yaşama katılması amacıyla hareket ile “engelli olmak girişimciliğe engel değildir” sloganıyla başlattığı çalışma neticesinde engelli bireylere girişimcilik konusunda eğitimler sunmuştur. Ayrıca sadece engelli vatandaşların katılabileceği ihaleler düzenleyerek bu bireylerin somut olarak iş hayatına atılması sağlanmıştır. Yine Elâzığ Belediyesi "Temiz Çevre Engelsiz Hayat" projesiyle başlattığı “Bitkisel Atık Yağ Toplama Kampanyası” ile çevreye ciddi zararlar veren bitkisel atık yağları toplayarak geri dönüşüme tabi tutmuştur. Proje doğrultusunda bir yandan TÜÇEV ile yapılacak işbirliğiyle engelli vatandaşlara destek verilmesi hedeflenmekteyken diğer yandan da çevresel kirliliğin önlenmesi amaçlanmıştır.

Engelli vatandaşların adeta eli kolu olan ve çevre ile bağını sağlayan en önemli araç olan tekerlekli sandalye konusunda da Elâzığ Belediyesi ihtiyaç sahibi bireylere yardımcı olmaktadır. Buna göre 2014 yılında 5 akülü araç 10 tekerlekli sandalye, 2015 yılında 1 adet özel fonksiyonlu engelli aracı, 2017 yılında ise 14 akülü araç 11 tekerlekli sandalye engelli vatandaşların hizmetine sunulmuştur.

Elazığ Belediyesi sosyal belediyecilik ilkesi doğrultusunda toplu sünnet organizasyonlarına da imza atmaktadır. Buna göre 2015 yılında 380 çocuk özel bir hastanede hijyenik şartlar altında ve uzman doktorlarca sünnet ettirilmiştir.

İmaret geleneğini yeniden canlandırmak amacıyla şehrin meydanına kurulan İkrâm Çeşmesi de Elâzığ Belediyesinin sosyal belediyecilik faaliyetleri arasında yer almaktadır. Hizmete sunulan ikram çeşmesinden kışın çorba akıtılırken yazın da şerbet ikramı yapılmaktadır.

Elazığ Belediyesi kültür ve sanat faaliyetlerini şehir içinde canlı tutmak amacıyla yıl içerisinde çeşitli etkinlikler gerçekleştirmektedir. Kültür ve sosyal işler müdürlüğü bünyesinde gerçekleşen etkinliklerin fuar, konferans, sempozyum vb. türleri ile gerçekleşmesi sağlansa da ön plana daha çok konferansların çıktığı görülmektedir. Fuarlar şehir içerisinde son yıllarda yer aldığı için hem sayı hem de çeşit bakımından yetersiz düzeyde kalmıştır. Ayrıca Elazığ kültüründe özel bir yere sahip olan, sohbet, ziyafet, yarışma, musiki ve hikâyelerle dopdolu bir içeriğe sahip olan Kürsü başı geleneği kültür ve sosyal işler müdürlüğünce yaşatılmaya çalışılarak vatandaşların geleneklerini yaşatması sağlanmaktadır. UNESCO tarafından Geleneksel Sohbet Toplantıları kapsamında 2010 yılında Temsili Listeye kayıtlı olan Kürsü başı geleneği sohbetler, ikramlar ve yöresel Harput musikisi ile yaşatılmaya çalışılmaktadır.

3.7. Elazığ Belediyesinde Yerel Yönetişim Faaliyetlerine Genel Bir Bakış

Yerel yönetim tartışmalarının dünya genelinde hızla yaygınlaşması merkezi yönetimler ve yerel yönetimler üzerinde bir baskı oluşturarak geleneksel yönetim anlayışının izlerini yok etmeye yönelik bir dizi faaliyetlerin gerçekleşmesini sağlamıştır. Konumuz gereği belediyeler üzerinden değerlendirilecek olan bu faaliyetlerin bir kısım belediyelerde adeta değişim mühendisliği harikası denecek kadar işlevsel olduğu görülürken diğer bir kısmında ise göstermelik birkaç uygulamanın varlığı görülmektedir. Araştırmanın örneklemini oluşturan Elâzığ Belediyesi için tespit edilen uygulamalar ise aşağıdaki gibidir:

Elazığ Kent Konseyi: 2009 yerel yönetimler seçimlerinden sonra Elâzığ kent konseyi 26 Ocak 2012 tarihinde yapılan genel kurul toplantısı ile kent yaşamında yer edinmeye başlamıştır. Yapılan genel kurul toplantısındaki seçimler sonucunda konsey başkanı olarak Elâzığ belediye başkan yardımcısı Haluk Çakır seçilmiştir. Konsey başkanı olarak belediye başkan yardımcısının seçilmesiyle başlayan süreç kent konseyinin amaçlarından olan “saydamlık, hesap verme ve hesap sorma, katılım, yönetim ve yerinden yönetim ilkelerini” hayata geçirme konusunda mesafe alınamamasına ve kent konseyinin belediye bünyesinde yer alan bir alt birim olarak görülmesine neden olmuştur.

Yerel düzeyde demokratik katılımın yaygınlaştırılması ile çok ortaklı ve çok aktörlü yönetim anlayışının benimsenmesini sağlamak kent konseylerinin başta gelen görevidir. Bu nedenle kent konseyinde görülen “belediye başkanları veya yardımcılarının” kent konseyi başkanı olması bu anlayışın sağlanmasına engel teşkil etmektedir. Halk tarafından seçilerek göreve getirilen başkanlar ve meclis üyelerinin zaten kente ve halka karşı sorumlulukları ve görevleri vardır. Dolayısıyla (Yavuz ve Sarışen, 2016: 4);

- Belediye başkanı veya belediye başkan yardımcıları ile belediye meclis üyelerinin kent konseyi başkanlığına aday olmaması, aday gösterilmemesi
- Belediye başkanının herhangi bir şekilde seçimlere müdahil olmaması
- Seçimlerin demokratik bir ortamda yapılması sağlanarak yönetimi bir grubun “ele geçirmesi” değil her kesimden halkın kendisine yer bulacağı bir yönetim ve çalışma ortamının sağlanması, gerekli ve ideal olanıdır.

Dolayısıyla 26 Ocak 2012 tarihinde kurulan Elâzığ kent konseyi 2017 yılına kadar kent içerisinde etkinliğini gösterememiştir. 27 Mayıs 2017 tarihinde ise olağan genel

kurul toplantısı kent konseyini aktif hale getirmek ve şehrin sorunlarına birlikte çözüm üretebilmek amacıyla Elazığ Belediye Başkanı, İller Bankası Bölge Müdürü, İl Müftüsü, Şoförler oda başkanı, akademisyenler, Belediye Meclis Üyeleri, Mahalle Muhtarları ve STK Başkanlarının katılımıyla gerçekleştirilmiştir. Yapılan genel kurul toplantısında Diyanet-Sen Elazığ Şube Başkanı Murat Ergen kent konseyi başkanı seçilirken yürütme kurulu üyeleri ise aşağıdaki gibi oluşmuştur:

Tablo 17. Elazığ Kent Konseyi Yürütme Kurulu Üye Listesi

ELAZIĞ KENT KONSEYİ YÜRÜTME KURULU ÜYE LİSTESİ	
Hasan UZUN	Müsiad Başkanı
Yavuz KÖSE	Abdullah Paşa Muhtarı
Ayhan ATLAN	Ulukent Muhtarı
Burak ARSLAN	Gençlik Meclisi Başkanı
Ayşe KESKİN	Kadın Meclisi Başkanı
Arif EROL	Aksan Başkanı
İsmail AYTAÇ	Akademisyen, Harput Kazıları Başkanı
Ali TEKATAŞ	İller Bankası Bölge Müdürü

Elazığ kent konseyi kent konseyi yönetmeliğinin 12. Maddesinde geçen “kent konseyleri görev alanına giren konularda meclis ve çalışma grupları oluşturabilir” ibaresi gereğince meclisler ve çalışma grupları şeklinde örgütlenmiştir. Buna göre Elâzığ kent konseyi bünyesindeki meclisler:

- Kadın Meclisi,
- Gençlik Meclisi,
- Çocuk Meclisi şeklindedir.

Elazığ kent konseyi meclisleri içerisinde en aktif tutumu kadın meclisi sergilemektedir. Kadın danışma ve dayanışma, eğitim, kültür ve sosyal işler, çevre tanıtım ve turizm, aile ve sağlık çalışma gruplarına sahip olan kadın meclisinin faaliyetlerinden bazıları şöyledir:

- Her ay tematik kadın buluşmaları gerçekleştirilmektedir. Her ay farklı meslek grupları ile yapılan tematik kadın buluşmaları çalışan kadınların sorunlarına çareler üretmek amacı ile hareket etmektedir.

- Kısa surelerin tefsiri ve İslami hayat konulu sohbetler her hafta kadınları bir araya getirmektedir. Bu sohbetler bir yandan manevi doyumu sağlarken bir yandan da görüş alış-verişinin yapılmasını sağlamaktadır
- “Sağlıklı kadın mutlu gelecek” sloganıyla kadın meclisi aile ve sağlık çalışma grubu ile sağlık seminerleri ve sağlık taramaları yapılmaktadır.
- Elazığ belediyesi hayır çarşısının teması olan veren el ile alan eli buluşturma çabası doğrultusunda çeşitli zamanlarda yardım kampanyaları başlatılarak projeye katkıda bulunulmaktadır.

Gençlik meclisi ise çeşitli kültürel etkinliklerin yanı sıra “al kalemimi eline yaz fikrini şehrine” sloganıyla başlattığı proje ile dikkat çekerek gençlerin şehrin gelişmesini sağlayacak projelerde söz sahibi olmasını sağlamıştır. Çocuk meclisi ise 2017’nin aralık ayında kurulmuş olup çocukların çeşitli gezi ve ziyaretlerde bulunmaları sağlanmıştır.

Ayrıca Elazığ kent konseyi bünyesinde “madde kullanımının önüne geçebilmek ve çocukların gelecekte temiz birer birey olmaları” amacıyla madde bağımlılığı ile mücadele çalışma grubu, “Harput’un hak ettiği değere kavuşturularak turizme kazandırılması” amacıyla Harput çalışma grubu, “Elazığ’da spor alanında yapılması gerekenleri tespit etmek” amacıyla Spor çalışma grubu ve son olarak “Eğitim sorunlarını belirlemek, eğitimde kaliteyi arttırmak, eğitim alanının problemlerini tespit ederek çözüm önerilerini sunmak ve proje geliştirmek” amacıyla Eğitim çalışma grubu oluşturulmuştur.

Elazığ belediyesinin katılımcılık, etkinlik eşitlik hesap verilebilirlik şeffaflık gibi ilkeleri belediye yönetimine hâkim kılmak amacıyla geliştirdiği diğer yerel yönetim uygulamaları ise aşağıdaki gibidir:

Halk Günleri: Belediyelerde katılım ilkesinin gerçekleştirilmesi yönündeki yaygın uygulamalardan biri düzenlenen halk günleridir. Belirlenen gün ve saatte belediye başkanının ve ilgili müdürlüklerin katılımıyla gerçekleşen bu toplantılar halkın istek, şikâyet ve beklentilerini aracısız olarak aktarabildiği yerel yönetim uygulamasıdır. Elazığ belediyesinde ise söz konusu uygulama 2014 yerel seçimlerinde seçim vaadi olarak yer almış ve akabinde uygulamaya konulmuştur. Her hafta Çarşamba günleri saat 08.00 ila 11.00 arasında üç saatlik bir zaman dilimi ile halka başkan ve ilgili birim müdürlükleri ile bir araya gelme fırsatı verilmiştir.

Mahalle ve Mahalle Muhtarı Toplantıları: Elazığ belediyesinde gerçekleşen bir diğer katılımcılık uygulaması mahalle ve mahalle muhtarları toplantılarıdır. 5393 sayılı belediye kanununun “mahalle ve yönetimi” başlığını taşıyan 9. maddesi “...belediye

kararlarında mahallelinin ortak isteklerini göz önünde bulundurur ve hizmetlerin mahallenin ihtiyaçlarına uygun biçimde yürütülmesini sağlamaya çalışır” ve “Muhtar, mahalle sakinlerinin gönüllü katılımıyla ortak ihtiyaçları belirlemek, mahallenin yaşam kalitesini geliştirmek, belediye ve diğer kamu kurum ve kuruluşlarıyla ilişkilerini yürütmek, mahalle ile ilgili konularda görüş bildirmek, diğer kurumlarla iş birliği yapmak ve kanunlarla verilen diğer görevleri yapmakla yükümlüdür” ifadelerine yer vererek alınacak olan kararlarda mahalle sakinlerinin ve mahalle muhtarlarının görüşlerine yer verilmesi gerektiğini hükme bağlamıştır. Bu doğrultuda Elâzığ Belediyesi yine seçim vaadi olarak gösterdiği bu toplantıları yıl içerisinde çeşitli mahallelerde gerçekleştirmektedir. Mahallede yaşayan kişilerin ve mahalle yetkililerinin katıldığı bu toplantılar birinci ağızdan ihtiyaçların ifade edilebildiği yerel yönetim anlayışının katılımcı demokratik uygulamalarındandır.

E- Belediyecilik: Vatandaş ve kamu kuruluşları arasında karşılıklı etkileşimi öngören bir diğer katılımcı uygulama e-devlet anlayışının yerel yönetimlerdeki yansıması olan e-belediyeciliktir. Sürekli gelişen bilgi ve iletişim teknolojileri, yerel yönetimlerin çok yönlü hizmet verme gereksinimleri doğrultusunda yeni ufuklar açmakta ve problemlere uygun çözümler sunabilmektedir (Henden ve Henden, 2005: 52). Bu doğrultuda Elâzığ Belediyesi gerçekleştirilen düzenlemelerle e-devlet sistemi kapsamına dâhil olarak “bilgi edinme başvurusu ve sorgulaması, arsa rayiç değeri sorgulama, beyan bilgileri sorgulama, sicil bilgileri sorgulama, tahakkuk bilgileri sorgulama ve tahsilat bilgileri sorgulama” hizmetlerini e-belediyecilik hizmetleri olarak ulaşıma açmıştır.

Mobil Sayfa: Bilgi ve iletişim teknolojisindeki sürekli gelişmeye bağlı olarak Elâzığ Belediyesi e-belediyecilik hizmetini genişleterek mobil sayfa uygulamasını hayata geçirmiştir. Oluşturulan mobil sayfada “güncel haberler, duyurular, yönetim ve birimlerin tanıtımı ve hizmet sayfaları, belediye rehberi, kent rehberi, online başvuru ve sorgulamalar, kategorilerine göre hizmetler, meclis gündem ve kararları, fotoğraf, video ve müzik galerileri, hava durumu, nöbetçi eczaneler, hal fiyatları, günlük vefat edenler, kategorilerine göre belediyeye ait yayınlar, iletişim bilgileri içerikleri” yer almaktadır.

Beyaz Masa: Belediye bünyesinde bulunan vatandaşların doğrudan ya da iletişim araçları vasıtasıyla istek veya şikâyetlerini dile getirebildiği bir birim (Sezgin ve Özbay, 2016:203) olan beyaz masa uygulaması Elâzığ Belediyesi’ndeki diğer katılımcı uygulamalardandır. Önceleri sadece mesai saatleri içerisinde hizmet veren birim son yıllarda sorun takip sistemi üzerinden yedi gün yirmi dört saat hizmet vermeye

başlamıştır. Sorun takip sistemi ile gelen şikâyet ve talepler sistem üzerinden otomatik olarak ilgili birim müdürlüğüne, çözümlenmemesi halinde ilgili başkan yardımcısına ve ardından da belediye başkanına bilgisayar ve cep telefonu aracılığıyla iletilerek vatandaş memnuniyeti sağlanmaya çalışılmaktadır (elazig.bel.tr.)

Şeffaflık İle İlgili Uygulamalar: Elazığ belediyesi yönetişimin şeffaflık ilkesi gereğince belediye meclis komisyonlarını sadece kendi parti üyelerinden oluşturmak yerine her komisyonda muhalefet partisinden bir kişinin bulunmasını sağlamıştır. Belediye işlemlerinde şeffaflığın sağlanmasına yönelik atılan bu adımı belediye meclis toplantılarının belediye web sayfasından canlı olarak yayınlanması takip etmiştir. Vatandaş bu uygulama ile meclis toplantılarında alınan kararları kolaylıkla takip edebilmektedir.

Etkinlik İle İlgili Uygulamalar: Elâzığ belediyesi hizmetlerinin daha etkin ve hızlı bir şekilde sunulması adına gerçekleştirdiği uygulamalardan ilki koordinasyon toplantılarıdır. Koordinasyon toplantıları ile birim müdürlerinin bir önceki hafta yaptıkları icraatlar değerlendirilip bir sonraki hafta yapacakları faaliyetler belirlenerek hizmetlerde aksaklığın önlenmesi hedeflenmiştir.

Elazığ belediyesi çalışanlarına çeşitli konularda (halkla ilişkiler, takım çalışması ve motivasyon) eğitimler vermektedir. Belediye bu yöntemle kuşkusuz çalışanların vatandaş ile olan diyalogunu geliştirmeyi, kendilerine olan inançlarını artırmayı ve üretim çıktılarını kaliteli hale getirmeyi hedeflemektedir. Ayrıca Belediye ve Özel İdare Çalışanları Birliği Sendikası (BEM-BİR-SEN) ile sosyal denge sözleşmesi imzalanarak Elâzığ belediyesinde görev yapan memurlara ek ücret uygulaması yapılmaktadır. Çalışanların herhangi bir yolsuzluk ile belediye hizmetlerine zarar vermemesi ve yaptığı iş ile aldığı ücret arasında tatminin sağlanmasına yönelik söz konusu bu sözleşme ayda 350 liralık ek ücreti kapsamaktadır.

Tüm proseslerin, ürünlerin ve hizmetlerin tam katılım yoluyla geliştirilmesi, iç ve dış müşteri tatmininin artırılması ve müşteri bağlılığının (sadık müşteri) yaratılmasının sağlanması amacıyla, örgütte alınan sonuçların sürekli iyileştirilmesine dayanan; müşteri görüş ve beklentilerine öncelik tanıyan kaliteyi tüm girdi-çıkı süreçlerine uygulayan günümüzün yönetim anlayışı (Peker, 1996: 45) olan toplam kalite yönetiminin kamu örgütlerinde uygulanması çerçevesinde Elâzığ belediyesi ISO 9001 kalite yönetim sistemi ve 14001 çevre yönetim sistemi kalite belgeleri ile belediye hizmetlerinde kaliteyi sağlamaya da çalışmaktadır.

3.8. Elazığ Belediyesinin Sosyal Belediyecilik ve Yerel Yönetişim Faaliyetlerine Yönelik Değerlendirme ve Bir Model Önerisi

Kentsel yoksulluk gıda, giyim ve barınma gibi insan hayatında yaşamsal öneme sahip ihtiyaçlarda olduğu gibi; kendini değerli hissetmeme, sosyal hayatın bir parçası olamama, onurlu bir hayat sürememe gibi durumların varlığında da ortaya çıkabilen çok boyutlu bir durumdur. Söz konusu ihtiyaçlar hususunda daha ayrıntılı bilgi birinci bölümde verilmiş olduğundan burada Elâzığ belediyesinin sosyal belediyecilik ve yerel yönetim faaliyetlerinin yerel halkın ihtiyaçlarını giderme konusundaki yeterliliği değerlendirilip bir model önerisinde bulunulmaya çalışılacaktır.

Elazığ belediyesinde “Hayır Çarşısı” sosyal belediyecilik faaliyetlerinde öne çıkan bir uygulama olma özelliğindedir. Gerek belediye yöneticileri ile gerekse de çalışanlarla yapılan mülakatlarda da büyük ölçüde bu özelliği ile karşılaşılmıştır. Yoksul ve dar gelirliler her ay 250 kontör yüklenen alışveriş kartları ile ihtiyacı olan maddelere bu çarşıda marketten alışveriş yapar gibi ulaşabilmektedirler. Bu şekilde bir uygulama kuşkusuz onurlu bir yaşam sürmesi gereken insan için önemlidir. Ancak Hayır Çarşısına yapılan başvuruların yıllar içerisinde artması ve ihtiyacı olduğu tespit edilmiş olsa bile uygulamadan yararlanamayan kişilerin varlığı ise endişe vericidir. Belediye personeli ile yapılan görüşmelerde sayı artışı ile ilgili çoğu vatandaşın ihtiyacı olmadan başvurması neden olarak gösterilirken ihtiyacı olup da uygulamadan yararlanamayan 130 kişi hakkında net cevaplar verilemediği görülmüştür.

Elazığ belediyesinin örnek projelerinden biri olarak gösterilen ekmeklerin israf edilmesini önleyen “insaf et israf etme” projesi ile şehrin çeşitli noktalarına yerleştirilen ekmek toplama kutuları sonrasında hayvan yemi olarak değerlendirilmektedir. Ekmeği kutsal sayarak israfı konusunda çeşitli projelere ev sahipliği yapan Elâzığ belediyesinin ekmek girmeyen evlere yönelik devam eden bir projesinin olmayışı da önemli bir eksikliktir. Türkiye’de örnekleri görülen ve geleneğimizde de önemli bir yeri olan askıda ekmek uygulaması mahalle muhtarları ile bilgi alışverişinde bulunularak mahalle fırınları aracılığıyla uygulamaya geçirilebilir ve en azından bir şekilde hayır çarşısı uygulamasından yararlanamayan kişilerin sofrasına ekmek konulabilir. Aynı şekilde sadece ekmekle sınırlı kalmayıp ihtiyaçların giderilmesi konusunda mahalle esnafı ile istişareler neticesinde askıda sebze, askıda meyve gibi uygulamalar da hayata geçirilebilir niteliktedir.

Günümüz gençliğini bir bataklık gibi içine çeken çevresinden ve sosyal hayattan kopmasına neden olan en büyük sorunlardan biri kuşkusuz madde bağımlılığıdır. Elazığ belediyesi bünyesinde madde bağımlılığı ile hayatın belli bir noktasında takılı kalan bu gençlere yönelik bir merkezin olmayışı da büyük eksikliklerdir. 2017 yılının son aylarında hizmete açılan genç yaşam merkezi de söz konusu kitleye hizmet etmemektedir. Bu nedenle Elâzığ ili içerisinde madde bağımlısı olarak yaşayan gençlerin tespit edilip onları sokaklardan alarak eğitime yönlendirecek, rehabilitasyonları için gerekli psikolojik desteğin sağlanacağı alt yapılarına sahip bir merkezin varlığı elzem görülmektedir. Aynı şey sokak çocukları için de geçerlidir. Geleceğimizin mimarları olan çocuklarımızın yeri sokak kaldırımları olmamalı onların özdeşleşeceği mekân okul sıraları olmalıdır. Şehrin çeşitli yerlerinde solan bu çiçeklere yaşam olabilecek eğitimleriyle, sağlıklarıyla, aile içi iletişimleriyle ilgilenecek merkezlerin varlığı Elâzığ halkı için de umut olacaktır.

Yoksulluk kısıracından kurtulabilmeyi sağlayacak en önemli unsur olan eğitim konusunda da Elâzığ belediyesi faaliyetlerinin yeterli düzeyde olmadığı görülmüştür. EBEGEM bünyesi altında istihdam sağlamaya yönelik eğitimler “Mağaza Satış Elemanı Kursu, Kat Elemanı ve Servis Elemanı Kursu, İngilizce Dil Kursu, Hüsn-i Hat Kursu, Geleneksel Ebru Sanatı Kursu, Girişimcilik Eğitimi, Bayanlara Bilgisayar Kursu, Minik Parmaklar Geleceği Planlıyor, Temel Arapça Dil Eğitimi, Temel Bilgisayar Eğitimi, Muhtarlar Bilgisayar Eğitimi, Bilgisayar Okur-Yazarlığı eğitimi, Diksiyon ve Güzel Konuşma Teknikleri, Osmanlıca Yazma ve Okuma Kursları, Mermer Çağına Yeni Nesillerle Adım atıyoruz” şeklindedir. Özellikle cazibe merkezi programına dâhil olan Elâzığ ilinde küçük ve orta ölçekli işletmelerin eleman portföyüne uygun eğitimlerin verilmesi önem arz etmektedir. Bu nedenle yukarıda bahsi geçen eğitim dallarının çeşitlendirilmesi ve özellikle teknik eğitimlere yönelik kursların düzenlenmesi şehir ekonomisine istihdam yönlü bir katkı sağlayacaktır.

Söz konusu kursların EBEGEM çatısı altında tek bir merkezden yürütülmesi de istenilen kitleye ulaşmakta güçlük çıkarabilir. Yoksulluktan kurtulabilme umuduyla katılacakları bu kurslara yine yoksulluk nedeniyle katılamayanlar için ya da bakmakla yükümlü olduğu kişilerin varlığı nedeniyle evden ayrılamayan bayanlara yönelik gezici eğitim merkezlerinin oluşturulması söz konusu sıkıntıları giderebilecektir. Söz konusu gezici eğitim uygulaması sadece şehir içindeki mahallelere yönelik değil köyleri de kapsayacak şekilde örgütlenmelidir. Her ay farklı mahallede veya köyde istihdama katkı

sağlayacak, hobi edindirecek kurslarla hizmet verecek bu merkezler kadınların daha aktif bir rol ile hayata dâhil olmasını sağlayacaktır.

EBEGEM çatısı altında verilen kurslar neticesinde yetkinlik kazanan bireyler ile işadamları arasında köprü görevi sağlayacak bir ara birimin olmayışı da merkezde görülen diğer önemli bir eksikliklerdir. Buradan mezun olan kişilerin kayıt altına alındığı ve sonrasında personel arayan firmalarla iletişime geçilerek kayıt altına alınanlar arasından uygun görülenlerin firma sahipleri ile yüz yüze görüşmelerin gerçekleştirildiği yapıların varlığı şehir içerisinde iş arayanları herhangi bir bilgi kirliliğine maruz kalmadan doğrudan hedefe ulaştıracaktır.

2016 yılı itibariyle doğu Anadolu bölgesinde kadına yönelik şiddette 2. sırada yer alan Elâzığ ili, kadın danışma ve dayanışma merkezi ve sığınma evlerinden de yoksun bir kettir. Kadının değersiz ve her türlü ayrıma tabi tutulması gerektiği fikri yaygın olarak devam ederken bu türden merkezleri barındırmayan kentler kadının güven duygusu içerisinde yaşayacağı bir mekân olmaktan uzaktır.

Toplumun diğer dezavantajlı kesimini oluşturan engelli vatandaşlara yönelik Elâzığ belediyesi son yıllarda faaliyetlerini artırmıştır. Özellikle down kafenin faaliyete geçmesiyle down sendromlu vatandaşlar hem kazanç sağlayabilmekte hem de keyifli zaman geçirebilmektedir. Çeşitli eğitim etkinliklerine katılımlarının sağlanması ve sonrasında belediye bünyesindeki 4 adet büfenin ihalesinin engelli vatandaşlar arasında gerçekleşmesi Elâzığ belediyesinin engelli bireylere yönelik diğer faaliyetlerini oluşturmaktadır. Atılan adımların yerinde fakat yetersiz düzeyde oluşu Türkiye’deki diğer belediyelerin faaliyetleri ile kıyaslandığında ortaya çıkmaktadır. Bu açıdan engelli vatandaşların hayatlarında büyük bir öneme sahip olan ve kas sistemlerinin bozulmasını engelleyen fiziksel aktiviteler için özel ekipmanlarla oluşturulmuş spor odaları, görme engeli olan bireyler için Braille alfabesinden oluşturulan okuma odaları, engeli ne olursa olsun tüm engelli bireyleri bir araya getirecek etkinlik odaları, genel sağlık hizmetlerinin yanı sıra psikolojik desteklerin verildiği rehabilitasyon odaları vb. uygulamaların tek bir çatı altında toplandığı bir yaşam merkezinin olmayışı Elâzığ belediyesinin engelli bireylere yönelik önemli eksikliklerden birini oluşturmaktadır.

Şehrin merkezinde elli bine yaklaşan öğrenci sayısı ile 1975’den bu yana faaliyet gösteren firat üniversitesinde, öğrenim gören dar gelirli öğrencilere yönelik belediyenin destekleyici projelerinin olmayışı göze batan diğer bir konuyu oluşturmaktadır. Bu nedenle söz konusu kitleye yönelik kampüs içerisine yerleştirilecek “İkram Büfesi” dar

gelirli öğrencilere gıda yönlü bir destek sağlayacaktır. Ayrıca hem öğrencilerin hem de şehir içindeki ihtiyaç sahibi vatandaşların yararlanacağı bir çamaşırhanenin şehre kazandırılması zaruri olan diğer bir ihtiyacı giderecektir.

Elazığ belediyesinin sosyal belediyeçilik faaliyetleri içerisinde hayatın yükünü yıllarca omuzlamış olan yaşlı bireylere yönelik bir uygulamanın olmaması da dikkat çeken bir diğer konuyu oluşturmaktadır.

Elazığ ilinin 2016 yılında 65 yaş ve üstü olan kişi sayısı 51.943 kişiye ulaşmıştır. Bu sayı toplam nüfus oranı içinde %8.97 oranında olduğu belirlenmiştir. 2007-2016 yılları arasında yaşlı nüfus oranındaki değişimin sonuçlarında önemli farklılıklarla karşılaşmıştır. 90 yaş ve üstü sayısı 2007 yılında 849 iken, 2016 yılında bu sayı %44.11 artış göstererek 1.519 kişiye ulaşmıştır. 85-89 yaş arasında 1762 kişi iken, 2016 yılında bu sayı %48.07 artış göstererek 3.393 kişiye ulaşmıştır. Sayıları gerontolojik olarak yorumlaması yapıldığında Elazığ ilinin 65 yaş ve üstü oranı Türkiye'nin ortalamasının (%8.33) üzerinde olduğu belirlenmiştir. Evde bakım desteği, yaşlı yaşam merkezleri, sağlıklı yaş alma ve dayanışma merkezi, belediye huzurevleri, gündüz bakım merkezi, yaşlı dinlenme salonları, hobi bahçeleri, akıllı yaşlı bakım ve koordinasyon merkezi, gibi daha birçok hizmet modelleri ülkemizin çeşitli illerinde bu sayısal verilere ulaşmamış olduğu halde uygulanmakta (<http://www.elazigstarhaber.com>) iken Elâzığ belediyesinin bu konuya yönelik herhangi bir çalışmasının bulunmaması sosyal belediyeçilik anlayışının ifade ettiği anlam ile ters düşmektedir. Çünkü sosyal belediyeçilik aynı zamanda toplumun tüm kesimlerini kucaklayarak kalabalıklar içerisinde yalnız kalan bireylere yoldaş olabilme vasfını da taşımaktadır.

Öztürk ve Gül'ün belirttiği şekliyle sosyal belediyeçilik, yardıma ihtiyacı olanların bu ihtiyaç hallerini ortadan kaldırmayı, sosyal sorunların ortadan kalkmasına ön ayak olmayı ve bunlarla beraber insanların yaşadıkları ortamda mutlu, huzurlu, güven duygusu gelişmiş bir refah ortamında yaşamalarını planlamaktır. Yine sosyal belediyeçilik, çocuklara, gençlere, yaşlılara, kadınlara, toplumdaki tüm dezavantajlı gruplara özel hizmetler sunmak ve özel politikalar üretmek (Öztürk ve Gül, 2012:385) anlamlarına sahiptir. Öztürk ve Gül'ün yapmış olduğu tanım göz önüne alındığında Elâzığ belediyesinin sosyal belediyeçilik tanımına tam olarak uymadığı açıkça belirmektedir.

Elazığ belediyesinin sosyal belediyeçilik yönündeki yetersizliği aynı zamanda yönetişimin yerel boyuttaki etkisizliğinin de göstergesidir. Özellikle yerel gündem 21 ile

kentlerde yer edinen kent konseyinin Elâzığ belediyesinde işlevsel bir yapıdan uzak olduğu gençlik, kadın, çocuk meclislerinin faaliyetlerinin sınırlılığından ve yeterli çeşitlilikte olmayan çalışma gruplarından anlaşılmaktadır. Kent konseyi dışında Elâzığ belediyesi, yönetim ilkeleri göstergesi bakımından da zayıf bir yapıdadır. Halk günleri, mahalle toplantıları gibi doğrudan katılımın sağlandığı uygulamalar Elâzığ belediyesi bünyesinde yer edinse de etkin bir yapıya ulaşamamıştır. Belediye personeli ile yapılan görüşmelerde mahalle toplantılarının halk toplantılarına kıyasla çok daha verimli geçtiği, belirlenen mahalle sorunlarının ivedilikle çözüme kavuşturulduğu belirtilmiştir. Halk toplantılarındaki verimsizliğin nedeni ise çoğunluklu olarak iş arayan bireylerin katılımı ile gerçekleşmesine bağlanmıştır.

Bilgi edinme hakkının yönetişimin temel dinamiklerinden biri olduğu önceki bölümlerde ayrıntılı olarak belirtilmişti. Birçok yönetim ilkesinin -şeffaflık, hesap verilebilirlik, hukuka uygunluk, katılımcılık- varlığıyla doğrudan bağlantılı olan bilgi edinme hususunda Elâzığ belediyesinin gerekli özeni göstermediği görülmüştür. Araştırmaya konu olan faaliyetlere ilişkin çeşitli zamanlarda e- belediyeçilik uygulaması üzerinden yapılan bilgi edinme başvurularına olumlu ya da olumsuz herhangi bir geri dönüş yapılmaması bu özensizliği gözler önüne sermiştir.

Yerel yönetim ile birlikte ortaya çıkan uygulamalar belediyelerin vatandaşlarına yönelik bir lütfu değil, bilakis onlara karşı görevidir. Elazığ belediyesinin yönetişimi gerçekleştirme konusundaki eksikliklerine ek olarak hayata geçirilen çoğu uygulamanın seçim vaatleri arasında yer alması yukarıda ifade edilen görev ve hak temelli bir yaklaşımdan uzak olduğunun da göstergesidir. Kuşkusuz bu uzaklık sosyal belediyeçilik uygulamalarını da etkileyerek kısıtlı ve sistematik olmaktan uzak bir tabloyu meydana getirmiştir.

Yukarıda sosyal belediyeçilik ve yerel yönetim hususunda belirtilen kentin eksik kalan yanları sayıca artırılabilir niteliktedir. Bu nedenle söz konusu eksikliklerin 21. yüzyılı yaşadığımız şu dönemde bilginin tartışılmaz gücünü kullanarak stratejik bir hamle ile giderilmesi şehre artı bir değer katacaktır. Bu düşünceden hareketle Elâzığ belediyesi ve ülkemizde yer alan diğer belediyelerde hâkim olan unsur, yöneticiler ya da ideolojiler değil çağını yaşadığımız bilgi olabilmelidir.

Kent bilgisi kavramı, kentin coğrafi özelliklerinden sosyo-ekonomik niteliklerine, altyapı sistemlerinden üstyapı öğelerine, güvenlikle ilgili bilgilerden ulaşım sistemlerine, eğitimden donatılarına ve sağlık tesislerine kadar kent hayatındaki tüm bilgileri”

kapsamaktadır (Çabuk, 2015: 73). Kentte yaşayan birey ve toplulukların, talep ve ihtiyaçlarını karşılamak için faaliyet gösteren yerel birimlerin, hizmetlerini aksatmadan yerine getirebilmesi, ancak kent bilgilerine sağlıklı bir şekilde hâkim olmalarıyla mümkündür. Ancak bu bilgiler; kentin yapısı gereği, farklı uzmanlık alanları içinde, sınırlı sayıda, dağınık olarak bulunmaktadır. Mevcut sistem içerisinde bu veriler kâğıt, indeks, kart vb. ortamlarda muhafaza edilmektedirler. Bu klasik yaklaşım verilerin işlenmesi, depolanması, güncelleştirilmesi, analizi ve sunulması için yeterli değildir (Morova, 2007:7) Günümüzde söz konusu bilgilerin kent içerisinde toplanarak ilgili birimler arasında paylaşılması ve böylece örgüt içerisindeki tüm birimlerin birbiriyle koordineli bir yapı dâhilinde hareket etmesini sağlayarak, üretilecek hizmetlerin stratejik planlamasının yapıldığı sistemler, coğrafi bilgi sistemlerinin bir alt dalı olan kent bilgi sistemleri eliyle yürütülmektedir.

Kent bilgi sistemleri ise kent ve kentliye ait bilgilerin belirli yöntemlerle toplanması uygun yazılım ve donanımlar kullanıp bir veri tabanına aktarılması, veriler arasındaki ilişkilerin kurulması, yönetilmesi ve doğru sorgulamalar oluşturup analizlerin yapılarak kentin her türlü ekonomik, sosyal, kültürel, idari ve diğer hizmetlerinin en iyi şekilde gerçekleştirilmesini sağlamak amacı ile kurulan sistemleri ifade etmektedir (Pektaş, 2009: 244). Bir başka tanıma göre kent bilgi sistemi kent yaşayanları ile beraber, özellikle kent yöneticilerine sunulan ve yöneticilere şehirlerin kompleks problemlerine karşı doğru ve güvenilir karar verme imkânı sağlayan bilgi sistemleridir (Alkaya vd., 2011:1). Ancak kent bilgi sistemleri kent yöneticileri tarafından çoğunlukla klasik belediyeçilik hizmetlerinde karşılaşılan sorunlara karşı tercih edilmiştir ve halen günümüzde sayılı birkaç örneği dışında bu yönde tercih edilmektedir. Bilginin dar bir bakış açısıyla sınırlandırıldığı bu durum sosyal yardım ve hizmet görevlerini de üstlenen belediyelerde Elâzığ örneğinde olduğu gibi geniş bir değerlendirme yapılmasına engel olmaktadır.

Kent bilgi sistemlerinin sadece kalıplaşmış alanlarda çıkabilecek sorunlara karşı kullanılabileceğine olan inanç veya bilginin hiç kullanılmaması belediyelerde bir takım sorunların artarak devam etmesine neden olmuştur.

Bahsedilen sorunlardan birkaçı aşağıdaki gibidir (Çete, 2002: 16):

- Yöneticiler kentle ilgili bir takım kararları alırken ihtiyaç duydukları verilere erişemediklerinden, sağlıklı kararlara ulaşmaları güç olmaktadır.

- Belediyede kullanılan veriler ortak bir veri tabanında kayıtlı olmadığı veya güncellikleri korunamadığı için, birimler ihtiyaç duydukları verileri tekrar üretebilmekte, bu da kaynak israfına neden olmaktadır.
- Emlak, çevre temizlik, ilan reklam ve eğlence vergisi gibi belediyenin gelir kaynaklarından önemli bir kısmını oluşturan vergiler sağlıklı bir şekilde toplanamamakta, beyan vermemiş veya borçlu mükellefler tespit edilememektedir. Bu sebeple belediyeler önemli ölçüde ekonomik kayba uğramaktadırlar.
- Belediye ve hazineye ait taşınmazların kontrol ve takibi sağlanamamaktadır.
- Belediyede yürütülen faaliyetler sırasında kentliye çağdaş ve nitelikli hizmet sunulamamaktadır.
- Şehir plancılar, imar planlarının yapımı sırasında kente ve kentlilere ilişkin yeterli bilgiye sahip olmadıkları için, optimum ve uygulanabilirliği yüksek planlar üretememektedirler.
- Altyapı şebekelerinde gerçekleştirilecek bakım ve onarım çalışmaları sırasında, gerekli bölgelerin dışındaki alanlarda da kısıtlamalara gidilebilmektedir.
- Kent gelişimi düzenli takip edilemediğinden planlama çalışmalarında gecikmeler yaşanmakta ve planlı bir kent gelişimi sağlanamamaktadır.
- Kaçak yapılaşmaların tespitinde sorunlar yaşanmaktadır.
- Doğal afetler için senaryolar üretilmemekte ve muhtemel bir afete karşı hazırlıklı olunamamaktadır.

Görüldüğü gibi bilginin yetersiz veya hiç kullanılmaması –özellikle il belediyelerinde- mevcut belediye hizmetlerinden istenilen düzeyde verim elde edilmesini engellerken gelecekte yapılması planlanan projeler için de bir belirsizlik ortamı oluşturacaktır. İster kamu yönetiminde isterse de özel sektörde olsun kurum ve kuruluşlar stratejik bir yönetim anlayışıyla yolunu aydınlatarak karşısına çıkabilecek engelleri önceden görebilmeyi sağlayacak sistemlere gereksinim duymaktadırlar. Bu nedenle kent bilgi sistemleri, belediyelerin geleneksel görevlerinin yanı sıra günümüz ihtiyaçlarına paralel olarak yüklendiği yeni sorumluluk alanlarında da doğru adımların atılmasını sağlayarak herhangi bir engele takılmadan yol alabilmeyi vadetmektedir.

Öte yandan Türkiye’de 03.07.2005 tarihli ve 5393 sayılı Belediye Kanunu’nda belediyelerin görev ve sorumluluklarını hükme bağlayan 14. maddesinin birinci

fıkrasında, “Belediye, mahalli müşterek nitelikte olmak şartıyla; (...) coğrafi ve kent bilgi sistemleri (...) hizmetlerini yapar veya yaptırır.” denilmektedir. Yine 10.07.2004 tarihli ve 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu’nun 7. maddesinde “Coğrafi ve kent bilgi sistemlerini kurmak” büyükşehir belediyelerinin görev, yetki ve sorumlulukları arasında sayılmaktadır. Bu çerçevede yerel yönetimler kent bilgi sistemlerinin, etkin ve verimli kentsel hizmet sunumunu kolaylaştıran araçlar dizisi olmasının yanında, yasal mevzuat gereği yerine getirilmesi gereken bir görev alanına dönüştüğü de açıktır (Pektaş, 2009:247). Modern toplumlarda aktif olarak kullanılmakta olan bilgi sistemlerinin önemi ülkemizde de özellikle yasal mevzuat ile desteklendikten sonra anlaşılmaya başlanmış ve kendine uygulama alanı bulmuştur. Bilhassa ülkemizde, nüfusun büyük bir kısmının kentlerde yaşadığı ve her geçen gün de nüfusun hızla artmakta olduğu düşünülür ise belediye kanunlarında yer bulan yukarıdaki maddelerin yerindeliği daha net ortaya çıkacaktır. İstatistiklere göre veriler her yıl bir önceki yıla oranla iki kat artmaktadır. Böylece yerel yönetimler yoğun ve karmaşık bir bilgi birikimi ile karşı karşıyadır. Dolayısıyla hizmetlerin ve kararların sağlıklı olabilmesi için, bilginin denetim altına alınması kaçınılmazdır (Yomralıoğlu ve Çete:2002: 34).

Ne var ki ülkemizde kent bilgi sistemlerini aktif olarak kullanan birkaç belediye dışındaki belediyeler kent bilgi sistemlerinden maliyetli ve bir o kadarda zaman ve uzmanlık gerektiren bir yapıya sahip olması nedeniyle çekinmektedirler.

KBS’nin (Kent Bilgi Sistemi) kurulumu konusunda belediyeleri tedirgin eden aşamalar en genel anlamıyla aşağıdaki gibidir:

Hazırlık aşaması: Bu aşamada uzman desteği ile birlikte kurulması planlanan sistem ile ilgili geniş bir değerlendirme yapılır. Bu değerlendirme oluşturulacak sistemin maliyet- fayda analizinden başlanarak kurulumun gerçekleşmesini sağlayacak donanım ve yazılım sistemlerini seçmeye kadar uzanacak uzun bir aşamadır.

Kente dair detaylı bilginin elde edilmesi: KBS’nin temeli olan harita bilgisi bu aşamada kente dair haritaların bir araya getirilmesi ile sağlanmaya çalışılır. Eksik ya da hiç olmayan haritalar bilgileri ya belediye tarafından oluşturulacak ilgili birimler eliyle ya da ihale edilmek suretiyle temin edilmeye çalışılır. Haritalamaya konu olan veriler sanıldığı kadar kolay olmayan zor ve zaman alıcı bir şekilde toplanmaktadır.

Genel olarak belirtmek gerekirse haritalama işlemi gerçekleştirilmeden önce aşağıdaki temel adımlar ile veriler toplanır (www.konya.bel.tr):

Numarataj Bilgilerinin Entegrasyonu: Bu aşamada cadde, sokak envanterleri elden geçirilerek iş yeri sınıflandırması, sanayi envanteri, esnaf sanatkar envanteri, resmi kurum envanteri, sağlık birimleri envanteri, eğitim tesisleri envanteri, dini tesis envanteri, binaların inşaat tipleri kerpiç, betonarme, yığma vb. bina niteliği (ticari, mesken, eğitim vb.), sığınak olup olmadığı, yangın merdiveni olup olmadığı, su kuyusu var olup olmadığı, binanın ısınma tipi(merkezi, bireysel), bina fiziksel durumu, cephe durumu, çatı durumu, vb. bilgilerin envanter olarak toplanması işlemleri gerçekleştirilir. Yine Bina fotoğrafı, yol fotoğrafı, barkotlama işlemleri de bu kısımda gerçekleştirilir.

Mahalle Sınırlarının Değiştirilmesi ve Mahallelere Kod Verilmesi: Bozuk yapıdaki mahalle sınırları bazen bir binayı ikiye bölmekte ve binanın bir yarısı bir mahallede diğer kısmı başka bir mahallede kalmasına neden olabilmektedir. Düzgün bir sistemin oluşturulabilmesi için sınırları müphem olmayan, hem fiiliyatta hem de imar planında var olan yollardan geçirilen sınırlar belirlenmesi gerekmektedir. Mahalle sınırlarının tespiti sonrasında Adres ve Numaralamaya dair yönetmelik maddelerine bağlı kalınmaya çalışarak mahalle kodlaması işlemi gerçekleştirilir.

Cadde ve Sokakların Başlangıç ve Bitişlerinin Kontrolü ve Kodlanması: Bu aşamada cadde ve sokakların mümkün mertebe uzun olmamasına dair çalışma felsefesi benimsenerek şehre hâkim personeller ile cadde ve sokak numerataj işlemleri yapılır. Cadde ve sokakların uzun tutulmasının sebebi ise ileriki günlerde baştan sona değişecek bir numerataj faktörü oluşur ise numerataj silsilesi içinde çok fazla bina etkilenmemesini sağlamaktır. Bu çalışma akabinde şehrin yapısına uygun olarak sokak kodlama işlemleri gerçekleştirilir.

Bina Sicillenmesi ve Numarataj: Bu bölümde numerataj öncesinde araziye gidilerek her binaya bir daha tekrar etmeyecek şekilde sicil numaraları verilir. Numerataj yapılmadan önce binanın hangi yoldan cephe aldığı, hangi yola kapılarının olduğu, bina ile ilgili oluşturulan Bina Bilgi Formundaki (BBF) bilgiler ile birlikte ortofoto pafta üzerine işaretlenmekte, binaya dair fotoğraf, yola dair fotoğraf çekilerek araziden büroya gelinmesi sağlanmaktadır. Daha sonra büroda kadastro, imar planı, saha bilgisi eşliğinde yönetmelik hükümlerine de elden geldiğince sadık kalınarak sayısal veri üzerinde doğrudan numerataj yapılarak bina ile ilgili diğer bilgiler veri tabanına girilerek bu en zahmetli aşama bitirilir.

Kent Bilgi Sistemi Numarasının Hanelere Uygulanması ve Envanterin Verifiye Edilmesi: Bu aşamada ise Tüm iş yeri, konut ve binalara verilen numaralar

sisteme girilir ve güncelleme süreci içinde aynı numaranın üretilmemesine ayrı bir dikkat gösterilir.

Yukarıda kısaca ifade edilmeye çalışılan aşamalar artırılabilir niteliktedir. Bu noktada dikkat edilmesi gereken konu oluşturulan verilerin kurumlar arasında tekrarı önleyecek şekilde belli bir standarda kavuşturulmasını sağlamaktır. Bu standartlar daha sonraki adımlarda bilgi kirliliğinden doğan karmaşanın önüne geçebilecek önemli bir işlevi yerine getirecektir. Tüm bunlardan sonra veri tabanı tasarımı gerçekleştirilir.

Kurumsal düzenlemeler: Bu aşama gerçekleştirilirken belediyeler öncelikle kendi organizasyon yapısı içerisinde bir hareketliliğe sahne olurlar. Çünkü oluşan KBS sadece belediye tarafından kullanılan ve oluşturulan bir yapıdan ziyade birçok paydaşın katılımıyla oluşturulan ve yine birçok paydaşın kullanımına açık bir özelliği bünyesinde taşımaktadır. Bu nedenle organizasyon yapısı paylaşımcı, katılımcı ve şeffaf bir takım özellikler ile birlikte bir dönüşümün içine girer.

Kurumsal manada atılacak bir diğer adım ise KBS konusunda uzman personelin temini ve var olan personelin eğitiminin gerçekleştirilmesidir. KBS'den en yüksek düzeyde yararlanma amacının gerçekleştirilebilir olması eğitilmiş personelin varlığı ile mümkündür. Bu nedenle personel kurum içi eğitim programlarıyla gerekli eğitimlerden geçer. Personel eğitiminin yanı sıra kent içerisinde yaşayan vatandaşlarında bilinçlendirilmesi gerekmektedir. Özellikle kentin sosyal bir takım ihtiyaçlarını tespit edildiği ve gerekli yatırımların bu tespitlere göre yapıldığı düşünüldüğünde kentli eğitimi daha büyük bir öneme sahip olacaktır. Bu nedenle verilerin toplanması aşamasında gerçekleştirilecek anket vb. konularda kentli bilinçlendirilir.

Teknik düzenlemeler: bu aşama yazılım ve donanım tespiti, temini, KBS'ni yürütecek birim ortamının hazırlanması ve diğer teknik konuları içermektedir.

Belirtilen aşamalardan geçerek oluşan KBS, belediyelerin ilgisini çekme konusunda arzu edilen başarıyı sağlayamamıştır. Hâlbuki daha çok maliyet ve zaman bakımından eleştirilen bu sistemler belediyelerin yanlış kararlar neticesinde uygulamaya koyduğu birçok projenin oluşturduğu mali yük ve zaman kaybının giderilmesini sağlayarak ilk başta kurulması için gösterilen çabayı büyük ölçüde karşılamaktadır. Ancak ülkemizdeki çoğu belediye kentlerin bile akıllı olarak vücut bulduğu bu çağda bilgiye yapılacak her yatırımı israf olarak gördüklerinden ne klasik belediyecilik ne de asıl konumuzu oluşturan sosyal belediyecilikte arzu edilen noktalara ulaşamamıştır.

Bugün gelinen noktada ise Türkiye’de belediyelerin KBS kullanımını artırmak için merkezi yönetimin teşvik edici çalışmaları ön plana çıkmaktadır. Özellikle il belediyelerine yönelik olarak planlanan çalışmalar çevre ve şehircilik bakanlığı eliyle yürütülmektedir. Buna göre “Ardahan İl Merkezi, Elazığ İl Merkezi, Kayseri/Talas İlçesi, Kırşehir İl bütünü, Aksaray, Amasya, Bayburt, Bolu, Çankırı, Çorum, Ankara / Çubuk, Düzce, Erzincan, Kütahya, Sivas, Samsun / İlkadım, Samsun / Tekkeköy, Samsun / Atakum, Samsun / Canik, Malatya / Battalgazi, Malatya / Yeşilyurt, Yozgat, Samsun Büyükşehir Belediyesi, Malatya Büyükşehir Belediyesi” gibi çeşitli il, ilçe ve büyükşehir belediyelerinde bakanlık bulut bilişim teknolojisini kullanarak kent bilgi sisteminin söz konusu belediyelerce kullanımını sağlamıştır.

Peki, bakanlıkça kent bilgi sistemi olmayan belediyelerde uygulamaya konulan bulut teknolojisi neyi ifade etmektedir?

Bulut, çok sayıda bilgisayarın birleşimi ile meydana gelen veri merkezlerini içeren, kullanıcıların kaynaklara internet üzerinden erişimine imkân veren bir bilgi işlem ağıdır. Bulut bilişim ise işlem ve depolama kaynaklarının dağıtımı için oluşturulan, kullanıcıların bilgiye internet üzerinden erişimi, paylaşımı ve bilgi üzerinde ortak işlem yapmalarını sağlayan bir teknolojidir (Sevli, 2011: 8).

Bulut bilişim sayesinde, istenilen bilgiye her yerden ve her türlü bilgi iletişim cihazı (PC, Mac, iPhone, Android veya BlackBerry) kullanarak ulaşmak mümkün olabilmektedir. Donanım kaynaklı problemlerin bulunmaması, fiziksel sunuculardan daha hızlı çalışan sanal bilgisayar ile yüksek erişilebilirlik imkânının sunulabilmesi, bellek ve disk değişikliği gerektirmeyen esnek yapının kullanılması ve doğa dostu (elektrik ve yer tasarrufu) olması, bulut bilişimin ilk bakışta dikkati çeken avantajları arasında görülmektedir (Henkoğlu ve Külcü, 2013: 64). Çevre ve Şehircilik Bakanlığı ise sayılan avantajları göz önünde bulundurarak teknik, mali ve insan kaynağı kısıtlı olan küçük ve orta ölçekli belediyelere bulut bilişim teknolojisini kullanarak kent bilgi sistemini merkezi bir şekilde sağlamak amacıyla gerekli altyapının modellenmesi için bir prototip oluşturmuştur (webdosya.csb.gov.tr). Bakanlık ilk olarak KBS masaüstü olarak adlandırdığı ve belediye sınırları içerisindeki mülkiyet bilgilerinin, imar planlarının, altyapı bilgilerinin, bina, konut, ticari ve kamusal alanların envanterleri ile bunlara ait adres ve numarataj bilgilerinin tutulduğu, bu bilgilerin coğrafi haritalar üzerinde gösterilerek akıllı veri işleme, analiz ve sorguların yapılabildiği CBS altyapısında geliştirilen bir sistemi oluşturmuştur. Daha sonra masaüstü uygulamasında yapılan

değişikliklere ve çalışmalara bulut teknolojisi ile web uygulaması üzerinden ulaşılarak, çalışmalara veri kaybı olmadan devam edilmesi hedeflenmiştir. Böylece mekanizmanın her iki yönlü çalışması sağlanarak tek bir platforma bağlı kalmadan çalışmaların yapılması sağlanmıştır (Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, 2016: 10-13). Ayrıca bakanlık tarafından oluşturulan Bulut Kent Bilgi Sistemi için gerekli yazılım milli olarak üretilerek kent bilgi sistemlerinin bu en çok maliyet doğuran aşaması mümkün olan en az maliyetle oluşturulmaya çalışılmıştır.

Söz konusu bulut bilişim sadece Türkiye özelinde hayata geçen bir uygulama değildir. İngiltere bulut teknolojisi ile yıllık kamu harcamalarında 3,2 milyar pound tasarruf sağlanmasını hedeflerken Amerika birleşik devletleri hizmet tedarikinde birim maliyetlerde %50'ye yakın azalma ile elektronik sağlık kayıtları sisteminin 1 yıl yerine 3 ayda faaliyete geçirilmesini hedeflemiştir. Türkiye ise oluşturduğu bu sistemle yıllık 400 milyon dolar tasarruf etmeyi hedeflemiştir (Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, 2015: 7).

Görüldüğü üzere Türkiye merkezi bir hamle ile kent bilgi sistemlerini ülke içerisindeki tüm belediyelerde yaygın hale getirmek için bulut teknolojilerinden yararlanmıştır. Ancak belediyeler bulut teknolojileri ile kent bilgi sistemlerine kavuşturulurken kentin sosyal dokusunu ortaya çıkaracak verilerin elde edilmesi hususunda ise eksik bırakılmıştır. Çünkü bulut kent bilgi sistemleri “coğrafi bilgi sistemi yazılım geliştirme kiti, coğrafi bilgi sistemi sunucu ve masaüstü yazılımları, numerataj modülü, ruhsat modülü, imar modülü, altyapı modülü, e-plan modülü, yer bilimsel veri modülleri, deprem risk tahmin modülü” gibi unsurlar üzerine odaklanmıştır. Bu nedenle belediyelerin sosyal ihtiyaçları giderme görevinin asli vazifeler arasında görüldüğü günümüz kentlerinde sosyal hizmet ve yardım konusunda da teknolojiden yararlanmak elzem gözükmektedir.

Yukarıdaki görüşten hareketle şehirlerin sosyal veri ihtiyacını gidermede kullanılacak hem Elâzığ belediyesi hem de diğer belediyeler için örnek teşkil edecek ve sosyal belediyecilik konusunda kenti birkaç adım öteye taşıyacak bulut sosyal veri merkezi önemli bir işlevi yerine getireceği düşünülmektedir. Bulut kent bilgi sistemi ile tanışan belediyeler çevre ve şehircilik bakanlığı ile işbirliği içerisinde bulut sosyal veri merkezi için gerekli numerataj, imar, ruhsat vb. verileri buradan temin edip söz konusu bu verileri sosyal doku anketleri ile entegre ederek kentin bulut sosyal veri merkezini oluşturabileceklerdir. Bulut teknolojisini ise kendi bünyesinde oluşturacağı birimler vasıtasıyla kurabileceği gibi bugün dünyadaki birçok kentin tercih ettiği bulut

teknolojileri konusunda öncü firmalar arasında ihale etmek yoluyla da oluşturabileceklerdir.

Bulut sosyal veri merkezini oluşturacak sosyal veriler hangi yöntemle toplanacaktır? Bu konu hakkında verilerin sahaya çıkılarak oluşturulan sosyal doku anketleri aracılığıyla toplanması kabul gören görüşü oluşturmaktadır. Sosyal doku anketi öncelikle zaman alacak bir uygulama olması hasebiyle psikolojik olarak geri dönüşlere sebep olabilecek bir özelliktedir. Bu nedenle anket içeriği hazırlanmadan önce girişilecek işe inanarak ve sonuçlarının vatandaş refahında meydana getireceği olumlu etkiler düşünülerek başlanmalıdır.

Hazırlanacak sosyal doku anketinde alanında uzman sosyal hizmet görevlileri, yerel yönetim, çocuk gelişimi, genç ve yaşlı psikolojisi, kadın sorunları, mülteci sorunları, eğitim ve sağlık sorunları, istihdamı sağlayacak yatırım konusunda donanımlı akademisyenler ve uzmanlar ile STK'ların katılımını içerecek geniş bir hazırlayıcı kitlesi ile yerel halka yönetilecek soruların her yaşa her gruba hitap edecek nitelikte olması sağlanabilmelidir. Ayrıca anket hazırlayıcıları arasında yerel halkı en iyi yansıtacak olanın yine vatandaşın kendisi olduğu düşüncesinden hareketle proje içerisinde vatandaşın bizzat kendisinin bulunabilmesi sağlanmalıdır. Anket sorularının katılımcı bir anlayış ile hazırlanmasının ardından sahaya çıkılarak anketörler aracılığıyla veri toplama işlemi gerçekleştirilir. Bu noktadan sonra bulut kent bilgi sistemine dahil olan belediyeler bu sistemdeki, dâhil olmayan belediyeler ise var olan kent bilgi sistemlerindeki veriler ile sosyal doku anketi verilerinin birbirine entegre edilmesi işlemlerine geçilir. Sosyal doku anketi ile kentin fiziki mekân bilgileri entegrasi sosyal hizmet ve yardım konusunda önemli yararları olacak tematik haritaların üretilmesine katkı sağlayacaktır. Tematik haritalar hangi fiziki mekân içerisinde hangi tür yoksulluğun yaşandığı hakkında veriler içerdiğinden yoksulluk türlerine göre bir sınıflandırma yapılabilmesine imkân vererek şehre nefes aldırarak projelerin gerçekleşmesini sağlayacaktır. Bu konu hakkında bir örnek vermek gerekirse şehir içerisinde ikamet eden özürlü vatandaşların tematik haritası, sosyal bir belediyenin özürlü vatandaşların yoğun olarak yaşadığı yerleri görmesini sağlayarak o güzergâh üzerinde olmayan toplu taşıma hizmetini bahsi geçen noktalara kadar ulaşmasını sağlayabilecektir. Yine aynı örnek aile içi şiddet vakalarında da verilebilir. Sosyal doku anketinden elde edilen bilgiler ışığında şiddetin yaşandığı veya yaşanabilmesi muhtemel olan yerlere yakın koruma evlerinin açılması da benzer sonuçların doğmasını sağlayacaktır.

Tematik sosyal veri haritaları hizmetlerin doğru yere doğru şekilde ulaştırılması avantajını sağlamasının yanında yardıma muhtaç olan kişilerin başvurularını beklemeden onları tespit etme olanağını da sunacaktır. “mekânsal anahtar” olarak ifade edilen bu durum sosyal belediyeçilikte önemli bir yere sahip olan “yardımların insan onuruna yaraşır şekilde yapılması”nı da sağlayacaktır.

Yerel yönetimlerde sosyal veri merkezinin bulut teknolojisi ile oluşturulmasının verimlilik, düşük maliyet, güvenlik, daha az personel gibi bilinen yararlarının yanında yerel yönetim unsuruna da katkıda bulunacağı düşünülmektedir. Bulut teknolojisi birden fazla kurum ile iletişim halinde olmayı ve veri paylaşımının aktif olarak gerçekleşebilmesini sağlayan bir platformu temsil etmektedir. Bu nedenle kent içerisinde ihtiyaçları tespit edilmiş ve tematik olarak haritalanmış verilerin STK’lar ve ilgili diğer kuruluşlar ile paylaşılmasının sağlanması belediye ile diğer kurum ve kuruluşlar arasında sıkı bir işbirliğini meydana getirecektir. Söz konusu bu işbirliği ise birlikte hareket etme güdüsünü harekete geçirerek yönetişimin en önemli göstergelerinden birini katılımcılık ilkesinin ateşini fitilleyecektir.

Sonuç olarak bulut teknolojileri, CBS (Coğrafi Bilgi Sistemi) ve KBS bileşenleri ile geniş ölçekli katılımı sağlayarak oluşturulacak bulut sosyal veri merkezi, belediye yöneticileri ve çalışanlarına, STK’lara en önemlisi de halka büyük yararlar sağlayacaktır. Belediye yöneticilerinin, şehrin genel görünümüne hâkim olduklarından alacakları kararlar büyük oranda isabetli olacaktır. Ayrıca yönetişimin genel ilkelerinden olan etkinlik ve stratejik vizyon ilkeleri bu bölümde kendiliğinden hayat bulacaktır. Proje ile çalışanlar birbiriyle koordineli bir örgüt yapısına kavuşturularak ilgili birimler arasında zaman ve kaynak israfı ile karşılaşmadan sorumluluklarını yerine getirebilecekleri bir sistem ile çalışma fırsatı yakalayacaklardır. Sistem sadece koordinasyonu sağlayarak zaman ve kaynak israfını önlemekle kalmayacak yoksulluğunu bazı insani değerler nedeniyle dile getiremeyenlere kadar ulaşabilecek bir yardım ağı oluşturacaktır. Hiç kuşkusuz sağladığı bu yararlar sistem, eşitlik ilkesinin var olmasına katkıda bulunacaktır. Vatandaş ise ihtiyaçlarını bilen ve böylece kararlarını isabetli alan yöneticiler ve çalışanların olduğu bir sosyal belediye ayrıcalığı ile tanışacaktır. Sosyal doku haritalarının geniş bir katılımın sağlandığı anketlerle yapılacak olması ise yoksulluğu yaşayanların süreç dışında kalmasını önleyecektir. Böylece etkinlik, stratejik vizyon, eşitlik ve katılımcılık ilkelerinin kendiliğinden hayat bulacağı Bulut Sosyal Veri Merkezi Projesi ile Elâzığ belediyesi ve diğer birçok belediye yoksulluğun kentlerdeki görünümünü dizginleyerek yaşanabilir kentler oluşturacaklardır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Sonuç

Küreselleşme yönetenler ve yönetilenler üzerinde köklü değişiklikleri meydana getiren bir sürecin başlangıcı olmuştur. Bu süreç yönetenleri yeni kamu yönetimi, yönetim gibi modeller ile tanıştırmak genel manada pozitif bir tavır takınsa da arka plandaki birçok olumsuzluklarını yönetilenler üzerine yüklemiştir. Zamanla yönetilenler üzerindeki bu yük, özellikle gelir adaletsizliklerinin A ve Z arasındaki mesafe miktarı kadar bir açıklığa kavuşması ile daha ağır bir tabloya ulaşmıştır. Böylece “büyük balık küçük balığı yer” kuralının yansıması olarak avcı konumundaki küresel aktörler güçlerinin devamı olarak gördükleri yoksulları birer av olarak kabul etmiş ve onları adına yeni yoksul yakıştırması yapılan bir kitleye dâhil etmişlerdir. Bu nedenle adalet kavramının ifade ettiği anlamı gerçekçi bir eşitlik anlayışı ile bütünleştirmek yoksunluklarının yeni vasfı taşıdığı yoksullar için büyük bir öneme sahip olacaktır.

Yoksullar ve sosyal yapıdan doğan eşitsizlikler, ancak yurttaşlığa dayalı eşitliğin gerçekçi uygulamaları ile ortadan kaldırılabılır (Marshall, 2006: 19). Yeni dünya düzeninde Marshall’ın ifade ettiği eşitlik olgusunun gerçekleşebilmesi ise devletin ana aktör olmaktan çıkarılmasına ve bu vasfı yerel yönetim birimlerinin taşımasına bağlanmıştır. Gerçekten de küresel mekân içerisinde yayılmış olsa dahi yoksullukla en iyi mücadele yerelde gerçekleşecektir. Kentlerde yoksulluğu yaşayanlara en yakın birim olmanın sağladığı avantajla belediyeler, sosyal politikanın bir ürünü olan sosyal belediyeçilik aracı ile bu mücadelenin ateşleyicisi olmuştur.

Genç, yaşlı, çocuk, kadın toplumun hangi üyesi olursa olsun yardıma ihtiyacı olana yardım eden, toplumu sosyalleştiren ve rehabilite eden sosyal belediyeçilik anlayışının ilk uygulamalarına batı toplumlarında rastlansa da bu anlayışın Türk geleneğinden tamamen kopuk bir modeli temsil etmediği belirtilebilir. Osmanlı imparatorluğu ilk yıllarından itibaren İslam dini esaslarının gereği olarak yoksulların gözetildiği bir anlayışı sürdürmüştür. Devlet temelli olmasına gerek olmayan bu esaslar bir görev olarak kabul edilerek yardımların incitmeden ayrı bir edeple yapılmasını öngörüyordu. Cumhuriyet döneminde ise başlayan kurumsallaşma hareketleri 2004 ve 2005 yıllarında yürürlüğe giren çeşitli kanunlar ile devam etmiş ve daha geniş yetkilere sahip belediyeler oluşturulmuştur. Bugün gelinen noktada ise sosyal belediyeçilik

söylemleri sesini gürleştirecek hem dünya da hem de Türkiye’de yayılmaya devam etmektedir.

Sosyal belediyecilik kentsel yoksullukla mücadelede yaygınlık kazansa da Türkiye gibi gelişmekte olan birçok ülkede belli bir standart yakalanamamıştır. Siyasi kaygılarla seçim vaadi olarak belirtilen bu hizmetlerin hak olarak görülmemesi belki de sorunun ana kaynağını oluşturmaktadır. Yerel kamu yöneticilerinin hak temelli yaklaşımdan uzak olması yapılan uygulamaların israf olarak görülmesine neden olarak ülke içerisinde farklı boyutlarıyla ortaya çıkan bir sosyal belediyecilik tablosu oluşturmuştur.

Sosyal belediyecilik uygulamalarının aynı ülke içerisinde farklı kentlerde farklı şekilleriyle ortaya çıkmasının bir başka nedeni ise belediye yöneticilerinin yaşanan yoksulluğu birinci ağızdan dinlemeyi tercih etmemesidir. İhtiyaçlarını dile getiremeyen yerel halk bu görünümüyle muayene edilmeden reçetesi yazılan bir hasta gibidir. Gelişigüzel yapılan uygulamalar ile ihtiyaçları giderilebilen kişiler şanslı kategorisine dâhil edilirken tam tersi bir durumla karşılaşan bir diğeri için kronikleşmiş bir tablonun sebebini oluşturacaktır.

Katılım eksikliğinin yanı sıra gün ışığında yönetim anlayışının benimsenememesi ve buna bağlı olarak yapılan yolsuzluklar ve hukuka uygun olmayan işlemler ile kaynakların etkinlik ilkesi gözetilmeden kullanılması gibi hususlar da sosyal belediyecilik önündeki diğer önemli engelleri oluşturmaktadır.

Bugün dünyadaki birçok ülkenin yerel yönetim birimlerince benimsenen ve sosyal belediyecilik uygulamalarının daha iyi sunulmasını sağlayarak geleneksel yönetim anlayışından kaynaklanan birçok soruna çözüm olarak görülen yönetim modelinin adı yerel yönetiştir. Süleyman Yaman Koçak’ın da belirttiği gibi yönetiştir merkeziyetçiliğin, hiyerarşinin, bürokratik yönetime dayanan ve gizliliğin hâkim olduğu klasik yönetim anlayışına karşı durarak; yeni yönetim anlayışı içerisinde açık yönetimi, saydamlığı, hesap verilebilirliği, halkın halkla birlikte yönetimini savunan bir modeldir (Koçak, 2010:468).

Kentsel yoksulluk ancak yoksulluğu yaşayanlarca çözüme kavuşturulabilir. Bu nedenle kapısı dışarı açılmayan ya da daha net bir ifade ile yerel halktan gelebilecek herhangi bir sese karşı duvarlarını olabildiğince kalınlaştıran ve bu haliyle sosyal bir belediye olduğunu iddia eden belediyeler, yoksulluk ile mücadelede başarısız bir takım uygulamalara sahne olacaktır. Ayrıca günümüzde sadece vatandaşa karşı kapalı olan

belediyeler olduğu gibi belediye içerisinde çalışan personele karşı da aynı tavrın gösterildiği belediyeler bulunmaktadır. Söz konusu bu tavırlar maddi kayıpların artarak devam etmesine neden olurken aynı zamanda personeli motive edecek ya da düşüncelerini dile getirecek platformların olmayışı psikolojik düşüşlere de sahne olacaktır. Bu sahnenin son tarafını oluşturan vatandaş ise kendisinin, personelin ve diğer ilgili kuruluşların katkısını reddeden ve böylece mutlak ve göreceli ihtiyaçlarını karşılayamayan bir belediye ile kent içerisinde tutunmaya çalışacaktır.

Hâlbuki yerel yönetim vatandaşın sesini duyurabileceği tüm tıkalı kanalları açma, örülen duvarları yıkmaya prensibi ile yoksulluğa karşı mücadele vermeyi öngörmektedir. Böylece vatandaşın neye ihtiyacı olduğunu dile getirebildiği, personel ile bu ihtiyaçlara yönelik fikir alışverişinde bulunulduğu, duvarlarının şeffaf, işlemlerinin etkin, hesap verebilir ve stratejik, felsefesinin ise eşitlik üzerine kurulduğu belediyeler sosyal belediyecilikte istenilen tabloyu oluşturacaktır. Bu durum ise yani yerel yönetim göstergeleri ile sosyal belediyecilik anlayışının harmanlanması kentsel yoksulluk ile mücadelede önemli mesafeler alınmasını sağlayacaktır.

Yoksulluk, sosyal belediyecilik ve yönetim kavramlarına yönelik yapılan kaynak taramalarının değerlendirilmesi ve önceden yapılmış olan araştırma sonuçlarından çıkarımlar yapılarak oluşturulan varsayımlar ışığında araştırmanın örneklemini oluşturan Elâzığ belediyesinin sosyal belediyecilik ve etkinliğini sağlayacak yönetim unsurları bakımından yeterli seviyede olmadığı görülmüştür.

Yerel yönetim ile birlikte ortaya çıkan uygulamalar belediyelerin vatandaşlarına yönelik bir lütfu değil, bilakis onlara karşı görevidir. Elâzığ belediyesinin yönetimini gerçekleştirme konusundaki eksikliklerine ek olarak hayata geçirilen çoğu uygulamanın seçim vaatleri arasında yer alması yukarıda ifade edilen görev ve hak temelli bir yaklaşımdan uzak olduğunun da göstergesidir. Kuşkusuz bu uzaklık sosyal belediyecilik uygulamalarını da etkileyerek kısıtlı ve sistematik olmaktan uzak bir tabloyu meydana getirmiştir. Bu nedenle hem Elâzığ belediyesinde hem de diğer belediyelerde kentsel yoksulluğa çare olabileceği düşünülen uygulamalar aşağıda yer alan “öneriler” başlığı altında sunulmaya çalışılmıştır.

Öneriler

Sosyal belediyecilik uygulamalarının hem farklı mekân içerisinde standart kazanabilmesi hem de farklı mekânın doğurduğu farklı ihtiyaçlara karşı mücadele

yollarının belirlenebilmesi yönetim modelinin varlığı ile mümkün gözükmektedir. Buna göre tüm ülke içerisinde belli bir standardın yakalanabilmesi için ülke çapında genel ihtiyaçların anlaşılmasını sağlayacak anketler, mülakatlar vb. yöntemler veri olarak kabul edilip, belediye yöneticilerinin ve çalışanlarının katılımıyla gerçekleştirilecek “yoksulluk stratejisi” büyük bir öneme sahip olacaktır. Genel bir yoksulluk stratejisinin yanı sıra her kent için o kentte ikamet eden vatandaşın, STK’ların, özel sektör kuruluşlarının katılımıyla oluşturulacak “kent yoksulluk stratejisi” ise o kente özgü ihtiyaçları gidermeye yönelik bir çalışma olacaktır. Aynı zamanda yaşanabilecek değişimler göz önünde bulundurularak kentte yaşayan vatandaşların katılım mekanizmaları sürekli açık tutularak yönetimin esnekliği ve etkinliği sağlanmalıdır.

Sosyal belediyeciliğin yanı sıra klasik belediyecilik yükümlülüklerinin de yerine getirilmesine engel olan etik dışı davranışlar hususunda da yönetim modeli ön plana çıkmaktadır.

Yönetişimin etkin olarak uygulandığı belediyelerde belediye yöneticileri ve çalışanları yaptıkları her iş neticesinde hesap vermek zorunda oldukları bilincinde olacak ve hesabını veremeyeceği işleri yapmaktan kaçınacaklardır. Yine yönetişimin öngördüğü “gün ışığında yönetim” anlayışı çerçevesinde menfaatin belli bir çıkar grubuna aktarılmasına neden olacak uygulamaların hayata geçirilmesi de zorlaşacaktır. Tüm bunlara hukuku üstün tutan bir tavır ile birlikte vatandaşın katılımını sağlayacak kanalların açık tutulmasının da eklenmesi rüşvet, adam kayırma, kara para aklama, zimmet gibi ahlaki davranıştan uzak eylemlerin yapılamamasını sağlayacaktır. Böylece sosyal belediyecilik için ayrılan kaynakların hedef kitleye, doğru uygulamalar ve doğru yöntemlerle ulaşması büyük ölçüde sağlanacaktır.

Dolayısıyla kentsel yoksulluk söylemlerinde sosyal belediyecilik ve yerel yönetim hususları, Elâzığ belediyesi ve diğer belediyelerde aktif bir yapıya kavuşturulması kenti yaşanabilir kılmak adına önemli adımları oluşturmaktadır. Bu sebeple hem sosyal belediyecilik hem de yerel yönetim hususunda belediyelere katkıda bulunacağı düşünülen yöntem günümüz teknolojisi ve bilginin gücünden yararlanılarak oluşturulması planlanan “bulut sosyal veri merkezi”dir. Bulut sosyal veri merkezi yıldızı gittikçe parlayan bulut teknolojisi ile kente kazandırılacak işlevsel bir projedir. Sosyal verilerin geniş bir katılımcı kitle ile hazırlanan anketler aracılığıyla toplanan bulut sosyal veri merkezi projesinde kente dair fiziksel mekân bilgileri ile toplanan sosyal verilerin entegrasi sağlanarak tematik haritaların üretilmesi sağlanacaktır. Tematik haritalar

“kentin kalp atışlarını” belediye yöneticilerinin önüne serer. Sağlık, eğitim, spor, gıda, giyim vb. birçok alanda kentin çok yönlü olarak değerlendirilmesine olanak verebilecek proje, alınacak kararların isabetliliğini de artıracaktır.

Bulut sosyal veri merkezi projesinin sosyal belediyecilik ile ilişkilendirdiğimiz yerel yönetim hususunda da katkıları olabileceği düşüncesi bir başka konuyu teşkil etmektedir. Kullanılacak bulut teknolojisi, belirlenen kurum ve kuruluşların internet üzerinden kente yönelik arzu ettiği tüm verilere ulaşma imkânı sağlayacaktır. Ayrıca sosyal belediyecilikte en çok eleştirilen STK’ların katılımı konusu, bulut teknolojisinin veri teminindeki işbirliğini doğurduğu gibi uygulanacak projeler konusunda da işbirliğini sağlayacağı düşüncesinden hareketle artan bir ivme kazanacaktır. Şöyle ki kentin ve kentlinin sorunları net olarak belediye ve STK’lar tarafından görüleceğinden şehrin açık bir problemi hakkında herhangi bir STK’nın önereceği proje belediye tarafından da kabul edilebilir olacaktır. Çünkü problem açıktır ve bu problemi ortadan kaldıracak her teklif önem arz edecektir. Tüm bu yönleri ile değerlendirildiğinde “bulut sosyal veri merkezi” projesinin sadece yönetişimin katılımcılık ilkesini harekete geçirdiği düşünülebilir. Ancak durum bundan ibaret değildir. Alınacak doğru kararlar yönetişimin göstergeleri arasında saydığımız etkinlik ilkesini gerçekleştirirken geleceğe yönelik adımların planlanmasında ise doğru stratejik hamlelerin yapılmasını sağlayacaktır. Katılımcılığın yer edinmeye başladığı bir belediyede ise çeşitli konularda dönüşümlerin yaşanması beklenmektedir. Bu nedenle katılımcılık büyük oranda şeffaf ve hesap verebilir bir ortamı oluşturacaktır. Ayrıca yardıma muhtaç olan bireyler onur kırıklığı yaşamadan –belki de başvuruda bulunmak zorunda kalmadan- ihtiyaçlarını giderebilme fırsatını yakalayacaktır. Bu durum ise sadece yerel yönetişimin bir unsuru olarak değil evrensel bir hak olan eşitlik ilkesinin gerçekleşmesini sağlayacaktır.

Sonuç olarak şehrin sosyal dokusunu ortaya çıkaracak ve vatandaşın ihtiyaçları konusunda doğru ve yerinde adımların atılmasını sağlayacak bulut sosyal veri merkezi projesi hem şehrin çehresini değiştirerek Elâzığ’ı yaşanabilir bir kent haline getirecek hem de sosyal belediyeciliği bir giyisi gibi şehre giydirerek kent içerisinde var olan yoksullara hiç çıkaramadıkları yoksulluk kıyafetlerinden kurtulma fırsatı verecektir.

KAYNAKÇA

- ABAY, A., (2004). Bir Sosyal Politika Olarak Yoksullukla Mücadelede Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarının Yeri, *Sivil Toplum*, C.2, (6), 12-15.
- ACI, E., (2005). Küreselleşme Olgusu ve STK'lar, *Marmara Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, C.20, (1), 210-211.
- AÇIKGÖZ, R. ve YUSUFOĞLU, Ö. Ş. (2012). Türkiye’de Yoksulluk Olgusu ve Toplumsal Yansımaları, *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, C.1, (1), 76-117.
- ADAÇAY, F., (2008). Ekonomik Kalkınmada Yoksulluk (Yoksulluk- Mücadele Stratejileri ve Türkiye'deki Boyutları), Nisan Kitabevi, Eskişehir.
- ADAMAN, F., ve KEYDER, Ç., (2006). Türkiye’de Büyük Kentlerin Gecekondu ve Çöküntü Mahallelerinde Yaşanan Yoksulluk ve Sosyal Dışlanma, Avrupa Komisyonu, Sosyal Dışlanma ile Mücadelede Mahalli Topluluk Eylem Programı, <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/296328>, 4.12.2017.
- AKBEY, F., SARAC, Ö., (2005). Küresel Yönetişim Ekseninde Uluslar Arası Sivil Toplum Örgütleri, *Türk İdare Dergisi*, S.446, s. 215-242.
- AKDOĞAN, Y., (1999). Sosyal Belediyecilik, *İstanbul Dergisi*, Mart Sayısı, İstanbul, 35-39.
- AKDOĞAN, Y., (2002). Ulusal Soruna Yerel Çözüm: Sosyal Belediyecilik, *Eminönü Bülteni*, Şubat Sayısı, İstanbul, 9-15.
- AKDOĞAN, Y., (2006). Sosyal Belediyecilik, *Yerel Siyaset*, C.1, (3), 40-45.
- AKGÜNDÜZ, A., (2005). Osmanlı Devletinde Belediye Teşkilatı ve Belediye Kanunları, *Osmanlı Araştırmaları Vakfı*, İstanbul.
- AKSU, C., (2011). Sürdürülebilir Kalkınma Ve Çevre Güney Ege Kalkınma Ajansı, 13-14.
- AKTAN, C.C., ve VURAL, İ.Y., (2002). Gelir Dağılımında Adaletsizlik ve Gelir Eşitsizliği: Terminoloji, Temel Kavramlar ve Ölçüm Yöntemleri, *Yoksullukla Mücadele Stratejileri*, Hak-İş Konfederasyonu Yayınları, Ankara.
- AKTAŞ, G., (2007). Küreselleşme Sürecinde Türkiye’de Gelir Dağılımı, *Yoksulluk ve Sosyal Politikaların Evrimi*, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

- ALA, M., (2009). Yoksulluk ve Küresel Çözumsuzlük, Paradoks, Ekonomi, Sosyoloji ve Politika Dergisi, (E-Dergi), Issn 1305-7979, C.5, (2), 124-125.
- ALDEN, J., THOMAS, H., (1998). Social Exclusion In Europe: Context and Policy, International Planning Studies, C. 3, (1), 7-14.
- ALİEFENDİOĞLU, Y., (2001). Hukuk-Hukukun Üstünlüğü-Hukuk Devleti, Ankara Barosu Dergisi, Sayı:2, 29-68.
- ALKAYA D., vd., (2005). Belediyelerin sorunlarının Denizli Örneğinde İncelenmesi, 4. Kentsel Altyapı Sempozyumu, 15-16 Aralık, Eskişehir.
- ALKAYA, D., ALKAYA, K., ÇOBANOĞLU, İ., (2011). Geoteknik Kent Bilgi Sistemi, Harita Teknolojileri Elektronik Dergisi C.3, (1), 1-6.
- ALTAN, Ö., (2004). İstihdam Politikaları ve Yoksulluk, I. Ulusal Sosyal Politika Kongresi “Yaşam Boyu Sosyal Koruma”, Türkiye Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu.
- ALTUN, Ö., (2007). Kent Yoksulluğunu Önlemede Kent Yönetimlerinin Rolü: Ankara Büyükşehir Belediyesi Örneği, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- ARAL, F., (2017). Yolsuzluk, Sunum Raporu, <http://www.muharrembalci.com/hukukdunyasi/raporlar/687.pdf>.
- ARIKBOĞA, Ü., (2016). Türkiye’de Belediyelerin Gelir Yapısı: Sorunlar Ve Çözüm Önerileri, Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, C.13, (33), 276-297.
- ARPACIOĞLU, Ö., (2012). Dünyada ve Türkiye’de Yoksulluk Ve Yoksullukla Mücadele, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep.
- ARPACIOĞLU, Ö., YILDIRIM, M., (2011). Dünyada Ve Türkiye’de Yoksulluğun Analizi, Niğde Üniversitesi İİBF Dergisi, C.4, (2), 60-76.
- ARSLAN, H., (2013). Kentsel Dönüşüm ve Sosyal Dışlanma: Narlidere Kentsel Yenileme Projesinin Sosyal Dışlanma Ekseninde İncelenmesi, Türkiye Sosyoloji Araştırmaları Dergisi, C.16, (1), 3-9.
- ARSLANTÜRK, Z., AMMAN, T., (2000). Sosyoloji, İstanbul.
- AŞKIN, M. D., (2003). Eşitlik ve İyi Yönetişim, İyi Yönetişimin Temel Unsurları, Ayrıntı Basımevi, Ankara.
- ATEŞ, H., (2009). Sosyal Belediyecilik, Çerçeve Dergisi, Cilt 17, Ocak Sayısı, 88-95.

- ATILGAN, G. ve ÇAKAR, B., (2007). “Sunuş”, Yoksulluk ve Sosyal Dışlanma, Tes-İş Dergisi, 68-69.
- AYDIN, A. H., (2010). Yönetim Bilimi, Seçkin Yayıncılık, 3. Baskı, Ankara.
- AYDIN, Ö., (2014). Türkiye’de Yolsuzluk Ve Organize Suç Örgütleri, Yüksek Lisans Tezi, Polis Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- AYDINLI, H. İ., AKDENİZ, H., (2004). Küreselleşme Sürecinde Yerel Yönetimlerde Ortaya Çıkan Eğilimler, Yerel Yönetimler Kongresi Bildiriler Kitabı, Biga İİBF, Çanakkale.
- AYGEN, M., (2014). Sosyal Belediyecilik Üzerine Bir İnceleme: Elazığ Belediyesi Örneği, Fırat Üniversitesi Harput Araştırmaları Dergisi, C.1,(1), 173-191.
- AYTAÇ, Ö., AKDEMİR, İ. O., (2003). Türkiye’de Yeni Kentli Yoksulluk Süreci, Yoksulluk Sempozyumu, Deniz Feneri Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği Yayınları, 2. Cilt, 50-77
- BAL, H., (1999). Kent Sosyolojisi, Turhan Kitabevi Yayınları, Ankara.
- BARUTÇUGİL, İ., (2004). Stratejik İnsan Kaynakları Yönetimi, Kariyer Yayıncılık, İstanbul.
- BAŞA, Ş., (2015). Yerel Yönetimlerin Mali Durum Analizi İle Yararlanabilecekleri Bazı Destek Programları, https://www.academia.edu/11834513/yerel_yonetimlerin_mali_durum_analizi_sunum, 4.1.2018.
- BATAL, S., (2016). Yoksulluk Kavramının Yerelleşmesi: Kentsel Yoksulluk Ve Yerel Yönetimlerin Konuya Yaklaşımı, The Journal of Academic Social Science Studies, Sayı:52, 307-315.
- BAUMAN Z., (1999). Çalışma, Tüketiciler ve Yeni Yoksullar, Çev. Öktem Ü., Sarmal Yayınevi, İstanbul.
- Bayındırlık ve İskân Bakanlığı, (2009). Kentsel Yoksulluk, Göç Ve Sosyal Politikalar, Kentleşme Şûrası, Ankara.
- BAYRAMOĞLU, S., (2014). Yönetişim Zihniyeti Türkiye’de Üst Kurullar ve Siyasal İktidarın Dönüşümü, İletişim Yayınları, İstanbul.
- BEKİ, A., (2008). Türkiye’de Sosyal Belediyecilik Uygulamaları (Ümraniye Belediyesi Örneği), Yayımlanmamış Doktora Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.

- BIÇKI, D., (2005). Kentsel Yoksulluğun Yapısal Faktörlerle Analizi: Ekonomik ve Politik Yapının Yeniden Örgütlenmesi: Karşılaştırmalı Bir Analiz, İş, Güç, Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi, C.7, (1), s.104-138.
- BOZKURT, Ö., SEZEN, S. ve ERGUN, T., (1988). Kamu Yönetimi Sözlüğü, TODAİE, Ankara.
- BOZKUŞ, B., (2009). Türk Kamu Yönetiminde Yönetişim Tartışmaları Ve Yönetişimin Kamu Yönetiminde Uygulanabilirliği, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- BUĞRA, A. ve KEYDER Ç., (2003). Yeni Yoksulluk ve Türkiye'nin Değişen Refah Rejimi, Birleşmiş Milletler için Hazırlanan Gelişme Raporu, Ankara.
- BUMİN, K., (1998). Demokrasi Arayışında Kent, İz Yayıncılık, İstanbul.
- CAN, H., (2006). Sosyal Belediyecilik ve Ümraniye, Yerel Siyaset, C.1, (5), 18-19.
- CANPOLAT, H., (2002). Türk Belediye Sisteminde Ölçek ve Model Sorunu, İçişleri Bakanlığı Mahalli İdareler Kontrolörleri Derneği, Ankara.
- CARITAS EUROPA, (2006). Migration, A Journey into Poverty?, Brussels.
- CENDON, A. B., (2000). Accountability and Public Administration: Concepts, Dimensions, Developments, Openness and Transparency in Governance: Challenges and Opportunities, 22-61.
- CERİTLİ, İ., (2012). Türk Kamu Yönetiminde Şeffaflaşma ve Hesap Verebilirliğe Yönelik Pozitif Dönüşüm, Dirençler ve Zayıflıklar: Geleceğin Gelenekle Dansı, Şeffaf ve Hesap Verebilir Kamu Yönetimi Sempozyumu, Ankara.
- COMMISSION OF THE EUROPEAN COMMUNITIES, (2001). European Governance A White Paper, Brussels.
- COŞKUN, S., (2003). Kamu Yönetiminde Yönetişim Yaklaşımı Kamu Yönetiminde Çağdaş Yaklaşımlar Sorunlar, Tartışmalar, Çözüm Önerileri, Modeller, Dünya Ve Türkiye Yansımaları, Seçkin Yayıncılık, Ankara.
- ÇABUK, S. N., (2015). CBS'nin Yerel Yönetimlerde Kullanımı ve Kent Bilgi Sistemleri, Harita Teknolojileri Elektronik Dergisi C.7, (3), 69-87.
- ÇAKIR, S., (1991). Elazığ'da Kentleşme ve Gecekondu Sorununa Genel Bir Bakış, Fırat Havzasının Sosyal, Kültürel ve Ekonomik Kalkınması Sempozyumu (7-9 Nisan 1988), 504-517.
- ÇALIŞKAN, Ş., (2010). Türkiye'de Gelir Eşitsizliği Ve Yoksulluk, Sosyal Siyaset Konferansları, Sayı:59, 89-132.

- ÇELİK, A., (2014). Sosyal Belediyecilik Anlayışı: Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi Örneği, Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, C.16, (1), 1-20.
- ÇEŞTEPE, H., GENÇ, Ö. (2011). Bretton Woods Kuruluşlarının Yoksullukla Mücadele Yaklaşımları Ve Stratejileri, Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, C.7, (14), 51-74.
- ÇETE, M., (2002). Kent Bilgi Sistemi Tasarımı Ve Uygulaması: Pelitli Belediyesi Örneği, Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.
- ÇETİNKAYA, Ö., DEMİRBAŞ, T., (2004). Türkiye’de Belediyelere İlişkin Borçlanma Mevzuatı, Borçlanma Yapısı Ve Belediye Borçlanma Yapısının İncelenmesi, Akdeniz İ.İ.B.F. Dergisi, Sayı:8, 18-37.
- ÇETİNKAYA, Ş., (2012). Türkiye’de Sosyal Yardımlaşma Müessesesi: Durum Analizi, Sorunlar ve Çözüm Önerileri, Doktora Tezi, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya.
- ÇEVİK, H. H., (2012). Kamu Yönetimi: Kavramlar-Sorunlar-Tartışmalar, Seçkin Yayıncılık Ankara.
- Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, (2015). Bulut Kent Bilgi Sistemi, <http://webdosya.csb.gov.tr/csb/dokumanlar/cbs0036.pdf>, 10.05.2018.
- Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, (2016). Bulut Kent Bilgi Sistemi Masaüstü Uygulaması Kullanıcı Kılavuzu, <http://www.bulut-kbs.gov.tr/Giris/Web/Kilavuz>, 10.05.2018.
- ÇOLAKOĞLU, E., (2003). “Kentsel Yoksulluk”, Yerel ve Kentsel Politikalar, Çizgi Kitabevi, Konya.
- ÇÖPOĞLU, M., (2011). Sosyal Belediyecilik, Türkiye Belediyeler Birliği İller ve Belediyeler Dergisi, 756: 63.
- ÇÖPOĞLU, M., (2014). Sosyal Belediyecilik ve Sorunları, Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, C.5, (2), 223-247.
- ÇUKURÇAYIR, M. A., ÖZER, M. A., TURGUT, K., (2012). Yerel Yönetimlerde Yolsuzlukla Mücadelede Yönetişim İlke ve Uygulamaları, Sayıştay Dergisi, Sayı 86, Ankara, 1-25.
- ÇUKURÇAYIR, M. A., (2010). Bölge Kalkınması ve Bölgesel Yönetişim, Çizgi Kitabevi, Konya.

- ÇUKURÇAYIR, M. A., SİPAHİ, E. B., (2003). Yönetişim Yaklaşımı ve Kamu Yönetiminde Kalite, Sayıştay Dergisi, Sayı: 50, 46-61.
- DANSUK, E. (1997). Türkiye’de Yoksulluğun Ölçülmesi ve Sosyo-Ekonomik Yapılarla İlişkisi, DPT Uzmanlık Tezleri, Sosyal Sektörler ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü Ücretler ve Gelirler Dairesi, Ankara.
- DARKOT, B., (1967). Şehir Ayırımında Nüfus sayısı ve Fonksiyon Kriterleri, İstanbul Üniversitesi Coğrafya Enstitüsü Dergisi, Sayı:16, 3-8.
- DOĞAN, K. C., (2011). Kamu İdarelerinde Yönetimsel Denetim Süreci ve Stratejik Planlama İlişkisi: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Örneği, Türk İdare Dergisi, ISSN: 1300-3216, S.470, 67-92.
- Doğu Marmara Kalkınma Ajansı, (2011). Dilovası’nda Sosyal Doku Araştırma Sonuç Raporu, MARKA Yayınları Serisi.
- DONALD F. K., (2004). Yönetişimin Dönüşümü: Küreselleşme, Yetki Devri ve Hükümetlerin Rolü, Çev: M. Akif Özer, Sayıştay Dergisi, S: 54, 153.
- DPT, (2001). Gelir Dağılımının İyileştirilmesi ve Yoksullukla Mücadele Özel İhtisas Komisyon Raporu, 8. Beş Yıllık Kalkınma Planı, DPT Yayınları, Yayın No: DPT: 2599- ÖİK: 610, Ankara.
- DPT, (2007a). Gelir Dağılımı ve Yoksullukla Mücadele Özel İhtisas Komisyon Raporu, 9. Beş Yıllık Kalkınma Planı, DPT Yayınları, Yayın No: DPT: 2742- ÖİK:691, Ankara.
- DPT, (2007b). Kamuda İyi Yönetişim Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Ankara, DPT Yayını.
- DPT, (2010). Binyıl Kalkınma Hedefleri Raporu Türkiye, Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı.
- DUMANLI, R., (1995). Yoksulluk Kavramı, Ölçülmesi ve Gelir Dağılımı İlişkileri, Yeni Türkiye, C.1, (6), 211-229.
- DUMANLI, R., (1996). Yoksulluk Ve Türkiye’deki Boyut, DPT Sosyal Sektörler Ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü Yayını, Ankara.
- DÜNYA BANKASI, (1994). Governance: The World Bank’s Experience, World Bank, Washington Dc.

- EBERLEİ, W., FÜHRMANN, B., (2004). Fighting Poverty and Corruption, Integrating the Fight Against Corruption into the PRS Process Analysis and Recommendations for Development Cooperation, Federal Ministry for Economic Cooperation and Development, Eschborn.
- EKİN, N., (1994). Endüstri İlişkileri, 6. Baskı, Beta Basım, İstanbul.
- Elâzığ belediye başkanlığı meclis kararı, https://www.elazig.bel.tr/img/files/meclis/Meclis_Karari_Mayis2016.doc.
- ELLWOOD, W., (2003). Küreselleşmeyi Anlama Kılavuzu, 2. baskı, Metis Yayınları, İstanbul.
- EMREALP, S., (2005). Türkiye Yerel Gündem 21 Programı Yerel Gündem 21 Uygulamalarına Yönelik Kolaylaştırıcı Bilgiler Elkitabı, IULA-EMME (UCLG-MEWA) Yayını, Şubat Sayısı.
- ERDEM, T., (2003). Yoksulluk Üzerine Sosyolojik Bir Çalışma Ankara Kent Yoksulları, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- ERDEM, T., (2006). “Yoksulluk”, Feodaliteden Küreselleşmeye Temel Kavramlar ve Süreçler, Lotus Yayınevi, Ankara.
- ERDER, S., (2001). İstanbul’a Bir Kent Kondu: Ümraniye, İletişim Yayınları, İstanbul.
- ERDER, S., (2004). Yerel Politikanın Yükselişi İstanbul Büyükşehir Deneyimi 1984-2004, İlhan Tekeli İçin Armağan Yazılar, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul.
- ERGUN, C., SALLAN GÜL, S., (2009). Kentsel Yoksulluk ve Kadın Yoksulluğuna Çöp Alanlarından Bakış, Sakarya Üniversitesi Disiplinlerarası Kadın Çalışmaları Kongresi 5-7 Mart. Sakarya.
- ERKAN, R., (2002). Kentleşme ve Sosyal Değişme, 1. Baskı, Bilim adamı Yayınları Ankara.
- ERSÖZ, H. Y., (2011). Sosyal Politikada Yerelleşme, İTO Yayınları, İstanbul.
- ERSÖZ, H. Y., (2006). Sosyal Politika-Refaah Devleti-Yerel Yönetimler İlişkisi, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası, (Prof. Dr. Toker Dereli’ye Armağan Özel Sayısı), İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Yayını, C.55,(1), 759-775.
- ERYILMAZ, B., (1999). Yeni Kamu Yönetimi Anlayışının Yerel Yönetimler Üzerindeki Etkileri, Kent Yönetimi ve Çevre Politikaları, İstaç Yayınları İstanbul.

- ERYILMAZ, B., (2010). Sosyal Belediyeciliğin Teorik ve Normatif Temelleri, AK Parti Genel Merkez Yerel Yönetimler Başkanlığı, 1. Yerel Yönetimler Sempozyumu “Sosyal Belediyecilik”, Ankara, 88-92.
- ERYILMAZ, B., (2007). Kapak Soruşturması: “Sosyal Politikalarda, Önce ‘Aile’, Sonra ‘Sivil Toplum’, Sonra ‘Yerel Yönetimler’ ve Daha Üst Düzeyde ‘Merkezi Yönetim’ Kuruluşlarının Rol Alması Daha Doğru Bir Yaklaşımdır”, Sosyal Politikalar Dergisi, Kış, Sayı: 02, 80-82.
- ES, M., (2007). Kent Üzerine Düşünceler, Okutan Yayıncılık, İstanbul.
- ES, M., GÜLOĞLU, Tuncay, (2004). Bilgi Toplumuna Geçişte Kentleşme ve Kentsel Yoksulluk: İstanbul Örneği, Bilgi Dergisi, ISSN: 1302-1761, 79-93.
- ESERPEK, A., (1979). Sosyal Kontrol, Sapma ve Sosyal Değişme, Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları, Ankara.
- FINDIKÇI, İ., (2009). Bir Gönül Yolculuğu: Hizmetkâr Liderlik, Alfa Yayınları, İstanbul.
- FINDIKLI, R., (1996). Yönetimde Açıklık- Açık Yönetim, Türk İdare Dergisi, Sayı:412, 103-110.
- FİCHTER, J., (2001). Sosyoloji Nedir?, Çev. Nilgün Çelebi, Toplum Yayınları, Konya.
- GAUDİN, J., (1998). Modern Governance, Yesterday And Today: Some Clarifications To Be Gained From French Government Policies, International Social Science Journal, 47-56.
- GERŞİL, G., (2016). Çalışma Hayatında Yaşanan Dönüşüm ve Çalışan Yoksulluğu, International Conference On Eurasian Economies, SESSION 3C: Kalkınma III, 455-464.
- GORDENKER, L., WEISS, Thomas G., (1996). Pluralizing Global Governance: Analytical Approach and Dimensions, Edt. Thomas G. Weiss and Leon Gordenker, NGO's The UN And Global Governance, Boulder Colo, Lynne Rienner.
- GÖYMEN, K., (2010). Türkiye’de Yerel Yönetişim ve Yerel Kalkınma, Boyut Yayın Grubu, İstanbul.
- GÖZE, A., (1995). Sosyal Devlet Sistemi, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- GÖZE, A., (2005). Liberal, Marxiste, Faşist, Nasyonal Sosyalist ve Sosyal Devlet, 4. Bası, Beta Basım, İstanbul.

- GÜLER, B. A., (2003). Yönetişim: Tüm İktidar Sermayeye, Praksis Dergisi, Sayı 9, Ankara, 103-108.
- GÜLOĞLU, T. ve ES, M., (2008). Yerelleşen Sosyal Yardım ve Sosyal Hizmetler, Sakarya Üniversitesi İ.İ.B.F., 1. Ulusal Yerel Yönetimler Sempozyumu Bildiriler Kitabı, Sakarya, 257-267.
- GÜLTEKİN, S., (2015). Etik Yönetim Yolsuzluk Ve Yoksulluk İlişkisi Üzerine Bir İnceleme, International Journal of Economic and Administrative Studies C.7, (14), ISSN 1307-9832, 413-414.
- GÜNDOĞAN, E., (2010). Yönetişim: Kavram, Kuram Ve Boyutları, İçinde: Yönetişim: Kuram, Boyutlar Ve Uygulama, Çizgi Kitabevi, Konya.
- GÜNDOĞAN, E., (2004). Yönetim Reformlarının Gerekliliği Bağlamında İyi Yönetişim ve Türkiye’de Uygulanabilirliği, Sivil Toplum, C.2, (6), 16-21.
- GÜNDÜZ, Y., GÖKER, S., (2017). Eğitim Denetimi Sürecinde Hesap Verebilirlik ve Şeffaflık Uygulamaları, On dokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, C.36, (1), 83-93.
- GÜRPINAR, E., (1993). Kent ve Çevre Sorunlarına Genel Bir Bakış, Der Yayıncılık, İstanbul.
- GÜRSELER, G., (1992). Dikkat Dünya Tektir, Ümit Yayıncılık, Ankara.
- GÜZELSARI, S., (2004). Neo-Liberal Politikalar ve Yönetişim Modeli, Amme İdaresi Dergisi, C.36, (2), 17-34.
- HAKTANKAÇMAZ, M. İ., (2004). Türk Kamu Yönetiminde Yönetişimin Uygulanabilirliği, Amme İdaresi Dergisi, C.37, (1), 54-61.
- HATİPOĞLU, F., (2008). Kentleşmenin Çocuk Suçluluğuna Etkisi Ve Bir Çözüm Önerisi Denemesi, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- HENDEN H. B., HENDEN R., (2005). Yerel Yönetimlerin Hizmet Sunumundaki Değişim ve e-Belediyecilik, Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, C.4, (14), 48–66.
- HENKOĞLU, T., KÜLCÜ, Ö., (2013). Bilgi Erişim Platformu Olarak Bulut Bilişim: Riskler ve Hukuksal Koşullar Üzerine Bir İnceleme, Bilgi Dünyası, C.14, (1) 62-86.
- HYDEN, G., (1999). Governance and the Reconstitutions of Political Order, R. Joseph, (Ed.), State, Conflict, and Democracy in Africa, Boulder, CO: Lynne Rienner.
- İŞİK, O., PINARCIOĞLU, M., (2003). Nöbetleşe Yoksulluk, İletişim Yayınları, İstanbul.

- İKİZOĞLU, M., (2000). Yoksulluk ve Sosyal Yardım ilişkisi: Ankara Mamak İlçesinde Ampirik Bir Araştırma, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- İnsan Hakları Derneği, (2002). Yoksulluk ve İnsan Hakları Nihai Rapor ve Sonuç Bildirgesi, Türkiye’de İnsan Hakları Hareketi Konferansı, s.3.
- İSBİR, E. G., (1991). Şehirleşme ve Meseleleri, Gazi Büro Yayınları, Ankara.
- JONES, T., (2006). The Governance And Accountability Of Policing In Handbook Of Policing (Ed. Tim Newburn), Willan Publishing, s.605.
- JORDAN, A., (2001). The European Union: An Evolving System of Multi-Level Governance or Government? , Policy and Politics, C.29, (2), s. 199.
- KALAYCIOĞLU, E., (2006). Yönetişim Üzerine, Yerel Siyaset, C.1, (6), 20 -21.
- KALAYCIOĞLU, S. ve RİTTERBERGER-TILIÇ, H. (2002). Yapısal Uyum Programlarıyla Ortaya Çıkan Yoksullukla Baş etme Stratejileri, Kentleşme, Göç ve Yoksulluk, Der. A. A. Dikmen, İmaj Yayıncılık, Ankara.
- KAPLAN, A., (1999). Küresel Çevre Sorunları ve Politikaları, Mülkiyeliler Birliği Vakfı Yayınları, Tezler Dizisi: 3, Ankara.
- KARABACAK, H., (2003). Hukukun Üstünlüğü ve İyi Yönetişim, T.C. Maliye Bakanlığı İyi Yönetişimin Temel İlkeleri, s.63, Ankara.
- KARAKAŞ, M., (2010). Küresel Yoksulluğun Öteki Yüzü: Yeni Yoksulluk Ve Sosyal Dışlanma, Sosyal Bilimler Dergisi, C.12, (2), 1-16.
- KARAKILÇIK, Y., ÖZCAN A., (2007). Kent Yoksulluğunun Sürdürülebilir Kentsel Gelişme Hareketleri Çerçevesinde Değerlendirilmesi, IV. Uluslararası Sivil Toplum Kuruluşları Kongresi, Küresel Yoksulluk, Çanakkale.
- KARAKUŞ, G., (2010). 5018 Sayılı Kanun ile Yönetişim İlke ve Esasları Çerçevesinde Kamu Hizmetlerinin Sunumu, T.C. Maliye Bakanlığı, Strateji Geliştirme Başkanlığı, Mesleki Yeterlilik Tezi, Ankara.
- KARAMAN, B. ÖZÇALIK, M., (2007). Türkiye’de Gelir Dağılımı Eşitsizliğinin Bir Sonucu: Çocuk İşgücü, Yönetim ve Ekonomi, C.14, (1), 25–41.
- KARATEPE, U., (2006). Türkiye’de İktisadi Büyüme Stratejileri ve Yoksulluk, Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- KARAYILMAZLAR, E., (2006). Küreselleşme Sürecinde Yoksulluk ve Eğitim, Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, C.24, (2), 213-17.

- KARLUK, S. R., (2005). Cumhuriyetin İlanından Günümüze Türkiye Ekonomisinde Yapısal Dönüşüm, 10. Baskı, Beta Yayınları, İstanbul.
- KARTAL, K., (1983). Ekonomik ve Sosyal Yönleriyle Türkiye’de Kentleşme, Yurt Yayınları, Ankara.
- KAYA, Z. (2011). Türkiye’de Yoksulluk Analizi: Bir Probit Model Uygulaması, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- KAYGALAK, S., (2001). Yeni Kentsel Yoksulluk, Göç ve Yoksulluğun Mekânsal Yoğunlaşması: Mersin/Demirtaş Mahallesi Örneği, *Praksis*(2), 124–172.
- KAYPAK, Ş., (2013). Kent Konseyleri ve Sivil Toplum Kuruluşları İlişkisi Üzerine Bir Değerlendirme, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, C.10, (1), 183-199.
- KELEŞ, R., (1998). Kent bilim Terimleri Sözlüğü, 2. Baskı, İmge Yayınları, Ankara.
- KELEŞ, R., (2006). Yerinden Yönetim ve Siyaset, 5. Baskı, Cem Yayınevi, İstanbul.
- KELEŞ, R., (2002). Kentleşme Politikası, 7. Baskı, İmge Yayınevi, Ankara.
- KELEŞ, R., (2008). Kentleşme Politikası, 10. Basım, İmge Kitabevi, Ankara.
- KERBO, H. R., (1996). Social Stratification and Inequality, 3. Edition Mc Graw Hill, USA.
- KESGİN, B., (2008). Yoksulluğa Yerel Müdahale “Sosyal Belediyecilik” Karşılaştırmasında Eminönü ve Beşiktaş Belediyeleri Örnekleri”, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- KESGİN, B., (2016). Sosyal Belediyecilik Uygulamalarında Sivil Toplum Ortaklığı, *Strategic Public Management Journal (SPMJ)*, ISSN 2149-9543, Sayı:4, 83-94.
- KIZILÇELİK, S. ERJEM, Y., (1994). Açıklamalı Sosyal Terimleri Sözlüğü, Atilla Kitabevi, Ankara.
- KIZMAZ, Z. (2003). Ekonomik Yapı Ve Suç: Bazı Araştırma Bulguları Üzerine Genel Bir Değerlendirme, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C.13, (2), 279-304.
- KJAER, A. M., (2004). Governance, Polity Press, Cambridge.
- KOÇAK, S. Y., EKŞİ, A., (2010). Katılımcılık Ve Demokrasi Perspektifinden Türkiye’de Yerel Yönetimler, Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, S.21, 295-307.

- KOÇAK, S. Y., (2010). Avrupa Birliği ve Yönetişim”, Yönetişim, Ed: M. Akif Çukurçayır, H. Tuğba Eroğlu ve Hülya Eşki Uğuz, Konya, 465-493.
- KOŞAR, N., (2000). Sosyal Hizmetlerde Sosyal Yardım Alanı: Yoksulluk ve Sosyal Hizmet, Şafak Matbaası, Ankara.
- KÖK, S., (2011). Kent Yoksulluğu Ve Siyaset: Ankara Örneği, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara
- KÖKTAŞ, M. E., (2001). Toplumsal Değerler, Hukuk Devleti Ve Demokrasi, Türk İdare Dergisi, S.430, 51-71.
- KUNDURACI, N. F., (2009). Yoksullukla Mücadele Beşeri Sermaye İlişkisi, Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü Sosyal Yardım Uzmanlık Tezi, Ankara.
- KUZEY, P., (2003). Şeffaflık ve İyi Yönetişim İyi Yönetişimin Temel Unsurları, T.C. Maliye Bakanlığı Avrupa Birliği ve Dış İlişkiler Daire Başkanlığı Yayını, Ayrıntı Basımevi, Ankara, 1-17.
- KUZEY, P., (2004). Avrupa Kamu Yönetimi İlkeleri, Sigma Raporları, No 27, Maliye Dergisi S.144, 57-89.
- KÜÇÜK, M., (2014). Kent Yoksulluğu Ve Evsizlik (İstanbul-Zeytinburnu Spor Kompleksi Barınma Evi Örneği), Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- LAMBA, M., (2015). Türkiye’de Yeni Kamu Yönetimi Anlayışının Yansımaları: Hükümet Programları Üzerinden Nitel Bir İnceleme, Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, C.20, (1), 127-141.
- LAMBA, M., KERMAN, U., (2016). Kent Konseylerinin Belediye Meclislerinde Gündem Belirlemedeki Etkisi: Antalya, Afyonkarahisar Ve Burdur Örneği, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, C.8, (16), 89-106.
- LOKDESALLIEN, R., (2002). Review of Poverty Concepts and Indicators, UNDP Poverty Documents, New York.
- MARSHALL, G., (1999). Sosyoloji Sözlüğü, (Çev: Osman Akınhay, Derya Kömürcü), Bilim ve Sanat Yayınları, İstanbul.
- MARSHALL, T. H., (2006). Yurttaşlık ve Toplumsal Sınıflar (Çev.) A. Kaya, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.

- MIHÇIOĞLU, C., (1983). Türkiye'de Yönetime Katılma, Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, C.38, (1), 115-122.
- MOROVA, N., (2007). Kent Bilgi Sisteminin Belediye Hizmetlerinde Uygulama Alanları, Yapı Teknolojileri Elektronik Dergisi, ISSN:1305-631X, Sayı:2, 7 -16.
- NADAROĞLU, H., (1998). Mahalli İdareler, Beta Yayınları, İstanbul.
- OCAK, E., (2002). Yoksulun Evi Yoksulluk Halleri, Türkiye’de Kent Yoksulluğunun Toplumsal Görünümleri, Demokrasi Kitaplığı Yayınları, İstanbul.
- ODABAŞI, F., (2009). Yoksullukla Mücadelede İstihdamın Rolü, Sosyal Yardımlaşma Ve Dayanışma Genel Müdürlüğü, Sosyal Yardım Uzmanlık Tezi, Ankara.
- OKTAY, T., (2011). Osmanlı’da Büyükşehir Belediye Yönetimi İstanbul Şehremaneti, Yeditepe Yayınları, İstanbul.
- OMSSA (Ontario Belediyeler Birliği), (2009). Government Makes a Difference: Working together towards Poverty Reduction, A Discussion Paper by the Association of Municipalities of Ontario (AMO) and the Ontario Municipal Social Services Association (OMSSA), 1-12.
- ORHAN, B., (2009). Ekonomik Krizlerin Yoksulluk Üzerine Etkileri, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü, Sosyal Yardım Uzmanlık Tezi, Ankara.
- ORTAYLI, İ., (1990). Yerel Yönetim; Devraldığımız Miras, Türk Belediyeciliğinde 60. Yıl, Uluslararası Sempozyum, Metropol İmar A.Ş. Yayınları Bildiriler, Tartışmalar, Ankara.
- ÖNEN, M., (2010). Yerel Yönetimlerin Yoksullukla Mücadelesi: Malatya Belediyesi Örneği, Sayıştay Dergisi, Sayı:79, 65-66.
- ÖZBİLEN, Ş., (2001). Türkiye’de İktisadi krizin Temel Nedenleri ve Bir Mali Sistem reform Önerisi, II. Yeni Türkiye Dergisi, I (Kriz Özel Sayısı), 1-19.
- ÖZBUDUN, S., (2002). Küresel Bir ‘Yoksulluk Kültürü mü?’, Yoksulluk, Şiddet ve İnsan Hakları, TODAİE Yayınları, Ankara.
- ÖZDEMİR, S., (2010). Küresel Yoksulluk: Günlüce Köyü Örneği, Yüksek Lisans Tezi, Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Muğla.
- ÖZDEMİR, S., (2007). Küreselleşme Sürecinde Refah Devleti, İTO Yayınları, İstanbul.

- ÖZEK, Ç., (1974). Türkiye’de Şehirleşmenin Ana Nitelikleri ve Ceza Adaleti Yönünden Yol Açabilecek Sorunlar, Şehirleşmenin Doğurduğu Ceza Adaleti Sorunları Sempozyumu, İstanbul Üniversitesi, Hukuk Fakültesi Ceza Hukuku ve Kriminoloji Enstitüsü Yayını, İstanbul.
- ÖZER, A., (2002). Günümüzün Yükselen Değeri: Yeni Kamu Yönetimi, Sayıştay Dergisi, S.59, Ankara.
- ÖZER, B., ŞEKER, G., (2013). Yerel ve Bölgesel Kalkınma: Küresel ve Yerel Bakış Açıları, Doç. Dr. Süleyman Yaman KOÇAK’a Armağan, Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Manisa.
- ÖZER, M. A., (2006b). Küreselleşme, Yerelleşme ve Yeni Kamu Yönetimi, Türk İdare Dergisi, Sayı 450, 153-159.
- ÖZER, M.A., (2006a). Yönetişim Üzerine Notlar, Sayıştay Dergisi, S.63, 69-80.
- ÖZEREN, B., TEMİZEL, Ö., (2004). Kamusal Yönetişim: Kamu Sektöründe Kurumsal Yönetişim, Niçin ve Nasıl?, Araştırma/İnceleme/Çeviri Dizisi S.36, 1-9.
- ÖZTOPRAK, A., (2011). Yönetişim Yaklaşımı Ve Belediyeler: Yönetim Göstergeleri Açısından Malatya Belediyeler Araştırması, Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- ÖZTÜRK M., ALTUNTEPE N., (2008). Türkiye’de Kentsel Alanlara Göç Edenlerin Kent ve Çalışma Hayatına Uyum Durumları: Bir Alan Araştırması, Journal Of Yaşar University, C.3, (11), 1587-1625.
- ÖZTÜRK, H., GÜL, H. G., (2012). Sosyal Belediyecilik Sosyal Devlete ve Sosyal Haklara Bir Alternatif mi ?, IV. Sosyal Haklar Sempozyumu, Bildiriler, s.385.
- ÖZTÜRK, Ş., (2008). Kırsal Yoksulluk ve Neo-Liberal Ekonomi Politikaları, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, C.1, (5), 615-617.
- PALABIYIK, H., (2004). Yönetimden Yönetişime Geçiş ve Ötesi Üzerine Kavramsal Açıklamalar, Amme İdaresi Dergisi, C.37, (1), 63-85.
- PALABIYIK, H., (2003). Yönetimden Yönetişime: Kentsel Yönetişim ve Uygulamaları ile Yönetişimde Ölçülebilirlik Üzerine Açıklamalar, Yerel ve Kentsel Politikalar, Çizgi Yayınları, Konya.
- PEHLİVAN, V., (2010). Küreselleşme, Yoksulluk ve Türkiye, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- PEKER, Ö. (1996). Toplam Kalite Yönetimi ve Kamu Hizmetinde Kalite, Çağdaş Yerel Yönetimler, C.5(6), 43-57.

- PEKTAŞ, E. K., (2009). Coğrafi ve Kent Bilgi Sistemi Uygulamaları ve Afyonkarahisar İli Örneği, Afyon Kocatepe Üniversitesi İİBF Dergisi, C.11, (2), 241- 260.
- PEKTAŞ, E. K., (2010). Türkiye’de Sosyal Belediyecilik Uygulamaları ve Temel Sorunlar, Akademik İncelemeler Dergisi, C.5(1), 1-14.
- PİRE, Ö., (2011). Türkiye’de Yoksullukla Mücadelede Uygulanan Sosyal Politika Programları: Isparta İli Örneği, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- POLAT, N., (2003). Saydamlık, Hesap Verme Sorumluluğu ve Denetimin Etkinliği, Sayıştay Dergisi, Sayı 49, 65-80.
- PUSTU, Y., (2005). Yerel Yönetimler ve Demokrasi, Sayıştay Dergisi, S.57, 121-134.
- RHODES, R. A. W, (1996), The New Governance: Governing Without Government, Political Studies, C.44, (4), 652-667.
- SALLAN GÜL, S., (2000). Yeni Sağ Sosyal güvenlik Anlayışının Tarihsel Bağlantıları: İngiltere ve Türkiye Örnekleri, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi, S.40, 41-55.
- SAM, N., (2008). Yoksulluğa Bir Yaklaşım Biçimi: Kapasite Yaklaşımı, Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, C.27, (1), 59-70.
- SAMSUN, N., (2003). Hesap Verebilirlik ve İyi Yönetişim İyi Yönetişimin Temel Unsurları, Maliye Bakanlığı AB ve Dış İlişkiler Dairesi Başkanlığı, Ankara, 18-33.
- SAPANCALI, F., (2001). Yeni Dünya Düzeni Ve Küresel Yoksulluk, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, C.3, (2), 115-140.
- SAPANCALI, F., (2005). Sosyal Dışlanma, Dokuz Eylül Yayınları, İzmir.
- SEVİNÇ, İ., (2015). Sosyal Belediyecilik Uygulamalarında Kent Bilgi Sistemlerinin Kullanımı: Konya Büyükşehir Belediyesi Örneği, Yönetim Ve Ekonomi, C.22, (1), 201-218.
- SEVLİ, O., (2011). Bulut Bilişim ve Eğitim Alanında Örnek Bir Uygulama, Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Isparta.
- SEYİDOĞLU, H., (2002). Ansiklopedik Ekonomi Terimleri Sözlüğü, Geliştirilmiş 3.baskı, Güzem Can Yayınları İstanbul.
- SEYYAR, A., (2008). Sosyal Siyaset Terimleri Ansiklopedik Sözlük, 2. Baskı, Sakarya Yayıncılık, Sakarya.

- SEZER, A., KIRIT, E. ve BOYAR, O., (2003). Hukuk Devleti, Toplumsal Katılım ve Gelişim Vakfı Yayınları, İstanbul.
- SEZGİN, M., ÖZBAY, E. H., (2016). Halkla İlişkiler Uygulamalarından Beyaz Masa: Uşak Belediyesi Örneği, Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, C.6(1), 198-203.
- SİPAHİ, E. B., (2005). Yoksulluğun Küreselleşmesi ve Kentsel Yoksulluk: Ekonomik ve Sosyal Boyutlarıyla Konya Örneğinde Yoksulluk, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- SLATTERY, M., (2014). Sosyolojide Temel Fikirler, 6. Basım, Sentez Yayıncılık, İstanbul.
- SOBACI, Z., (2007). Yönetişim Kavramı Ve Türkiye’de Uygulanabilirliği Üzerine Değerlendirmeler, Yönetim Bilimleri Dergisi, C.5, (1), 219-235.
- SOYGÜZEL, H., (2012), Kent Konseyleri Ulusal Rapor, 3. Ulusal Kent Konseyleri Birliği Buluşması, Türkiye Kent Konseyleri Birliği.
- SPEARS, L. C., (2004), “Practing Servant-Leadership”, Leader to Leader. 34(Fall 2004), 7-11.
- STOKER, G., (1998). Governance As Theory: Five Positions, International Sociel Science Journal, C.50, (1), 17-29.
- ŞAHİN, T., (2009). Sosyal Dışlanma ve Yoksulluk İlişkisi, Yardım ve Dayanışma Dergisi, C.1, (2), 71-80.
- ŞAYLAN, G., (1995). Değişim Küreselleşme ve Devletin Yeni işlevi, İmge Yayınevi, Ankara.
- ŞAYLAN, G., (1998). Devletin Yeniden Yapılanması, Türkiye’de Bunalım ve Demokratik Çıkış Yolları, TUBA Yayınları, Ankara.
- ŞEKER, S., (2008). Türkiye’de Sosyal Transferlerin Yoksulluk Üzerindeki Etkileri, Sosyal Sektörler ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü, Uzmanlık Tezi, Ankara.
- ŞEN, M.S., (2003). Yoksulluk ve Yoksullaşmanın Nedenleri, <http://www.sosyalhizmetuzmani.org/yoksullugunnedeni.htm>, 2.12.2017.
- ŞEN, M., (2007). Bütüncül Belediyecilik Yaklaşımı, Kültürel Belediyeciliğe Giden Yolda Bir Asama: Sosyal Belediyecilik, Sosyal Politikalar Dergisi, Sayı: 2, 38-44.
- ŞENKAL, A., (2011). Küreselleşme Sürecinde Sosyal Politika, Alfa Yayınları, İstanbul.

- ŞENSES F., (2001). Küreselleşmenin Öteki Yüzü: Yoksulluk, 1. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul.
- ŞENSES, F. (2002), Küreselleşmenin Öteki Yüzü Yoksulluk, 2. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul.
- T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı, (2004). IV. Aile Şurası, Şura Komisyon Raporları, 5. Komisyon Kent Yoksulluğu ve Aile Sonuç Raporu, 1-2.
- TALAS, C., (1981). Toplumsal Politikaya Giriş, S Yayınları, Ankara.
- TEKELİ, İ., (1999). Modernite Aşılırken Siyaset, İmge Kitabevi, Ankara.
- TEKELİ, İ., (1990). Cumhuriyetin Altmış Yıllık Belediyecilik Deneyinin Değerlendirilmesi Üzerine, Türk Belediyeciliğinde 60 Yıl Uluslararası Sempozyum, Ankara Büyükşehir Belediyesi, Ankara.
- TEKELİ, İ., (1996). Yönetim Kavramı Yanı sıra Yönetişim Kavramının Gelişmesinin Nedenleri Üzerine, Sosyal Demokrat Değişim, S:3, 52-68.
- TEKELİ, İ., (2000). Kent Yoksulluğu ve Modernitenin Bu Soruya Yaklaşım Seçenekleri Üzerine, Devlet Reformu: Yoksulluk, TESEV Yayınları, İstanbul.
- TEKELİ, İ., (2008). Göç ve Ötesi, Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul.
- TEMİZ, H. E., (2012). Sosyal Politika Bağlamında Küresel Yönetişim, Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi, C.6, (13), 201-217.
- TEMİZ, H. E., (2004). Küreselleşmenin Sosyal Boyutları ve Türkiye Açısından Etkileri, Birleşik Metal İşçileri Sendikası, İzmir.
- TEMİZ, H. E., (2008). Dünyada Kronik Yoksulluk Ve Önleme Stratejileri, Çalışma ve Toplum, S.2, 64-65.
- TESEV, (2014). Yolsuzluk Ve Yolsuzlukla Mücadele Türkiye Değerlendirme Raporu, <http://tesev.org.tr/tr/yayin/yolsuzluk-ve-yolsuzlukla-mucadele-turkiye-degerlendirme-raporu>, 13.12.2017.
- TODAİE, (1998). Kamu Yönetimi Sözlüğü, TODAİE Yayınları, Ankara.
- TOKSÖZ, F., (2008). İyi Yönetişim El Kitabı, TESEV Yayınları, İstanbul.
- TOPAL, A. K., (2004). Kavramsal Olarak Kent Nedir Ve Türkiye’de Kent Neresidir, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi C.6, (1), 272-293.
- TOPRAK, D., ŞATAF, C., (2009). Türkiye’de Yerel Yönetimler Reformu Çerçevesinde Sosyal Belediyecilik Yaklaşımı, Sosyal ve Beşeri İlimler Dergisi, C.1, (1), 11-24.

- TORLAK, S. E., YAVUZÇEHRE, Pınar Savaş, (2008). Denizli Kent Yoksullarının Yaşam Kalitesi Üzerine Bir İnceleme, Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi, C.17, (2), 23-44.
- TURGUT, K., (2010). Belediyelerde İyi Yönetişime İlişkin Düzenlemeler ve Uygulamalar, Yönetişim, Çizgi Kitabevi, Konya.
- TÜİK, (2008). Tüketim Harcamaları, Yoksulluk ve Gelir Dağılımı, Sorularla Resmi İstatistikler Dizisi 6. TÜİK Yayınları, Yay.No:3186, Ankara.
- TÜİK, Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları, <http://report.tuik.gov.tr>. 6.12.2017.
- TÜMERKAN, S., (1946). Türkiye’de Belediyeler (Tarihi Gelişim ve Bugünkü Durum), İçişleri Bakanlığı Yayınları, C.3, (3), R. Zelic Basımevi, İstanbul.
- TÜRKDOĞAN, O., (2003). Türk Toplumunda Yoksulluk Kültürü, Yoksulluk Deniz Feneri Yayınları, Cilt 1, İstanbul.
- TÜSİAD, (2000). Türkiye’de Bireysel Gelir Dağılımı ve Yoksulluk Avrupa Birliği ile Karşılaştırma, TÜSİAD Yayınları, İstanbul.
- TÜSİAD, (2002). Kamu Reformu Araştırması, TÜSİAD Yayınları, İstanbul.
- UNDP, (1997). Governance For Sustainable Human Development, A UNDP Policy Document, New York.
- UZUN, A. M., (2003). Yoksulluk olgusu ve dünya bankası, Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, C.4, (2), 155-173.
- ÜNSAL F., (2002). Toplumsal Barışın Korunması Bağlamında Kent Yoksulluğunun Çağdaş Kentsel Dinamikler Çerçevesinde Değerlendirilmesi, Yoksulluk, Kent Yoksulluğu ve Planlama, 26. Dünya Şehircilik Günü Kolokyumu, Ankara.
- ÜSTÜNEL, B., (1988). Ekonominin Temelleri, 5. Bası, Alfa Yayınları, İstanbul.
- ÜZÜMCÜ, A., (2008). Artan Küresel Yoksulluk ve Uluslararası Ekonomik Krizler Ortamında Küresel Gıda Güvenliği Çerçevesinde Uluslararası Örgütler ve Sivil Toplum Kuruluşlarının Küresel Barışa Katkıları, V. Uluslararası STK’lar Kongresi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Biga İİBF, Çanakkale, 479-504.
- WILLARD, T., (2009), Social Networking and Governance for Suitable Development, International Institute for Sustainable Development, March, https://www.iisd.org/sites/default/files/publications/social_net_gov.pdf, 15.10.2017.
- WIRTH, L., (2002). Bir Yaşam Biçimi Olarak Kentlileşme, içinde 20. Yüzyıl Kenti, Der. ve Çev. Bülent Duru, Ayten Alkan. İmge Kitabevi, Ankara.

- WİLEY, J., (2001). Effective Governance Through Thinking and Management Science, Systems Research and Behavioural Science, V.18(3), 241.
- YALÇIN, N., (2008). Sivil Toplum Kuruluşları ve Yoksulluk, Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.
- YAMAN, M., (2014). Sosyal Devlet Ve Sosyal Belediyecilikte Yaşanan Dönüşüm: Kütahya Belediyesi Örneği, akademik bakış dergisi, sayı:42, <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/382786>.
- YATKIN, A., vd., (2013). Seçmen Görüşleriyle Belediye Başkanlarına Yeni Ufuklar Açma Denemesi TRB 1 Bölgesi Görünümü, Nobel Yayınları, Ankara.
- YAVUZ, S. ve SARIŞEN, G., (2016). Kent Konseyleri ve Genel Kurul Toplantıları, Türkiye Kent Konseyleri Birliği, Bilgi ve Deneyim Dizisi 1, Emek Form Ofset, Çanakkale.
- YAYLA, Y., (1977). Türkiye’de Belediyelerin Temel Sorunu Onur Armağanı, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Fakülteler Matbaası, İstanbul.
- YIKILMAZ, N., (2003). Yeni Dünya Düzeni ve Çevre, Sav Yayınları, İstanbul.
- YILDIRIM, İ., (2004). Demokrasi Sivil Toplum Kuruluşları ve Yönetişim, Seçkin Yayıncılık, Ankara.
- YILDIRIM, S., (1990). Yerel Yönetim ve Demokrasi, Türk Belediyeciliği’nde 60 Yıl Uluslararası Sempozyum, Ankara Büyükşehir Belediyesi, 23-24 Kasım, Ankara, 7-43.
- YILDIRIMALP, S., (2014). Sosyal Dışlanma ve Avrupa Birliği Yaklaşımı, Siyaset, Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi, C.2, (2), 91-108.
- YILMAZER, M., (2004). Yoksulluğun Önlenmesinde Toplumsal Reformun Gerekliliği, Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, C.2, (1), 120–121.
- YILMAZTÜRK, A., GÜLER, T., (2017). Sosyal Devlet Anlayışının Yerel Karşılığı: Sosyal Belediyecilik Ve Temel Sorunları, Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi, C.6, (1), 1-22.
- YOMRALIOĞLU, T., ÇETE, M., (2002). Kent Bilgi Sistemleri: Çağdaş Yerel Yönetim Aracı, Arkitekt Dergisi, C.69, (2), 34-39
- YÜCE, T., (1997). Türk Ve Alman Anayasaları Açısından Hukuk Devleti Kavramı Ve Sorunları, Doruk Yayınları, Ankara.
- ZABCI, F., (2002). Dünya Bankasının Küresel Pazar İçin Yeni Stratejisi: Yönetişim, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi Dergisi, C. 57, (3), 151-179.

ZÜLFİKAR, B. Ş., (2010). Yoksulluk ve Yoksullukla Mücadele Yöntemleri: Katılımcı Bir Yaklaşımla Sosyal Riski Azaltma Projesi'nin Başarı Değerlendirmesi-Ankara İli Örneği, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

www.elazig.bel.tr/icerik.php?id=246, 17.12.2017.

http://elazig.yerelnet.org.tr/il_tarihcesi.php?iladi=ELAZI%D0, 16.11.2017.

<http://eur-lex.europa.eu/legalcontent/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:31975D0458& from=EN>, 14.11.2017.

<http://www.cografya.gen.tr/tr/elazig/ekonomi.html>, 16.11.2017.

<http://www.elazig.gov.tr/elazig-tarih>, 17.11.2017.

<http://www.elazigstarhaber.com/haber-yaslanan-elazig-ve-sorunlarI-4373.html>, 19.11.2017.

<http://www.konya.bel.tr/sayfadetay.php?sayfaID=62>, 20.04.2018.

<http://www.konya.bel.tr/sayfadetay.php?sayfaID=75>, 21.04.2018.

http://www.mta.gov.tr/v3.0/sayfalar/bilgimerkezi/maden_potansiyel_2010/Elazig_Madenler.pdf, 19.11.2017.

<http://www.tr.undp.org/content/turkey/tr/home/sustainable-developmentgoals.html>, 13.11.2017.

http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1059, 10.10.2017.

<https://www.elazig.bel.tr/icerik.php?id=216>, 13.02.2018.

<https://www.elazig.bel.tr/icerik.php?id=217> 15.02.2018.

<https://www.elazig.bel.tr/icerik.php?id=217> 15.02.2018.

https://www.elazig.bel.tr/img/files/yayinlar/Faaliyet_Raporlari/Faaliyet_Raporu_2016.pdf, 17.02.2018.

<https://www.nufusu.com/il/elazig-nufusu>, 05.12.2017.

<https://www.toki.gov.tr/habitat/dokumanlar/habitatgundemi.doc>, 19.11.2017.

http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1047, 15.01.2018.

http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1013, 15

5216 Sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu.

5302 Sayılı İl Özel İdaresi Kanunu.

5393 Sayılı Belediye Kanunu.

<https://elazig.bel.tr/haber.php?id=562>, 09.03.2018.

EKLER

Ek 1. Orijinallik Raporu

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU

ÖĞRENCİ BİLGİLERİ	
Adı-Soyadı	BÜŞRA YERSİZ
Öğrenci Numarası	
Enstitü Anabilim Dalı	KAMU YÖNETİMİ
Programı	KAMU YÖNETİMİ
Danışmanın Unvanı, Adı-Soyadı	PROF. DR. AHMET YATKIN
Tez Başlığı (Türkçe)	BELEDİYELERDE KENT YOKSULLUĞUNUN ÖNLENMESİNDE SOSYAL BELEDİYEÇİLİK VE YÖNETİŞİM UYGULAMALARININ ETKİSİ: ELAZIĞ BELEDİYESİ ÖRNEĞİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 183 sayfalık kısmına ilişkin, 25.06/2018 tarihinde şahsım/tez danışmanım tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % 30,00'dür.

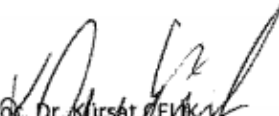
Uygulanan filtrelemeler:

- 1- Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç,
- 2- Kaynakça hariç
- 3- Alıntılar hariç/dâhil
- 4- 5 kelimeden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Yukarıda bilgileri verilen öğrencinin doktora tezi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu tarafından belirlenen azami benzerlik oranlarını aşmadığını ve tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

Prof. Dr. Ahmet YATKIN
Danışmanın Adı-Soyadı
(İmzası)

Doç. Dr. Kürşat ÇELİK
Anabilim Dalı Başkanı
(İmzası)

Lisansüstü tezler, savunma öncesinde intihal program raporu ile birlikte enstitüye teslim edilir.

İntihal raporu ile ilgili olarak etik kurallar dâhilindeki benzerlik oranları ilgili Enstitü Yönetim Kurulu tarafından belirlenir. (Enstitü Yönetim Kurulu tarafından tezin, intihal kapsamı dışında değerlendirilmesi için

ÖZ GEÇMİŞ**Kişisel Bilgiler**

Adı ve Soyadı : Büşra YERSİZ
Doğum Yeri : ELAZIĞ
Doğum Tarihi : 24.08.1993
Medeni Hali : Bekâr

Eğitim Durumu

İlkokul : Gazi Osman Paşa İlköğretim Okulu
Lise : Kaya Karakaya Anadolu Lisesi
Lisans : Fırat Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi,
Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi
Yüksek Lisans : Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu
Yönetimi Anabilim Dalı
Yabancı Dili : İngilizce-Orta Düzey

İş Deneyimi

Çalıştığı Kurumlar : —

İletişim

Adres : MUSTAFA PAŞA MAH. FATİH SULTAN MEHMET
BUL. NO:81/ ELAZIĞ
Tel : 05397124557
E-Mail : yersizbusra@gmail.com